University of Alberta Library
0 1620 2381 9301

ІЛЮСТРОВАНИЙ

КАЛЄНДАР

„Українського Голосу“

Ukrainchoho holosu

НА 1932 РІК

ВИДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ВИДАВНИЧОЇ СПІЛКИ В КАНАДІ,
ВІННІПЕҐ, МАНІТОБА.

Printed and Published by the Ukrainian Publishing Co. of Canada, Ltd.
Winnipeg, Manitoba.

UNIVERSITY LIBRARY
UNIVERSITY OF ALBERTA

Printed in Canada.

РІК 1932

Астрономічний календар на 1932 рік.

1932 рік є переступним роком, числить 366 днів у практичнім горожанськім численню та зачинається о півночі з 31 грудня на 1 січня 1932.

Весна зачинається зі сповидним входом сонця у звіздовий збір Барана, тобто дня 21 березня в 1 годині і 30 мінут; є се весняне зрівнання дня з ніччю.

Літо настає з позірним вступом сонця в звіздовий збір Рака, дня 22 червня в 2 годині 12 мінут; маємо тоді літну перемогу дня над ніччю.

Осінь починається з вступом сонця до звіздового збору Ваги дня 24 вересня в 1 годині 45 мінут; є се час осінного зрівнання дня з ніччю.

Зима настає з входом сонця до звіздового збору Козорога дня 22 грудня в 1 годині і 28 мінут; маємо тоді час зимової перемоги ночі над днем.

Затьміння в 1932 році.

В 1932 році припадає два затьміння сонця й два затьміння місяця.

Перше обручкове затьміння сонця припадає дня 7 березня в годині 6, мін. 31. Буде його видно тільки на самім кінці полудневої півкулі і в Австралії.

Друге повне затьміння сонця буде дня 31 серпня в годині 18 мін. 45. Можна його буде бачити у східній Азії, на Північнім Океані, в Ґренляндії, в Ісляндії і в північній Америці.

Перше частинне затьміння місяця припидає дня 22 березня в годині 11 мін. 59. Буде його видно в Азії, Австралії, на Індійськім і Тихім Океані та в північній Америці.

Друге чистинне затьміння місяця буде дня 14 вересня в годині 20 мін. 18. Можна буде його видіти в Европі, в північно-східній і полудневій Америці, в Азії, Африці і Австралії.

Здогадочний Характер 1932 року.

Пануючою планетою для 1932 року є Марс. Роки Марса є взагалі більше сухі, як мокрі. Весна загально суха і студена з приморозками і вітрами. Літо під пануванням Марса буває горяче; його ночі дуже теплі. Осінь також переважно суха; в жовтні бувають приморозки, але листопад у більшій части теплий. Зима дуже змінна.

ЦЕРКОВНИЙ КАЛЄНДАР.

Рік 1932 є переступним роком і має 366 днів або 52 тижні і 2 доби. Після рахунку Жидів, у яких новий рік починається 1 жовтня, сей рік є 5692-5693 роком, а від створення світа є він 7440 роком.

Крім сего є він роком 1899 від смерти Ісуса Христа, 1070 роком від основання української держави, 944 від того часу, коли Володимир Великий завів на Україні християнську віру.

Пасхалії 1932 року.

Ключ граничний, то є пасхальна буква **Ш.**

В руці літо, то є недільна буква до дня 1 березня **к,** від 1 березня **д.**

Тріодь починається 21 лютого.

Неділя мясопустна 6 березня.

Неділя сиропустна 13 березня.

Поклони 13 квітня.

Воскресення Христове 1 травня, 5 тижнів по латинськім.

Вознесення Христове 9 червня.

Зелені свята 19 червня.

Мясниць 8 неділь і 8 днів.

Петрівки 2 тижні і 1 день.

Пости.

1. В навечеріє Різдва Христового.
2. В навечеріє Богоявлення, то є 18 січня.
3. Великий піст від понеділка по неділі сиропустній, то є від 14 березня до Великодної Суботи, себто до 30 квітня включно.
4. Петрівка від дня 27 червня до 11 липня включно.
6. В день Усікновення голови св. Івана Хрестителя дня 11 вересня.
7. В день Воздвиження Чесного Хреста, дня 27 вересня.
8. Пилипівка від дня 28 листопада включно до Різдва Христового.
9. Піст кождої середи і пятниці через цілий рік, кромі загальниць.

Загальниці.

(То є часи, в котрих кождого дня тижня можна їсти з мясом.)

1. Від Різдва Христового до навечеря Богоявлення, то є від 7 до 17 січня включно.
2. Від Митаревої неділі до неділі Блудного Сина, себто від 21 до 28 лютого.
3. Від Воскресення до неділі Томиної, то є від 1 до 8 травня включно.
4. Від Зелених Свят до неділі всіх Святих, то є від 19 до 26 червня.

Публичні Свята в Канаді.

В цілій Канаді святкується такі свята: День Нового Року, Богоявлення, Попелець („Еш Дей"), Великодну Пятницю, Великодний Понеділок, Вознесення Господнє, Вікторія Дей (24 травня), Уродини короля 4 червня, (або котрий буде проголошений), Домініон Дей (1 липня), Лейбор Дей (перший понеділок в вересні), День Подяки („Армістес Дей", 11 листопада або в найближчий понеділок) і День Різдва Христового.

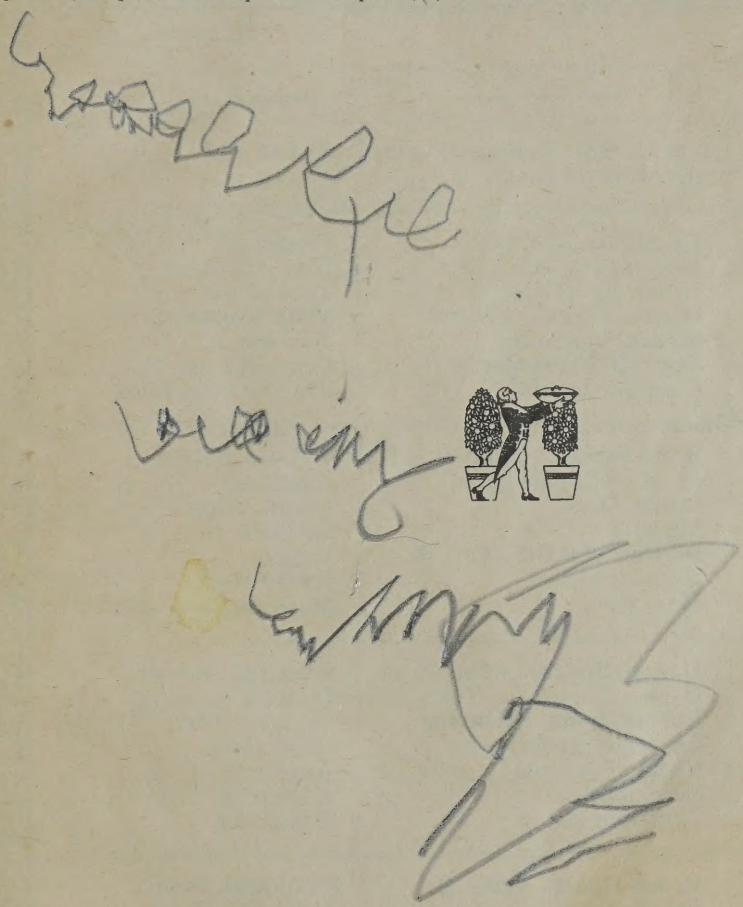

Січень - January

— має 31 днів —

Дні		Українські свята	Латинські свята
П	1	**Груд. 1931.** Боніфатія муч.	**Новий Рік**
С	2	Мч. Ігнатія Бог.	Макарія
Н	3	**Св. Отців.** Юл. мч.	Ґеновефи
П	4	Вмч. Анастазії	Вмч. Еміліяна
В	5	10 мч. на Криті	Телєсфора
С	6	Навеч. Різдва. Евгенії.	**Трох Королів**
Ч	7	**Різдво Христове**	Лукіяна м.
П	8	**Соб. ПБ., Йосифа**	Северина ав.
С	9	**Стефана првмч.**	Юліяни і Василіси
Н	10	**Н. по Різдві.** 20 тис. м. в Н.	**1 Н. по 3 К.** Ів. д.
П	11	14 тис. уб. у Вефл.	Альойзія
В	12	Анізії, Зот.	Гиґіна папи
С	13	Меланії	Леонтія еп.
Ч	14	**Н. Рік. Н.Р.О.Г. Вас. В.**	Ілярія
П	15	Сильвестра	Павла Пуст.
С	16	Малахії	Маркила п.
Н	17	**Н. пер. Просв.** Собор 70 ап.	**2 по 3 К.** Ант. ав.
П	18	Навеч. Богоявл. Теоп.	Приски
В	19	**Богоявлення Господне**	Марія і тов.
С	20	Св. Івана Хрестителя	Севастіяна
Ч	21	Юрія, Еміліяна	Агнети д. м.
П	22	Полієвкта	Вінкентія м.
С	23	Григорія Ніс.	Раймунда
Н	24	**Н. по Просв. Теод. В.**	**Старозап.** Тимот.
П	25	Мч. Татіяни	Нав. Ап. Павла
В	26	Мч. Єрміла, Страт.	Полікарпа
С	27	ОО. в Сінаї.	Івана Золот.
Ч	28	Павла Т., Івана.	Леоніда і тов. м.
П	29	Покл. ок. св. Петра	Франца Сал. еп.
С	30	**Антонія Вел.**	Мартини д. м.
Н	31	**30 Н. по С.** Атан. і Кир. св.	**Мясоп.** Пет. з Н.

ЗАПИСКИ:

Чізовка	Мала мешве	January	14
Лавка	" "	February	13
Сьімоа	" "	"	13
Пузунка	" "	"	~~14~~ 14
Чорна рузама	" "	February	23
Сіва	Мала мешва	March	4
Аліка коза	"	"	6
Чорна барані	"	"	6
Червона	"	"	9
Чорна балка	"	March	17
Алібка Чуна	"	"	17
Малод Чізанце	"	"	17

1130 Ol

Лютий - February

— має 29 днів —

Дні		Українські свята	Латинські свята
П	1	Макарія прп.	Ігнатія
В	2	**Евтимія Великого**	**Мат. Б. Громн.**
С	3	Максима, Неоф.	Власія еп.
Ч	4	Тимотея, Атаназія	Вероніки
П	5	Климентія	Агати д. і м.
С	6	Пр. Ксенії	Тита еп., Дор.
Н	7	**31 Н. по С. Григорія Бог.**	**Запуст.** Ромуальд.
П	8	Ксенофонта й ин.	Ів. прп. з Мати
В	9	**Пер. мощ. Івана Золот.**	Апольонії
С	10	Єфрема, Сир.	**Попел.** Схоляст.
Ч	11	Ігнатія	Поява МБ Люрд.
П	12	**Трьох Святителів**	7 Основ Серв.
С	13	Кира і Івана	Григорія П.
Н	14	**32 Н. по С.** Трифона м.	**Вступ.** Валентина
П	15	**Стрітення Господне**	Фавстина і Йов.
В	16	Симеона й Анни	Юліяни
С	17	Ізидора	Сух. Юліяна
Ч	18	Мч. Агафії	Симеона
П	19	Вукола, Юліяна	Сух. Маркеліна
С	20	Пр. Партенія	Сух. Льва еп.
Н	21	**Мит. і фарисея.** Теод. Стр.	**Суха.** Фелікса еп.
П	22	Мч. Никифора	Марґар з К.
В	23	Харлампія, Порф.	Петра Дам. еп.
Ч	25	Власія	Віґілія
С	24	Мелетія, Марини	Матея ап.
П	26	Прч. Мартеніна	Цезарія
С	27	Прп. Авксентія	Віктора
Н	28	**Блудного сина.** Онис. ап.	**Глуха.** Алекс.
П	29	Памфила мч.	Теофіля м.

ЗАПИСКИ:

Горче све бигленико Feb. 27

Сьлинове се ~~бигленико~~ April 20

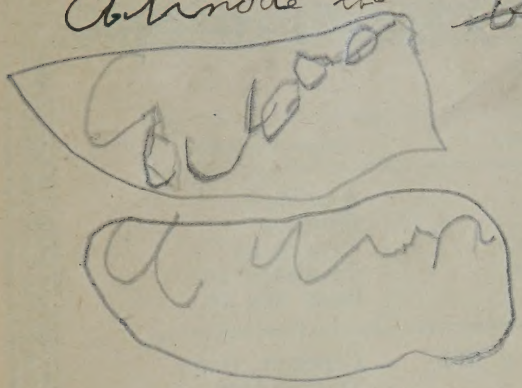

Березень - March

— має 31 днів —

Дні		Українські свята	Латинські свята
В	1	Теодора вмч.	Альбіна еп.
С	2	Льва	Павла м.
Ч	3	Архипа, Теодота	Кунеґунди
П	4	Льва еп., Аґатона	Казимира кор.
С	5	Тимотея	Івана від Хр.
Н	6	**Мясопуст.** Петра й Атан.	**Середоп.** Перп.
П	7	Полікарпа	Томи з Акв.
В	8	**1 і 2 найд. гол. Івана Хр.**	Івана Божого
С	9	Тарасія еп.	Франціски Рим.
Ч	10	Порфірія	40 мучеників
П	11	Прокопія	Рожі, Фр. і Пел.
С	12	Власія, Нестора	Григорія В. п.
Н	13	**Сиропуст.** Касіяна прп.	**Чорна.** Христини
П	14	Евдокії прпмч.	Матильди к.
В	15	Теодота	Климента
С	16	Евтропія, Кл.	Киріяка м.
Ч	17	Гарасима	Патрикія
П	18	Конона	Кирила Єрус.
С	19	42 муч. в Аморії.	Йосифа Обруч.
Н	20	**1 Н. Посту.** Єфр., Павла	**Квітна.** Евфимії д.
П	21	Теофілякта	Венедикта ав.
В	22	СС. 40 муч.	Катерини шв.
С	23	Кондрата	Фелікса м.
Ч	24	Софронія	**Вел. Ч.** Гавр.
П	25	Теофана	**В. П. Благ. ПДМ.**
С	26	Никифора	**Вел. Суб.** Еман.
Н	27	**2 Н. посту.** Венедикта	**Великдень**
П	28	Агапія	**Світл. Пон.** Ів. К.
В	29	Савина	Кирила
С	30	Алексія ч. Б.	Квірина
Ч	31	Кирила Єрусалим.	Бальбіни д.

ЗАПИСКИ:

Квітень - April

— має 30 днів —

Дні		Українські свята	Латинські свята
П	1	Хризанта	Гуґона
С	2	Івана мч., Сергія	Франца
Н	3	**3. Н. посту.** Якова ісп.	**1. Біла.** Ришарда
П	4	Василія священмуч.	Ізидора
В	5	Нікона	Вінцентія
С	6	Захарія, Якова	Келестина
Ч	7	**Благовіщення ПДМ.**	Епіфанія
П	8	Собор Арх. Гавриїла	Діонізія еп.
С	9	Матрони	Марії Клеоп.
Н	10	**4 Н. посту.** Іляріона	**2 по В.** Езекіїла
П	11	Марка і Кирила	Льва В. папи
В	12	Івана Ліств.	Юлія папи
С	13	**Поклони.** Іпатія еп.	Герменеґільди
Ч	14	Марії Єгип.	Юстина м.
П	15	Тита прп.	Анастазії м.
С	16	Никити	Венедикта, Ляб.
Н	17	**5. Н. посту.** Йосифа п.	**3 по В.** Анікита
П	18	Теодула	Аполонія м.
В	19	Евтихія	Ґеорґія
С	20	Григорія	Теодора
Ч	21	Іродіона	Анзельма
П	22	Евпсихія	Сотера і Кая мм.
С	23	Терентія	Войтіха еп.
Н	24	**Н. Квітна.** Антипи	**4 по В.** Фіделіса
П	25	Василія, Ярослава	Оп. св. Йос. Мар.
В	26	Артемона	Клита і Марка
С	27	Мартина	Петра Кан.
Ч	28	**Страстний Четвер.** Ар. і и.	Павла від Хр.
П	29	**Велика Пятниця.** Агафії	Петра з Вер.
С	30	**Велика Субота.** Симеона	Катерини Сієн.

ЗАПИСКИ:

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Травень - Мау

— має 31 днів —

Дні		Українські свята	Латинські свята
Н	1	**Великдень.** Ів. Д. прп.	**5 по В.** Фил. і Як.
П	2	**Світлий Понед.** Ів. прп.	Хр. дні Атаназ.
В	3	**Світлий Вівторок.** Теод. Т.	Цар. К. П.
С	4	Януарія	Зн. св. Хр. Фльор.
Ч	5	Теодора	**Вознесення Госп.**
П	6	Юрія	Івана з Ол.
С	7	Сави	Флявії і Доміт.
Н	8	**Н. 1. Том.** † Марка єв.	**6 по В.** Стан. еп.
П	9	Василія свмч.	Григорія Наз.
В	10	Симеона	Ізидора
С	11	Ясона і Максиміл.	Францішка з Г.
Ч	12	9 муч. в Кизиці	Панкратія
П	13	† Ап. Якова	Серватія
С	14	Єремії преп.	Боніфатія
Н	15	**2 Н. Миронос.** Бориса і Гл.	**Сош. св. Духа**
П	16	† Теодозія печерського	**Пон. св. Д.** Бл. А.
В	17	Пелягії	Пасхаліса
С	18	Ірини мч.	Сух. Венанція м.
Ч	19	Йова многострад.	Петра Вел. папи
П	20	Явлення зн. Ч. Хр.	Сух. Бернардина
С	21	† Івана Богосл.	Сух. Тимотея м.
Н	22	**3 Н. Розслабл.** † Пер. м. св.	**1 по С. Св. Тройці**
П	23	Симеона З.	Дезідерія еп. і м.
В	24	Мокія	ПДМ. Спом. вір.
С	25	Епіфанія	Григорія VII. п.
Ч	26	Гликерії	**Боже Тіло.** Фил.
П	27	Ізидора, Максима	Беди В.
С	28	Пахомія Вел.	Авґустина еп.
Н	29	**4 Н. Самар.** Теод. осв.	**2 по С.** Юлії д.
П	30	Андроніка	Фелікса
В	31	Теодота	Петронелі

ЗАПИСКИ:

Зачев бнат 5 мана
кулу дому заїнав 22 Акрон

Червень - June

— має 30 днів —

Дні		Українські свята	Латинські свята
С	1	Патрикія	Бл. Якова Стр. еп.
Ч	2	Талалея	Маркеліна
П	3	Констант. і Олени	Пр. Сер. Іс. Кльот.
С	4	Василиска	Квірини
Н	5	**5 Н. Сліпор.** Мих. еп.	**3 по С.** Боніфатія
П	6	Симеона	Норберта еп.
В	7	Третє найд. гол. св. Івана	Роберта
С	8	Ап. Карпа	Медарда еп.
Ч	9	**Вознесення Господнє.** Тер.	Феліціяна м.
П	10	Никити	Марґарети кор.
С	11	Теодозії	Варнави ап.
Н	12	**6 Н. Св. Отців.** Ісаакія п.	**4 по С.** Онуфрія
П	13	Єрмія	Антон. з Пад.
В	14	Юстина	Василія
С	15	**† Івана Сочавського**	Бенона
Ч	16	Лукіяна	Івана Редж.
П	17	Митрофана	Райнера
С	18	Доротея, Маркіяна	Ефрема діяк.
Н	19	**Пресв. Тройці (З. Свята).**	**5 по С.** Юліянни
П	20	**Св. Духа.** Вис.	Сильверія папи
В	21	Теод. Страт.	Альойзія
С	22	Кирила, Теклі	Павлина еп.
Ч	23	Тимотея	Аґрипіни д. і м.
П	24	Вартоломея	Різдво Ів. Хрест.
С	25	† Онуфрія прп.	Вільгельма ав.
Н	26	**1 Н. по С. Всіх Св.** Акили	**6 по С.** Пав. і Ів.
П	27	Єлисея прор.	Владислава кор.
В	28	Амоса	Іринея
С	29	Тихона чудотвор.	**Петра і Павла ап.**
Ч	30	Мануїла.	Пам. св. Павла

ЗАПИСКИ:

125
100
25
10
285

Липень - July

— має 31 днів —

Дні		Українські свята	Латинські свята
П	1	Лентія	Пр. Кр. І. Хр.
С	2	Юди ап., Зосима	Посіщ. ПДМ.
Н	3	**2 Н. по С.** Методія свмч.	**7 по С.** Анатолія
П	4	Методія, Юліяна	Теодора еп.
В	5	Евсевія	Антонія
С	6	Аґрипіни	Лукії мч.
Ч	7	**Різдво св. Івана Хр.**	Кирила і Методія
П	8	Февронії	Єлисавети цр.
С	9	Давида Е.	Вероніки
Н	10	**3 Н. по С.** Самсона прп.	**8 по С.** 7 Братей
П	11	Кира і Івана	Пія І. папи
В	12	**Апп. Петра і Павла**	Івана Ґв.
С	13	Собор 12 Ап.	Анаклита п. і м.
Ч	14	Косми і Дамяна	Бонавентури
П	15	Пол. Ризи Пр. Б.	Генрика
С	16	Якин. і Анат.	МБ. Шкапл.
Н	17	**4 Н. по С.** Андрея крит.	**9 по С.** Алексія
П	18	Кирила і Методія	Симеона з Л.
В	19	Атаназія	Вінк. з П.
С	20	Томи і Акакія	Чеслава
Ч	21	Прокопія муч.	Пракседи д.
П	22	Панкратія	Марії Магд.
С	23	**† Антонія Печер.**	Аполінарія еп.
Н	24	**5 Н. по С.** Ольги княгині	**10 по С.** Кунеґ.
П	25	Прокла і Ілярія	Якова ап.
В	26	Собор св. Г.	Анни
С	27	Акили ап., Он.	Рудольфа Акв.
Ч	28	† Володимира, Вел. кн.	Віктора п.
П	29	Атиноґена	Марти д.
С	30	Марини мч.	Руфіна м.
Н	31	**6 Н. по С.** Якинта і Ом.	**11 по С.** Ігнатія

ЗАПИСКИ:

Серпень - August

— має 31 днів —

Дні		Українські свята	Латинські свята
П	1	Мокрини	Петра з оков.
В	2	**Іллі прор.**	МБ. Ангел.
С	3	Симеона прп.	Найд. св. Стеф.
Ч	4	Марії Магдалини	Домініка
П	5	Теофіля, Трофима	МБ. Сніжної
С	6	Бориса і Гліба	† Преобр. Госп.
Н	7	**7 Н. по С.** † Усп. св. Анни	**12 по С.** Каєтана
П	8	Єрмолая	Киріяка м.
В	9	Панталеймона	Романа
С	10	Прохора, Ніком.	Лаврентія м.
Ч	11	Кал. Сераф.	Зузанни д.
П	12	Сили, Андроника	Кляри д.
С	13	Евдокима правед.	Гіполита і Кас. м.
Н	14	**8 Н. по С.** † Пох. Ч. Хр.	**13 по С.** Евзевія
П	15	Пер. мощ. св. Стефана	**Успення Пр. Б.**
В	16	Ісак. Дал.	Йоакима
С	17	7 отр. в Еф., Ев.	Яцка в.
Ч	18	Евсиґнія	Єлени
П	19	**Преобр. Госп. Спаса**	Людвика Тол. еп.
С	20	Дом., Пульхерії	Вернарда
Н	21	**9. Н. по С.** Еміліяна еп.	**14 по С.** Іванни
П	22	Матея ап.	Тимотея і т. м.
В	23	Лаврентія	Фил. Б.
С	24	Евпла, Клявдії	Вартоломея ап.
Ч	25	Фотія, Аники	Людвика к.
П	26	Максима	МБ. Ченстох.
С	27	Михея, Теод. п.	Йосифа Кал.
Н	28	**10 Н. по С. Усп. Пр. Богор.**	**15 по С.** Август.
П	29	Перен. обр. Господ.	Усікн. гол. Ів. Хр.
В	30	Мирона	Рожі Лім.
С	31	Фльора і Лавра.	Раймунда

ЗАПИСКИ:

Вересень - September

— має 30 днів —

Дні		Українські свята	Латинські свята
Ч	1	Андр. Страт. ап.	Броніслави, Еґід.
П	2	Самуїла	Стефана кор.
С	3	Тадея ап.	Зенона мч.
Н	4	**11 Н. по С.** Аґатоніка	**16 по С.** Розалії д.
П	5	Лупа, Іринея	Лаврентія Юст.
В	6	Евтихія	Захарії пр.
С	7	Тита, Вартоломея	Бл. Мельхіора
Ч	8	Адріяна і Наталії	Різдво ПДМ.
П	9	Сави, Пімена	Петра Кляв.
С	10	Мусія М.	Николая з Тол.
Н	11	**12 Н. по С. †Усік. Гол. Ів.**	**17 по С.** Прота
П	12	Олександра	Найсв. Ім. МБ.
В	13	Пол. пояса	Филипа
С	14	Симеона	Воздв. Ч. Хр.
Ч	15	Маманта, Івана	7 Стр. ПДМ.
П	16	Теоктиста, Антима	Корнилія
С	17	Вавила, Мойсея	Зн. св. Фран.
Н	18	**13 Н. по С.** Захарії і Є.	**18 по С.** Йосифа
П	19	Чудо Арх. Михаїла	Януарія еп.
В	20	Созонта	Евстахія м.
С	21	**Різдво Пр. Богородиці**	Матея ап.
Ч	22	Йоак. і Анни.	Томи з Віл.
П	23	Минод., Митр.	Теклі д. і м.
С	24	Теодори прп.	ПДМ. Викупу
Н	25	**14 Н. по С.** Автонома	**19. по С.** Володис.
П	26	Корнилія	Кипріяна і Юст.
В	27	**Воздвидження Ч. Хр.**	Косми і Даміяна
С	28	Никити, Порф.	Вячеслава кор.
Ч	29	Евф., Людм.	Михаїла арх.
П	30	Софії, Віри, Надії і Люб.	Єроніма

ЗАПИСКИ:

Жовтень - October

— має 31 днів —

Дні		Українські свята	Латинські свята
С	1	Евменія	Бл. Івана з Дуклі
Н	2	**15 Н. по С.** Троф. і Сав.	**20 по С.** Ангел.
П	3	Евстахія, Татіяни	Кандида і Ґер.
В	4	Кондрата	МБ. Рожан.
С	5	Фоки, Йони	Плакида м.
Ч	6	Зач. Івана Хр.	Брунона ав.
П	7	Теклі мч.	Марка пап.
С	8	Евфрозини, Пафн.	Бриґіди д.
Н	9	**16 Н. по С.** † Пр. Ів. Бог.	**21 по С.** Людвика
П	10	Калистрата	Франц. Борґ.
В	11	Харітона	Еміліяна
С	12	Киріяка	Максиміліяна
Ч	13	Григорія	Едварда к.
П	14	**Покрови Пресв. Богор.**	Каликста п. і м.
С	15	Кипріяна, Юстини	Тереси д.
Н	16	**17 Н. по С.** Діоніз. А.	**22 по С.** Ґерарда
П	17	Єротея	Марґарети Аляк.
В	18	Харитини	Луки ев.
С	19	† Томи ап.	Петра з Ал.
Ч	20	Серґія і Вакха	Івана Кант.
П	21	Пелягії	Уршулі д. і м.
С	22	Ап. Якова	Кордулі д.
Н	23	**18 Н. по С.** Евлампія і Евл.	**23 по С.** Серванда
П	24	Филипа, Теофана	Рафаїла Арх.
В	25	Прова	Криспіна
С	26	† Карпа мч.	Евариста папи
Ч	27	Параскевії	Фльорентія
П	28	Лукіяна, Евфимія	Симона і Тад. ап.
С	29	Льонгина сот.	Наркіса еп.
Н	30	**19 Н. по С.** Андрія Осії	**24 по С.** Альф.
П	31	Луки ап.	Вольфґанґа

ЗАПИСКИ:

Листопад - November

— має 30 днів —

Дні		Українські свята	Латинські свята
В	1	Йоіля	**Всіх Святих**
С	2	Артемія	День Задушний
Ч	3	Іляріона	Губерта еп.
П	4	Аверкія	Кароля Бором.
С	5	**Ап. Якова бр. Госп.**	Захарії і Єлисав.
Н	6	**20 Н. по С.** Арети, Ат.	**25 по С.** Леонарда
П	7	Маркіяна	Бл. Антонія Бал.
В	8	**Димитрія вмуч.**	Ґотфріда
С	9	Нестора	Теодора м.
Ч	10	Параск. вмч.	Андрія з Авел.
П	11	Анастазії	Мартина еп.
С	12	Зеновія, Зеновії	Мартина папи
Н	13	**21 Н. по С.** Стахія і Амп.	**26 по С.** Станісл.
П	14	Косми і Дамяна	Йосафата еп. і м.
В	15	Акиндина	Ґертруди
С	16	Айталя, Йос.	МБ. Остробрам.
Ч	17	Йоанікія	Сальомеї д.
П	18	Галактіона	Романа м.
С	19	Павла еп., Клявдія	Єлисавети кор.
Н	20	**22 Н. по С.** Єрона, Лаз.	**27 по С.** Фелікса
П	21	**Соб. св. Михаїла Арх.**	Введ. в хр. ПБ.
В	22	Онисифора	Кекилії д. і м.
С	23	Ераста, Ор.	Климента папи м.
Ч	24	Міни, Вікт.	Івана від Хр.
П	25	Івана Мил., Ніля	Катерини д. і м.
С	26	† Івана Зол., Ник.	Леонарда з П. М.
Н	27	**23 Н. по С.** † Филипа ап.	**1 Адв.** Валеріяна
П	28	Гурія і Самсона	Здислави
В	29	† Матея ап. і єв.	Сатурніна
С	30	Григорія нек.	Андрія ап.

ЗАПИСКИ:

Грудень - December

— має 31 днів —

Дні		Українські свята	Латинські свята
Ч	1	Плятона	Еліґія еп.
П	2	Авдія, Варлаама	Бібяни д.
С	3	Григорія, Прокла	Франца Ксав.
Н	4	**24 Н. по С. Введ. в хр. ПБ.**	**2 Адв.** Варвари
П	5	Филимона ап.	Сави еп.
В	6	Григорія	Миколая еп.
С	7	Катерини вмч.	Амврозія еп.
Ч	8	Климента	**Неп. Зач. ПДМ.**
П	9	Алипія	Леокадії д.
С	10	Якова, Паладія	МБ. Льорет.
Н	11	**25 Н. по С.** Стеф. прпм.	**3 Адв.** Дамазія м.
П	12	Парамона, Филум	Александра м.
В	13	† Андрея	Лукії д.
С	14	Наума, Філ.	Спіриліона еп.
Ч	15	Авакума	Валеріяна еп. і м.
П	16	Софонія	Евсевія еп.
С	17	**Вмч. Варвари**	Лазаря еп.
Н	18	**26. Н. по С.** † Сави Осв.	**4 Адв.** Очік. МБ.
П	19	**Миколая св. чуд.**	Немезія еп.
В	20	Амброзія	Теофіля м.
С	21	Потапія	Томи ап.
Ч	22	**Зачаття св. Анни**	Зенона м.
П	23	Міни, Єрмогена	Вікторії д. і м.
С	24	Даниїла Стовп.	Навеч. Ад. і Еви
Н	25	**Н. Праотців.** Спіридіон	**Різдво Христове**
П	26	Евстратія, Евгенія	**Стефана**
В	27	Тирса	Івана
С	28	Елевтерія	Дітей уб. у Веф.
Ч	29	Еггея	Томи еп.
П	30	Даниїла прор.	Евгенія еп.
С	31	Севастіяна	Сильвестра папи.

one two three four who are we
we are for the white we are for the
ЗАПИСКИ:
we are for the white Chrech School
so thier

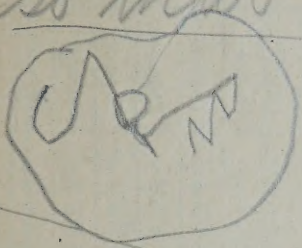

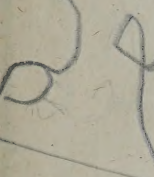

РОЗМОВА З НОВИМ РОКОМ.

— Га, витай нам, Новий Роче,
Що з рідного краю йдеш,
Та скажи нам, заведію,
Чи ти нас тут пізнаєш?

А як пізнаєш, небоже,
Та скажи, та не крути,
Що то нам несеш за долю
З-за широкої води?...

Що то нам несеш за вісти
Ген, із рідного краю,
З України, що пишаєсь,
Мов дівчина у вінку?

Чи там дальше чорні хмари
Закривають сонця круг,
Чи там дальше плачуть браття
Й наші сестри від наруг?

Та чи скоро сонце зійде
Й позолотить тихий рай?
Чи заграє на весіллю,
Збувшись лиха, рідний край?

Роскажи нам ти, Новенький,
Щиру правду роскажи,
Чи будемо ще тужити,
Чи позбудемось жури?

— Не впадайте в тугу, браття,
Добру вістку я несу:
Полюбило ясне сонце
України цвіт, красу.

Полюбило й засіяло
В тих українських серцях —
І собі крізь чорні хмари
Вже мостить побідний шлях.

Недалеко та година,
Що розібє хмару злу, —
Україні утомленій
Зішле волю золоту!

Юра Шкрумеляк.

ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ

(19 століття.)

I.

Петро I і Катерина II. — Григ. Полетика і „Історія Русов". — Відродження української літератури. — Котляревський і його твори. — Старші українські письменники. — Товариство визволення України. — Кирило-Методіївське Товариство. — Тарас Шевченко. — Розвиток красного письменства.

На протязі 18 століття, за царювання Петра Першого і Катерини Другої (по московськи: Второї), знищено останні ознаки української державности. Колишня незалежна Україна Богдана Хмельницького з обраним гетьманом на чолі, з своїм військом, із своїм внутрішнім національним ладом, перетворилася в кілька „малоросійських ґуберній" російської держави, де порядкували московські урядники. Не даремне писав Шевченко в своїм „Сні":

Се той **Первий,** що розпинав
Нашу Україну,
А **Вторая** доконала
Вдову-сиротину.

Знищена була українська держава, але жадні закони і репресії російської влади не в стані були знищити українського люду, особливостей українського народу — етноґрафічних, культурних, побутових — що так різко відріжняли його від Москалів. Не могли знищити всевладні царі і минулої історії України з її традиціями, леґендами, мріями й ідеалами. Цікаво, що один із депутатів (послів) скликаної Катериною II. комісії для випрацьовання „уложенія", тобто нової системи державних законів, український шляхтич із старого козацького роду, **Григорий Полетика,** не тільки виразно ставав у сій комісії в оборону інтересів України, але й склав потім, на основі суто-національного світогляду, історію України („Історія Русов"). Ся праця з початку 19 віку була дуже розповсюднена серед українського суспільства, будила в читачах національне почуття та гідність і в свій час відограла визначну ролю в українському визвольному русі.

Взагалі політичний струмок і політична акція в сьому русі не припинялася, але бували періоди, і досить довгі, коли під страшним тягарем московського режіму майже завмирали політичні змагання і центр ваги цілком переходив у культурну площину, головним чином у літературу. Можна мовити, що початок 19 віку є разом із тим і початком нової, відродженої на суто народнім ґрунті, української літератури.

Розпочав її незабутній автор славної „Енеїди", на українську мову перелицьованої та инших талановитих творів, **Іван Котляревський,** родом із Полтави. Його значіння в історії українського національного руху величезне і кождий Українець повинен знати його твори, повинен знати, що зробив для батьківщини духовий батько нашої літератури, яка займає тепер одно з перших місць серед славянських літератур.

Заснування в 1805 році харківського університету зробило Харків осередком української інтеліґенції та її проводирів. Саме з Харковом звязана діяльність українських письменників старшої формації — безпосередніх наступників Котляревського: **Гулака Артемовського, Метлинського, Квітки-Основяненка.** До них треба долучити полтавця **Гребінку.** Українську справу починають у сей час студіювати та

обороняти такі видатні, першорядні учені, як: **Срезневський, Бодянський, Максимович, Костомарів.** Не на поверхні життя, а потаємно робляться проби провадити політичну працю, вести визвольну боротьбу через революційні орґанізації, як ось „Товариство Визволення України", засноване дідичем із Полтавщини, переяславським маршалком **Василем Лукашевичем,** що й загинув у російській вязниці в 20-их роках минулого століття. Особливої популярности набрало і яскраво увійшло в історію українського суспільного руху друге Товариство, чи Брацтво, а саме Кирило-Методієвське, засноване в 40-их роках у Київі **Костомаровом** і **Кулішем,** до яких потім прилучився і **Т. Шевченко.** Загальне число членів сього Брацтва досягало 100. Остаточною метою, тобто політичним ідеалом Кирило-Методієвського Товариства, був вільний союз незалежних у свойому внутрішньому життю славянських республик: Росії, України, Польщі, Чехії, Сербії ітд., хоч започаткував Товариство славетний професор київського університету М. Костомаров, але найвидатнійшою фіґурою серед фактичних діячів, що гуртувалися біля брацтва, безумовно треба визнати ґеніяльного поета Тараса Шевченка. Він тоді вже користувався гучною славою. Взагалі своєю особою Т. Шевченко зазначив цілу епоху в розвитку не лише української літератури, але всього взагалі українського суспільного життя. І значіння Шевченка не тільки не поменшилося від тих часів, а скорійш навпаки: він є й тепер властителем думок, духовим вождем усього свідомого українства, на ньому виховується одно покоління за другим. На його безсмертному „Кобзареви" всі ми вчимося любити й боронити нашу батьківщину.

Після Шевченка українська література розгорнулася широким фронтом. На з'оранім ним полі красного письменства зявився цілий ряд видатних таланів: поетів, повістярів, драматурґів ітд.: **Марко Вовчок, Я. Щоголів, Леонід Глібів, Ст. Руданський, О. Кониський, Ів. Нечуй-Левицький, Панас Мирний, М. Старицький, Д. Маркович,** а потім **М. Коцюбинський, М. Вороний, В. Самійленко, Леся Українка, Ів. Тобилевич, Мод. Левицький, Л. Яновська, М. Філянський, В. Винниченко, В. Леонтович,** та чи мало инших, що належать у значній мірі вже 20-му століттю. Се лише тільки на Великій Україні. Поза нею, тобто в Галичині і на Буковині, літературне відродження розпочалося значно пізнійше, а саме в 30-х роках минулого століття працею так званої „руської трійці": **М. Шашкевича, І. Вагилевича** і **Я. Головацького.** За ними йде ряд визначних письменників і в першу чергу **Осип Федькович** на Буковині й **Іван Франко** в Галичині, а потім ті, що здебільша належать уже до сучасної літератури: **О. Кобилянська, Н. Кобринська, В. Стефаник, Лесь Мартович, М. Черемшина, Б. Лепкий** і инші.

II.

Нові репресії російського уряду. — Галичина — українським піємонтом. — М. Драгоманів, М. Грушевський. І. Франко. — Товариство ім. Т. Шевченка. — Український національний театр. — Українська наука. — Українці в російській революції. — Українська революційна партія. — На передодні XX віку.

Російський уряд весь час провадив напружену боротьбу з українським визвольним рухом, особливо з українським визвольним словом і освітою взагалі. На великій Україні з 30-міліоновим українським населенням перед останньою революцією не було ні одної української школи. До 1905 р. ряд законів забороняв друковання українських книжок — навіть таких, як

Євангелія, а те, що пропускала сувора цензура, доводилося друкувати московським правописом. При таких обставинах визначну ролю у визвольних змаганнях України відограла Східна Галичина, бо австрійський державний лад (конституція) все-ж таки давав більше можливостей для національної праці, ніж російське самодержавство. З сих причин до Галичини перебиралися з Наддніпрянської України, хоча-б часово, такі видатні громадські діячі і письменники як **Куліш, Кониський,** а потім найбільший політичний діяч український **М. Драгоманів.** Його з часом змінили високоталановитий учений, професор львівського університету **М. Грушевський** (в 1917—1918 рр. президент Української Центральної Ради в Київі) та корінний Галичанин **І. Франко,** що заняв в історії українського відродження почесне місце не тільки як талановитий представник красного письменства, але як першорядний учений, публіцист та літературний критик. Взагалі на довгі роки Галичина стає для України тим, чим був Піємонт для Італії підчас її відродження. Лише завдяки Галичині побачили в свій час світ твори богатьох наддніпрянських письменників, як от М. Коцюбинський, В. Винниченко, М. Вороний і инші. З другого боку тільки завдяки заходам Наддніпрянців заснувалося у Львові поважне національно-наукове огнище — Товариство імени Т. Шевченка, що потім під проводом М. Грушевського та його наступників так широко розгорнуло свою діяльність. Воно стало першою Українською Академією Наук і зібрало навколо себе чимало видатних учених сил.

У ті часи, коли українська книжка в межах російської держави була зі всіх боків обрізана та обмежена цензурними скорпіонами, а видавання українських часописів було цілком заборонене, набрав сам собою великого значіння в зрості національно-визвольного руху на Україні **національний театер.** Він гуртував біля себе всю українську суспільність, підтримував і ширив національні настрої в громадянстві, а особливо в молоді. Імена великих мистців-акторів: **М. Кропивницького, О. Саксаганського, М. Садовського, І. Карпенка-Карого, М. Заньковецької, Г. Затиркевич-Карпинської** залишаться назавжди не тільки в історії українського театру, але і в історії українського відродження взагалі. Поруч із ними треба поставити й імя талановитого українського композитора **М. Лисенка,** що богато й корисно попрацював над українською національною музикою. Між иншим він пильно збирав та студіював народні пісні і написав чимало ріжноманітних композицій на основі національних мельодій.

Із учених і публіцистів, що присвятили свої сили вивченню України та виясненню й поширенню нашої національно-визвольної ідеї, треба назвати — окрім згаданих уже **Драгоманова, Грушевського** і **Франка,** ще: **Волод. Антоновича, П. Житецького, К. Михальчука, О. Потебню, О. Лазаревського, М. Дашкевича, М. Петрова, Ф. Вовка, П. Чубинського, Д. Багалія, О. Кониського, Мик. Ковалевського, М. Комара, Б. Грінченка, Т. Зіньківського, С. і Ю. Русових, В. Науменка, М. Василенка, С. Єфремова, А. Кримського, Н. Молчановського,** по части **І. Лучицького, Максима Ковалевського** і инших. Більшість із них входили в склад так званої „Старої Громади" — таємної національної організації, що обєднувала видатних українських діячів без ріжниці політичних напрямів і течій, до яких вони належали. Сей численний

гурток найкращих представників нашої інтеліґенції мав і свій друкований орґан — на російській звичайно мові. Називався він „Кіевская Старина" і уявляв із себе великий місячний журнал, незвичайно змістовний і добре редаґований. Комплєти „Кіевской Старини" уважаються тепер, так би мовити, енцикльопедією українознавства, тобто збірником наукових відомостей у всіх галузях українського національного життя, історії, культури.

В другій половині 19 століття в російській державі повстають і ширяться таємні революційні орґанізації, які ставлять своєю метою повалити самодержавний лад. Деякі з них цікавляться і національним питанням і вносять у свої програми пакт про визволення народів, що страждали під московською владою. На Україні політичних партій тоді не було, і тому богато активної (діяльної) української молоді, що бажала боротьби за поширення народніх прав, за ліпший державний устрій, відривалося від рідного ґрунту і вступало в російські революційні партії. Подолянин **Ковальський,** розстріляний в Одесі, полтавець **Лизогуб,** повішений там-же в 70-их роках — славнозвісні **Желябов** і **Кибальчич,** страчені в початку 80-их років, **Стефанович, Дебаґорій-Мокрієвич, Кравчинський** і чимало инших представників української молоді прикрасили своїми героїчними іменами історію російської революції. Лише в самому кінці 19 віку, головним чином під впливом М. Драгоманова, почали консолідуватися, тобто обєднуватися на Україні ті, хто ставив своєю метою політичну боротьбу з царським ладом за національне визволення, за право України самостійно порядкувати в своїх справах.

Першою широкою революційною орґанізацією на Україні була Українська Революційна Партія (Р.У.П.), що склалася в самому кінці 90-их років, поставивши на своїм прапорі гасло **самостійної України.** Фундаторами (основниками) сеї партії були: **Левко Мацієвич, Михайло Русов, Микола Міхновський** і инші.

Зробимо підсумок. З того, що ми зазначили в сій статті, ви бачите, що російське самодержавство шляхом величезних репресій, кар, заборон, переслідувань спромоглося на протязі століть крок за кроком знищити всі ознаки української державности (національну владу, національне військо ітд.). Не спиняючись на сьому, воно й далі боролося з проявами нашого національного життя, не допускало істнування національних шкіл, жорстоко воювало з українським словом, вживало заходів до знищення самого імени України; але не вважаючи на свою всевладність, воно показалося не в силі здавити внутрішні процеси національного зросту. Живе життя використовувало всяку щілинку, найменшу можливість, щоби глибше пустити своє коріння, щоби пробитися на поверхню з своїми паростками. І воно важкою боротьбою, теж крок за кроком, досягнуло на протязі 19 століття величезних здобутків у всіх галузях національних змагань. В 20-ий вік Україна увійшла з своєрідною і богатою літературою, з поважними науковими скарбами і з національною інтеліґенцією, перейнятою горячим патріотизмом і жагою боротьби. Ся інтеліґенція гуртувалася біля гасел тої самої національної державности, яка здавалася остаточно скасованою наказами Петра й Катерини.

Переведення сих гасел у життя випало на долю вже 20 віку.

Ол. Саліковський.

Про наших Лицарів-Запорожців

Давно-давно, яких 700 літ назад насунули на українські землі, що понад Дніпром, та на Поділля й Волинь грізні татарські орди.

Се були дикі племена, жорстокі, жадні до здобичі і військових пригод. Чужинців, котрих перемагали, вони або винищували без жалю, або забирали в полон і там змушували вони до тяжких і виснажуючих праць.

Так Татари зробили й з Україною. Вони зруйнували Київ, в пустку обернули всі богаті землі, що біля нього. Села повипалювали, поля повитоптували, людей частинно вибили, а сильнійших, здоровших чоловіків і жінок позабирали в полон і колючими стернями та степами пішки погнали до Криму, щоб там на кримських приморських ринках продати отих невільників у вічне володіння Туркам, або яким иншим чужинцям, що потребували людського товару. Звичайно, більшість невільників викупляли Турки. Чоловіків вони приковували на спеціяльних кораблях, що звалися „ґалєрами", і ті мусіли під батогом наглядача громадити тяженними веслами, а коли така ґалєра потопала, то з нею потопали і приковані бідні невільники. Молодиць і дівчат Турки забирали до своїх домів, так званих „гаремів", бо ще до недавна в Туреччині був такий звичай, що один мущина міг мати кілька і кільканайцять жінок. Жінки-Українки по таких гаремах мусіли потурчитися, а се завдавало їх душі богато болю і серце їх завжди рвалося на далеку батьківщину, з котрої так хижацько їх забрано. Тим жінкам і чоловікам, що залишалися в дома, також немало випадало страждань під татарським ярмом, бо мусіли платити великі данини своїм завойовникам та ще й дітей своїх віддавати у татарське військо.

Одначе не всі ті, що залишалися на поневоленій Татарами Україні покірливо зносили їх свавілля. Найхоробрійші і найзавзятійші чоловіки втікали в дикі степи, гуртувались в узброєні загони, а потім зненацька нападали на своїх переможців і напасників. Воля для тих вояків була найдорожчою, а тому їх і названо було „козаками", що з татарського значило „вільні люде".

Єдиною владою, що признавали козаки, були їх отамани, вибрані зпосеред усього вояцтва. Під проводом отих отаманів козаки робили напади на Татарів і виконували своє найперше завдання: визволити рідний край з бісурменської неволі.

Перші такі козацькі загони зявилися на Україні 500 літ назад. З їх появою прибуло турбот Татарам: небезпечно стало їм у малій кількости вириватись в степи, бо козаки миттю налітали на них з балок і ярів, у котрих ховалися і безоглядно нищили. Часом, коли Татари провадили через степи полонених, так званий „ясир", козаки нападали на оборонників ясиру, розбивали їх або розганяли і, звільнивши своїх людей, зникали з ними знов у свої схованки.

Згодом число козацтва зростало і зростало. Уформовувалися цілі полки і польські воєводи почали їх запрошувати до себе на службу. З доброї волі українське вояцтво часом ставало у пригоді і Полякам, особливо, коли треба було з ними стати проти спільного ворога, дикого наїздника — Татарина.

Сила козацтва, його відвага спонукали козацьких отаманів змінити спосіб боротьби з бісурменами. Вже вони не тільки принагідно ставали в обороні своєї землі, але зібравшись з потугою, самі походом вирушували на татарські міста, палили їх, руйнували, а навіть заглядали у саме гніздо татарське — у Крим, при чім з таких походів завжди приносили богато добичі. Щоб переховатися самим і переховати тую добич, а рівнож, мати місце для зимівлі, козаки почали закладати свої „коші", або „Січі" по невеликих островах Дніпра. До тих островів нелегко було доплисти і Татари не зважувалися туди добиратися, коли навіть і хотіли помститись на козаках.

Що далі, то Татари все більше мусіли звільнювати українські землі, які переходили під литовське, а потім польське панування. Польські воєводи не хотіли погодитися на те, щоби залишити козакам їх давню волю, хотіли втягнути їх до своїх військ, але з огляду на спротив козаків, почали воювати з ними. Одним ворогом козацтва стало більше. Та не скорилися козаки збройній силі польських військ. Разом зі здобиччю своєю посідали вони у човни і Дніпром униз подалися за пороги. Через пороги того часу нелегко було переплисти. Велике каміння, що виставало з води і бистра течія були страшною небезпекою для стерників, чайку могло і перевернути і розбити і залляти водою, а тому тільки такі вправні і відважні — як козаки, могли зважитись перебувати пороги. За порогами зникала небезпека і татарського і польського нападу. Під проводом свого отамана Дмитра Байди-Вишневецького подалися козаки у 1552 році вниз Дніпром за пороги й отаборилися на острові Хортиці. Табор свій вони окопали ровами, огородили засіками і назвали його „Січ". І стала від того часу „Січ" на Хортиці зватися Запорожською Січчю, а січовики її вкрилися славою найвідважнійших вояків, що в страху тримали ворогів українських земель.

Коли доходила до Хортиці звістка про напад Татарів на оселі українські, чи про утиски народу нашого польськими панами, Запорожці вирушали з Січи збройною ватагою й давали належну відсіч напасникам. Не дурно-ж і нарід любив своїх оборонців та склав про них стільки пісень, яких сила дійшла і до нас. Скрізь в тих піснях Запорожців називають „славним військом", а особливо думи народні оповідають про їх самовіддану боротьбу за віру та волю українського народу. Коли кінчали Запорожці свою боротьбу з ворогом, то знов повертали на Хортицю і вільний час присвячували або ловленню риби у Дніпрі, або полюванню на звірину по надбережних зарослях.

Між собою Запорожці жили у великій згоді, а ота згода і єдність додавала їм незрівнаної сили і жадний ворог не був їм страшним. Ще з Байдою вони почали робити відважні походи на турецькі міста через Чорне Море в невеликих байдаках. Ні буря, ні смерть козаків не лякали. Тягло їх в небезпеку бажання дістатись до тих турецьких осель, розбити вязниці і вивести з них на волю своїх братів, що роками стогнали по льохах у тяжких кайданах. Нападали козаки і на ґалери, перебивали турецьку сторожу, відковували невільників від весел і забирали їх з собою. Коли вдавалося визволити жінок, Запорожці й їх забирали на Україну. Нераз бувало так, що козак визволив з неволі турецької свого батька, або брата, або сестру, або й наречену.

Згодом, коли сила Запорожського війська зросла, такі походи приносили велику руїну турецьким приморським містам, але не сила було Туркам укарати козаків. Втікши з Чорного Моря, вони ховались в очеретах по пливнях на Дніпрі і годі було до них продертися Туркам з їх важкими та незґрабними ґалєрами, а тимбільше небезпечно було підпливати вгору Дніпром аж до Хортиці, що була справжньою твердинею козацькою.

Отамани, що були після Байди, ще більше спричинилися до зміцнення козацького війська. Сих отаманів часом називано „кошовими", часом „гетьманами". Найславнійшими з них на Січі-Хортиці були: Самійло Кішка, Іван Підкова, Лобода, Наливайко, Сагайдачний, Дорошенко та богато инших.

З усіх кінців України сходилися на Січ охочі здобути козацької слави, взяти участь в боротьбі з ворогом. Не вимагалося від тих охотників ніяких спеціяльних доказів того, що вони є Українцями або сприяють козакам, звичайно їх питалися:

— В Бога віруєш?

— Перехрестись!

І коли зайда казав „Вірую", хрестився та читав „Отче наш" — то се досить запевняло Запорожців, що новоприбулий є християнином, а його українська розмова була для них свідоцтвом, що він є Українцем.

В найтяжчі часи життя нашого народу Запорожці виходили, як один на його оборону і при Б. Хмельницькому, гетьманови запорожському, козаки здобули такої слави для України, яка грізною стала для всіх, хто чигав на наші землі і богацтва: Поляків, Москалів і Турків. Щоб ще більше зміцнити Україну, Хмельницький за згодою козацтва обєднав Україну з Москвою в 1654 році, але сподівання його щодо розцвіту України в сім союзі не справдилися. По його смерти Москва зачала утискати Запорожців, а ті не хотіли збройно проти неї стати, щоб не ломати угоди, що зроблено було її великим їх гетьманом. Нарешті 1775 р. силою було переможено козаків, Січ і Церкву на Хортиці зруйновано, клейноти забрано до Москви. Великим сумом оповила ся подія землю нашу, а козаки, що не хотіли покинути вільного життя Запорожського, втікали на Дунай у турецьке володіння і там заснували другу, нову Січ, яку вже названо було „Задунайською". Ся Січ не придбала вже тої слави українському козацтву, що Хортиця і хутко, затуживши на далекій чужині, повернулися козаки на батьківщину. Частина тих козаків подалася на Кубань, де і залишила своїх лицарів до сьогодня, що звуться кубанськими козаками.

Так кінчилася слава Запоріжжа. Про неї, про долю козацтва богато виспівали українські кобзарі-бандуристи, а тепер ми маємо позаписувані з їх співів та народніх переказів численні відомости про „Славне Військо Запорожське Низове".

Український нарід не забуває своїх колишніх лицарів і в память їх тепер називає свої війська чи товариства. Такою великою згадкою про давне минуле Запорожської Січи були Січові Стрільці в Галичині та Запорожські Полки на Великій Україні, що дванайцять літ назад кріваво боролися за волю України.

Авенір Коломиєць.

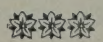

УКРАЇНА ПІД ОКУПАЦІЯМИ

(Огляд життя українського народу на його землях.)

Світова війна не принесла Україні й українському народові того щастя, що богатьом иншим поневоленим народам. Правда, нова весна народів 1917 року кинула ясний промінь сонця волі й Україні і український нарід зажив несповна три роки (в Галичині заледво сім місяців) вільним життям. Та від самого народження тої волі нарід мусів боротися з переважаючими силами своїх відвічних ворогів і нарешті в наслідок знемоги й несправедливости побідних держав Европи утратив те, що на короткий час здобув, та знову попав у ярмо ворогів, опинився під чотирма окупаціями: московською, польською, чехословацькою й румунською.

Сміло можна сказати, що життя під тими новими повоєнними окупаціями є важче, аніж було під панованням царської Росії і Австрії. Бо майже всі права і політичні та культурно-освітні надбання з перед війни втратив український нарід одним махом, а тим самим зубожів і економічно. Та на потіху треба ствердити, що власне світова війна і повоєнні важкі переживання не добили українського народу, а насталили його сили і зглибили свідомість. Нарід, що раз по кількасотлітній неволі засмакував вільности, не забуває її й усі свої думки і мрії та діла спрямовує до тої мети: **волі.** Тому життя українського народу і під окупаціями є дуже всесторонне й богате у випадки, так, що треба би писати книги, аби представити всі ділянки поступу українського народу. Тут постараємося коротко зясувати бодай головні етапи життя і здобутків українського народу по війні.

1. На Великій Україні.

По трилітній боротьбі з Москалями (большевиками й денікінцями) Україна впала в залежність Москви. Помогла її поневолити та сама Польща, яка весною 1920 року йшла походом на Україну нібито помагати от. Петлюрі, а вже 18 березня 1921 року заключила з большевиками в Ризі такий мир, що позволила їм узяти всі українські землі по той бік Збруча, а собі лишила Галичину, Волинь, Холмщину, Полісся і Підляше, то є землі, які ще з початку 1919 року творили цілість з Соборною Українською Державою. Большевики почали господарити по свому. Люто знищили всякі спроби повстання, вигубили десятки тисяч української інтеліґенції й селянства та взялися до систематичного нищення всіх проявів української свідомости. Щоби несвідомим замилити очі, вони в 1924 році ввели так звану „українізацію", себто видали розпорядок, що на Україні має бути українська мова урядовою. Та по кількох роках уже самі занедбали той розпорядок і як свідчать нині збігці з України та всякі державні знаки (почтові, грошові й инші), на Україні нині головною мовою є знову московська. А зрештою що нам з української мови під таким ярмом і що нам навіть з тих українських шкіл на Україні, коли вони введені тільки на те, аби українська дитина скорше навчилася московсько-большевицьких „правд віри"?

Поруч з політичним поневоленням большевики взялися проводити на Україні свої соціяльні експерименти. Передусім так, як і царська Росія вони почали вивозити все українське добро на північ у Московщину, бо Москалі всякого покрою завжди зазіхали і зазіхають на Україну головно тому, що Москві без українського хліба тяжко жити.

Дальше взялися переводити комуну і відбирати від українських селян спершу великі маси збіжжа як податок, а згодом узялися таки відбирати господарства і прилучували їх до комуни, а господарів робити наймитами. Та так звана колєктивізація (збирання приватної власности в спільне ужиткування) має власне на цілі, щоби лекше можна збирати збіжжа й инші скарби з України для Москви. Колєктивізація дійшла до найбільшої сили весною 1930 року, тоді загнали в

комуну майже третину українських селян, відібравши їм землю і хати і живий та мертвий інвентар. Аж коли селяни з розпуки взялися до самооборони, тоді сам Сталін, Грузин, теперішний диктатор большевиків (секретар всемосковського виконавчого комітету) казав перервати дальшу руїну, ждучи кращого часу на її продовження.

В наслідок большевицького панування Україна зубожіла, як ніколи. Та свідомість народу на злість большевикам росте. Нема майже тижня, щоби не доходили вісти про повстання, заворушення, тайні орґанізації, саботажі на залізницях і по комунах та замахи на большевицьких урядовців.

Відбуваються й політичні розправи проти української інтеліґенції й селян, як приміром великий процес у Харкові весною 1930 року, де засудили 45 передових українських діячів (між ними і вченого Сергія Єфремова) на довголітну тюрму. А скільки тисяч Українців гублять і засилають на каторжні роботи на північ, на Соловки, про се тільки страшні і глухі, але правдиві, вісти ходять.

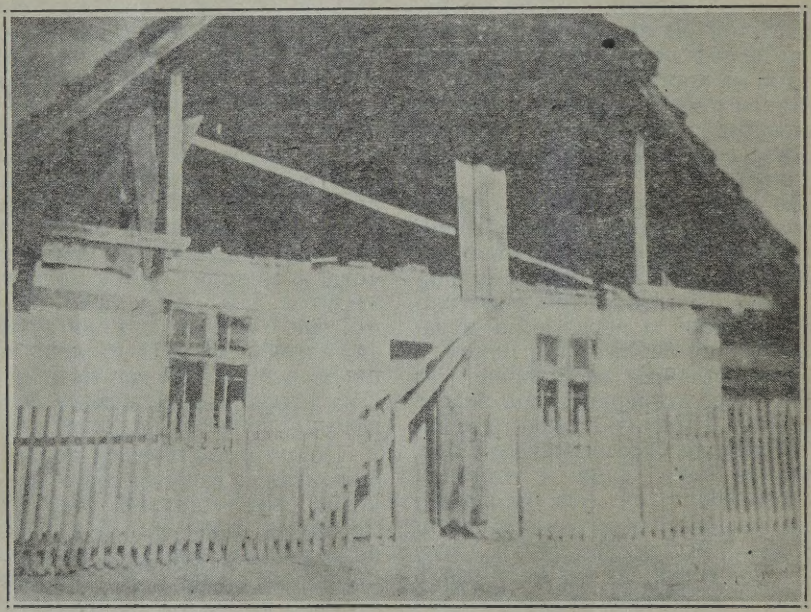

Вигляд знадвору Читальні „Просвіти" в Гаях коло Львова по „ревізії", яку перепровадили польські улани 5 жовтня, 1930.

Невдоволення большевицькою владою є і у війську, стаціонованім на Україні. Є певні вістки про бунти, про змови і участь в тайних орґанізаціях війська. В травні 1931 року виарештували богато старшин і вояків Українців та про їхню долю ходять непевні вісти, певно, що їм пощади не буде. Та власне се все свідчить про свідомість українського народу і про те, що народ скине з себе московське ярмо. Скине його власними силами, без ніяких інтервенцій чужих, які все мають на оці своє добро і тому на них не треба ждати і їх собі бажати. Природний розвій живучої сили, що ним є нарід, приведе до визволення, тому не в силі опертися жадна ворожа сила, отже й Москалі не опруться.

2. В Галичині і на північно-українських землях.

Галичина попала під владу нової Польщі по нещасливій а так богатій у геройські подвиги українського стрільця в українсько-польській війні 1918—1919 років. Франція в році 1919 вислала до Польщі військо польського ґенерала Галлєра на те, щоби воно билося з большевиками, та Поляки обернули се військо проти Української Галицької Армії та примусили її перейти за Збруч. А маючи Галичину в руках, вони добилися того, що Антанта, головно Франція, яка в серпні 1920 року визнала Галичину окремою державою лише з тимчасовим зарядом Польщі, 14 березня 1923 року признала її Польщі, правда з тим, що Польща надасть сій країні широку автономію та забезпечить Українцям всі права всесторонного розвитку.

Подібні права признає Галичині зокрема й польська конституційна ухвала з 26 вересня 1922 року і її постанови мали бути здійснені до року 1924 (між иншим мали побудувати український університет), та до нині нема сліду з тих обіцянок.

Але мимо такого безправства народ у Галичині може нині служити за взірець народньої свідомости й пожертвовання. Ніякі переслідування не збивають його з дороги до своєї мети. На брак шкільництва, яке мали Галичани за Австрії, а втратили за Польщі, народ радить собі Рідною Школою, яку утримує з своїх жертв і з гойних датків американських братів-еміґрантів. Економічній нужді, в якій знаходиться тепер ціла Польща, старається зарадити розвитком власної кооперації. Освідомлюється зі щиронаціональних часописів і книжок, які по війні мимо острої цензури розвинулися куди краще, аніж перед війною (селянський часопис „Народня Справа" має 30,000 — трийцять тисяч передплатників). Хоча українські посли в польськім соймі не мають сили виєднати полекш, бо проти них стоять одною лавою всі польські посли без ріжниці партій, то народ орґанізується і в політичні партії, з виразно національним напрямком (УНДО і УРСП) та вибори до сойму уважає за добру нагоду шляхотної демонстрації своєї свідомости і масово голосує на національних кандидатів.

Про настрої народу до нового окупанта свідчать і ті безперервні акти саботажів та замахів, які з малими перервами не устають від 1920 року, а літом 1930 року прибрали такий масовий характер, що польська влада була в розпуці і думала зарадити сьому відомою пацифікацією. Та власне ся страшна пацифікація, яка скінчилася руїною богатьох сіл і смертю многих патріотів і про яку почав у ґазетах і окремих брошурах говорити цілий культурний світ, та пацифікація була пробним каменем народньої свідомости. Показалося, що вона не зломила народу, а зробила його ще більше завзятим. Показали се вже соймові вибори того самого року в листопаді. Мимо страшних надужить народ увесь голосував на свою національну лісту ч. 11 і мимо всіх шахрайств вибрав мало що менше послів, як при виборах 1928 року, коли ще були бодай сповидні вигляди якогось виборчого права.

Українські посли й сенатори внесли обширну петицію до Ліґи Націй про ту пацифікацію і про всі безправства польської влади загалом. Подібні петиції внесли українські еміґранти а також посли анґлійського парляменту і ті петиції були вже предметом нарад так званої Комісії Трох (анґлійського міністра Гендерсона, норвеського міністра і італійського міністра-делеґата), яка радила над ними в квітні і в травні 1931 р. в Лондоні і в Женеві та видала комунікат, що відкладе їх полагодження на Ліґу Націй до осені. Польський міністер Залєскі обіцяв у Женеві, що буде старатися надоложити шкоди, заподіяні Українцям, і що польський уряд взагалі постарається полагодити справу так, що ті скарги будуть полагоджені в нутрі польської держави. Коли сей календар буде в руках читача, то вже буде відомо, як Польща постаралася „полагодити" ті скарги.

Та вже нині можна сказати, що український нарід не надіється на доброзичливість чужинців і не вірить також, аби Поляки мали добру волю

полагодити ті справи добровільно. Народ в Галичині свідомий того, що добра не буде, поки Галичина є під беззастереженим панованням Польщі. Та і не зречеться наш нарід свого права і своїх мрій, доки не дійде до них безупинною працею, жертвенністю і боротьбою.

На Волині, Холмщині, Поліссю і Підляшу народ ще неосвідомлений так, як у Галичині, і тому там окупанти знаходять податливий ґрунт під всякі хрунівські затії, в роді ґазети „Нива" і инше. Та в останніх роках завдяки свідомим людям Галичини й Волині починає затиратися „сокальський кордон" і народня свідомість росте. Найвимовнійшим доказом сього є, що на Волинь і другі північно-західні українські землі іде щораз більше національних часописів і книжок з видавництв Галичини, а також те, що українська кооперація Галичини захоплює й обєднує волинську ко-

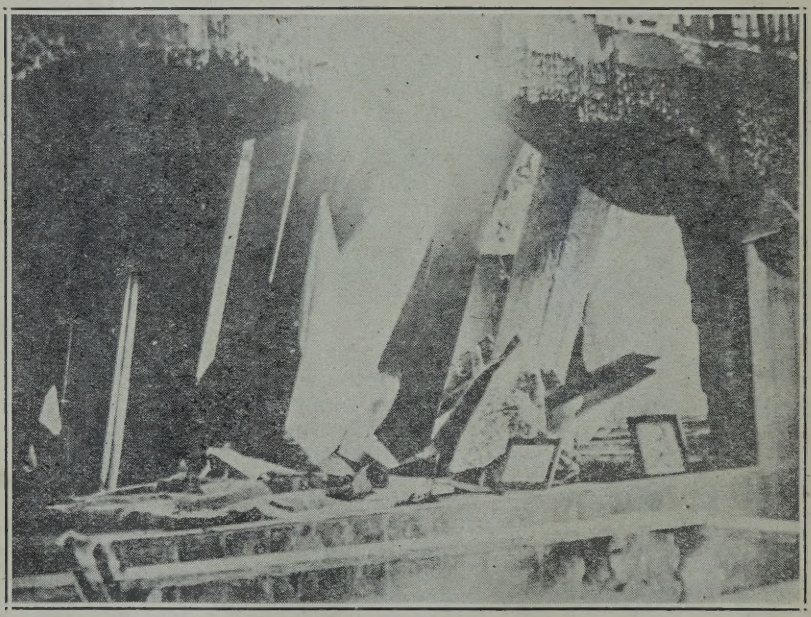

Сцена в салі читальні в Гаях коло Львова після того, як польські вояки перепровадили в ній „ревізію".

операцію. Поволи вирівнуються ріжниці, які поробили між нами давні вікові кордони, а се також є добрий знак, що нарід зливається в одно й проймається одним та викреше з себе один вогонь проти спільних лих.

3. На Закарпатській Україні.

Закарпатська Україна, де живе збитою масою около міліон Українців, була хвилево частиною Західно-Української Народної Републики, весною 1919 року перейшла під владу Чехословаччини і то рахувати добровільно, бо такий акт підписав ще весною 1918 року в імени Закарпатської України Д-р Жаткович в Питсбурґу, в присутности теперішнього президента Чехословаччини, Масарика. На підставі тої умови Закарпатська Україна мала дістати в межах Чехословаччини територіяльну автономію (подібно, як мала дістати Галичина під Польщею) з окремим законодавчим соймом і всіми політичними і культурно-освітними правами. Та слава Богу ми-

нуло вже 13 літ від тої умови і ще живе президент Масарик, зрештою дуже достойна людина, та ні він ні його уряд не думають навіть про здійснення тої автономії. На ґубернатора кладуть невідповідних людей — русотяпів, чехізують школи і уряди, визискують країну своїми найгіршими урядовцями.

Зимою 1930—31 року пішла чутка, що чеський уряд задумує приступити до тої автономії і з того приводу були дуже обурені всі Поляки, та то були страхи на ляхи, дотепер з тих чуток нічого не справдилося. Та треба сказати, нарід за Карпатами, який до недавна був таки на останнім місці між вітками українського народу, робиться з кождим днем свідомійшим. Свідчать про се деякі часописи, що виходять в Ужгороді, і орґанізації та зїзди свідомої української молоді, учительства, яке завзято боронить прав української мови в школах, й політична й культурно-освітна праця деяких старших громадян.

4. На Буковині і в Бесарабії.

Буковину забрали Румуни насильно в листопаді 1918 року від Західно-Української Народної Републики, а Бесарабію прилучили ще таки по розвалі російського фронту в 1917 році.

Про Бесарабію мало приходиться говорити, бо на жаль се вітка народу найменше освідомлена, а ще притиснена тепер румунським постолом, не може й дихнути. Просто ні вітру ні хвили з того Богом забутого краю.

Буковинський нарід високо свідомий, справді не виявляє ще такої активної свідомости, як у Галичині, але й під румунським ярмом підіймається з упадку і виборює собі людські права. Українським послам вдалося виєднати вже по повороті короля Карла, щоби в сільських школах училися діти і по українськи та щоби сільські громади дістали сяку таку самоуправу. Здобутки ті марні, але головне те, що і тут в народі не гасне іскра свідомости і завзяття, і тут нарід задивлений в високу спільну національну мету: Незалежну Соборну Україну.

Закінчення.

Як видно з того короткого звіту, життя українського народу під владою чотирох окупантів є важке і гірке. Та відрадна річ є та, що з усіх проявів народнього життя визирає національна свідомість і віра в кращу майбутність. Ся свідомість певно поможе народові дійти до мети, мимо всіх колод, які кидають вороги і свої перевертні, які й тепер трапляються і шкодять свому народові за юдин гріш. А в тому змаганню до кращої долі велику ролю призначено відіграти й тим братам, що їх доля вивела з рідного краю аж за океани. Вони в разі потреби поможуть рідному краєві морально і матеріяльно, або й власним діяльним приміром і тим засвідчать, що хоч далеко вони просторами, але близькі народові серцем, бо вони є дітьми того великого українського народу.

Старокраєвий.

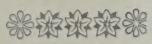

СОН МАТЕРІ.

І сниться матері, що він,
Синок її коханий
Вернув здоров з війни мов дзвін
І шлюб бере вже рано.
Гей, красшої найти не міг!
Обоє рвуть аж очи,
Ось впали їй разом до ніг,
Та благословення хочуть.
Вона зворушена, дрожить
Несміла між чужими,
Щасливих їм бажає літ
І в щастю плаче з ними.

— — — — — — — — — — — —

Саме над Серетом тоді
Упав синок її в борні.
За рідний край, за красшу путь!
А місто неї там ридали
Над ним лиш вільхи та шептали:
Забудь той сон, мамо, забудь...

Володимир Хронович.

СЛАВА УКРАЇНІ.

(Марш.)

Україно, рідний краю,
Мати славних козаків,
Слава й воля в твоїм раю
Вабить всіх твоїх синів.
Найсвятійша наша справа —
Чесно йти за волю в бій,
Кинуть гасло в нарід свій:
Україні вільній слава!

Як знак слави в давні віки
Понад Київом святим
Володимир, князь Великий,
Взніс Тризуб гербом своїм.
Потім „Правду" Ярослава
Діти стали зневажать, —
Ще не вміли відчувать:
Україні вільній слава!

Не зважав на перешкоди
Князь наш славний Мономах,
Втихомирював незгоди,
Вів свій край на волі шлях.
А коли татарська лава
Почала наш край топить,
Відгукнулось в серцях вмить:
Україні вільній слава!

Січ відтак на Запорожжу
Вчить Україну кохать,
Нарід свій во славу Божу
Із неволі визволять.
Виряджалась враз виправа,
Лиш почувся з церкви дзвін,
Гучно проголосив він:
Україні вільній слава!

Волю краю мріяв дати
Також гетьман наш Богдан,
Православних всіх зєднати,
Вийти на крівавий лан;
І прокинулась уява
Разом йти на ворогів,
Серцем злитись в спільний спів:
Україні вільній слава!

Але замісць дати волю,
Спільник наш нас ошукав,
Край забрав собі в неволю
І в кайдани закував;
Підіймемось, браття, жваво,
Сі кайдани розірвать,
Щоб змогли ми знов співать:
Україні вільній слава!

Отже в нинішнії часи
Стяг свій мусимо піднять,
Спомянуть слова Тараса,
Його волю виконать.
Домагаймось свого права,
Сповнім Батьків заповіт,
Хай лунає на весь світ:
Україні вільній слава!

За офіру й честь героїв
Бог наш край благословить,
З поміччу святого Юри
Від дракона визволить.
Наша встане знов держава,
Й запанує знов Тризуб,
Ми почуєм голос труб:
Україні вільній слава!

М. Кичигина.

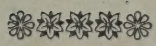

Недоля української школи і українського учительства під Польщею

Положення українського учителя і школи в межах польської держави сполучене тісно з політичним і економічним положенням всего українського народу в Польщі. Щоби облекшити зрозуміння положення українського учительства, начеркну в кількох реченнях положення нашого народу в цілости.

Числом українське населення в Польщі є понад 6 міліонів душ. Мимо так поважного числа наш нарід не має тут ніякого впливу на адміністрацію польської держави, бо ані в міністерствах, ані владах II. інстанції, ані в ніякім уряді не стрінемо ані одного Українця на начальних становищах. Українська мова не має майже ніяких прав — виїмково в судах є вона ледво толерована на землях, замешкалих переважно Українцями (Східна Галичина). Українське селянство і всі господарчо-економічні установи позбавлені якої небудь економічної помочі — навпаки польська адміністраційна влада, а в першій мірі поліція робить усе, щоби наші кооперативні, господарчі і освітні установи мали як найбільше трудностей в своїм розвитку. В часі переводження незабутньої так важкої в своїх наслідках т. зв. „пацифікації" осеню в 1930 р. весь удар не йшов в сьому напрямку, щоби вишукати мнимих саботажистів, але поліція і військо нищили передовсім українські читальні і кооперативи та катували тяжко провідників національного руху в більшости в громадах, де навіть не було ніяких шкід польським громадянам. Бито невинних селян — мущин і жінок, бито діти, бито священиків, бито і карано учителів. В такій атмосфері приходиться працювати українському учительству. Головний удар польського уряду був без якого небудь протесту зі сторони польського громадянства, пішов в напрямі осаджування т. зв. польських осадників між українським населенням, а другий в напрямі нищення українського шкільництва і учительства. Шкільництво реформовано в сей спосіб, що на основі закона з 1924 року, ухваленого в польськім соймі (зв. лекс. Ґрабскі) зліквідовано майже в цілости виклад в українській мові, а заведено польський, або т. зв. утраквістичний, с. є. майже польський. З 3250 шкіл з українським викладом, які переняла Польща в Сх. Галичині по Австрії остало нині 625, в яких інспектори візитують польську мову, польську історію ітп., а зовсім не цікавляться знанням української мови, яку самі дуже мало знають.

Шкільні інспектори строго забороняють вчити українську історію, чи ґеоґрафію, а вивішення на стіні в клясі українських образів, чи мап вважається державним злочином.

В парі з нищенням українського шкільництва йде і нищення українського вчительства. В останніх двох роках не приймається майже зовсім учительських кандидатів-Українців на посади на терені львівської шкільної кураторії, многих принятих інспектори позвільняли, а многих попереношено в західні землі Польщі, далеко від родини і українського населення. В той спосіб коло півтора тисячі українського учительства найшлося поза межами рідних сторін, а кількасот кандидатів і кандидаток, головно таких, що покінчили приватні українські учительські семинарії, даремно по кілька літ вичікують змоги працювати в званню, до якого підготовлялися. На терені Львівської Шкільної Кураторії, де переважає українське населення, при більш як 15,000 учителів — є ледво коло 2,000 Українців і то на підрядних становищах. З правила більше клясові школи обсаджується майже в цілости управителями-Поляками — а інспектора-Українця нема **ані одного.** До української дітвори дається учителів, які не знають української мови, або прямо ненавидять української дитини і нераз забороняють навіть витати себе українським поздоровленням, як се було в Бережниці в калуськім повіті.

Польське учительство на західних землях Польщі ставиться до українського вороже, оскільки воно не вступає до польської орґанізації. Учителі Поляки на провінції є нетолерантні і зовсім не перепиняють ворожого настрою влади до нас, бо дуже часто і кооперують з політичними чинниками, щоби заняти місце учителя Українця. Маємо на се сотні доказів в соймі, уряді, чи навіть товариськім життю. Найбільше відчуло се українське учительство при останніх виборах до сойму в 1930 р., яке не мало змоги піти за голосом своєї совісти, бо візитатори шкільні, інспектори, старости, поліція, а навіть учителі Поляки — докладали всіх зусиль, щоби зломити характери у слабших, а знищити матеріяльно тих, які хотіли піти до виборів по своїй волі. Учителі Поляки не лише, що нас не боронили, але мали відвагу ще чорнити нас перед товаришами за границею, як антидержавників. Польське учительство має за обовязок працювати у всіх польських установах, але за се, як учитель Українець схоче зацікавитися поза школою ще читальнею Просвіти, або українською кооперативою, то з него робить ся політика, антидержавника і ворога польськости — та карається службово, а навіть фізично. На доказ сего даємо вірний відпис листа одного з товаришів, який перейшов страшні тортури і наруги за свою культурну працю. Сей лист звучить:

„Поважані Товариші! Чого як чого, але моєї „патикації" (так назвав простий нарід пацифікацію від биття патиками) я змовчати не можу! Як се було?

Дня 30 вересня 1930 р. вахмайстер з постерунковим в моїй неприсутности перевели в моїм власнім мешканню ґрунтовну ревізію, перевертаючи все догори коренем та вивалюючи часть стіни (присутна була моя жена). Дня 14 жовтня 1930 р. впали до села кавалєристи під проводом постерункових з Іванчан — і в тім нашім селі Кобилі, — де спокій гробовий та сліпий послух панували, де навіть люди місцевому дідичови панщину хотіли робити (деякі таки робили) — в тім селі — перевели пацифікацію. Дня висше згаданого з раня в 8.30 год., коли я преспокійно переводив лекцію п. з. „Свенти Себастіян", — впав до моєї кляси сержант (назвисько мені незнане), а погрожуючи мені нагайкою і говорячи: „а оржелка пся крев нема — вам тризуба даць, — там до чорта матери за Збруч будоваць Українен!" З такими словами вивів мене з будинку шкільного, віддав в руки постерунковому з Іванчан Пащинському, котрий казав мені сідати на фіру і завіз за село недалеко церкви, де стояв нечинний бензиновий млин і де було зібране військо — там віддав мене в руки незнаного мені поручника з словами: „Тен то арештовани, ктури бунтує людзі, заклада чительнє, кооперативи — он ту вшистко"...

На приказ згаданого поручника вийшло з поміж війська сімох жовнірів; чотирох уоружених в тростові (спеціяльні) палки, один ніс плахту, другий ведром води, а семий йшов голіруч. Кати втрутили мене до млина, поклали на довгій тачці, обнажили моє тіло, вмочили плахту в воду і нею покрили мене — один держав за ноги, другий за руки, а третій схопивши мені з голови кашкет замкнув уста, а чотирох жовнірів — двох з одної, а двох з другої сторони — били — тяженько били, військо в часі катовання співало — я вився, кричав, умлівав... Буджуся, моя голова і плечі в воді. Се путня води на мене. Дальше катують, — я не маю надії жити, бють ще дужче — знов млію, буджусь і чую, що я крім ніг цілий мокрий — се друга путня. Кати контролюють збите тіло „юж чарне — крев" ...Знов бють — я млію в трете — вже не маю сил кричати — мене зіллято очевидно знов цілого водою — я не видаю вже голосу, спів жовнірів тихне — чути лиш удари чотирох ціпів — мені в очах чорніє — думаю, що кінчу життя... Як через сон чую сиґнал свистуна. Настала тиша... „Вставай"! Я силуюся встати — не можу... „Ржуць ґо там". Один з них струтив мене на землю. Чи буду я ще жити? — І останками сил, мов хробак, висунувся я по східках і ліг коло млинського каміня... Млин з дощок без вікон — я згину з зимна — цілий мокрий.

Вводять війта, Якова Котика, і бють. Мені стає млісно, цілий дрожу. Пробую встати, хоч на коліна, але млію і падаю лицем на дошки. По збиттю війта один з кручим носом виходить по східках до нас обох і ще знущається бючи палкою мене по ногах та говорячи: „А цо Україна чи Польска?”. По розказі поручника до людей, аби замкнути кооперативу, читальню, вибрати иншого війта ітп., вимашерували жовніри з-під нашого села. Тоді один з парубків Іван Білецький, одягнув мене і на руках заніс до хати дяччаного брата Андрія, де я огрівся і отямився, що може ще жити буду. Переодягаючи мене мої свідки, Лука Шафранський, Григорій Шафранський син Андрія і Іван Білецький, бачили моє скатоване сине, обкрівавлене, скаляне тіло — білизну з плямою розплодового насіння! — О! культуро 20 століття...! Що з тобою!

По якій годині приїхав мій брат і

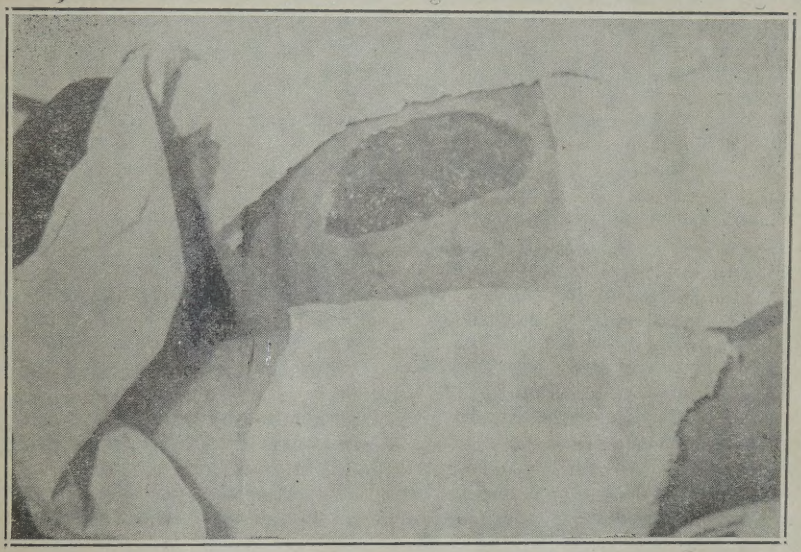

Побитий польськими вояками Пилип Танчин з Реклинця, пов. Бібрка, якого рахують тільки до „легко потурбованих”.

завіз мене до дому, де я бачив свою хату з розшитим дахом, купи мерви з хліва і даху стодоли та хати, бачив лікар Сеґаль зі Збаража, котрий третього дня на телефонічне візвання приїхав, щоб мене ратувати, бо заходила обава закаження крови. Було се 17 жовтня 1930. 20 жовтня 1930 був знова у сього лікаря, котрий зробив мені відповідну масть. Він бачив „зґоржель” і сказав, що часть тіла почорнілого відпаде, що по кількох днях сталося. З лівого послідка відпала часть тіла завбільшки долоні малої дитини — я кинув в огонь, а на послідку осталася яма, яка з часом, але дуже повільно заросла, оставляючи шрам, котрий здається остане аж до смерти. Кошти мої доходять до 80 золотих.

По моїм побиттю постерунковий Пящинський з другими жандармами казали обдирати мої будинки. А обдирали ті люди: Міхал Ясіновський син Тимка, Семко Козяр, Казимир Шиманський і Дворніцький Грегорій з Кобилі. Той Пящинський подер мені календар Рідної Школи, а під загрозою бійки казав жені моїй повторяти „України не било і не бендзье”. В часі ревізії дня 30 вересня 1930 забрано вірш „Героям освіти” і відозву до на-

ших американських односельчан з просьбою збірки на Народній Дім в Кобилі. В часі ревізії дня 14 жовтня 1930 р. крім календаря „Червоної Калини", підручного, не забрано мені нічого.

Таке переніс на собі, чого товаришам-учителям не жичить: Матвій Шафранський, учитель в Кобилі дня 20 квітня, 1931, повіт Збараж".

Коментарі до сього листа злишні.

Рівнож побито невинних через поліційні орґани в часі пацифікації таких учителів Українців: Евстахій Вороневич — Сюлко, повіт Підгайці. Михайло Блозівський — катехит, Підгайці. Мартин Косовський, Глубічок, повіт Тернопіль. Дамян Борак, Шили, повіт Збараж. Іван Білоус, Семки середні, повіт Рогатин. Петро Смолій, Медин, повіт Збараж в наслідок побоїв захорів і помер в травні 1931 р. Микола Явний, Медин, повіт Збараж.

Деякі учителі, як Молчко Андрій і Вальчик Михайло — Яворів, щоби охоронитися від сих фізичних, а ще більше моральних тортур скривалися поза місцем свойого осідку на весь час побуту карних оружних експедицій. Всі зневажені учителі — се переважно вже старші, поважні з посивілим волоссям працьовники.

Українські посли, установи і орґанізації домагалися від уряду зміни, але надаремно. Учительська орґанізація „Взаїмна Поміч Українських Учителів" зверталась по поміч до польського учительства, іменно до Звьонзку П.Н.С.П., але також безуспішно. Польські правлячі круги хотять видерти з нас національну душу і користаючи з свойого права „побідників" ведуть проти нас політику, як найбільш екстермінаційну.

Звіт посольських промов і інтерпеляцій найкраще освітлює положення українського учительства і шкільництва в Польщі. Для ілюстрації подаємо виїмки, промов друкованих в „Учительськім Слові" за рік 1931, а іменно („Учительське Слово" — з січня 1931 р. ч. 1—2 стор. 17:

Інтерпеляція ч. 1 послів з Українського Клюбу до Президії Ради Міністрів в справі забирання зпоміж українського населення учителів української національности та переношення їх на західні землі Польщі.

Не зважаючи на те, що в попереднім соймі ми виказували численне зловживання шкільної влади з параґрафу 58 закону з дня 1 липня 1926 р. „Про службові відносини учителів", а навіть поважною більшістю голосів минулого сойму ухвалено було зміну сього закону, — то в останніх місяцях приноровлювання сього параґрафу на переношення учителів для так званого „добра школи" прибрало жахливі розміри. Ідея „добра школи" стратила свої фактичні вальори, богатьох учителів забрано з дотеперішніх їх теренів праці ізза чисто політичних причин. Богатьох учителів зруйновано матеріяльно і морально, богатьох вирвано від родин і розлучено від жінок учительок — а рівночасно викликано неприхильну поставу польського населення, серед якого найшовся учитель чужої національности та віроісповідання. Та невдоволення польської людности є слушне, бо між дітьми і народом польським повинен працювати учитель Поляк, а між дітьми і населенням українським учитель Українець.

Перенесені учителі є неслушно і жорстоко покарані, бо їх праця в школі була успішна, чого доказом їх особова табеля, — а також серед громадянського окруження втішалися вони повною пошаною і симпатією.

В доконаних перенесеннях мусимо дошукуватися тенденції позбавлення українського народу рідних інтеліґентних працьовників, а накинення чужих учителів, які густо-часто не знають української мови, та мають за мету — винародовлювання українського громадянства та його молодого покоління.

Для прикладу наводимо ряд імен учителів Українців, перенесених задля так званого „добра школи".

1. Турчанський повіт:

1) **Пруцова Анна,** самостійна учителька в Завадці, перенесена декретом міністра з 4 лютого 1930 до Березіньца, повіт Освєнцім на підвладну силу. Оставила хорого мужа, дитину і значне господарство. Через 13 літ праці не

було проти неї ніяких замітів. Підчас останньої візитації інспектора і візитатора вислід праці був зовсім добрий. Одинокою провиною, яку закинув їй інспектор Бережніцькі було се, що громада внесла відклик з причини неслушного відібрання школі української мови навчання — хоча учителька не була тут зовсім причасна.

2) **Хаджай Володимир,** управитель школи в Вовчім; його жінка там учителькою. Його перенесено до бельського повіту. Був взірцевим учителем. Всією його провиною було се, що раз на тиждень помагав кооперативі робити рахункові замкнення, а також поборював піянство; ся праця була мабуть суперечна з інтересами місцевого коршмара і писаря в одній особі. Рівнож інспектор Бережніцькі робив йому устні докори, чому парібки (Українці) не вписуються до — „Стшельца".

3) **Кузьмаківна Евгенія** з Яблінки Нижної перенесена на підвладну силу в Познанщину. Була одною з найпрацьовитших учительок, а правдоподібним її злочином було се, що за любов до шкільних дітей — горнулося до неї ціле місцеве населення.

4) **Панас Володимир,** самостійний учитель в Тарнові, перенесений у Познанське Воєвідство без найменшої причини. Має 26 літ служби і є дуже працьовитим учителем.

II. Повіт Долина:

5) **Чолій Володимир** з Перегінська, перенесений на основі декрету міністерства з дня 31 жовтня 1930 до Сендзішова в келецке воєвідство. Без перерви працював у Перегінську 27 літ, де оставив хору дружину, рівнож учительку. Він має ампутовану ногу. Мабуть єдиною його провиною був факт, що був головою філії Т-ва „Сільський Господар".

6) **Паньків Михайло** з Перегінська, перенесений в жовтні м. р. в любельське воєвідство. Проти нього не має влада ніяких службових замітів, а одинокою провиною, яку виявив йому інспектор Ковалишин, то стичність з людьми, які на думку інспектора, ворожо відносяться до польської державности. Коли однак учитель зажадав слідства, то влада мовчала, а покористувалася 58 параґрафом учительської праґматики.

7) **Білозор Филимон,** перенесений в повіт Пиньчів, воєвідство Кельце. Дружина-учителька остала на місці. Має 30 літ служби і 52 роки життя, ніколи не був службово караний, ані навіть напімнений, аж щойно тепер нагло знайдено в нього провину й забрано з дотеперішнього становища.

8) **Миговичева Іванна,** також з Перегінська, перенесена в листопаді с. р. в пулавський повіт, воєвідство любельське. Проти неї не було ніяких доходжень, — тільки приноровлено „добро школи".

Як доказують наведені приміри з Перегінська, що аж 4 особи з поміж учительства в одній місцевости так зле велися, що заходила потреба забрання їх — „для добра школи".

3. Повіт Надвірна:

9) **Лилик Іван,** учитель зі всіми учительськими іспитами, — загально шанований в самій Надвірні і околиці, — довголітний член Повітової Шкільної Ради, незвичайно інтеліґентний і працьовитий учитель по 27 літах служби забраний з Надвірної до Іллжі, воєвідство Келецке. Цікаві ми знати зміст мотивів, що спричинили його перенесення для „добра школи". Мусимо завважити, що перенесений 2 рази зголошувався на означену посаду, — а тамошній інспектор 2 рази не міг його впровадити в шкільну працю, бо на означенім місці не було для нього етату. Оставив в Надвірній дружину, невилічимо хору дочку і 2 неповнолітних дітей.

10) **Моравецький Михайло,** перенесений в листопаді із Ланчина в повіт Скернєвіце. Має 29 літ служби і був незвичайно шанований, бо виховав на місці кілька поколінь. Про його характер і напрямок праці хай свідчать отсі слова пращання, які виголосив до дітей: „Більше вас я вже вчити не буду. Через 17 літ учив я ваших батьків і матерей, ваших братів і сестер і вас засад правди і любови. Ненависть я пятнував як річ негідну і нею ніколи не керувався". Його хор зі шкільних дітей був знаний в цілій околиці, а в часі одного державного святкування сей хор нагородив місце-

вий староста жертвою 500 золотих на одяг для бідних дітей. До політичного життя не мішався. Дружина-учителька, тяжко хора, остала на місці.

З того повіту вже в сьому році перенесено кількоро людей.

4. Повіт Станиславів:

11) **Прихлап Юрій** з Бриня, перенесений до далекого села варшавської кураторії. Оставив на місці жену і 5 дітей. До політики зовсім не мішався.

5. Повіт Мостиська:

12) **Кривяк Степан** перенесений з Волшович до повіту Сєрадзь.

13) **Стахович Іван** до воєвідства варшавського.

14) **Федевич Тимотей** по 29 літах бездоганної служби — перед самими виборами виявляється в громаді шкідником і для „добра школи” з Черняви перенесений до краківської кураторії.

6. Повіт Ярослав:

15) **Прокіп Александер** з Курівців перенесений до воєвідства Любельського.

7. Повіт Яворів:

16) **Паздрій Василь,** без яких небудь доходжень забраний до келецького воєвідства.

8. Повіт Львів:

17) **Лотоцький Александер** по 25 літах служби без причини перенесений до воєвідства келецького.

9. Повіт Товмач:

18) **Шевадзуцький Йосиф,** людина статочна, учитель старший і працьовитий перенесений до воєвідства Лодзь. (Мав похвальні декрети.)

10. Повіт Золочів:

19) **Мацюк Яків** по 20 літах служби і дуже хосенної праці в Олеську перенесений до Сєрпца. Автор богатьох педаґоґічних статтей і член кваліфікаційної комісії — має найкращу аплікацію. Покараний за свою совісну працю. Як приїхав на місце, то ніхто не хотів йому віднаймити мешкання. Остаточно знайшов марну кімнатку за 40 золотих, але як властителька довідалася, що він греко-католицького віроісповідання, зараз підвищила наєм на 80 золотих.

11. Повіт Броди:

20) **Мурський Володимир,** в воєвідство Познань.

12. Повіт Копичинці:

21) **Решетило Іван,** воєвідство Лодзь.

13. Повіт Коломия:

22) **Кузьма Йосиф,** інтеліґентний і дуже працьовитий учитель перенесений в варшавську кураторію (32 літ служби).

14. Повіт Рогатин:

23) **Стасів Дмитро,** в воєвідство келецьке.

15. Повіт Ряшів:

24) **Великанович Дмитро,** в воєвідство Познань.

16. Повіт Березів:

25) **Левицький Микола,** в воєвідство келецьке.

17. Повіт Новий Санч:

26) **Гомик Йосиф,** до Ватович коло Бохні.

Є се неповний реєстр учителів, перенесених на протязі трох місяців. Дивним збігом обставин вибирано з кождого повіту майже найінтеліґентнійших і найкращих учителів та перенесено „для добра школи”. Довідуємося, що продовження внесків львівського куратора за зловживання артикулу 58 в дорозі. Ясна річ, що внески п. Питляковського мусять спиратися на фальшивих доносах місцевих чинників, без яких небудь доходжень і без висвітлень інтересованих учителів. Українське вчительство нераз паде жертвою зоольоґічної ненависти і національної нетолєранції таких інспекторів, як Бережніцькі, Мотак чи Ковалишин, або також політичних демаґоґів, що шукають жиру на невинних людях.

З огляду на наведене запитуємо:

1) Чи пан міністер В.Р. і О.П. зволить справу сих перенесень поновно

провірити і пошкодованих винагородити через дання їм змоги повороту до праці на територію львівської кураторії?

2) Чи пан міністер В.Р. і О.П. зволить стримати дальші перенесення, а при кождім новім внеску дасть інтересованим змогу боронитися?

3) Чи пан міністер внутрішних справ зволить видати зарядження підвладним політичним чинникам, щоби інформації про учителів давали точні, оперті на вірних і конкретних фактах?

Варшава, дня 16 грудня 1930 р. Інтерпелянти: (підписи).

На сю інтерпеляцію премієр ради міністрів на руки маршалка сойму дав таку відповідь:

„Учительське Слово" з лютого 1930 року, число 3—4, стор. 47.

„На переслану письмом пана маршалка з дня 23 грудня 1930 р. ч. 2,

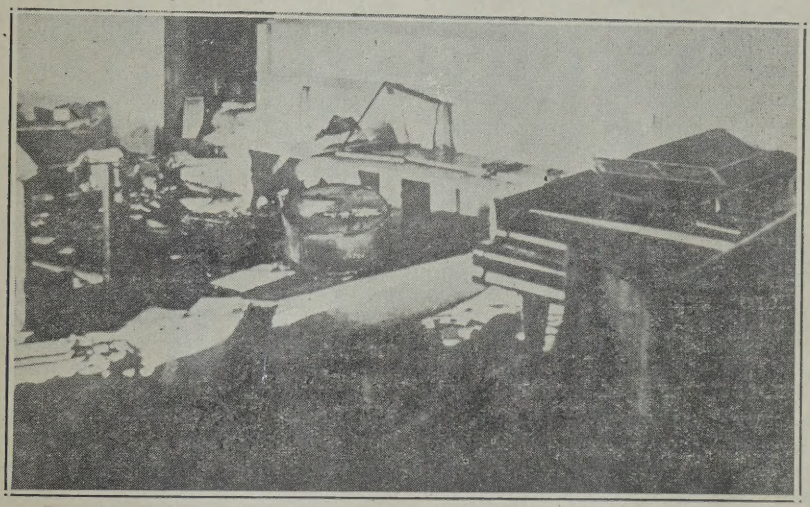

Музичні інструменти в Читальні „Просвіта" в Винниках коло Львова розбиті польською поліцією під претекстом „ревізії".

інтерпеляцію послів Українського Клюбу з дня 16 грудня 1930 р. в справі усування учителів української народности з поміж українського населення і переношування їх на західні землі Польщі, маю честь закомунікувати по порозумінні з пп. міністрами релігійних визнань і публичної освіти та внутрішних справ, що переведені подрібні доходження виказали, що всі учителі зглядно учительки названі в інтерпеляції зістали перенесені на инші становища, бо не дбали про належний напрям і виховуючий вплив школи, при чому переносили на її терен невластиві методи політичної аґітації. Деякі зпоміж згаданих як пр. Пруцова, Кузьма, Мурський, Мацюк вели діяльність, що мала характер виразно антидержавний.

В сих умовинах добро школи було дійсно наражене на шкоду і шкільні власти мали обовязок запобічи небезпеці через застосовання відповідних середників, а тому не виджу причини до поновного прослідження сих справ, ані підстави до змінювання пороблених заряджень. Прошу пана маршалка подати повищу відповідь п.п. Інтерпелянтам до відома.

Президент Ради Міністрів Славек".

„Знаменна відповідь уряду в справі переношування учительства. Розуміється, доходження були роблені без якої будь участи перенесених учителів і без їх вияснень. Заміти з ґрунту

неправдиві, оперті на односторонних матеріялах уряду від місцевих політичних установ, або прямо від злобних конфідентів. Відповідь на се дасть посол Великанович на найближчому засіданню освітньої комісії сойму. Редакція”.

На соймовій освітній комісії дня 24 лютого 1931 р., посол Великанович, по фаху учитель, дав таку відповідь премієрові:

„Як бачимо зі змісту відповіди на інтерпеляції, п. премієр обмежився лише до звідомлення панів міністрів освіти і внутрішних справ, та відмовився від переведення поновних розслідженъ. Стверджую, що заходить тут якесь велике непорозуміння. Не вагаюся теж заявити, що попередні доходження були односторонні і що невірні подробиці й факти подано обом панам міністрам. Рішучо заперечую мов би всі учителі, названі в інтерпеляції, не дбали про належний напрямок і виховуючий вплив школи та переносили при тім на її терен невідповідні методи політичної аґітації. В інтерпеляції подавано цілий ряд імен і примірів, що якраз названі учителі належали до найрозважнійших інтеліґентних і працьовитих учителів і що якраз вони політично не були заанґажовані, а також, що перенесення їх не мало законних підстав. Навіть між 4-ма іменами, які премієр зацитував, два знані мені особисто, є неслушно осуджені. П. Пруцова, що перебувала на посаді в далекій гірській закутині, віддаленій 30 кільометрів від міста, впала жертвою поліційної пімсти й інспекторської ненависти, а учитель Мацюк має як найкращі службові аплікації, про що свідчить факт покликання його на члена Державної Кваліфікаційної Комісії. Натомісць залишає влада і промовчує імена, подані в інтерпеляції таких учителів, як Лилик Іван, Хаджай, Панас, Кузьмаківна, Моравецький, Паньків, Білозор, Федевич, Припхан і цілий ряд других, про яких міністерство, якщо мало незичливі реляції, то вони були оперті на неправдивих фактах, дуже часто навіть проти опінії безпосередної шкільної влади.

Я приневолений з як найбільшою рішучістю протиставитися твердженню премієра, мов би то хто небудь з учителів Українців, працюючих у державних школах, проводив у школі діяльність різко антидержавну. Дивує нас, що влада, маючи в руках такі докази, не потягне виновників, як уже не до судової відповідальности, то що найменше до службово-дисциплінарної. Приноровлювання отже артикулу 58 учительської праґматики в такому наставленню, як подає відповідь уряду з дня 9 лютого 1931, ч. 1881 на нашу інтерпеляцію, є незгідне з вимогами сього артикулу. З дорученої нам відповіди премієра виходить, що той артикул має карний характер. Панове міністри не заперечують, що перенесених учителів карають за політичні поступки (параґраф 82, 5 степень кари), з тою ріжницею, що відбирають учителеві змогу оборони”.

Від урядових чинників ніхто не здобувся на річеву відповідь на освідчення посла Великановича. Громадянські українські чинники, Українська Парляментарна Репрезентація, а передовсім одинока учительська станова орґанізація „Взаїмна Поміч Українського Учительства” докладаючи всіх зусиль, щоби облекшити положення нашого учительства. Доказувано, що українське учительство крім освітно-культурної праці не займається нічим більше, одначе все се було надаремне. Положення українського учительства характеризує мотивовання внеску, зголошеного Українським Соймовим Клюбом в соймі 16 грудня 1930 в справі новелізації учительської праґматики. Воно звучить.

1) Вже в попередній соймовій каденції виявлено богаті зловживання з арт. 58 закону „Про службові відносини учителів” — і доказано, що богатьох учителів перенесено для вдоволення місцевих політичних чинників, але не для фактичного „добра школи”. — В останніх місяцях знов перенесено коло 30 учителів Українців з рідних сторін до західних польських земель виключно з політичних причин. Майже всі перенесені учителі (яких імена подаємо рівночасно в інтерпеляції), були найбільш працьовиті, мали добрі аплікації і втішалися повною пошаною населення, серед котрого працювали. Дальше істнування сього артикулу в старій формі, що дає

змогу владі до зловживань — мусить викликати неприхильний настрій батьків та недовіря і жаль учительства до шкільної влади. Через перенесення богатьох учителів зруйновано матеріяльно і духово тому, що відірвано їх від середовища, в якім загосподарювалися, а в богатьох випадках розлучено з жінками-учительками і рідними дітьми. Державний скарб наражено без потреби на витрати через зворот коштів перенесення, а між населенням викликано тільки невдоволення, бо мрією кождого народу є, щоби його дитину виховував рідний учитель.

2) Рівнож арт. 69 зловживають шкільні інспектори, бо без подавання яких небудь причин звільняють нераз учителів невинно, чим уже в початках праці молодого учителя руйнують у нього всі добрі почини до вибраного звання.

3) Також зловживає шкільна влада арт. 60. цитованого закону і переносить у „нечинний стан" людей, які в нічому не провинилися проти інтенцій сього артикулу, як то напр. мало місце з катехитом о. Круцьком із Жовкви в місяці жовтні 1930, котрого перенесено в „нечинний стан" без доказаної провини, або з учителькою Мирославою Головінською, з повіту Любачів, котру звільнено за недокладні політичні провини траґічно помершого її мужа.

Подробиці подамо підчас дебати над сим внесенням в освітньої комісії на пленумі високої палати сойму".

Дальше вияснює се промова посла Великановича над буджетом міністерства освіти, виголошена в соймі дня 10 лютого 1931 р., якої виїмки цитуємо:

Висока палато! Забираю голос над буджетом міністерства віроісповідань і освіти з болем і невдоволенням, тому що промовляю на руїнах українського шкільництва й української освіти в Польщі. Навіть найбільш тенденційна статистика, яка мала місце при переписі населення в 1921 р., в часі нашої абстиненції при конскрипції, не могла закрити правди, що в Польщі живе український нарід і то в дуже поважному числі, бо 15 процент на підставі офіційних даних, а фактично в числі 20 процент загалу населення. Здавалося-б, що Поляки в своїй відродженій державі, памятні власних терпінь через півтора століття в чужих займанщинах, зрозуміли зло і не схотять послугуватися методами своїх гнобителів. Здавалося-б, що ті, котрі апелювали до народів Европи й Америки, шукаючи помочі в часі свойого поневолення, витягнуть науку в моменті відродження. Мали ми право думати, що в освободженій Польщі український нарід не матиме потреби наслідувати славних синів Польщі з часів їх неволі, котрі боролися в обороні рідної школи, рідного вчителя і прав людини в чужих державах. Якеж однак страшне розчарування і яка сумна дійсність стає перед нами за сих ледви кілька літ польського правління над нашим народом: ніякої освітньої помочі не зазнаємо від польського уряду, навпаки зустрічає нас одно велике зменшування навіть того марного дорібку на полі шкільництва, яке оставила нам Австрія.

Коли зважимо, що на 366 інспекторів у Польщі, в тім 64 в кураторії львівській, а 15 у волинській, нема ані одного інспектора Українця, то буде нам ясна причина некорисного стану українського шкільництва і лихого положення українського вчительства.

Коли згадую про інспекторів, не можу поминути мовчанкою поведінки декотрих інспекторів з терену львівської кураторії. З прикрістю мушу тут назвати імя інспектора Бережніцького в Турці. Той пан з цілим завзяттям нищить українські школи й учителів. У біжучому році в часі візитації школи в Шандрівці не здрігнувся вести виборчу аґітацію в клясі, ставлячи малим дітям питання, як би вони голосували при виборах і накидуючи їм свою виборчу лісту. Тимчасового учителя Баковича звільнив з посади за се, що той щиро заявив, що він до виборів не буде мішатися. Спричинив перенесення управителя школи в Вовчім Хаджая Володимира за се, що він замало впливав на парубків Українців, аби вписувалися до „Стшельца", а п. Пруцової, як сам заявив, спричинив перенесення за те, що не перешкодила громаді при внесенню відклику за неправне зутраквізування школи в Завадці. Під його опікою карні пі-

сланці видурювали від людей підписи на шкільні декларації за утраквістичною школою — тож нічого дивного, що в повіті з 92 проц. українським населенням остали ще 3 українські школи незутраквізовані.

Частиною шкільної адміністрації є безперечно й учителі. Чим є учитель для кождого народу, вже вияснив свого часу залізний канцлер Німеччини Бісмарк.

Недавно в Польщі обходжено ювілей боротьби за польську школу в російській займанщині, є також доказом на наших очах, що значить рідний учитель. Не можемо отже зрозуміти інтенції шкільної влади, які цілі має вона в накидуванню чужих учителів польським дітям, — але також не знаємо чи згідне се з совістю сеї влади, яка позбавляє українських дітей і український нарід рідного учителя.

В біжучому шкільному році перенесено безосновно около 60 учителів Українців на сотки кільометрів від родинних місць, не дивлячись на їх матеріяльну і моральну руїну і на непотрібні страти на кошти переїзду з державного скарбу. З найбільшою трудністю Українці, тимчасові учителі, дістаються на посади, а богатьох з них по кількох місяцях праці інспектори без подавання яких небудь причин звільняють. В минулому році в однім тижні звільнено 16 учительок-Українок на Волині, а сам інсп. Бережніцький в р. 1929/30 звільнив 6 сил в одному повіті, а двом казав на власне прохання перенестися. В 1931 році в львівській кураторії при рефераті візитатора п. Опалі принято тільки кілька прохань кандидатів Українців, инших відіслано до західних кураторій, або зовсім відмовлено посад.

Хоча учителі Українці сповняють свої обовязки з найбільшою точністю, хоча мають повні кваліфікації, мимо сього тяжко їм добитися управительства в 7-клясових школах. На близько 2 тисячі управ в 7-клясових школах — є ледви 6 Українців.

Найбільше втрат в народньому шкільництві дочекалися ми на основі язикового закону з року 1924. В році 1922/23 було двомовних шкіл ледвь 438, польських 22,778, а українських 3,114. Правда, на відсотки число шкіл не відповідало числові населення, то одначе воно становило 12 процент усіх шкіл. В р. 1924/25 було ще 2,661 українських шкіл, головно на терені Східної Галичини, а 312 двомовних. Але вже в 1928/29 р. при санації потравневих урядів стан шкіл з українською викладовою мовою впав до цифри 651, а при двомовнім викладі підноситься до цифри 2,574, побіч польських 24,444. На 20 процент української людности в Польщі оставлено аж 2 процент українських шкіл, які поволі зовсім зникають. Коли зважимо, що в усіх школах виклад історії і ґеоґрафії в Польщі мусить відбуватися виключно в польській мові, а інспектори при всіх візитаціях шкіл кладуть натиск передовсім на знання польської мови, то буде ясно, що й тих 651 шкіл по правді є теж двомовні, чи польські. Про вартість двомовної школи ми вже нераз висловлювалися. Се поправді польські школи з правами науки української мови, як предмету. Коли учитель совісний, то може вчити в утраквістичних школах також на українській мові рисунків, ґімнастики, співу та рахунків; $\frac{3}{4}$ предметів і то головних викладаються виключно на польській мові, замісць українській. Польське громадянство енерґійно бореться проти того, коли справа йде про утраквізацію польської школи, як наприклад в Галичі; тоді бачить ріжницю і вважає її злом, однак коли справа йде про утраквізацію української школи, то вважає її за добро. Се етика деяких народів Африки.

Коли взяти під увагу, що зі шкіл, до яких ходить більшість українських дітей, усунено історію і ґеоґрафію українського народу, та кажеться про неї лише небогато у звязку з польською історією і нераз тенденційно, що усувається образи українських поетів і вчених, а навіть мапи, напр. неполітичної Европи з українським написом, що до шкільних бібліотек не допускається творів української літератури, а затверджується лише малі, слабої літературної вартости діточі книжочки, що не затверджується єдиного українського часопису для дітей „Дитини" (подібний до польського „Пломика"), який виходить 10 літ,

що усувається вчительство української національности з посеред дітей і українського народу, що відібралося старе право вести акти і переписку на українській мові, що уряд майже нічим не причиняється до будови і відбудови шкіл на українських етноґрафічних теренах, що не відкривається тут нових етатів, хоча приріст нашого населення доходить річно до 20 процент, то оправданим є наше твердження, що школа й освіта для українського народу в Польщі находиться в руїнах".

Службове положення українського учительства також докладно ілюструє промова посла Великановича на освітній комісії сойму дня 24 лютого, якої виїмки цитуємо:

„Здавалося, що по такій вичерпуючій дискусії, яка була в минулому році міністер освіти буде обережнійший і вже в рації свойого педаґоґічного становища не піде занадто легковірно на підшепти політичних чинників і вчительству не зробить кривди. На жаль, сталося инакше. Більше як у котрім небудь році перенесено богато українських учителів, звільнено чимало тимчасових учителів. Фальшиві інформації всяких часто невідповідальних політичних чинників знайшли більший послух, чим належало би сподіватися від властей, які повинні стояти на сторожі етики і справедливости.

Коли я зголошував свій внесок, то зовсім не мав на думці яких небудь політичних чи національних демонстрацій. Я бачив занадто кривдячі зловживання супроти моїх товаришів учителів і почувався до обовязку бодай тим внеском звернути увагу компетентних чинників, що вони ступають занадто гострою дорогою. Особливо останній рік, рік виїмково тяжких політичних умовин і виїмкових виборів до законодатних установ був для учительства катастрофічним. Попереношено зовсім невинних людей, людей працьовитих, з повними службовими кваліфікаціями і нераз на склоні вже своєї фахової праці. Є випадок, що перенесений учитель заскакував нового інспектора своїм декретом, бо сей не потребував його на новій посаді, а також на залишену посаду не призначувано нікого або іменовано молоді контрактові сили, котрі мали ратувати „добро школи". Були випадки, що перенесений учитель по зголошенню до служби 2 місяці чекав, бо при даній школі не було для нього етату. Як би я хотів навіть оправдати потребу приноровлювання „добра школи", то факти заперечують сій потребі. Як инакше виглядали мотиви міністра освіти в 1929 р., коли показував, що треба сей артикул затримати, а як инакше виглядають його вчинки. Міністер тоді доказував, що сей артикул буде приноровлювати виключно для добра школи, приміром для переґруповання сил з огляду на їх фаховість, на випадки моральних промахів, трудних до перевірення ітп. Міністер пояснив також, що сі переношення не кривдять нікого, що переношення відбуваються на рівнорядних умовах, але як инакше виглядає теперішня дійсність. Вже той сам факт, що по арт. 82 праґматики перенесення на рівнорядне становище за зворотом коштів є аж пятим степенем кари, не оправдує пояснень влади. А впрочім, як виглядає таке перенесення практично: кождий перенесений учитель мусів зустрінутися з запитом нового інспектора: „За цо пана пшенесьлі". А вкінці факт переношення учителів на території з виключно польським населенням, національні зневаги учителя і його дітей, бойкот у доставленні живностевих продуктів і мешкань, доведення моральними секатурами до сього, що були випадки нервового розстрою і самовбивств, або смертних слабостей. Чи сі факти доказують, що є тут „добро школи" і рівнорядність посад? Дальше душевний розстрій з причини заломання господарчих умовин з причини відірвання від рідні не можуть бути належною умовиною направи учителя „для добра школи".

Міністер в соймі 28 лютого 1930, обороняючи своє становище, запевнював і вичисляв навіть 15 випадків зі середнього шкільництва, що тільки чисто річеві мотиви промовляли за приноровлюванням 58 арт. Одначе нинішна відповідь на інтерпеляцію ставляє справу дещо яснійше. Міністер признає, що при сих переношеннях відграє ролю політична причина. Він тримає на посаді таких учителів, як при-

міром Кульчицький з Турчанщини, який має за собою поважні службові проступки, але тому, що аґітував при виборах за лістою ч. 1, остав на місці. Зате звільнюється зовсім з посад учителів, які мали відвагу заявити, що до виборів не будуть зовсім мішатися. Міністер не заперечує також, що сей артикул має карний характер, але кари приноровлюється тут по вподобі мимо сього, що для службових карних справ істнує дисциплінарний уряд. Вже дискусія з попередньої соймової каденції, так у комісії, як і на пленумі сойму дала богато примірів зловживань влади в приноровлюванню переношень для „добра школи". Міністер ствердив, що в 1929 р. було таких перенесень 156 випадків. Нині не перебільшу, коли скажу, що в 1930 р. сю цифру він потроїв, а в відношенню до учителів Українців відсоток перенесених є страшний. Забрано на далекі чужі терени найповажнійших і найбільш працьовитих — покарано їх — і за що?

З львівської кураторії перенесено минулої осени около 50 Українців учителів і учительок, більшість з них мало по 20—30 літ служби; є се учителі поважні, котрі мають чисельні родини і високе почуття обовязку. Всі мають аплікації що найменше добрі, а дехто з них дуже добрі. Крім кількох ніхто з перенесених навіть не був переслуханий, а один з них підписав навіть виборчу відозву Учительського Комітету ББ. Зруйновано їх матеріяльно і морально, покарано їх без вини. Всіх тих перенесень доконано в часі виборчої кампанії, хоча наше вчительство в виборах дуже мало анґажувалося. Ходило про те, щоби їх усіх перенести на західні етноґрафічно-польські землі. На їх місце призначено учительські польські сили, які дуже слабо, або зовсім не володіють українською мовою".

Є фактом, що ріжними міжнародніми трактатами в рр. 1920—23 польська держава зобовязалась забезпечити українському народові свободу ведення шкіл в рідній мові, та як найширші шкільні привілеї. На ділі сі трактати зломано, а ведеться по рецепті бувшого міністра освіти Станислава Ґрабского політику цілковитого винародовлювання.

ЗА ЩО ЛЮБЛЮ УКРАЇНУ.

Не за красу Твоїх степів
Люблю Тебе Вкраїно;
Не в тім принад Твоїх причина,
Твоїх дочок, Твоїх синів.

Не в бандурних струн тремтінні,
Не в блакитних небесах, —
В гіркій долі і сльозах,
В безконечному терпінні —
Безконечная краса.

Хоч лихо гнобить без жалю,
Чарівна Ти в недолі,
За муки, смуток, болі,
За сльози ті Тебе люблю,
Що чавить лихо без жалю!

Авенір Коломиєць.

ШЛЯХ РІДНОЇ ШКОЛИ

Саме 1931 року пройшло 50 літ від того часу, коли то невеличкий гурток людей, які щиро бажали помогти власному народові, поклали підвалину під сьогоднішну поважну орґанізацію „Рідну Школу", конститууючи 29 жовтня 1881 р. т. зв. **Провізоричний Комітет** „Руского Товариства Педаґоґічного".

Півстолітний вік такої важної події треба відповідно вшанувати. Треба пригадати умовини, серед яких творилося велике діло, треба пригадати людей діячів, що словом і ділом трудилися для великої справи на те, щоб український нарід мав право сам володіти душами своєї молоді, щоб справа виховання тої молоді лежала в руках народу й узгляднювала національні й суспільні питоменности нації та її змагання. Зі старих пожовклих паперів треба витягнути все з-під пилу забуття — не тільки для пригадки старшим, попри яких проходили події незамітно й безслідовно, але й для освідомлення, для прикладу й науки — молодому поколінню.

I.

Сумна та невесела доля судилася українському народові на його історичному шляху. Недостача відповідної скількости сильних характерів, які були би спроможні видержати натиск умовин життя, спричинював вічне хвильовання, безнастанне чергування підйому й упадку української нації. Наслідком незавершеної кристалізації національної свідомости проріджувалися ряди верхівки, а нарід, що століттями сторожив вступ перед Азіятами зі сходу й півночі, а то й перед „западниками" із заходу, — нарешті знесилився, попавши під чужу владу. Нові господарі українських земель поспішали, щоб знівечити всякі познаки національної окремішности та питомої культури українського народу. В першій мірі наставали на **слово,** яке нарід виробив і вистраждав собі протягом тисячліття.

Тому то в довоєнній Росії не тільки появилася **виключно російська школа,** але ще й царський указ з 16 травня 1876 р., яким заборонено друкувати всякі наукові, популярні й перекладані твори по українськи, заборонено не тільки українські театральні вистави, концерти, але навіть тексти під ноти.

Замітна частина українського громадянства загнана немов насильно в табор революціонерів, ставала під впливом неперетравлених соціялістичних теорій байдужною до української національности, доходячи навіть до повного заперечування всякої народности.

Не менше важкий час переживала одночасно та частина українського народу, що заселювала Галичину під Австрією. Шкільний закон з 1866 р. про створення краєвої шкільної ради у Львові, віддавав на ділі все шкільництво в Галичині в руки Поляків та їх ставленників. У Львові основувалися польські товариства з виразною метою польщити Українців, уживаючи до того навіть української мови (як се було в часописі „Світло", виданому в Коломиї українською мовою латинськими буквами). Польська преса проголосила устами публіциста Генрика Ясінського з Раштовець гасло проти Українців: „Паль ґо в леб мачуґон, нєх сєн нє менчи длуґо". Сей самий публіцист писав: „Ґдибим бил прокураторем, тобим вшисткє пісма рускє конфісковал раз за разем, а потем да капо аль фіне (від початку до кінця)". Зовсім добре погоджувалися зі собою консерватист Созанський та ліберал Я. Лям, з яких, перший в часі процесу проти українських соціялістів (Франка, Терлецького, Щасного, Павлика, Сельського і др., а другий підчас процесу Ольги Грабар — радили судові вішати обвинувачених Українців (Русинів), не дожидаючи, чи покажуться вони справді винуватими.

Українська народня маса в Галичині, знищена лихвою, темна, непросвічена — почала ставити щойно перші

кроки під впливом розмірно недавно оснуваного товариства „Просвіта” та популярного тижневика „Батьківщина”, видаваного Юліяном Романчуком. Стан українського села був вірно такий, як його бачив у свому 17 році життя ровесник того часу Борис Грінченко:

„Убогії ниви, убогії села,
Убогий, обшарпаний люд, —
Смутнії картини, сумні-невеселі,
А инших не знайдеш ти тут”.
(„Смутні картини”.)

В наслідок тиску пануючої в Галичині нації, частина української інтеліґенції зневірена в силу власного народу уважала себе Москалями, потягаючи за своїми поглядами нерідко й темний нарід. Друга частина скріплена впливом безсмертних поезій Шевченка та щирих безпретенсіональних слів Шачкевича стояла на становиці окремішности української нації. Її політичним стремлінням від часу проголошення конституції в Австрії був: 1) поділ Галичини на українську та польську, 2) рівноправність обох народів заселюваних Галичину та 3) **українське шкільництво** в тій частині краю, яку заселювали Українці.

Перше українське віче у Львові (1880 р.), на якому реферував шкільну справу д-р Корнило Сушкевич, пригадало народові, що без рідної освіти він не двигнеться із злиднів. Бодай у Львові стало напів ясним, що одиничним способом не дасться оборонити так великої, бо підставної справи, як справа українського шкільництва.

II.

З невеличкої громадки почалася сьогоднішня велика шкільна орґанізація. Були се ті, що стрічалися із шкідливими впливами тодішнього шкільництва віч-на-віч, а саме:

1) Д-р Амврозій Яновський, шкільний радник; 2) д-р Корнило Сушкевич, прокуратор скарбу; 3) д-р Франц Костек, професор університету; 4) д-р Омелян Огоновський, професор університету; 5) Наталь Вахнянин, професор ґімназії; 6) о. сов. Олександер Стефанович, проф. учит. семін.; 7) Омелян Партицький, професор; 8) д-р Омелян Савицький, професор; 9) Роман Заклинський, професор; 10) Дмитро Вінцковський; 11) о. Володислав Бачинський, крилошанин; 12) Володимир Барвінський, редактор „Діла”; 13) о. Іван Величко, крилошанин.

З сих усіх заледви ДВОХ дожило памятної хвилі і були спроможні власними очима оглядати незвичайний зріст їхнього посіву, непропащу енерґію їхніх молодечих літ. Се о. совітник **Олександер Стефанович** і професор **Роман Заклинський,** оба пізнійші **почесні члени** товариства. На превеликий жаль — Роман Заклинський закрив свої струджені очі 5 днів перед ювілейним Загальним Зїздом „Рідної Школи”, полишаючи по собі теплу память у своїх учнів і чужих.

Так повстала нова орґанізація, теперішня „Рідна Школа”, названа тоді згідно з духом часу „Руске” (а від 1912 р. — Українське) Педаґоґічне Товариство.

Нове товариство поставило собі метою: 1) „промишляти над потребами руского народа на поли шкіл народних, середних і висших, займатися основанням руских шкіл і піддержувати всякі справи виховання публичного і домашнього на основі матерного язика; 2) подавати членам поміч так моральну, як і матеріяльну”.

Для осягнення тої мети мало товариство (на підставі статуту): скликати конференції з відчитами змісту педаґоґічного, наукового й у справах „руского шкільництва”; „предкладати у дотичних властей меморіяли і петиції в справі публичного виховання і руских шкіл, також уділяти властям своєї гадки”; займатися видавництвом книжок і видавати часопис, який обговорював би справи українських шкіл і виховання; уладжувати прилюдні виклади й відчити та зноситися з подібними товариствами австрійськими й заграничними.

Оборонюючи права українського народу на свою школу, мусів головний виділ тодішної „Рідної Школи” від перших починів орґанізації товариства боротися за те, щоби творити відповідні українські школи, за мову навчання в них та за те, щоби у сих

школах шанували українську мову в урядових зносинах. Щоби мати ясний і вірний образ шкільництва в українській части краю, звернулися вже перші виділи до обох тодішних греко-кат. консисторій, щоби в шематизмах подавали дати про шкільництво. Зверталися до шкільної влади з меморіялами в найріжнороднійших справах, що дотичать школи, як за: введенням українських катехитур по школах, де були українські діти; домагалися заборони водити українські діти до римо-кат. костелів та заборони — силувати українські діти до польської молитви; домагалися, щоб відкрити бодай одну дівочу 8-клясову укр. школу у Львові, домагалися бодай одної української вчительської семинарії; щоби завести обовязкову укр. мову в т. зв. „виділових” школах Галичини, в школі Вірменок у Львові та в учительській семинарії в Перемишлі; домагалися, щоби зрівняти в правах українську мову з польською в державних учительських семінаріях та завести українську мову при т. зв. „доповняючій науці”.

Поза сими загальними домаганнями ставали Головні Виділи по боці домагань місцевих потреб, або й започатковували такі домагання, як се, щоби створити приготовчі кляси при українських т. зв. „паралельних” клясах ґімназії в Перемишлі, щоби оснувати українську ґімназію в Станиславові, вчительську семінарію в Коломиї або Станиславові та, щоби перемінити німецьку ґімназію в Бродах на українську. Навіть в університетській справі не стояла тодішня „Рідна Школа” на боці, але в 1902 році внесла відповідний меморіял до уряду у Відні.

Знаючи вагу шкільних підручників, домагалося Р.Т.П. окремої комісії знавців, які зложили би такі підручники, а в завзятущій тоді боротьбі за „правопис”, стояла й подавала „Рідна Школа” свій авторітетний голос за фонетикою.

Сі наскрізь річеві заходи „Рідної Школи” в напрямі оборони права народу на школу, приєднували їй звільна прихильників, очевидно найідейнійших з-поміж тодішнього громадянства. Замітне, що вже в листопаді першого року оснування товариства (1881) вступив в члени **перший селянин,** Павло Горбачевський з Кудринець коло Мельниці. (Мерший **міщанин** вступив у члени щойно у вересні 1893 р. Був се Степан Харамбура з Яворова).

Уважаючи, що доля українського шкільництва тісно звязана з долею народнього вчительства, звернула „Рідна Школа” свою увагу на сей важний, а тоді принижуваний та лихо матеріяльно вивінуваний стан, — **народне вчительство,** якого рухливійші одиниці — за недостачею відповідної української орґанізації — гуртувалися в польському „Товаржистві Педаґоґічнему”.

Вчасно зміркували чинники відповідальні за Р.Т.П., що заки зорґанізують і привчать старше громадянство станути лавою за своїм правом на виховання молоді, — тої молоді може не стати. Треба було як мога найшвидше всіми доступними шляхами дістатися прямо до сердець молоді, заволодіти нею. Сю мету здійснювало Р.Т.П. кількома шляхами, а саме:

1. Видавництвом книжечок для молоді, які почало товариство друкувати вже зимою 1884.

2. Оснуванням інститутів та селянських бурс (починаючи інститутом св. Николая у Львові з кінцем 1888 р.).

3) Здвигненням освітнього рівня українського жіноцтва, уладжуючи виклади для нього в рр. 1890—1893.

4. Закладаючи **дівочий** інститут у Львові (1899).

5. Видавництвом діточого журналика „Дзвінок” від 1892 р.

Всі сі заходи завершили в першому чверть століттю істнування товариства тим, що в 1898 р. відкрили **першу** українську приватну дівочу **виділову школу у Львові.** За сим пішло відкриття першої **української і приватної жіночої вчительської семінарії** у Львові (1903 р.) та з початком другого чвертьстоліття „школи вправ” у Львові (1907 р.).

Коли-б „Рідна Школа” не мала за собою иншої діяльности поза сею щойно наведеної, вона мусіла була війти до історії нашого національного розвитку. Візьмім під увагу хочби самі бурси, яких товариство удер-

жувало 20, де в кождій з них училося по кількадесять, а навіть поверх двох соток хлопців. Неодин сьогоднішний громадянин завдячує тим бурсам з-перед 25 чи 30 років покінчення школи й досягнення кращих життєвих умов. Тисячам вихованців тих бурс завдячує український нарід неодно діло, яке в чималій мірі прискорило процес національного відродження.

Видавництво діточих книжечок чи „Дзвінка" витискали всякі „Мали Святеки", які баламутили українську дітвору. Тільки ми сьогодні глядячи нашим теперішнім світоглядом не доцінюємо давнього видавництва „Р. Ш." Тимчасом перші видання розходилися **в цілости протягом року.**

Дівочий інститут та материнська опіка в ньому уможливили не одній дівчині користати з дальшого загального чи практичного образування в місті. А вже відкриттям дівочих приватних шкіл і твореними при них ріжнородними курсами — „Рідна Школа" не тільки попала на свій властивий шлях, але й заповнювала частинно ту важку в наслідках прогалину, яка в нас панувала наслідком недостачі дівочих шкіл загалом, а українських зокрема тоді, коли українською дівчиною поза родичами ніхто не займався.

Найшовши свій шлях почало товариство через головний виділ, чи свої філії основувати одну народню школу по другій. Перша станула в Зарваниці (пов. Золочів) в році 25-ліття (1906). За нею в Гвіздці (1908), а так у тому-ж році в Івашківцях, Щаснівці (збаражський повіт), та Чорткові на Вигнанці, в 1910/11 р. в Коломиї, Перемишлі, Книгинині, Пістині, Білозірці, в 1911 р. у Львові школа ім. Грінченка, в 1912 р. в Золочеві, Станиславові, Плотичі, Забойках (Тернопільщина), у Львові ім. Короля Данила, в Копані, Хоптянці. Крім сього відкрито 35 приготовних курсів до ґімназії, 3 для семінарій та 8 розвоєвих середніх шкіл. Се був початок тої великої роботи, яка захопила наше товариство головно по війні. Вичислені школи, се частинка з того числа, яке підносить значіння „Рідної Школи". Не всі з них остоялися по сьогодні. Деякі падали й підносилися, деякі завмирали в наслідок зовнішнього смертного удару, або в наслідок нашого загального зубожіння, чи за малої дбайливости.

(В 1931 р. мала „Рідна Школа" 155 своїх видовних заведень, а саме: 42 діточих садків, 18 захоронок, 69 народніх шкіл, 8 ґімназій, 4 вчительські семінарії, 9 фахових, 5 бурс. У сих виховних заведеннях має „Р. Школа" в 1931 р. 12,584 дітей під опікою 560 учителів, а то: в народних школах 6,675, захоронках 618, діточих садках 1,524, ґімназіях 1,756, семінаріях 629, фахових 693, торговельній школі 303, на фахових курсах 20, в бурсах 367).

Щоб зменшити соромну цифру неграмотности, взялося товариство ще до війни за окремі курси для неграмотних, основуючи їх навіть у казармах та до творення бібліотек по провінціональних містах, чи як сьогодні — **діточих** бібліотек по українських селах.

Маючи вже широкі аґенди, маючи в безпосередній розпорядимости головного виділу, чи посередно — в розпорядимости кружків реальности, товариство мусіло щораз більше **децентралізуватися,** передавати не тільки частину обовязків, але й прав з головного виділу на провінціональні кружки. В 1912 р. змінило товариство свій статут у тому напрямі, перезвавшися **„Українським Педаґоґічним Товариством.**

Від тої пори поплила ще живійша діяльність. По краю повставали численні філії-кружки, а деякі з них се були справжні робітні наукові, педаґоґічні чи виховні.

Навіть у часі катаклізму, яким була світова війна, не припинилася діяльність „Рідної Школи". Війська „білого царя" забрали справді всю обстановку з хлопячої бурси у Львові, дівочий інститут св. Ольги перетворили на дівочий пансіон, але все-ж таки заходами тих, яким довелося остати у Львові, не тільки відновлено всі приватні **середні школи,** дівочу виділову і 4 народні, але ще й в 1915 р. відкрито нову хлопячу школу ім. Т. Шевченка у Львові, яка й досі істнує.

III.

Проминув рік 1919. Українська Галицька Армія перейшла за Збруч. Від тої пори змінилося обличча краю. Від тої пори доля українського шкільництва була вірним образом політичних відносин.

Число українських державних шкіл полишених по Австрії почало нагально падати. Роблено се зразу в той спосіб, щоб не було помітно. Коли в 1921/2 р. зросло число народніх шкіл в Галичині о 1,151, то польських в сьому було 1,140, а українських 9! Так само стояло на місці або падало число середніх шкіл (учительських семінарій та ґімназій), а фахових українських не творено зовсім.

Супроти того стану перед Українським Педаґоґічним Товариством станули на весь ріст нові завдання, часом здавалося — далеко непосильні. Особливо міста, сі важні культурні осередки стояли отвором для чужої культури. Тому почали творити в ріжних місцевостях нові народні школи. Продумали навіть новий тип народньої школи, вправді важкий до ведення й коштовний, але з огляду на умовини — конечний. (Се т. зв. „Збірні лекції" ведені десятковою системою). А творили тих шкіл так богато, що зайняло-б чимало часу їх вираховувати. (Цікавих відсилаємо до книжки Льва Ясінчука: „50 літ Рідної Школи", Львів 1931).

Хвиля часу видвигнула ще два нові роди шкіл, а саме: фахово-промислового напрямку, та тих, що займаються дітворою в дошкільному віці, себто діточих садків захоронок. На всіх ділянках шкільництва зібрано чимало досвіду, досягнено чималі успіхи.

Українське Педаґоґічне Товариство перемінило в 1926 р. свою назву на популярне й дуже близьке народові імя **„Рідна Школа"**, а під її прапор піддало зорґанізоване громадянство національний провід і нагляд над усім приватним шкільництвом (1920). Тим чином „Рідна Школа" осягнула авторітет, якого до сеї пори не мала ніяка инша установа. Сей авторітет зріс ще більше, коли на „І. Освітньому Зїзді" в Рівному (1926 р.) признано „Рідну Школу" національною владою усього українського приватного шкільництва і на північно-західних землях.

Та відки-ж то так поширюється прихильність до „Рідної Школи"? Чи за саму науку в рідній мові?

Правда: „Слово було на Початку"; мова — се одіж народу. Але значіння мови в школі має свій початок більше у практичному змислі та в престіжі народу. Є чинники ще більше важні від мови. Їх не дає сьогоднішна прилюдна школа. Сі недостачі виповнює, а до деякої міри справляє похибки саме „Рідна Школа" своїми школами.

Слідячи українське національне життя продовж нашого історичного розвитку, можемо зауважити, що життя творили, управильнювали, що розвиток нації спричинювали не дуки з богацтвами своїм **майном**, не помислові купці своєю **проворністю**, не маґнати своїм **походженням**, не що иншого, а **характери** без огляду на стан, звання й походження. Коли-б ми поглянули вільним не засуґерованим оком, ми побачили би, що там слабша характерність, там витворюється менша вражливість для ідеалістичних питань і слабша відпорність на життєві бурі, де орґанізовано виключно матеріяльні здобутки. Генрі Форд пише (у своїй „Фільософії праці"), що „молодь має одну велику користь для себе, що вона буде жити в будучности". Сю правду використовує „Рідна Школа" і старається так повести справу виховання, щоб та молодь мала виплекану сильну волю спрямовану на добро загалу, щоб вона була здатна покласти край якому будь насиллю, щоб уміла передержати лихоліття, не падала духом, задержала завжди бадьорість та з вірою в краще майбутнє могла й других піддержати; щоб вона мала фізичну й духову силу, характерність, рішучість, бадьорість тіла й духа, сміливість погляду й діла.

IV.

В міру того як „Рідна Школа" (се як Руске чи Українське Педаґоґічне Товариство) починала цікавити голошеними ідеями українську громаду, — звертала на неї чуйне око — ц. к.

влада. Зволікала із затвердженням зміни статута, не дозволяла шкільних саль на курси для неграмотних, на педаґоґічні конференції орґанізованих у товаристві вчителів, гаяла з дозволом на відкриття приватних шкіл, відмовляла приватним школам права державних шкіл, розвязувала основані вже курси, — не говорячи вже про те, що відмовлювала підмоги на видавництво українських ґеоґрафічних карт для українських шкіл, які видати була сама обовязана. Одначе — в одних стихія, у других глибоко дозріла думка — була сильнійша за ц.к. владу. Ся влада при сильнійшому потрясенню впала, а ідея **рідної школи** пережила її і скріпилася.

Чим ближче до теперішности, тим і більше було прикростей. Зазнало їх чимало не тільки саме товариство як цілість, але й поодинокі прихильники. Богато енерґії витрачено на те, щоби вдержати колишній доробок, а надвижка **волі** і **в людях** допомогла виказати поважний зріст у році пятьдесятиліття. Стоси паперу записано ріжними протоколами, богато люде натерпілися за прихильність до „Рідної Школи”, богато людського майна знищено розвязуванням істнуючих шкіл, богато молодечого життя зломано, відбираючи змогу кінчити розпочату науку. Навіть на порозі ювілейного року не пощадила влада товариству діймаючих прикростей, закриваючи дві з найбільших ґімназій в Рогатині й Дрогобичі, систуючи народню школу в Станиславові й Чорткові.

Все-ж таки „Рідна Школа” вспіла значно поширити як свою діяльність, так і моральний вплив. В її рядах гуртується сьогодні поверх 32,000 членів у 600 кружках розкинених по цілому нашому краю. Членів і прихильників находить „Рідна Школа” не тільки на тому терені, на якому й для якого безпосередно працює, але по всьому світі, де живуть Українці, чи се в Европі, чи на американських преріях і фабриках, чи на канадійських фармах, чи в пралісах Бразилії, Арґентини, чи під горячим небом Африки, чи під гімаляйськими горами. Ся пошана до „Рідної Школи” як української установи та таки зовсім **реальна** память на неї дає явний доказ, що ми вже не — етноґрафічна маса, що на очах світа перетоплюється в новітню націю, в якої одні змагання, одні болі, терпіння й радощі. Факт, що в українській масі зродилося се відповідальне почуття спільности, дає запоруку, що українська нація не стане ані сміттям ані січкою чи доброю пашею для инших, бо вона здібна зеленіти й нове зерно родити. Нам треба ще більше стверднути, щоб на всі злидні можна сказати:

„Так! — Я буду крізь сльози сміятись,
Серед лиха співати пісні,
Без надії таки сподіватись —
Буду жити! Геть, думи сумні”.

Леся Українка.

V.

По сьому, що до тепер сказано, — можна згори знати, яких велитенських сум потребувала й потребує „Рідна Школа” на удержання того надбання, яке створила протягом пятьдесяти літ. Коли-б не ідейність українського громадянства та народніх установ; коли-б не ся муравлина дрібна на вид, а велика в наслідках праця духовних і світських діячів на місцях; коли-б не запопадлива дбайливість нашої головно американської еміґрації, коли-б не опіка української преси, хто зна, як виглядали би сьогодні наші міста без української дітвори, як виглядала-б наша народня маса, коли-б її уваги не вдалося було звернути і на чисто **ідейну** сторінку життя, якою безперечно є виховання молодого покоління; як виглядало-б наше село, коли-б його хтось не освідомив про права народу на школу та не насвітлив ідеалу національної школи. Довгий реєстр треба би списати, щоби назвати бодай замітнійших добродіїв, які не тільки постійними датками помаґали справі українського виховання, але й своє майно записували на сі потреби. Були між ними люде в світській одежі, були в духовній і селянській; записували своє добро для „Рідної Школи” гладкі руки від пера та книжки, записували й важкі від робітничого знаряддя, були по сій і по тій стороні океану.

Згадуючи їх велике серце сьогодні, у святочний Загальний Зїзд пятьде-

сятьліття „Рідної Школи”, віддаємо шану не тільки їм самим, але й нації, що таких Синів видала із своїх рядів!

Не треба співати похвальних гимнів „Рідній Школі”. Її діяльність промостила собі шлях в історію не тільки відродження власного народу, але й вселюдської культури. З подивом згадуємо сьогодні про історичну вартість колишніх брацьких шкіл, про значіння „колеґій”. Мабуть не з меншим подивом будуть глядіти прийдешні покоління на дотеперішні досягнення „Рідної Школи” в царині рідної освіти, в царині витворення рідної педаґоґії, в царині українізації наших міст.

Особливо в ділянці рідної педаґоґії роля „Рідної Школи” великого значіння, бо вона навязуючи до давної традиції витворила практичну школу національного виховання. Вона закріпила в народі засаду, якої вже ніхто не зрушить, що український нарід мусить змагати на своїй землі до рідної школи з рідним учителем.

Невміруща заслуга „Рідної Школи” і в сьому, що вона виховала український загал до жертвенности, привчила його відступати добровільно на потреби народу частину з того, що дає власна запопадливість. Се цінний капітал, на якому можна в майбутності будувати. Заслуга „Рідної Школи” і в сьому, що вона збираючи сотикові дари причинюється до злагіднення суспільної нужди не тільки тим чином, що допомагає українським дітям осягнути освіту (при допомозі бурс, грошевих підмог, доживлювання шкільної дітвори, але й тим, що дає заняття соткам інтеліґентних, ідейних працівників, які зі свого боку — весь свій труд і своє знання віддають на службу народові.

(В 1931 р. було 560 учителів, а то: в народних школах 203, захоронках 18, діточих садках 42, фахових школах 151, учительських семінаріях 74).

50 літ праці!

Скільки морального терпіння перенесли поодинокі діячі, щоби дати змогу „Рідній Школі” дійти до такого віку! Які хвилини розвитку переживав український нарід, такі самі й „Рідна Школа”. В ній відзеркалюється доля народу в дану добу. Вона дитина свого народу.

Як „Рідна Школа” дбає, щоби дітвора віддана їй в опіку мала на оці добро цілого народу та з тою засадою узгіднювала всі свої вчинки, — так з другого боку треба за всяку ціну дбати, щоби „Рідна Школа” остала **загально-національною** установою, щоб не йшла на службу одної партії, кляси, гурту, чи особи. Вона мусить і у слідуючому півстоліттю зберегти той всенародний характер, за здобуття якого вилилося стілько народньої енерґії.

Навіть у прикрих хвилях матеріяльного зубожіння, чи хвилевого відпливу народньої енерґії не здорово нам оглядатися на чужі сили. Люде, які на когось надіються, не будуть здібні до творчої праці. Вони проводять життя у мріях про допомогу, витворюють леґенди і живуть ілюзіями. Нам заєдно треба піддержувати в народі живучість, віру, жертвенність і солідарність. Саме ті прикмети ширить „Рідна Школа” хоч би тільки в інтересі свого власного істновання. І хто піддержує „Рідну Школу”, піддержує свій **нарід,** а з ним себе самого.

Що-ж могли-б ми зробити для „Рідної Школи” з нагоди її „золотого ювілею”?

З огляду на важкі удари, які стрінули „Рідну Школу” саме в передодень її ювілею (у виді закриття двох найбільших шкіл, систування двох инших та розвалення будинку у Львові — Личакові), випадало-б власному громадянству напружити всі сили, щоби не тільки всі моральні чи матеріяльні втрати покрити, але виправити й виповнити недостачі й прогалини та закріпити істнування сеї установи, що дає готові рамці, в які при першій стрічній нагоді можна буде вложити відповідний зміст.

Над справою виховання української молоді мусить згуртуватися все, що по українськи говорить чи думає. Під сим оглядом є ще богато до діла. Представмо собі лише, яку моральну силу дав би народові факт, коли-б українська еміґрація **поголовно** вступала в члени „Рідної Школи”. Членська вкладка у висоті 1 дол. на рік

— дав би поважну матеріяльну основу та навіть у найприкрійших під господарським оглядом часах не був би нарушенням домашнього буджету. Саме в ювілейному році кинено клич: зібрати „основний фонд" такий, якого відсотки покривали би у високій мірі видатки „Рідної Школи". Очевидно, що передівсім треба покрити дотеперішні зобовязання, які зродилися з надмірного поширення діяльности товариства, викликані окремішними умовинами. В часі, від коли для „Рідної Школи" приходить допомога з поза Рідного Краю, т. є від 1 вересня 1921 до 15 березня 1931, — прислали для неї всі Українці з Канади $9,329.39 (Злучені Держави за той час $70,129,-31). Поголовне членство дало-б самих вкладок на рік — далеко більше.

На найблищі роки підчислено незвичайний приріст у Польщі молоді в шкільному віці. Для сеї молоді не буде в державних школах приміщення, бо при теперішньому господарському стані тутешнього населення немислима будова потрібної скількости шкільних кімнат.

Дивоглядний спосіб державного буджетовання Польщі, де головна нитка видатків іде на військо й поліцію, доведе вже в слідуючому (1932/3) році недостачу 15,000 народніх учителів. Можна собі уявити, як український нарід буде виставлений на первісний степень життя, без освіти, навіть без грамоти.

Перед „Рідою Школою" стоять на найближчий час нові завдання. В 1931 році вийшов декрет президента польської республики зі силою державного закону, на підставі якого задержується незмінений стан народнього шкільництва в Польщі на 7 (сім) років! Українці втратили до сього часу мало що не всі школи удержувані з податків. На 8 міліонів Українців у Польщі, на 3,000 українських громад у самій Галичині, має бути по урядовим джерелам усього 716 українських шкіл. І сей стан мав би бути захований на **сім років!** А кого-ж по сьому часі виховувати?

Тому українське громадянство, де воно не жило би, мусить дати „Рідній Школі" змогу надоложити се **приватними** школами. Прецінь треба мати кому передати ті наші ідеали, які ми леліємо; треба виховати молодь, яка їх любила би й уміла би за них постояти. Бо доля українського народу буде рішатися **тільки на рідній землі!**

Автор історії Русів вкладає вже Хмельницькому такі слова:

„Всі народи, що живуть у всесвіті, завжди боронили й вічно боронитимуть свого існування, свободи та власности, й навіть такі сотворіння, які плазують по землі, як звірі, худоба та птиці, боронять свої становища, свої гнізда та свої діти до останніх сил".

Такі обовязки супроти власного народу, наложило українське громадянство на „Рідну Школу". Вона сповнювала їх по своїй спроможності до тепер і буде сповнювати з посвятою осіб на будуче. Але обовязки мусять бути **обопільні.** Мусить їх мати й виповнювати також громадянство. Якщо одна сторона не додержала би своїх, — справа ускладниться, — ба навіть може впасти.

„Тож сли всю життя путь
Чоловіком цілим
Не прийдесь тобі буть,
Будь хоч хвилечку ним".
(Франко.)

Тому без шкідливого песимізму, але й без байдужности треба ясно й послідовно взятися до плянової праці, яка вимагає богато сил, засобів і посвяти. „Нехай витревалість царить у наших серцях, а ніхто нас не зможе побідити; бо в серці людини лежить минуле й будуче" — каже італійський поет (Д'Анунчіо).

Тому скажім собі, що
„Розібємо скалу, роздробимо ґраніт
І кровю власною і власними кістками
Твердий змуруємо гостинець і за ними
Прийде нове життя, добро нове у світ".
(Франко.)

Лев Ясінчук.

ОСТАННІЙ БІЙ

Слідами прабатьків йшли борці від рідної ріллі, від книжки і варстату. Йшли боронити проголошену незалежність Великого Народу.

Йшли розганяти грізні хмари з півдня і півночи, з заходу і сходу.

З селянином плече в плече ставав інтеліґент, фабричний робітник, підросток школяр, ставали жінки й малі діти.

Вони обєднались для боротьби з поневолителями, могутними грудьми протистали ворогам.

На широких просторах України, де кожда пядь землі насичена кровю прабатьків — полилася кров нащадків.

На місцях, де витає дух волі.

Де витає дух козацького вільного братства.

Звідки з соромом втікали колись вороги з заходу і півночи.

Де Гетьмани плекали в боях Велику ідею —

Повстали нащадки Великих — Ідею здійснити.

Голодні, без зброї боролись вони за долю народню.

А доля звернулась проти них. Розбити сталевий перстінь ворогів не стало їм сили. В розпуці кидались на ворогів, бажаючи смерти.

Вмирали з Іменем Вітчини на окровавлених устах. Вмирали, а не зрадили Ідеї.

Не зрадили...

Тисячі тих героїв полягло в боях, замучено по тюрмах.

В таборах Домбя, Ланцуту, Берестя і Тухолі...

Замерзло в снігах Сибіру і Соловок.

Вони зложили життя на жертвенник великої любови до поневолених.

Вони не зрадили.

Вони не вмерли, ні. Чин їх буде жити вічно у душах поколінь.

Поки буде істнувати Українське Імя.

Поки битися буде в грудях хоч одно щире українське серце.

Вони злилися з Ідеєю Визволення Вітчини.

Не вмерли...

А пролитая кров взиває о пімсту...

Пімсти! Пімсти!

За замучених роспаношеними наїздниками немічних старців.

За зганьблених жінок і недолітків дітей.

За кров і сльози...

За поневолених.

А вороги на свіжих могилах синів України гучні справляють бенкети.

На їх руках ще не засохла кров...

Червоний садист подав руку білому шляхтичу-кату. Мов хижі вовки розчетвертували нашу Матір, аби впитися її кровю...

Живою кровю України...

Нехай... То не на довго...

Ненадовго...

Недалеко той час, коли все, що живе, повстане в могутнім пориві.

Ворожою кровю змиється кров з лиця Матері. Кровю синів їй загоїться рани.

Гуком ґармат пробудиться Мати. Міцні руки розірвуть кайдани.

І Вільна Україна встане.

Час той недалеко. Ми живемо на передодні.

На передодні...

— — — — — — — — — — — — — — —

Південний завойовник уступав. Зловіщим гураґаном насував на нашу землю завойовник з півночи.

Під дикими ордами стогнала земля. Огнем, спустошенням означував він свою дорогу.

Палали села. Дим пожеж заслонював сонце. А з огнів лунали зойки катованих. Зойки немічних, дітей.

На прапорах завойовника лозунґи Волі, Рівенства і Братерства Людства.

Обманні, облудливі.

Грають гармати величну пісню, їм вторують кріси, скоростріли. Літає смерть у повітрі, вихоплює жертви. Страху ні болю нема. Рицарям Волі весело вмирати.

Вмирати в бою...

В тяжкую хвилю розпуки, сумнівів — держала їх віра в свою правоту. Їх була горстка — відважних — серед ворожого моря. Постановили вмерти—

А не здаватись...

І бій закипів нерівний, жорстокий. Падають ті і другі. Пекло піднялось довкола. Недалеко лунали крики:

Гур-а-а! Гур-а-а-а-а!

Їм у відповідь неслося від горстки:

Слава-а-а!

Немов луна відзивались гармати, тріщали скоростріли:

Бах! ба-а-а-а-х! Тра-та-та-та-та...

Ворожі оси свистіли:

Тю-ю, тю-ю-ю-ю, тю-ю-ю-шик!

Горстка рідне. Мовкнуть вибухи. Пруть на пролом вороги. Ось вже недалеко... Наїживши штики підходять шакалі. Жадобою крови блищать здичавілі очи... Блище...

А від притаєної горстки летить спокійне:

Сальва!

Грюхочуть кріси, свищуть кулі, тарахкоче скоростріл...

Тю-ю, тю-ю-ю-ю... Тра-та-та-та...

Змішаний ворог відходить зализувать рани.

Атак відбитий...

Із змучених грудей летить бадьоре:

Ще-е не вмерла У-країна...

Знову кипить. Летять ворожі бомби. Мовкне підбитий скоростріл. Вже тільки сім зістало живих... Кріси у твердих руках, горде призирство до смерти...

Нерівний бій...

Останній...

— — — — — — — — — — — — — —

Вже тільки один... Стоїть — посилає останній протест. Останні кулі... Паде без зойку поцілений в груди...

Їх вже нема...

Нема...

А бій той, ще не останній.

Ол. Луговий.

—0—

ХТО ТИ Є?

Хто ти є? — питає ненька,
Українка я маленька.
Хто ти, хлопчику малий?
Українець молодий.
А яка твоя країна?
Рідний Край мій — Україна.
А який твій знак святий?
Герб мій — Тризуб золотий.
А який твій знак в неволі?
Жовтий лев на синім полі.
Який стяг твій по батьках?
Наш жовтоблакитний стяг.
Що ти любиш до загину?
Над життя люблю Вкраїну.
Чим славився твій отець?
Був український стрілець.
А що краще є від слави?
Чин геройський для держави.
Як здобудем її ми?
В бою кровю і кістьми.

Дзвінка Пачовська.

СТОРІНКА ІЗ ЗАПИСНОЇ КНИЖКИ

Пройшло вже богато часу, а події тих часів так і проходять перед моїми очима, так як би се було рік тому назад... де там рік, ні, як би се було вчера-позавчера. Сі події залишили в мойому мізку такий попруг, такий карб, що він зостанеться до останніх днів мого життя, до останньої роботи памяти...

От і тепер я підняв з підлоги карточку, що випала з моєї книжечки записної з часів світової війни і тільки кинув оком, як перед моїми очима поплили образ за образом з дорогими і любими мені постаттями моїх співробітників.

Сі постатті в більшости вже там, де нема ні муки, ні страждання, які перейшли в се нове життя, випивши до кінця чашу самих страшних як фізичних так і моральних мук.

Прочитавши сю карточку, я в згадках моїх перенісся в Галичину в шанці, в яких був розташований старий дво-віковий полк російської армії. Се один з тих славетних полків, який за час свого істновання від Петра І. до Миколи II. приймав участь у всіх боях, де тільки Росія боролася з ворогами.

Його старі прапори пронизані кулями і ґранатами, на деяких залишилося лише шматок шовкової ткані. Сі прапори розвивались і на Альпах і на Карпатах, бились вони і з Наполеоном і Шведами, Турками, Німцями, Австрійцями, кілька разів з Поляками і за здобуття Варшави дістав велику нагороду. Сей полк мав всі відзнаки, якими нагороджуються частини за особливу відвагу, богатерство. Кождий салдат сього полку, від полковника до рядового, так був вихований, що для них кращої нагороди не було, як відзначення і слава полка.

Старі салдати сього полку так працювали, щоб їх дідівський полк був найкращим, найхоробрійшим, найчеснійшим.

Скрізь в боях він був першим, коли йшли наперед і останнім, як приходилось відходити.

Так отсей полк в лютім 1917 року стояв в шанцях проти Конюхів недалеко Зборова — Юзефівки.

Вже, почавши від грудня, 1916 року всім арміям південно-західного фронту був даний наказ готовитися до останнього рішучого бою.

Амуніції нам навезли так богато, що тільки ми не мали за весь час війни; гармати стоять в три ряди, в першому легкі польові, в другому важкі, а в третьому далекострільні. Військо стояло в глубину по три дивізії одна за другою, щоб підчас бою підпирати передних і зміняти знесилених. В Ложбині стояла кіннота, для якої був наказ, що як тільки піхота прорве фронт, кинутися в проходи і гнати ворога аж доти, доки всіх не забере в неволю; зруйнувати запілля ворога і перешкодити ворожим резервам заняти позиції.

Сила була така, що ми всі були певні, що се вже останній бій. Настрій у всіх дуже бадьорий. Кождий ждав сього бою з великою охотою і певністю.

Всі накази і розпорядження зроблені, чекаємо тільки на гасло.

Німці через своїх шпіонів дуже добре знали, що у нас робиться і тому вони страшенно денервувалися.

То пічнуть з невідомої причини ахати своїми гарматами, то в ночі без устанку освічують поле прожекторами, то з аероплянів накидають без толку стільки бомб, що аж жах бере.

Отак Німці в половині лютого як почали садити зі всіх своїх гармат по наших шанцях і били нас без устанку 3 дні і 3 ночі. Богато наробили нам шкоди; богато побили і покалічили людей і коней в запіллю і нараз стихли. Ми всі думали, що Німці зараз, як закінчили гарматну стрілянину, не дадуть нам відпочинку і посунуться на нас усею своєю силою.

Так ні, чекаємо годину, дві, нема нічого.

В ночі я пішов на фронтові позиції, щоби подивитися, яку ворог наробив нам шкоду, бо телефоном про все як слід не можна було довідатися. А крім того треба було дати сотникам деякі вказівки і підбадьорити як козаків так і старшину.

Прийшлось іти до фронту сполученими шанцями, з великими труднощами, в деяких місцях вони були цілком засипані землею і приходилось впрост вилізти на гору і іти цілком нічим незабезпеченим. Добре, що се було в ночі і мені вдалось щасливо дійти до свого першого куріня.

Варта стоїть і чуйно прислухується, що робить ворог. Вартовий старшина дав рапорт про останні події і які роботи тепер робляться, щоб привести до ладу те, що зруйнував ворог.

Вартова частина в дуже доброму настрою; всі задоволені, що скінчилася ворожа стрілянина і тепер майже нема ніякої небезпеки бути забитим або покаліченим.

Решта куріня, старшина і козаки, покотом сплять після сих трох днів небезпеки і гуркотіння і так міцно храплять, що навіть погана вош, що не залишає на позиції чоловіка ні на одну хвилину, і та не може перешкодити їм добре спати; дехто, правда, подрапає себе то там, то тут, перекинеться на другий бік і заведе свого храпача.

Шанці вже більше-менше козаки полатали; ранених поперевязували і санітарі позносили їх до лазарету. Чотирох забитих, одного старшину і трох салдатів зложили коло хреста, що ще стояв на роздорожжу в долині, з-заду наших шанців, завернули їх в полотнища і копають могилу.

Сотенний писар вже переписав в сотенну книжку все, що треба було знати про сих борців, щоб як найдокладнійше подати сі відомости їх родинам: де, коли і як сі люде зложили свої голови за честь полка.

Тут-же рядком фельдфебель сотні Садоков, офіційно докладав новому сотенному про те, як і коли забито сих людей.

Рапорт був короткий: в полудне вчера 47-дюймовим знарядом, який вцілив в брусвер третої сотні, забито підстаршину Миколу Кривопуста, ефрейтора Петра Загаєвича і рядового Ефима Попова, в той самий час осколком бомби в ліву половину груди, забитий сотник 3 сотні Микола Зборомірський, який біг, щоб оглянути покалічених і дати розпорядження, як ремонтувати шанці після сеї стрілянини.

Коротко і ясно: жив чоловік і нема — забитий. Викреслили з сотенного списка і кінець; ну, а там дома, де чекає дружина, мати, батько, діти, як вони стрінуть сю вістку, що вони будуть робити... Яка се драма, яке се тяжке переживання незрозуміле для чужого, для того, хто стоїть в стороні. Хай земля буде їм пером, а їх родичам хай Господь дасть сили перенести се горе.

Поговоривши трохи з людьми першого куріня, я перейшов до другого; а там в куточку, де кінчаться шанці нашого полку і починаються сусіднього, сидять, лежать і стоять салдати і про щось дуже енерґічно сперечаються. Я підійшов блище і не встиг ще добре розібрати, про що вони говорять, як почув, що зі сторони Конюхів залунала українська пісня „Ой, у лузі, червона калина” і несеться та пісня з гори по широкому просторі, що розділює наші шанці.

Я став, як зачарований і не вірю своїм ушам, що се таке? Хто се співає?

Теоретично я добре знав, що землі українські пошматовані, що наші брати Українці, які дякуючи ганебним умовам дипльоматії вже з давніх часів були відірвані від пня і є тепер під керовництвом наших ворогів і мусять

Знищення крамниці Центросоюз в наслідок польської урядової ревізії.

бути в ворожих лавах ворожої нам армії, але се теорія.

А ось тут, коли ти на власні уха почуєш, що твій брат Українець стоїть проти тебе у ворожому таборі і що сей Українець кождої хвилі по наказі свого команданта може— мусить кинутися на нас, щоби нанести нам покалічення, або смерть, а ми своїх братів будемо стрічати як наших ворогів, градом куль і виставимо наші баґнети, щоби розпороти їх груди...

Сей мент був для мене такий тяжкий, такий болючий, що я не міг більше тут залишатися і хотів зі своїми думками залишитися на самоті; тому дав наказ курінному зараз-же вислати в сторону пісні розвідку, щоби за всяку ціну піймали будь якого полоненого, щоби від нього довідатися, хто се там співає. А сам пішов до своєї „нори”.

Прийшов я до свого леговища-нори, запалив свічку, розвернув мапу і

почав ще раз її оглядати; хоча правду сказати, я і без сього її вже так добре знав, як і то, що я на фронті, а не у себе дома; але мені ще раз хотілось провірити, як тягнуться ворожі лави і які частини ворога там вартують.

Останні відомости нашої розвідки дали нам знати, що проти нас стоїть один курінь Німців, а ліворуч від нього розташовані Мадяри, отсе саме те місце, звідки лунала наша пісня. Колиб се співав один голос, то ще мож булоб думати, що се співає якийсь безжурний Українець, що несе якусь там немуштрову роботу при війську. А то співав цілий хор та ще і не один десяток голосів. Може се полонені десь на роботі співають і себе бадьорють?... Так ні, полонені так співати не будуть... се пісня бадьорого, стрункого хору...

Сидів я так до раня і все нічого не втелепав в сій справі, коли чую, біля моєї нори хтось гомонить, а за хвилину мій джура, Микола Чагин, відчинив двері і каже:

— Розвідка повернулась і привела двох полонених".

Я наказав зараз-же їх всіх привести до мене.

За хвилю двері відчинилися і до мене ввійшли пять чоловіків і нанесли з собою стільки мраки, що спочатку нічого не було видко, а як мрака розвіялась, я побачив перед собою вартових і 2 полонених, одного покаліченого Мадяра, в праве рамя; кулею і страшенно змученого але здорового хлопця, в австрійському уніформі, на якім одяг висів як у жебрачки ганчірки, так усе було подерте в боротьбі, як його застукали наші стежі і хотіли забрати до неволі. Виглядав так, що от ще мент і він кинеться на нас всіх, щоб здобути собі волю.

Дивлюсь на сього хлопця і відразу мої симпатії стали по його боці.

Вартовий, що піймав їх, подав мені їх карточки в метальових кришках; відчиняю одну, а там написано: „Андрій Буц зі Скалата", якому зроблені привівка проти холери, тифу і віспи, а далі ріжні інформації.

Прочитав я се призвище і питаю його по українськи:

— То се ви будете Андрій Буц?

Полонений витаращив свої великі гарні очи на мене, видно було, що страшенно здивований, витягнувся струнко і вже спокійнійше відповів:

—Так, се я, Буц. А ви, пане полковнику, є Українець?

— Так, — кажу, — я з Київа, з Великої України. Зажди, нехай відправлю сих людей, тоді з тобою поговорю.

Зараз-же Мадяра я відіслав до лікаря, щоби перевязав його рани; козакам подякував за спритність і відвагу, наказав нагородити їх медалями і відпустив, а сам залишився з Буцем зі Скалата, наказав джурі нагодувати його, що було під руками і подати нам обом чаю.

Підчас сього чаєпиття я довідався від нього, що ще вчера в ночі їх курінь, здається „Дідушка", тепер добре не пригадую, змінив Мадярів і тепер замісць Мадярів, там стоять Січові Стрільці.

— То се ваші хлопці вчера вечер співали? — спитав я його.

— А так, — каже, — ми кождого вечера співаємо, аж доки не змучимось. Сеї ночі я був на стежах за нашими дротяними загородами і виглядав, чи не видно чого з вашого боку; лежу тихо, а як почув пісню, так і рвалась душа підтягнути з ними, але не можна, служба, та ще й таємна. Лежу я так і полетіли мої думки до дому, де я залишив стару маму; батька вже два

роки як убили на італійському фронті, і думаю собі, як вона там, бідна мама, сама порається з господаркою, чи дасть собі раду... Правда, я ще надію мав, що дівчина моя — Маруся, яка недалеко нас живе, її допоможе, та все-ж жаль мене такий взяв, що от як би я мав крила, то і полетів би до них; хоч би на хвилинку, на один мент, щоб на власні очи їх побачити, поцілувати, як треба чимсь помочи, а так зараз-же назад до своїх, до зброї. Скажу правду, що від тої хвилі, коли Москалі заняли Скалат, я ні одної ночі не спав спокійно... От і сеї ночі нудьга мене взяла, а тут ще і холод почав за шкіру чіпати... Кручуся на місці, як той пес, а щоби теплійше було, поповз трохи наперед в балочку, думаючи, що там не так вітер буде докучати, а дорогою і кости випростую. Щойно я ліг і рушницю біля себе положив, як нараз, неначе з неба хтось мене цап за ковнір, а другою рукою вирвав рушницю і тихо по московськи каже „мовчи". Я шарпнувся раз, шарпнув вдруге, так ні, як залізною рукою, здавив ваш Москаль мою шию. Я почав вириватись, а він на мене, от як бачите все і подерли. Одне шмаття залишилось.

Памороки мені закрутились, не знаю, що робити; треба-ж дати знати своїм, що небезпека, так де там, кругом вітер дме, стріляють з обох боків без перестанку; сусіда мого, Січового Стрільця Флюнта, ще як тільки ми перелізли за дроти, куля трапила і він там лежить трупом... Ну, бачу, пропав... Такий мене жаль взяв, що аж плакати хочеться... Що скажуть в сотні? Що подумає сотник? Ще не дай Боже, запідозрить, що передався, тут вже не втерпів, та як закричу: „Ратуйте! Москалі йдуть!"... А ваш Москаль як телепне мене по голові своїм кулаком, аж зорі кругом засвітились, а крім того своєю лапою рота мені закрив, мало не задушив та і каже: „Слухай, ти не дурій, виходу тобі нема, або іди з нами, або я тебе задушу"... Нема що робити, покрутив я головою на всі боки і кажу: „Робіть зі мною, що хочете, проти сильнійшого нема ратунку". А сам думаю, що може дорогою ще як скручу та і втечу.

От він каже: „Ну і добре, що ти так надумався: Один з нас поповзе наперед, ти за ним, а я за тобою, а онтам як злізеемо в балочку, то вже і дома будемо".

Тільки ми рачками полізли, як очевидно на фронті почули мій голос і почали мене скрізь шукати прожектором! Біда! Мої вороги лежать, не рухаються, біля мого горла багнет тримають, а крім того як почну рухатися, то зараз наші почнуть в сей бік стріляти і нізащо ще й свої забють... Така вже моя доля, хай буде, як буде! Лежу, неначе мертвий.

Прожектор нас не найшов і почав шукати з другого боку, стрілянина також трохи втихла і ми поповзли всі три далі. Вже пролізли з яких триста кроків, коли чуємо, хтось недалеко стогне... Ми всі підняли голови і слухаємо.

Той, що ліз наперед, каже: „Почекайте тут хвилинку, а я подивлюсь, хто се стогне". І він поліз, а за яких десять хвилин чуємо: „Лізьте сюди, тут ранений Австрієць сидить і трясеться в горячці". Мій вартовий почав йому щось казати, а я вмить на ноги в наш бік і все було-б добре, коли-б той проклятий прожектор знову не засвітив в наш бік, аж очі засліпило, а ваш салдат зараз мене здігнав і як бабахне по потилиці кулаком, аж памороки закрутились. Схопив мене за карк. „Ну, каже, такий і сякий сину, тікати хочеш! То тепер вже сам на

себе нарікай. Зараз ваші пічнуть стріляти і як тебе забють, не моя вина. Сам ти винований, чому втікав?' А моя справа маленька, я дістав наказ зловити полоненого, я і зловив. А як тебе дорогою забють, принесу до коменданта мертвого, а свою роботу я зробив. Ну, тепер ходім, нема часу лізти, скоро буде свитати".

Ми під проміннями прожектора йдемо, а кулі кругом нас так і сичать, як ті пчоли коло самого вуха; одна вже шапку прошила, друга вашому салдатові пагон зірвала і плече подрапала, а ми все йдемо і так щасливо зайшли в ту балочку, де ми знайшли покаліченого салдата.

Дивимось, а вони вже собі сидять, файки курять. Ваш перевязав Мадярови рани. Мадяр ще вчера, поки ми змінили їх курінь, був покалічений, та так і залишився в полі і як би не сей припадок, так він би і з голоду помер.

Відпочали ми тут трохи, дали Мадярови сухаря і шматок хліба; Мадяр аж труситься, так їсти хоче; вже і в дорогу зібрались, як якісь тіни знова швендяються по полю. Ми лежимо тихонько, не рухаємось; тіни поповзли в бік російського фронту і все втихло. Се певно розвідка ваших сусідів, яка перед розсвітом поверталась до своїх, а може і з нашого фронту хтось якесь припоручення мав, сего ми вже не довідались. Ваші хлопці казали, що вони своє зробили і більше не хотіли лізти в небезпеку. От я тепер у вас і як мені дивно, що ми один проти другого стоїмо і рахуємо себе ворогами, а ми-ж свої краяни, брати...

— Ну, — кажу, — Буц, добре що я вас пізнав, зараз відішлю до штабу дивізії і дам листа, щоб вас відіслали до мого приятеля на Полтавщину, там вам буде добре і безпечно. До мами вашої і до Марусі я накажу написати листа, що ви живі, здорові і дам адресу, а сотникові сам напишу, що ви в неволі не по своїй волі, а бо-

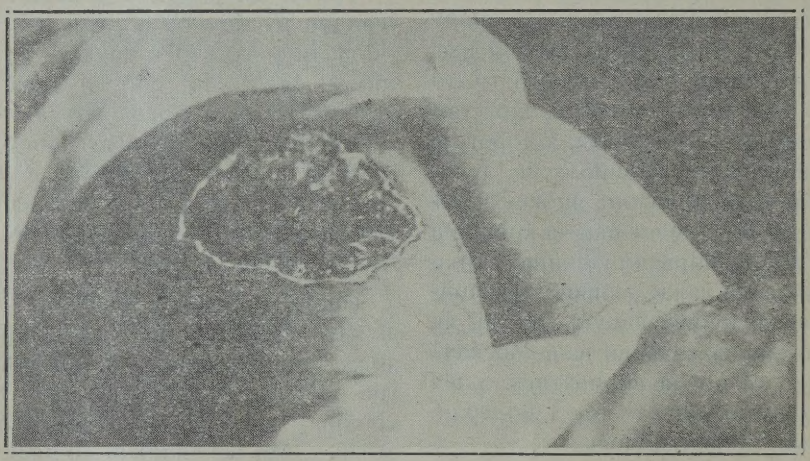

Ґанґрина — наслідок побиття Кирила Шіпри з Підяркова, повіт Бібрка.

ролись як слід кождому чесному салдатови так робити.

Подав йому на пращання руку і відіслав з джурою до вартового старшини.

Буц пішов, а мої думки не дають мені спокою. Українське історичне життя переходить як в калейдоскопі; стає очевидним, що Українці по той бік Збруча добре були поінформовані про життя на Великій Україні, де Українці лише на селі заховали свою мову, свої пісні, свої звичаї, за те місто, школа, печать, се все було зрусифіковане. Навпаки за Збручем і Дністром, Українці хоча і пригнічені були, а все таки мали все, щоби не забути про те, що вони Українці. Вони мали свої школи, часописи, книжки, книгозбірні, Народні Доми, се все були плюси, які перетягнули українську опінію за Збручем стати на захист центральних держав, від яких вони сподівалися на випадок успіху в боротьбі з антантою ще кращих умов життя, до незалежности включно.

Бо з боку російського правительства з його тезісами: „не було, нема і не буде”, сподіватись чого доброго для України було абсурдом.

Очевидно, з оголошенням світової війни Українці за Збручем почали енерґійно готовитися до боротьби за своє істновання.

Сформовані окремі Січові куріні, які між частинами австрійської армії були найкращими одиницями, звязані між собою розумною дисципліною, патріотизмом і ясним світоглядом, що їм треба використати з сеї боротьби.

Дякуючи сьому із сих ґруп виробився матеріял на стільки міцний в боротьбі, що всякому командантові, що стояв проти них, треба було дуже поважно рахуватися з сими ворогами і готовлячись до бою памятати, що в сім місці несподіванок бути не може і щоб побити їх і взяти їх шанці, треба переважної людської і технічної сили.

В. Сікевич.

Я СОБОЮ ПОЗІСТАНУ.

Ти питаєш, чом собою
Я — в життя цілій мандрівці, —
Чом, дитина України,
Зберігаю „Я” своє?!

Ах, спитай, чом в одяг білий
Вдягнені конвалій квіти,
Ластівки чом не співають,
Соловейкових пісень?

Чом фіялка не багрова,
Терням лелія не коле,
Запахом чом не чарують
Незабудьки ті дрібні?

Чом однакий чар скривають
Шепотіння наших борів,
Степові буйнії вітри,
Гордий шум хвиль Дніпрових?

Ти спитай, чом зірка ясна
Із орбіт своїх не сходить.
Чом все, що в природі бачиш,
Має зміст, душу свою?

Я під небом України,
Соняшна її дитина,
Все собою позістану,
Як і цвіти тих левад...

Уляна Кравченко.

ДОПИТ

„Бриґідки", „Баторого"!

Сі назви обох львівських тюрем добре знані Українцеві, щоби треба було їх пояснювати. В тих тюрмах каралися за Австрії наші батьки підчас виборів. В тих тюрмах за Польщі крім батьків засіли й сини. Засіли не одиницями, сотками — але тисячами! Священики, адвокати, лікарі, учителі, урядники, селяне, робітники й студенти. Молодих селян і студентів було найбільше, бо як недавні жовніри Української Армії, були й будуть найнебезпечнійшим елементом для ворогів. Одним словом, сиділи всі, що любили щиро рідну землю і хотіли для неї добра. Вязниця стала такою звичайною річчю у Галичанина-Українця, що тепер навіть соромно кому небудь признатися, що не сидів ні разу замкнений.

Мене перевели з Бриґідок на Баторого.

Крізь місто повне злоби й ненависти, крізь товпу, що кидала обидами й проклонами, перейшов я з кількома товаришами, мов у сні і знов зачинилися за мною важкі тюремні брами.

Нас удруге докладно обшукали дозорці та попризначували до келій.

Мені призначено келію число 55.

Я згорнув всю свою мізерію, взяв під паху і поплівся по сходах за своїм повелітелем.

Тюремний коридор отворив свою ненаситну пащу і ждав на нові жертви.

Ми пройшли попри цілий ряд дверий, замкнених на дві здоровезні колодки. В кождій клітці сиділи наші. Коло келії число 14 стояло двох польських жовнірів на сторожі. Один з них постійно дивився крізь віконце в дверях до середини.

І ми пішли далі.

Нарешті станули перед брудними дверми, над якими видніло число 55.

Задзвеніли ключі, заскрипіли замки і я опинився в середині.

Пятнайцять пар цікавих очей ждало на мій прихід.

— Політични! — осудив якийсь чоловічок з рижою борідкою і махнув легковажно рукою. Вісім пар очей збайдужніло.

— Наш! — сказав якийсь молодий студент і сім людей приступило витатися.

Чотири студенти і три молоді селяне.

Ми познайомилися швидко, як звичайно в криміналі.

Призначили мені місце до спання.

Молодий парубок Федько відступив мені радо пів ліжка і пів полиці.

Я розгостився...

Вечірний сумерк залягає понуру келію. Її мешканці порозбивались гуртками й балакали. Кождий про своє.

Там у кутку збанкротований польський шляхтич оповідав про свою невинність.

Коло столу кишеневий злодій Сьлівіньскі викладав молодшим колеґам тайни спритного витягання годинників.

А коло мене мій сусід Федько розказував свої переживання в стрийській тюрмі.

Його голос тихий, але рішучий

бренів у наших ухах, не як скарга, але як страшне оскарження:

— В нашому селі, коло Стрия згоріла панська стодола. Зараз на другий день жандарми арештували нас пятьох, усіх з Української Армії. Покували нас так сильно, що аж зпід нігтів кров виступала, і гайда до Стрия.

В Стрию всадили нас до якоїсь комірки.

Входимо, а там народу сила-силенна. Самі хлопці з недалеких сіл. Не то положитися, але й сісти не було де.

Дивимося, в кутку лежить хтось і дуже, дуже стогне.

— Що таке? — питаю.

— Допитували так! — відповідають другі.

— Бодай їм мать мордувало!

— Ов! — думаю — і на нас прийде черга!

Сидимо ми день, сидимо другий, їсти не дають. Але що там їдло! Коби тільки не допитували.

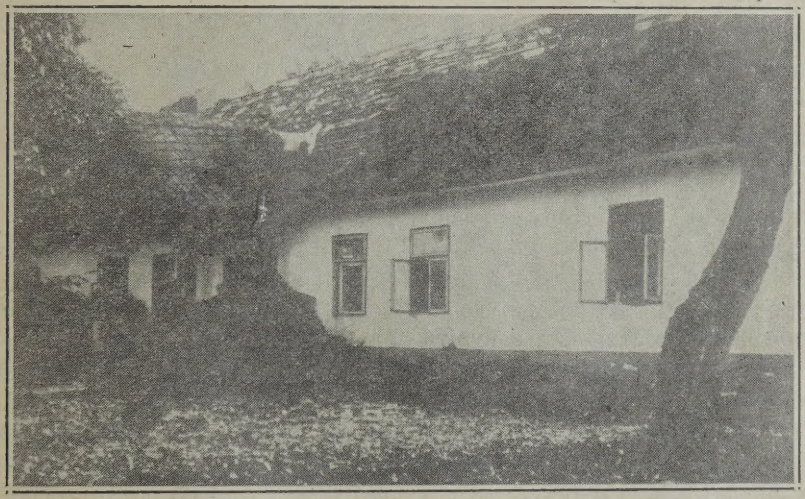

Взірець руйновання українського майна польською поліцією. — Будинок з розшитим дахом в селі Зелена, повіт Бучач.

На третій день відчиняються двері.

— Семко Задорожний! — кричить якийсь. — Виходити!

(А Семко, то хлопець з нашого села.)

Пішов... Нема... Аж нараз знов отвираються двері.

Через поріг вбігає Семко і впав.

Ми до него, а йому кров з уст, з носа, з ух, а на лиці один великий синяк.

Впав і лежить, як умерлий.

Ми до нього. Полляли водою, обмили.

Прийшов до памяти.

— Що-ж з тобою?! — питаємо.

— Допитували! — і знов стратив память.

Страшно стало. Не так страшно тої бійки, бо чоловік не такий дуже делікатний, але щоби не вимовитися з чим, як зачнуть бити.

Цілу ніч ми ока не зажмурили. Че-

кали, що от-от відчиняться двері і покличуть котрого з нас.

І таки покликали.

Над ранком брали наших одного за другим і кождий вертав побитий, покалічений.

Микола Долинюк, як тільки прийшов до памяти, то перше сказав:

— А таки нічого не довідалися!

— Ну! — думаю, — таки ще наші хлопці щось варті. Аж лекше стало чекати на свою чергу.

А нема, нема, — відчиняються двері.

— Федько Гасюк! — кричить жандарм.

Тепер я. Встаю і йду. Все одно! Раз мати родила! Але міркую собі: затисну зуби, кричати не буду і не скажу, хоч забийте на смерть.

Привели мене до якогось старшого. Комісар, чи що. Сидить за столом, папіроску курить і так якось приязно до мене усміхається.

— Сідайте, Федьку, — каже таки по нашому. — Не бійтеся, вам ніхто нічого злого не зробить. От, закуріть папіроску може...

Е! гадаю, ти мене хочеш отуманити. Я не дурний. Знаю добре, які твої папіроски. Я вже чув, що на поліції і такі папіроски дають, що від них голова крутиться.

— Ні! Дякую! — кажу йому — я не курю.

Подивився на мене зпід лоба, відтак усміхнувся знов і каже:

— Ану, подивіться мені в очи, чи ви не брешете, що не курите!

Я й подивився.

А він впялив у мене очи і так якось страшно дивиться на мене. А мав такий якийсь поганий зір, що аж лячно від нього ставало.

Я спершу не знав, про що розходиться, аж потім думаю: Ага, то ти хочеш мене очима приспати. Я чув уже про таких, що вміють такі штуки. Ну, гадаю, утну й я собі штуку!

Дивився я на нього, дивився, а далі замикаю очи та вдаю, що сплю. А він тоді бере мене за руку та й каже:

— Федьку! Скажи, хто підпалив панську стодолу?

— Бігме не знаю! — відказую, а сам мало не лопну зі сміху, хоч і не до сміху тоді було.

— А під шини хто підкладав динаміт? — питає знов.

— Хрестобожий, не знаю! — кажу йому.

Він тоді як не схопиться, як не крикне:

— Ти пшеклєнти кабан! — тай мене по лиці.

Я зірвався тай кажу:

— Защо-ж мене бєте?!

А він кулаком мене в груди, в груди:

— Гайдамако! Караіме! — кричить. А далі закликав жандармів тай каже:

— До кібіткі з нім! Випитаць ґо і здаць мі рапорт!

Знав я вже, що то за кібітка. Там уже всі наші хлопці ходили. Але може на них не мав той комісар такої злости. Думаю собі: Пропав Федько, як пес на ярмарку.

Вхопили мене, як чорти грішну душу і повели кудись. Коридорем, коридорем, а потім сходами, в долину, як би до пивниці. Впустили до якоїсь кімнати, увійшли самі і замкнули зі середини двері.

Що там зі мною діяли, бодай не згадувати.

На середині кімнати стояв великий стіл. До того стола прикували мене, щоби я не рухався.

Питають:

— А знаєш, хто підпалив панську стодолу?

— Ні! — відповідаю.

Тоді вони давай мене бити ланцюгами по плечах.

Я затиснув зуби і ані не зойкнув...

— Тварди кабан! — кричить один з них і ще гірше товче по крижах.

Був між ними якийсь цивільний. Таке то миршаве, що й одною рукою нема що бити. Він прискочив до мене і як свисне мене палкою по голові, а мені й очи запаморочило.

Не знаю, що далі робили зі мною, бо я був без памяти.

Але як пробудився, то лежав на землі вже розкутий, а жандарми стояли навкола.

— Признаєшся?! — питає знов один.

— Не маю до чого! — кажу, а собі думаю:

Недочекання твоє, щоби ти від мене хоч словечко почув!

— Даць му ґрушкі! — приказав цивільний.

Посадили мене на кріслі, розтворили силою рот і всадили якесь таке кругле, як яблуко. Як покрутять — Боже ти мій милий! Розсадило мені губу. Ні кричати, ні рушитися, бо деревом заткали уста, а за руки тримають. Думав я тоді, що вже мені амінь прийшов. Але де там! Наш чоловік твердий — витримав. Попустили трохи, витягнули ту грушку з рота і знов питають, чи знаю, хто підпалив.

Кажу, що не знаю.

— Псякреф, ти хамска мордо! — крикнув цивільний і мене в лице. За ними і другі кинулися бити мене, куди попало.

Як я не затискав зубів, щоби не крикнути, а таки не видержав. З великого болю зачав кричати.

— До пєца леб! — крикнув цивільний і мене в лице.

Всадили мою голову до грубки, а самі бють, а бють. І палкою і ланцюгами і таки так копали чобітьми. А

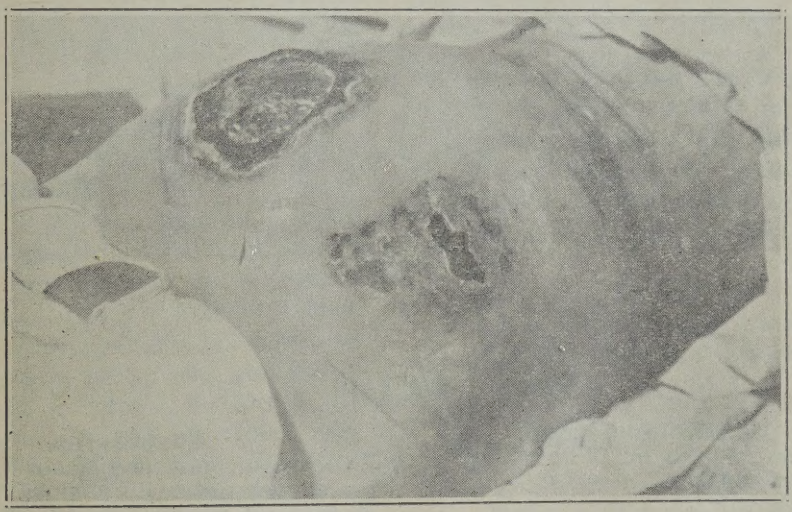

Наслідки „пацифікації" на тілі Гриця Артемова в Боринцях, пов. Бібрка.

ти хочеш, кричи, кілько завгодно, то все до комина йде.

Більше нічого не памятаю. Опритомнів я вже між своїми хлопцями. Вони мене відливали водою через дві години. Вони мене й обмили з крови. Хоч кождий з них був побитий, але ніхто так, як я.

Пролежав я на голій підлозі ще кілька днів тай відійшов якось трохи. А от вчера закували нас знова і привезли сюда. Тут вже, кажуть, не так бють. Другий раз вже такого не витримаю. А все таки, хоч би й на смерть затовкли, не дізнаються нічого!

Федько скінчив своє страшне оповідання і затиснув кулак, аж пальці хруснули. Ми всі сиділи мовчки довкола і снували тяжкі думи. Мені не хотілося прямо вірити, що такі муки може завдавати культурна нація. Я трохи з недовірям запитався:

— Федьку! А може ви дещо переборщили?

— Переборщив?! — злісно засміявся Федько. — Кажіть „може не доборщив". А от світять лямпу, я вам зараз покажу.

При тих словах скинув з себе вбрання, стягнув сорочку і показав своє тіло.

Ціліські плечі був один великий, страшний синяк, що аж пожовк місцями.

Мені стидно стало за себе. Я щиро стиснув йому руку, а він мовчки всміхнувся до мене.

Простив мені...

Але хто може вимагати, щоби він простив своїм катам?!

Мирон Доля.

Анекдоти.

На залізничій стації.

Якою клясою ви їдете?

Комбінованою.

— Як то?

— І і ІІ.

— Не розумію.

— ІІІ-ою.

Дивне товариство.

— Я тобі кажу, що серед таких чотирох, як ми три, то рідко трапиться двох так подібних, як я один.

Затямив.

— Пане докторе! До вашого авта вскочив перед хвилькою якийсь драбуга і поїхав.

— До сто громів! Як виглядав той злодюга?

— Та я якось не завважив добре, але число авта добре затямив.

Композитор.

Учитель приловив малого школяра, як той мазав по зошиті. Там були написані слідуючі слова: „Дуй, дуй, тягни, дуй, тягни, дуй, дуй".

— Що означають сі слова? — питає учитель.

— Прошу пана, — відповідає хлопець, — се музика до моєї устної гармонійки.

Ощадність.

Скачмен мав клопіт з очима. Одного дня пішов до окуліста, аби дізнатися про причину болю. Окуліст, оглянувши очи, сказав, що він має за богато цукру в своїх сльозах. — На слідуючий ранок як тільки жінка Скачмена поклала на стіл снідання, побачила, що чоловік плаче над своєю мискою з вівсяною кашою.

ПОВСТАНЕЦЬ

1919 рік був для мене вельми тяжким роком. Українська армія відійшла з Київщини, лишились лише повстанчі відділи, котрі вели далі боротьбу з большевиками. Озлоблені опором Українців большевики зганяли злість на мирнім населенню, а коли дістали до своїх рук повстанця, чи жовніра української армії, то знущалися над ним в страшний спосіб, а потім рубали на кусні і складали в стіс при дорозі на пострах. Я з Подільщини перебирався до родини на Київщину в канівський повіт. Дорога моя з Винниці до Київа була повна небезпеки, кождої хвилі міг я впасти в руки розбещеної, жадної крови большевицької юрби і бути замордованим.

В Київі царював великий неспокій, бо наближався Денікін; товариші бігали по домах, витягали то одного, то другого і розстрілювали. Лишатись в Київі, в котрім я так любив ранійше бувати, тепер було небезпечно, тай їсти Біг мав що. А тут на біду шифи не йдуть Дніпром, бо отаман Зелений біля Трипілля бється з червоними.

Нема иншої ради, а треба піхотою до міста Ходорова машерувати, не більше, не менше, а 95 верст, та ще на кождім кроці може стрінути смерть.

Іду, голод дошкулює, змочив дощ, потягнув зимний вітер, зуб на зуб не попадає.

Приплентався вечером до одного села, не памятаю вже назви, так що-ж, ніхто не хоче прийняти на ніч, бояться. Зайшов я до священика і той, спасибі йому, розпитав мене, хто я, і прийняв. Дали мені їсти, обсушили і приготовили постіль. На другий день раненько знов накормили, і ще й на дорогу дали хліба і до хліба. Щиро подякував я пан-отцеві і його дружині і за якої пів години вступив в величезний сосновий ліс, котрим треба було йти 12 верст.

Не можу сказати, що я почував себе тоді добре. Правда, що в лісі було гарно, повітря цілюще, чисте, але в тій темній гущі ліса було найкраще місце для усяких розбишак і бандитів, стріча з котрими не віщувала нічого доброго. Але йти треба. Ото-ж іду і пильно прислухуюсь та вглядаюсь в лісову гущу. Нараз неначе щось мигнуло за кущем; приглядаюсь і виджу чоловіка з карабіном в руках, на голові салдатська шапка, зодягнений в свитину, виглядав на літ 45. Коли я порівнався з ним, він пильно оглядів мене з голови до ніг і привитавши спитав:

— Куди йдете?

Я відповів і між нами завязалась розмова. Ми відійшли дальше від стежки і посідали на траві, я щоби спочити від ходу, а він щоб дати відпочинок раненій нозі.

— Ви повстанець? — запитав я.

— Так! Я повстанець, — відповів чоловік той і журливо потряс головою. — Я з села Яшників, зовусь Андрій Кузьменко. Не гадав бути повстанцем, але прийшлось.

— Ви ранені? — питаю.

— Так! Се вже третя рана. Належу до загону отамана Зеленого, котрий тепер бється з большевиками біля Трипілля.

— Що-ж заставило вас стати повстанцем? — знов запитав я.

— Заставили самі большевики. Я належу до господарів середнього до-

статку, а правдивійше належав, бо тепер не маю нічого. Прийшли до нас большевики і кажуть: Ми вам свободу принесли, рівність, добробут. Мир хатам і війна палатам. Се гаразд, міркую собі. Далі кажуть: Товариші, ми прийшли освободити вас, усьо ваше і земля і ліси і вода і усьо. Нам нічого не треба, лиш бємося з буржуями за вас і для вас. Гай, гай, думаю, отсе то люде. Але після тих промов шатнулись товариші по коморах, по скринях і нуж рівнати усіх, себто так, щоб у нікого нічого не було. Піднявся в селі плач, крик, а товариші до селян: „Ето контрреволюція" і давай де кого мордувати. Побачив я се і мерщій до дому. А в дома... ох, тяжко й згадати. Товариші забрали з комори і скрині все, що було, жінка лежить непритомна з розбитою головою, а донечки, моєї єдиної дитини, шіснайцятьлітної Оксани — нема. Скамянів я, коли усе те побачив, давай приводити до чуття жінку, вона трохи прийшла до себе і оповіла, що большевики знасилували Оксану. Ціле пекло піднялося в моїм серці. Кинувся з сусідами шукати її. Знайшли аж у ранці у лісі... висіла сердешна на дереві... Не могла пережити сорому, страху і безчестя. Ох, люба моя дитино... Скажіть, чи тим звірюкам, що проливають кров нашого народу, що безчестять наших дітей, говорити про волю, про рівність і добробут... Поховав я свою доню, а за кілька днів відпровадив на цвинтар і жінку.

Зрівнавшись на большевицький спосіб, добув я карабін і кулі і почав робити засідки на тих звірів і убивав їх за смерть дочки і жінки, за зруйновання мого життя, а відтак пішов до отамана Зеленого і вже я товаришів урівнюю тепер, та отсе мушу пересидіти в безпечнім місци, доки рана загоїться і знов возьмуся до роботи.

Відпочивши трохи, попращались ми і я пішов в свою дорогу, а повстанець Андрій Кузьменко поплентався в відомі йому яруги шукати пристановища.

Дмитро Тягнигоре.

Сміховинки.

ДІСТАВ.

— Чи питав ти вже про гроші
Андруха Стоногу?
„Питав"... „Дістав?" „Таже дістав"...
„Ну, то слава Богу!

„Видно, що хоч перед Різдвом
Змякла його совість,
Бо узяти й не віддати —
Се в него не новість!

„А кілько-ж ти дістав, Грицю,
Від того Андруха?"
„Та два рази дістав в лице
І раз поза уха!"

М. Кумка.

З правничого боку.

Учитель викладає про землю при помочі ґльоба. Хоче переконатися, чи ученики зрозуміли.

— Капралик, скажи мені, коли я тут на бігуні виверчу діру аж до споду ґльобу, то де дістануся?

Ученик (син прокуратора): Перед суд.

Учитель: Чому?

Ученик: За ушкодження предмету.

Учитель: Але-ж Капралик, що ти говориш?

Ученик: Так, прошу пана професора, ґльоб є власністю школи, то не вільно в ньому вертіти діри.

ЗАЗИВ

I.

Ісусе Христе, Боже правий,
Прийди на поміч Ти мені!
Я хочу думу заспівати,
Козацьку думу в чужині.

Подай мені хоч мало сили
Хоч мало вмілости подай;
Нехай я, бідний, ллючи сльози,
Замішу ними коровай.

Тай пожертвую на весілля
Мого народу, що колись,
Во время оно, справить тризну,
Тобі одному молячись.

Бо вірю я (о Боже правий,
Дай поміч вірі Ти моїй!),
Що й мої люде не послідні,
Що й мої люде нарід Твій!

Що вдостоїться й Українець
Народом Твоїм наречись,
Й зажити в волі і свободі,
Тобі одному молячись.

Та поки-що, як він караєсь,
Дай силу слова Ти мені,
Щоби пекло і щоб жалило
Так як горнильнії вогні!

II.

Народе мій, згубивший ласку,
Згубивший людськеє лице!
Чи не гнітить тебе та ганьба,
Чи серця сором не пече?

Де твої доні, де синове?
Чужому пану місять хліб,
Тобі-ж, народе мій, готують
Превіковічний велий гріб...

Один по однім, елементи,
Що творять народнє буття,
Відходять в тебе, як нецінні,
Невартні речі — в забуття.

А тимчасом чужі ідеї,
Чужії гасла, мов бурян,
Ростуть, ростуть і оскверняють
Тобі відданий Божий храм.

Ліси, діброви, полонини,
Степи, розлогії поля —
Ціла, ціла твоя святая,
Твоя кровавая земля

Заполонилась супостатом,
Заполонилася врагом,
Що з чотирох насунув кінців
Та вовкулаком-хижаком.

І за мету собі поставив...
Від тебе взяти коровай,
Тобі-ж подати трійло в серце,
На спину-ж — дротяний нагай!

Де-ж твої доні, де синове?
Он, золотий стоїть телець,
Вони пішли йому вклонятись,
Дарма, що він лишень мерлець.

Дарма, що він лишень мамона,
І більш нічого не значить,
Він має силу твоїх діток
Розєдинить і розлучить.

Він має силу їх заставить,
Щоб його місиво місить,
Щоб свою душу, серце, розум,
Йому одному підчинить.

Бо що-ж ті доні і синове —
Та кров твоя і твоя кість?
У їхній хаті, в їхнім домі
Усяка погань — добрий гість;

У їхніх серцях має місце
Все — лиш не правий ідеал,
Пусті батьки, ледачі діти —
Ледачий ввесь тоді загал.

Бо де-ж твої великі люде?
Чи ти їх лаврами покрив?
О, ні же, ні; ти їх преблагих,
Камінням велієм побив...

Або прогнав як псів лукавих,
Й лишив на шляху умирать,
Або віддав чужому пану
Карати їх і катувать.

Або — ще гірше — ти дивився,
Загнувши руки, як пани
Твоїх пророків превеликих
Окованих в Сибір вели...

І твій язик не розвязався,
З очей сльоза не потекла,
Вогонь у серці не занявся,
За меч не вхопила рука.

А тимчасом твої синове
За возом ворога тяглись
Пісні йому свої співали,
Служить йому вони клялись.

І виступали лже-пророки
Таки з синів твоїх лихих,
Й брехнею душі напували
Дітей твоїх німих, сліпих!

Тиж не поклав стрілу на лука
І в лже-пророка не пустив,
Ані камінням, чи колами
Його, поганця, не побив.

Ти звісив главу ненакриту
І слухав, як він слово рік
І з чада твого, роду твого
Робив німих, сліпих калік.

Ти, склавши руки, дивувався,
Не підлости його душі,
Але, що він в злотих ковнірах,
Але, що він у контуші...

Але, що він діставсь до влади
І може так, як його пан,
Пускать шакалів в рідну землю,
Пускать гадюк на рідний лан.

III.

Нороде мій, згубивший ласку,
Пішовший Богові на прю,
Послухай щиру, нелукаву,
Ти раду доброю мою:

Поріж ти своїх лже-пророків
Так як на Пасху баранів,
Бо громом возгряне на тебе
Страшний, великий Божий гнів!

І прожени шакалів лютих
Та повзучих отих гадюк,
Досить вони уже завдали
Твойому серцю болю й мук.

Очисть ти храм свій
(божественний
І більш його не оскверняй!
Й на суд лукавий, нечестивий
Ти чада свої не пускай!

А вляй їм в серце ідеали
Що творять істину одну,
А наближиться время оно,
Що вглянеш землю ти свою.

Так як Ізраїль многострадний,
Пустинею хоч довго йшов,
Одначе край свій Богом даний
Кінець-кінців таки знайшов.

Віктор Купченко.

—0—

Золоті думки.

М. Костомарів: Ліпше голову положити, ніж у попередню неволю повернутися.

Б. Грінченко: Сила — то богацтво.

А. Крушельницький: Почуття своєї сили — то наше найбільше добро.

Л. Лопатинський: Сильний, хто може двигати свій тягар, але сильнійший той, хто його з себе скине!

В. Лопушанський: З крови, з болю родяться местники.

П. Богацький: Втрачене вернеться тим, хто вірить у його і хоче його.

Ф. Дудко: Деякі кажуть, що нарід наш раб з природи. Не правда це! Ціла історія його — це боротьба за волю. Тільки що — ба! Ніяк він тої волі здобути не вміє.

Б. Лепкий: Роботи є в нас більше, ніж охоти, і ми її мусимо робити, бо як ні, то прийдуть непокликані робітники і тоді буде каяття, та вороття не буде.

Д. Донцов: Малі, реальні здобутки, не ворожі великим, коли йдуть в дусі і в лінії останніх. Малі здобутки, що тратять з ока остаточну мету, збивають лиш націю з її шляху.

В. Старосольський. Політична боротьба — мати нації. Матерією нації є боротьба.

Іван Франко: Лиш боротись значить жить.

Як Микита виграв заклад

З Микитом Зазуляком я запізнався на березі Дніпра в часі ловлі риби вудкою. Микита був людиною балакучою і вельми симпатичною, зі спорою дозою гумору, мав невелику освіту і добре виховання.

Раз якось над вечір прийшов я до Дніпра і заставши там Микиту, поскаржився йому, що проклятий нагніток так пече мене, що ледви я доплентався. Микита всміхнувся і каже:

— Які ви нетерпеливі, трошки там черевик натер палець, зробився нагніток і ви вже нарікаєте, а от у мене на лобі були такі нагнітки, що можна було на них молотком горіхи товчи.

— Звідкіля у вас взялися на чолі такі нагнітки? — питаю.

— То ціла історія, — каже Микита, — як хочете, то я вам оповім, бо все одно риба не хоче брати, а часу нам не купувати. Отож слухайте:

Мав я сусіда. Петра Галаневича, чоловік то був богатий, бездітний і любив забавлятися. Одного разу, в часі забави, при розмові, я сказав, що чоловік усього може діпняти і осягнути, як лиш хоче. Як би на мене, кажу, то я головою стіну пробив би, як би захотів; рік, два бив би, а таки пробив би її. Вчувши се Галаневич каже: „Ходім, Микито, в заклад; як пробєш стіну у себе дома головою, дам тобі тисячу карбованців, а не пробєш, то ти мені пятьсот".

Зміркував я собі, що стіни в моїм домі не з дерева чи цегли, а з лампача, то є з глини, і за певний час я зможу пробити головою діру, згодився при свідках, застерігши собі рік часу. За руки дали ми по сто карбованців, начеб завдаток.

Може-б я був і не взявся за таке діло, але кілька чарок, що я перед тим випив, підюдили мене.

Зараз ми оба і гості пішли до мене і там олівцем зазначили на стіні круг, де я мав лобом пробити діру. Петрови прислугувало право контролювати, щоб я не бив в стіну молотком, або довбнею, лише своїм власним лобом. Наколи-б я відмовився, то сто моїх карбованців пропадають.

Жінка моя, почувши такий божевільний заклад, лише руками сплеснула і каже до мене: Микито, чи ти здурів? Чи то твій лоб довбня, щоб ти товк ним об стіну, наче божевільний?!

Цить, жінко, кажу, якось воно буде. А мушу вам сказати, що я маю дуже вперту натуру, на ню я й покладався.

Вечером я взявся до роботи, бухнув до стіни лобом разів зо двайцять, так що лишився на стіні знак, а далі мусів залишити, бо замакітрилась голова і лоб скаржився.

Коли прокинувся рано, на чолі у себе намацав порядну ґулю. Погано, думаю собі. Приложив зимний рушник і задумався. А жінка, як нанялась, тарахкоче і тарахкоче. Мусів зійти з очей і пересидів до вечера у садочку. Вечером скріпивши нерви, підійшов до стіни і гупнув лобом лише два рази, бо неспромога була більше, аж сльози виступили на очах. Зажурився я, бо бачу, що тисячу карбованців не дістану, а сто карбованців моїх власних пропаде.

Все-ж таки не занедбую своєї роботи і що дня стукаю лобом в стіну з великим болем. А тут ще й Петро

приходить та приглядається, підсмішкується. Довідались сусіди, беруть мене на сміх; дехто каже, що я здурів тай лобом в стіну бюся. Вийду в місто, а люде оглядаються на мене й говорять: „Се той пішов, що лобом в стіну бється!”

Але я вперся, наче той осел і своє роблю. Через місяць я мав на лобі тверді нарости і що раз ліпше посувалась моя робота. Підійду до стіни, калатну 10—15 разів лобом, а за годину знов, так що в стіні вже й заглиблення зробилося. Думаю собі: Турки цілують камінь, на котрім молився Магомет і від того цілування зробилась велика яма, ну, а я лобом глиняну стіну мушу пробити.

Ото-ж товчу і товчу, цілу зиму товк так, що вже по самі вуха голова в діру влазить. Гей! — думаю собі: Терпи, козаче, отаманом будеш! Гупай лобом, а тисячка твоя буде. Правда, що лоб став наче та довбня; волоські горіхи бив ним, як мухи, ще й тепер тверда шкіра на тім місці.

Було то весною, догупався я вже до самого краю, тоді закликав Петра і свідків, та при них таки бабахнув зо три рази лобом і пробив діру на скрізь. Нема що, виложив Петро тисячку ще й могорич поставив, а я діру лишив на спомин, лише шкло в неї вложив.

Ось так видите, як чоловік наважиться, то й стіну лобом пробє.

Темно вже стало, як Микита закінчив оповідання і ми зложивши вудки, пішли домів.

Дмитро Тягнигоре.

—=0=—

Праця.

Праця є благословенням... Прокляттям є ненависть до праці.

—=§=—

Місце, яке було свідком нашої чесної праці, є все нам миле.

—=§=—

Праця без охоти є все лихою працею; вона не вдоволяє, гнобить і не приносить плоду.

—=§=—

Найкраща і найпевнійша нагорода за нашу працю є її вплив на наш власний характер.

—=§=—

Праця — се закон всесвіта, закон життя й смерти, звізд і цвітів. В праці лучиться чоловік із природою й слухає її святих законів; лиш працею здобуваємо собі правдиве щастя.

—=§=—

Праця єдина з неволі нас вирве!

Час.

Любиш життя? То не гайнуй часу, бо саме з нього виткане життя.

Френклін.

Навіть вічність не може надоложити страти одної мінути.

Старинний поет.

Знищив я час, і тепер час мене нищить.

Шекспір.

Чоловік молодий літами, може бути старий годинами, коли не прогайнував часу.

Бекон.

Вір мені, що вихіснування часу принесе тобі колись процент такий, про який ти й не мріяв. Гайнування часу так тебе ослабить, що станеш нічим і умово і морально.

Ґледстон.

Літа пропадають у вічности, як камінь у морі, але не пропадають людські діла.

—=0=—

Дещо про сміх в українській літературі

Що то таке сміх?

Сміх — се радість життя. Сміється все, що молоде, здорове, повне сил і енерґії. Людина сміється від щастя, почуття краси, насолоди життям, від тої роскоші, яку вона переживає в даній хвилі. Все, що приємно лоскоче по нервах людини, викликає в неї сміх.

Сміхом вибухає той, хто переповнений енерґією, здоровлям, в чиїх жилах кипить кров. Тільки смілий і дужий голосно сміється.

Чи-ж повинні ми вистерігатися такого здорового сміху в літературі?

А хіба не всміхається до нас сонце, квіти, дерева й вся природа весною?

Невже-ж і сей сміх треба відкинути?

Погляньте тепер на усмішку „Джіоконди" Леонарда да Вінчі, на малюнки Тіціяна, на створені ним обличча, в яких від повноти здоровля, радости життя, здається, кожда жилка сміється. Хіба-ж не гарні сі малюнки?

Чи-ж не хочеться вам сміятися від Декамерона Боккачіо, Дон-Кіхота Сервантеса, Руданського, Маковея, від комедій Шекспіра, Молієра, Островського, Винниченка та инших? Невже-ж все те безвартостеві твори, писані для розваги, і невже-ж в них не знайдете ви життєвої мудрости?

А що сталося-б з талановитими творами Гоголя, як би відібрати від них той самий сміх? І чи не через свій гумор став популярним Чехів?

Ні, сміх у літературі так само потрібний, як потрібний він в життю. Що-ж то за життя, коли в ньому немає ні одної радісної усмішки? І хто примириться з таким життям?

Сміх — се прикраса життя. Се ті фарби, що надають йому виразности, кольориту. Більш того, сміх — се саме життя!

Пощо-ж тоді маємо повставати проти нього, нівечити сю красу? На мою думку се був би злочин проти самої природи.

А коли так, то чи-ж маємо оминати сміх в літературі. І чи не від того вона в більшости своїй така вбога й нудна?

Сміх — се складова частина нашого народу. Се — коли хочете — наша національна вдача. Пригадайте собі лише, як наш нарід любить ріжні жарти, веселощі і який він дотепний у свому сміхові.

Погляньте ще раз на малюнок Репіна „Запорожці" і скажіть, хіба-ж не сміх придає їм характерности й хіба не через той самий сміх малюнок сей і досі є одним з найкращих? Чим же, як не сміхом Запорожці виявляли свою погорду до всякої небезпеки в життю, до смерти.

Вся біда в тому, що нині ми не вміємо так сміятися, як сміялись колись Запорожці. Не маємо того сміху, від котрого тремтіли наші вороги. Не тому, що тепер ми споважніли, набралися якогось особливого досвіду, стали дуже мудрими. Ні. Ми просто змізерніли. Життя нас скалічило, зробило хорими й ми перестали сміятися. А коли й сміємось, то сей сміх такий-же мізерний, дрібненький, як і ціле наше життя. Смішок, а не сміх. Той наш знаменитий сміх, від якого колись луна розлягалась далеко за межами України, ми втратили разом з нашою волею...

І коли перечитаєш сучасну українську літературу, відчуваєш тільки одно: брак здорового сміху. Дайтеж його нашому народові, щоби він міг голосно засміятися сміхом переможця.

Т. Тедді.

—0—

О.К.Р.

(Гумореска.)

Командант сотні дістає письменний приказ від полковника:

„Завтра в годині 10 ранком уставити на площі від казармами сотню для перегляду. О.К.Р. уставити на лівому крилі".

Сотник задумався, що значить О.К.Р.? Та се певно знатиме поручник. Кличе його до себе.

— Прочитайте приказ. Дивіться, щоби все було в порядку.

Поручник читає.

— Пане сотнику! А що значить О. К. Р.?

— Що? Ви поручник і не знаєте, що значить О.К.Р.?

Поручник вийшов засоромлений.

— Хорунжий! Негайно до мене! Завтра в годині 10 ранком уставити на площі під казармами сотню для перегляду. О.К.Р. уставити на лівому крилі!

— Яке О.К.Р.?

— Що? Як?! Ви не знаєте, що О. К.Р.? І ви є хорунжим? Сором?!

Зажурений хорунжий пішов на кватиру і запорпався у військових підручниках. Нігде про О.К.Р. нема. Цілу ніч шукав надармо.

Рано виходить на площу.

Сотня вже стоїть під казармою.

— Бунчужний! Сотня готова?

— Готова, пане хорунжий.

— А тепер уставте О.К.Р. на лівому крилі.

— О.К.Р? А що се є, пане хорунжий?

— Ви не розумієте, що значить О.К.Р.? То я вас маю учити? Який ви бунчужний?!

— Ага, розумію вже — ратується бунчужний і виїзджає перед сотню.

— Позір! О.К.Р. переїхати на ліве крило!

Тут зовсім випадково вкусила муха одну кляч, на якій сидів жидок і кляч вихопилася перед фронт.

— Ну, ну, переїзджайте! — кричить бунчужний, а сам міркує: — О.К.Р. се певно Жиди. — Но! Всі Жидки, переїхати на ліве крило.

Всі від хорунжого до сотника були переконані, що О.К.Р. се Жиди.

Надїхав полковник.

— Позір! В право глянь!... А се що? — кричить полковник. — Що ви мені Жидів на лівому крилі уставили? Я-ж виразно приказав уставити на лівому крилі оказові коні ремонтові! В.

—0—

Нинішний світ.

Івась: Моя сестра має двох докторів.

Михась: А моя має двох адвокатів.

Івась: Моя сестра буде мати операцію.

Михась: А моя буде мати сепарацію.

Утрата памяти.

Доктор: Гм-м... Тяжкий біль голови, біль горла, горячка... гм, кілько маєте літ, пані?

Хора (солодко): Двайцять чотири, доктор.

Доктор: Гм... (продовжує записувати): Утрата памяти також.

—§—

Скарби Українських Земель

Прекрасна й пребогата земля, на якій живе український нарід. Куди не повернетеся, куди не ступите, куди не поїдете, всюди бачите красу й богацтво української землі.

Не тільки ті богацтва, що їх видно на поверхні землі, як урожайний чорнозем і ті збіжжа, що филюють ланами; не тільки ті численні звірі в лісах і риби в ріках, але величезні скарби криються в землі, так, що їх треба добувати, копати.

До таких підземних скарбів належить передусім сіль, якої на Україні дуже богато. Сіль виступає в природі в двох видах: або як камінна сіль, або як плин, сировиця, з якої виварюють кухонну сіль. Камінну сіль добувають у нас в Стебнику, Косові й Калуши та на далекому Кримі. Жерела соляної сировиці є в богатьох місцевостях на Підкарпаттю, як от в Делятині, Ланчині, Калуші, Долині, Болехові, Добромилі.

Другим великим скарбом українських земель є нафта. Найбільше її копалень є в Бориславі, Тустановичах і в околиці, в Биткові й Молоткові, а на Великій Україні на Підкавказзю.

З инших дорогих копалин є ще такі:

Земний віск в Бориславі, Дзвинячі, Старуні та біля Харкова.

Камінний вуголь над Донцем, в Катеринославщині та на Покуттю.

Торф на Поліссю і в Товмаччині.

Крім сього є на нашій землі ще такі мінерали, як: асфальт, сірка, вапно, камінь-лябрадор, фосфорит, йод (над Чорним Морем), олово, цинк, мідь, ртуть (над Донцем), залізо (в Катеринославщині, в Самбірщині та в деяких місцевостях на Волині).

Нема золота ні діямантів, за те сі скарби, які є, вартні більше, як величезні скарби золота й дорогих каменів.

Крім таких богацтв-копалин є ще на Україні т. зв. мінеральні води, яких жерела бють у многих селах здовж гір Карпат і біля Львова. Сі води мають лічничу силу, тому сюди приїзджають хорі навіть з далеких сторін тай пізнають красу нашої землі.

До таких лічничих, цілющих вод належать: квасні води (двовуглян заліза) звані: квас або буркут, що буряться так, як содова вода; їх жерела є в Буркуті коло Жабя і в кількох селах (Кваси, Рахів) на Закарпатській Україні.

Сірчані води, що лічать ревматизм (гостець) та инші хороби, є в Любіни коло Городка, в Пустомитах коло Львова, в Шклі коло Яворова та в Черчу біля Рогатина. Подібні води є також у Моршині коло Стрия.

Солені води є всюди там, де є соляна сировиця.

А які-ж скарби для хорих на груди представляють ті запашні смерекові ліси в наших горах, з тим чистим, здоровим воздухом, що вертає хорому здоровля! А які здорові ті морські купелі над Чорним і Азовським морем та на Кримі!

Сі богацтва, цілющі води і краса українських земель причиняються до слави українського народу в світі. Длятого треба нам ті скарби й ту красу добре пізнати, бо що добре пізнаємо, те щиро й полюбимо.

§

КОРОТКИЙ ОГЛЯД УКРАЇНСЬКОГО ПИСЬМЕНСТВА В КАНАДІ.

ВСТУП.

Тема, яку я оце взявся опрацювати, мабуть не під мої сили. Одначе час минає, а досі ще ніхто не принявся до цего діла. Тому я сподіюся, що люде не порахують мені цего за зле, як що мені не доведеться викінчити цю працю так, як хотілося-б.

Всіх нас, як членів свого народу, обовязком є інтересуватися розвитком української літературної творчости. Однак творчість, яка розвивається серед нас тут, на канадійській землі, мусить бути для нас особливо інтересною та дорогою, і всі ми повинні бути добре з нею обзнакомлені. Мало того! Ми повинні помагати плекати її, додаючи сили й охоти тим, котрі вийшли на це поле.

Щоби вказати на цей наш народній обовязок, я й взявся написати цю статтю. Самособою зрозуміло, що я буду говорити виключно про літературну творчість людей, які тут осілися, або вже й родилися. Заявляю однак, що моє зіставлення не є повне, бо цего не можна було зробити з тої простої причини, що праці наших більших і менших авторів порозкидані по ріжних часописах, а окремо книжками, крім кількох, їх не видано. А життя часопису — звісно всім — є коротке.

Я почувався-б дуже щасливим, як би цей мій короткий огляд причинився до більшого спопуляризовання канадійської літературної творчости серед читачів з одної сторони, а з другої — загрів до енерґічнійшої праці тих, котрі ступили на літературне поле.

Що то є поезія?

Тому, що в нашім огляді ми торкаємося таксамо української віршованої творчости, я хочу — головно менш очитаного читача — познакомити з тим, що то є поезія.

Поезія — це є одна галузь мистецької літератури, яку пишеться не звичайною мовою, але мовою пісенною, себто віршом, при чім уважається головно на рим і ритм.

Як будується вірш?

Вірші пишеться на ріжні метри; вони мають ріжну міру, подібно як ріжні пісні співається на ріжні мельодії. Одна мельодія не може пасувати до кождої пісні, бо буде там або за богато слів, або замало. По грецьки ті форми, після яких компонується поезії, називаються: ямби, хореї, гексаметри, дактилі, амфібрахи, трохеї ітд.

Українські поети при писанню віршів також придержуються звичайно правил, які уформували ще старинні грецькі співці. Однак не всі. Деякі з них беруть за підставу метрику суто-українську. Вони пишуть свої вірші на такий спосіб, як є зложені наші старинні пісні, то є на спосіб коломийковий, козачковий, шумковий, колядковий, хороводний, думковий і на спосіб козацьких дум.

Цею українською метрикою звичайно писав Шевченко, а також Федькович.

Чому декотрі письменники пишуть свої твори віршом?

Тому, що віршований твір о много жвавійше й лекше читається, а також тому, що думки висказані віршом глибше вриваються в людську душу тай довше там нуртують. Відомо, що наприклад майже всі алеґоричні чи прикладні приказки українські (й ин. народів) є скомпоновані віршовим стилем. Ось: „Голодній курці просо на думці". „Ой, не чванься, не хвалися, — у зеркало подивися". „Я за образи, він за гарбузи". „Нехай коваль клепле, пок' залізо тепле" ітд. В такім віршовім стилі висказана приказка має більше сили, дає виразнійший образ. Така вже людська душа, що бажає почути гадку другої людини, висказану якнайдобірнійшими словами. Поети це знають і тому стараються компонувати свої твори так, щоби вони плили пісенним укладом. І от кажуть, що „Марселеза" спасла французьку революцію і вибавила Францію від руїни; італійський поет д'Анунціо вливав найбільше вогненного завзяття в італійських жовнірів... А чи треба

говорити, яку силу має Шевченкове слово на українську суспільність?

До повище сказаного треба ще додати, що поети мають величезний засіб слів мови, якою пишуть. Тому анґлійську мову називають мовою Шекспіра, російську — мовою Пушкіна, українську — мовою Шевченка ітд.

Ще є одна велика вартість поетичного твору, а це — що поезія не умучує читача, ані слухача. Ми читаємо поезії Шевченка по сто разів, а вони не мучать нас так само, як не мучить гарний спів.

Цей уступ про поетичну творчість я написав для того, щоби пояснити, як вірш будується, а також вказати на причини, чому декотрі письменники пишуть свої твори віршованим стилем.

До теми.

Коли Українці приїхали до Канади, вони привезли з собою дуже мало українських поетичних творів списаних у книжках, бо в більшости приїхали сюди зарібники, або ті, яких метою було осісти на землі. Ото-ж не мали вони ні часу ані змоги возитися з книжками.

Одначе привезли вони українську пісню в своїм серці. І коли їх серце плакало за домом, за родом, за своєю землею, то вони шукали розради в своїх піснях, що лежали в їхніх серцях як дорога бібліотека. Та з часом нашому іміґрантови забракло тих пісень, які він привіз з собою. Тоді почав він творити нову пісню, вкладуючи в неї нові почування, пережиті на новій землі і серед нових обставин. Він почав творити нові пісні весільні. Наприклад:

Теклюню, Теклюню,
Що тобі здається?
Тато-мама в краю,
А ти віддаєшся.
Як би мама знала,
Що в тебе весілля,
Тоби приїхала
Шіфов на подвірря.
Шіфов на подвірря
А кіньми до хати,
І тебе почала-б
Щедро дарувати.

До найранше записаних пісень-віршів, які зістали скомпоновані першими іміґрантами, належить мабуть збірка пісень під заг.: „Пісні іміґрантів про Старий і Новий Край". Ті пісні зібрав і видав книжочкою **Теодор Федик.** Обіймає вона 140 сторін друку. Вона характеристично висловлює почування наших ранніх земляків, що приїхали сюди шукати долі. Одні пісні описують добрий і щасливий успіх наших перших іміґрантів, а другі малюють сумний і невідраний їх стан. Там співається про долю фармера і робітника, про того, що працює в копальні, про того що в лісі, про того, що на залізничій дорозі і про того, що в фабриці. Тай не тільки оспівується в тих піснях буття іміґранта; там співається також про його душевні настрої, про тугу за рідним краєм, за родиною, а також про відношення до його рідних. Тут пише лист син до матері, а там жінка до чоловіка...

Десь в тім часі, або трошки пізнійше, бо в 1910 році вийшла друком книжочка п. з.: „Робітничі Пісні", зібрав **Дмитро Раґовський.** Були се його ориґінальні поезії, але не видно в них було великого талану. Пару літ пізнійше видав під таким заголовком збірник пісень **Вас. К. Головацький.** Одначе в ту збірку не ввійшли мабуть ніякі українські пісні, скомпоновані в Канаді. Замісць них зібрані там відомі українські пісні, в яких позмінювано поодинокі слова. І так у пісні „Соколи, Соколи", де має бути слово „соколи", стоїть „пролєтарі", де має бути „Україна", там стоїть слово „нарід", а де має бути „козаки", там замісць того „робочі сини" ітд. Подібно поперекручувані на соціялістичний лад і инші пісні. Так ту збірку ми можемо й поминути, як мало цікаву.

В 1911 році вийшли друком дві книжки **Василя Кудрика,** найвизначнійшого українського творця в Канаді. Перша з них, маленька книжочка — гумористична поема; друга-ж, це збірка віршів п. з.: „Весна". Тепер, коли я приготовляв цю статтю, я не міг знайти „Весни" у своїй бібліотеці, не міг її купити, ні позичити. Тому мусів переглядати старі річники „Україн-

ського Голосу" та старі календарі і там шукати за його творами. (Його „Пімста робітника" вийшла в 1912 році окремою книжкою).

Василь Кудрик, це один з ранніх українських іміґрантів, які приїхали сюди ще тоді, коли мабуть нічого не друкувалося в українській мові. Коли почав виходити „Канадійський Фармер", він зачав дописувати до тої ґазети і поміщувати в ній свої твори. А як в 1910 році заснувалося нове, народне видавництво і почало видавати „Український Голос", Вас. Кудрик був одним з його основників і став редактором ґазети та був на тій позиції через ряд років, аж поки не віддав себе иншому званню.

Як на становищі редактора, так сьогодня на становищі священика він голосить одну засаду: чесний, нелукавий, розумний патріотизм. Він завзиває любити Канаду, країну яка стала нашою новою вітчиною. Але рівночасно накликує нас до любови краю батьків наших, до любови української мови й української культури, до шанування рідної традиції. Він сильно побивається за тим, щоби український нарід не розгублював своїх питоменних, народніх і культурних цінностей, які ціхують його, як окрему одиницю серед народів світа. За приклад народові українському він ставить Жидів, котрі мимо двох тисячлітньої блуканини по світу, задержали всі признаки здорової нації.

Він далі кличе плекати загальнолюдські засади, які творять в чоловіці людину взнеслих стремлінь. Ці засади він голосить живим словом, як священик Української Православної Церкви, а голосить він ці засади можливо в ширшій мірі і з більшою потенцією, як журналіст, як белетрист і як поет.

На канадійській землі є він безперечно найбільш продуктивним і найздібнійшим творцем писаного слова. Його слово мало найбільший вплив на наше громадянство в Канаді. Подаю один з його віршів, поміщених в календарі Гарасима Чорнохліба на рік 1921.

Чужі теми.

Богато є святих кличів,
Що дух у гору підіймають,
Однак практичні лише ті,
Котрі громадські цілі мають.

Де кождий клич свій має плян,
На своїм їде возі,
Там всі кличі і пляни всі
Стоять собі в дорозі.

Розумні знали вже давно,
Як знають і тепера,
Ворожий плян є все оден:
Дівіде ет імпера.

Не знали того лиш дурні
І дерлись між собою —
Губили силу без мети,
В неволю йшли без бою.

Памятати тобі треба,
Що сягають аж до неба
Не великі хмародери,
А великі характери.

Для товпи найбільше свято,
Як усі кричать богато.

Товпа кричала, як мудрець
Серед товпи зявився,
Він не кричав, а лиш сказав,
Що з нею не годився,
І зараз згинув з рук товпи...
За що-ж? — се знати важно:
Не в тім був гріх, що не годивсь,
А що сказав поважно!
Та що-ж? Минуло много літ —
Товпи слова забуті,
Словаж мудрця остали все
Зубом часу неткнуті.

Скажи мені друже — думав коли ти,
Яким в життю шляхом бажав би ти (йти?
Коли ще не думав, подумай хвилину:
Що всюда найлекше іти на долину.
По рівнім ходити — всяко під пору,
Найтяжша-ж дорога веде у гору.
Який же шлях, друже, тебе зостріне?
Та чи зрозумієш добре ти мене?

Поміж многими його творами поважне місце займає цикль його сатиричних оповідань, які він написав під титулом: „Спостереження Гарасима Чорнохліба". В отих то творах він,

жартуючи, навчає, просить, напоминає, картає. Там він розвиває ідеал шляхотного, розумного, інтеліґентного, високопатріотичного громадянина, для котрого громадські діла є його ділами, котрий в однаковій мірі клопочеться справами громадськими, як і своїми власними. Там він запрягає до співпраці всі інституції, які цивілізація витворила — дім, школу, церкву, товариство, громаду... Всі ті інституції мають служити одному, твореню сильного і благородного характеру людини і суспільности.

Другий цикль його творчости, що вийшов з-під його пера, це короткі ілюстрації під титулом „Квітки при дорозі”, які він вмістив у „Вістнику”. Ця збірка в других народів дістала би велике признання і дочекалася-б многих накладів, але в нас — дяка Богові, що хоч в ґазеті появилася.

Взагалі є це творець-будівничий; письменник, твори котрого мають велику конструктивну силу, а тому ми, українська суспільність, несемо на своїй душі тяжкий гріх, коли позволяємо його творам лежати розсипаними по часописах і там гинути, а не спроможемося **видати їх в книжках!**

В 1913 році почав писати в едмонтонських „Новинах” **Я. Майданик** „Штіфа Табачнюка”, в особі котрого в гумористичний спосіб, але дуже виразними барвами змалював тип галицького іміґранта, що прибув до Канади з найтемнійших низів української галицької суспільности. Написав він всего кілька образків, одначе вивів їх так чудово, що ще й по сьогодня Штіф Табачнюк уявляє собою все що бридке, мерзке й погане; характер котрого є так низький, що він готовий зробити всяку гидоту, вважаючи це за річ не лиш звичайну, але й таку, що заслугує на почесть, бо він буде хвалитися нею, як великим досягненням. Цей темний характер скоро знаходиться на новім ґрунті, пізнає ситуацію й новими методами продовжує діло старого, загально-відомого галицького народнього хруня та суспільного лайдака. А що він не одинокий серед української суспільности, тому — де не отабориться — знаходить довкола себе поважне число товаришів-однодумців.

Що автор твору „Штіфа Табачнюка” написав свої твори з незвичайним таланом, свідчить те, що зараз по нім появився який тузин шарлатанів, котрі наввипередки почали його наслідувати.

Дмитро Тягнигоре появився на канадійськім українськім літературнім овиді після світової хуртовини. Його оповідання розповідають переважно про наше давнє минуле — найбільше про козаччину, а далі про гайдамаччину. Також пише він про часи сучасні, напр. оповідання з минулої війни, то-що. Деякі сюжети бере він теж з життя наших іміґрантів. Як повістяр, є він на цім полі ориґінальний, а пише легко і дуже приступно, так що його оповідання з'єднали собі на канадійській землі широку популярність. Його повісти „Козацьке серце” і „Ґраф розбійник”, які вийшли в окремих книжках, розходяться дуже швидко. Як українські читачі люблять цего автора, видно з того, що часто запитують про нього редактора „Українського Голосу”. Написав він вже богато — і дальше пише — і можна сміло сказати, що після Василя Кудрика він являється на цім континенті, щодо продуктивности, найвидатнійшим оповідачем. Побажати-б йому лише дальшого успіху на цім полі, а теж, щоб він якнайбільше вибирав сюжети з життя Українців, живучих на американськім континенті, бо цим він заінтересує до читання українських творів наші нові покоління, бо така творчість є для них і ближчою і більше зрозумілою. З другого-ж боку скарбниця загально-української літератури остільки побільшиться.

Дуже вміло і гарно пише вірші **Т. Дмитренко.** У своїх віршах він закликає бути вірними своїй нації, плекати рідну культуру, не забувати за рідний край батьків наших, а також взиває український нарід горнутися до Рідної Української Православної Церкви.

Володимир Купченко — поет-патріот. Але, як твори Василя Кудрика є поважно-фільософічні, так твори Вол. Купченка є такі жагучі, як вогонь. Він пише прозою і віршом й оба способи

Жіноче Товариство імени Ольги Кобилянської, Саскатун, Саск.

його писання мають ту саму спонтанічно-потенціональну силу.

Його нариси, головно з послідної війни, є не лише незвичайно гарні, але й овіяні пристрасною любовю до української землі та її народу. Так само в творах з канадійського життя бє туга за рідним краєм. Свої писання містив в канадійських українських часописах, хоч деякі містив він теж і в старокраєвих виданнях (в „Літературно-Науковім Вістнику" то-що):

Побажати-б хіба, щоби він писав богато, бо серце нашого народу занадто холодне. А треба його загріти й оживити „вицідивши сукровиту".

Онуфрій Івах, почав було писати короткі фейлєтони і вірші якимсь тяжким стилем, тому їх трудно було зрозуміти. На наше щастя (а може й на своє) він звернув з того шляху і став писати приступно, висказуючи свою думку простим способом. Від тоді ми полюбили його твори і на цім місці висловлюємо йому побажання, щоби з теперішнього способу писання не сходив, бо власне такого змісту творчість якнайбільше потрібна для нашого народу. За послідню книжочку „Боєва Сурма", з якої один вірш містимо понизше, можемо йому поґратулювати. На цей власне вірш відгукнулася навіть польська преса. Другий вірш з тої-ж самої книжочки „Вставай, Литво, вставай", знайшов горяче признання серед Литовців. Минулого літа він був надрукований в однім литовськім столичнім журналі в українськім ориґіналі, опісля перекладений на литовську мову і віддеклямований так в ориґіналі як і перекладі — в розкидній стації у Ковні.

Марш на Варшаву.

Вогнем палає Україна,
Тече Дністром невинна кров:
І кличе грізно нас до бою,
До зброї кличе сурма знов!
Тепер не спинимось в Замостю!
Не утече від помсти Лях!
Від брам Кракова до Варшави
Ляхівським падлом встелем шлях!
До зброї, козаки,
Шаліє лютий Лях!
Від брам Кракова до Варшави
Ляхами встелем шлях!

Вже досить ран Ляхи завдали:
Горять вони і будять гнів,
Що скоро впаде громом помсти
На Лодзь, Варшаву і Краків!
За те, що кости розкидають
Ляхи з могил Січовиків,
У щент розгромимо ми Вавель
І Лодзь, Варшаву і Краків!
До зброї, козаки,
Шаліє лютий Лях!
Від брам Кракова до Варшави
Ляхами встелем шлях!

Гнівом палає Україна
Від гір Карпат по річку Дон,
І помсти дух прапор підносить,
Надходить наш Наполєон!
Брехня „культура" і „Европа"!
Хвальба пуста нових катів!
Ми „по варварськи" вщент (зруйнуєм
І Лодзь, Варшаву і Краків!
До зброї, козаки,
Шаліє лютий Лях!
Від брам Кракова до Варшави
Ляхами встелем шлях!

Іван Данильчук звичайно пише вірші. Деякі з них є справді гарні і варті поважної уваги. Однак, не знаю чому, його збірка віршів, що вийшла три роки тому, недописала... Я маю враження, що шан. авторові ще треба би попрацювати над собою, щоби технічний бік його праці виходив гладше, як також і думка мусить бути чиста й прозора. Та він мабуть в тім напрямі щиро працює над собою, бо один з його віршів, що був поміщений в „Українськім Голосі" в 1930 році, є під многими зглядами бездоганний.

З українських поетес, що почали писати в Канаді, одна **Катря Новосад,** що дійсно солодко пише. Її твори є характерні жіночій душі і дають її високе признання. Вона пише не тільки вірші, але й оповіданнячка, від яких також сіє теплом. Ось один з її віршів:

Сійся, родися.

Сійся, родися, жито-пшениця,
З сим Божим Роком Новим,
Зароди, ниво, гарну пшеничку,
Колосом повним, буйним.

Сійся, родися, жито-пшениця,
Та на нашім гей полю,

Щоб ми зібрали тебе, пшеничко
Без бурянів й коколю.

Як вийдуть женці пшеничку жати
Із золотими серпами,
Загремить пісня на рідній ниві,
Пісня любови між нами.

Загремить пісня радости збору
Плодів пшенички тої,
Котру укине сівач народний
До нивоньки рідної.

В останніх чотирох роках почав писати короткі нариси а також вірші молодий автор, вихованець Канади, **Ілля Киріяк.** Його нариси майже виключно узяті з життя канадійських Українців і це одно вже має свою велику вартість для канадійсько-українського читача. Однак не в тім його головна заслуга! Його нариси є такі живі і такі реальні, що жалувати треба, як ми дозволяємо на те, щоби вони відживали свій вік разом з часописом. Деякі його твори скидаються на фейлетони Василя Стефаника: такий в них реалізм і така глибина душевних почувань. Вірші-ж його мають другорядну вартість.

Поза свою мистецьку літературну творчість він пише також дуже розумні статті, які переважно мають характер національно-виховуючий. Я від щирої душі бажаю, щоб його ґеній розвивався і творив в тім-же напрямі, що й почав, а користь з сего народові нашому буде велика.

Після війни вийшов на канадійсько-український горізонт ще один автор-співець. Є ним **В. Тулевітрів.** Один поважний громадянин (п. В. С.) сказав мені, що він дивується, де п. В. Т. знаходить час на писання, будучи занятим при тяжкій фізичній праці. Але, видно, він знаходить час і пише цілком поправно. Він перенятий ідеєю соборности України і на ті теми в більшости написані його поезії. Нижче подаю його описовий вірш п. н. „Зима" для характиристики його творчости:

Зима.

Гей зима, зима,
Ледянистая,
Зима місячна,
Серебристая.

То морозная
І скрипливая,
То вихристая
І красивая.

Ти життя даєш,
Все будуєш ти,
Ти і смерть несеш
Й все руйнуєш ти.

Перед зимою
Все схиляється,
Перед зимою
Все ховається.

Люблю я тебе,
Зимо чистая,
Зимо ясная,
І вихристая.

І тобою я
Переймаюся,
І тобі то я
Покланяюся.

Від трох літ перебуває в Канаді не малих здібностей поет і новеліст **Іван Кмета-Ефимович.** Він пише свої гарні вірші переважно релігійного змісту, а новелі малюють терпіння людей, що пішли служити новим національним або релігійним гаслам і за те зносять переслідування чи то від православної церкви, чи від „русотяпської братії", чи накінець від большевицьких громилів. Так його новелі, як і вірші повні чистої любови. Окремою книжкою вийшли тут його новелі п. заг.: „Записки розстріляного" — це є нариси з життя нашого народу під большевицькою окупацією.

П. В. Чайковський, бувший учитель канадійських публичних шкіл, пише від довшого часу переважно вірші, які користуються доброю популярністю серед народу. Про це свідчить добре той факт, що одну його любовну пісню ще й сьогодня співають хлопці і дівчата під акомпаніямент ґітари („Ніченько-нічко, зоряна, ясна"). Його-ж сценічний жарт на одну дію, „Горнятко кави", теж має літературну вартість.

Михайло Кумка — котрий впорядкував „Український Співанник" з додатком Руханкових Вправ для шкільних дітей і молоді, написав студію з власного досвіду „Як провадити Рідну Школу в Канаді" і „Як закладати Рідну Школу" (кал. „Канад. Українця" за 1927—1928 рр.), крім сего написав много статтей на теми виховання і навчання, які були уміщені в „Українськім Голосі" — є теж немаловажним поетом-гумористом. Його вірші ми часто читаємо так в тутешніх, як і старокраєвих виданнях. Вірші його так своїм дотепом, як і технічною обрібкою дуже подібні до співомовок Степана Руданського. Маємо надію, що ті його вірші вийдуть окремою відбиткою і звеселять широкий загал наш, розкинений по канадійській землі.

Дуже жалую, що не можу тут подати оцінки творів **Павла Крата,** котрий є теж немалих здібностей письменником. Правда, богато його творів є таких, з якими він сьогодня не погоджується, бо вони не вносили ніяких конструктивних ідей для читача. Одначе богато з його праць мають правдиву вартість. Книжковим виданням вийшли такі його фантастичні оповідання: „Послідне ходження Бога по землі", „Коли зійшло сонце" і студія „Віджитки в людській натурі"... Крім сего писав він також сатири віршом і прозою, які уміщував в „Кропилі", гумористичнім часописі, якого він був і редактором.

Мих. Стечишин почав було писати віршотвори, підписуючися кількома псевдонімами, як Осьмомисл, Пройдисвіт то-що, одначе від якогось часу замовк, — мабуть думає, що віршів ніхто не читає. Вірші його переважно характеру дидактичного, часом також гумористично-сатиричного. Його вірш — „Невдячна гадюка" (тема взята з „Тисячі й Одної Ночі", арабських казок), має літературну вартість і взагалі пише він гарно, легко й річево. Чому-ж не видно дальших його творів?

Ще одна поетка, котрої твори досить часто давнійше появлялися на шпальтах ґазет і виявляли дійсний талан, є **Тетяна Кройтор,** учителька в Саскачевані, котра в своїх творах найчастійше описує душевні почування.

Михайло Петрівський, молодий український письменник, написав кілька коротеньких оповідань для молоді. В 1929 р. вийшла з друку його довша новеля п. з. „Маґічне Місто". Книжка має 154 сторін, з ілюстраціями української артистки панни Анни Мороз. Тема новелі, як каже автор, є основана на його власних обсерваціях і особистих переживаннях у Флориді. Тому, що події описані в новелі, мали місце в Міямі, місті, яке через його шалений зріст тамошні жителі назвали „Маґічне місто", то й автор назвав свій твір тим іменем. Се дійсно найбільша праця з области белєтристики, створеної Українцями в Канаді.

Аполінарій Новак, один з найстарших наших канадійських авторів-повістярів. (Тоді з Канади писали в американській „Свободі" Стечишин, Кудрик і Новак). Написав дуже богато оповідань з життя українських іміґрантів в Канаді, які уміщував на початку в американській „Свободі", потім в українських часописах та калєндарях в Канаді. Пізнійше, а саме перед війною кілька його оповідань були надруковані в Літературно-Науковому Вістнику у Львові. В повоєнних роках деякі його оповідання передруковують деякі українські часописи в Чернівцях і у Львові. Свої оповідання почав писати під впливом зацікавлення самих читачів.

„Коли я написав своє перше оповідання до американської „Свободи", згадує в своїх споминах, то переходячи над рікою Ред, я побачив гурток наших іміґрантів, які дуже пильно слухали читання одного з них. Коли я наблизився, то побачив, що вони слухали якраз те, що я оповідав в американській „Свободі". Коли читач скінчив і я запитав, як то оповідання подобається, то всі хвалили. Мені очевидно було приємно таке почути, але не без науки. Пізнійше я все старався писати так, аби оповідання мої уявляли собою дійсне наше життя на канадійській землі".

Чи йому се вдалося, то про те говорить кожде його оповідання. Свого часу навіть київська „Рада" характеризувала його одно оповідання як схоплений з дійсного канадійського життя яскравий малюнок.

Крім вище згаданих авторів я можливо міг котрогось переочити. Причина цьому, повторюю, є ця, що твори наших авторів друкуються переважно в часописах і рідко коли появляються окремими книжками. В таких обставинах годі обхопити все.

Пишучи мою розвідку, я старався оскільки міг, подати тих українських письменників, які заслугують на увагу своїми працями. Я не згадав тут тих, котрих твори не мають літературної вартости, або коли й мають деяку літературну ціну, то не мають ціни під оглядом моральним і конструктивним.

Можливо, тут випадало би згадати і наших перекладчиків, котрі теж вклали свою цеголку в українську канадійську літературну творчість, але це хіба иншим разом.

В. К.

—0—

Цікаві дотепи.

Жиди а Українці.

Сталася залізнича катастрофа.

Один ваґон перевернувся, а один лише зіскочив з рийок. В тому, що зіскочив, їхали Жиди. Счинився крик:

— Ґівалт! Ми цілком побиті. Ґівалт! Ратуйте!

А між собою радяться, яке відшкодовання мають зажадати від залізниці за потрясення.

Тимчасом під ваґоном, який перевернувся, хтось стогне, сопе, а далі вилазить двох покалічених Українців.

Вилізли, пооглядалися довкруги і каже один до другого:

— Тікаймо, Іване, бо ще скажуть нам підносити ваґон!...

І в ноги!

—§—

Нема погоди.

Жінка (при сніданню): Нині хочу вибратися до міста на закупно весняних одягів. Як там заповідається в ґазеті погода?

Чоловік: Дощ, град, громи, блискавки.

—§—

Між купцями.

— Як думаєш, кілько я мав того року чистого зиску?

— 50 процент.

— З чого?

— З того, що ти скажеш.

—§—

Уважний.

Суддя до злодія: Ти кажеш, що ти не вліз до хати красти. Як же пояснити се, що ти вліз до хати босий.

Злодій: Я чув, що в хаті є хорий і я не хотів його збудити.

Математик.

— Слухай! Ти добрий математик. Скажи мені: у тебе приміром є 20 долярів, а я попрошу тебе о 5 долярів. Скільки в тебе лишиться?

— Двайцять.

— Як то?

— Просто! Я тобі нічого не дам!

—§—

Раз батогом.

— Ту ялівку, що пропала, записую на церкву, а коли-б вернула, то буде тобі, Мариню.

—§—

— Вибачте! Чи ви читаєте сю ґазету, на якій сидите?

—§—

— Ідіото! Тим, чим ти є, я вже давно був!

—§—

— Пані мають сильну гру. Три клявіші вже вилетіло.

—§—

— На виставі звірів був я тільки сам.

—§—

— Ви маєте слабий голос — але за те поганий.

—§—

— Пані! Як би я був вами, то я не міг би без мене жити!

—§—

Жертва.

Продавець ґазет: Велика таємниця. Пятьдесять жертв!

Хтось: Прошу о число. (По перегляненню). Але-ж тут нічого нема!

Продавець: Се власне є ся таємниця, а ви є пятьдесять першою жертвою.

СТАРИЙ СКАВТ РОЗКАЗУЄ ПРО УБИВАННЯ БУЙВОЛІВ.

Стада, що вкривали прерії, знищено в кількох літах ненаситними ловцями.

ЗАМІТКА: — Дж. В. Рейґард, 83-літній, є одним з кількох жиючих ще учасників великої армії ловців, які знищили останні величезні череди буйволів, які колись бродили по Західних Степах Північної Америки. Він ще й досі має в своїм домі рушниці, якими убивав і по 3,000 буйволів на один місяць.

Дж. В. Рейґард.

Я вагаюся, чи казати сьогодні людям про величезне число буйволів, які я бачив, як посувалися на північ весною через степи. Тільки 60 літ минуло, як ще сі прерії аж кишіли від буйволів і неодно богацтво, неодин поважний бизнес та богата нинішна фарма були заложені 50 — 60 літ тому грішми добутими за шкіри і кости буйволів.

Я вибрався на захід 1867 року. І то через саме серце краю буйволів. У сих довгих подорожах я все з глибоким зацікавленням приглядався чередам буйволів, які приходили весною, слідуючи за сонцем, що посувалося на північ і за підростаючою травою.

Стадо довге на 175 миль.

Підчас одної з наших подорожей весною з Форт Гейс на полудне ми стрінули наступаючу череду в Павні, 50 миль на полудне від Форт Гейс і, почавши звідси, ген аж до Форт Соплай, 175 миль, ми подорожували крізь одну безперервну масу буйволів, що йшли попасом поволи на північ. Часто лучалося, що нас спинювала ґрупа з кількох сотень густо збитих буйволів, які цілком заступали шлях і ми були змушені ставати й чекати, аж вони перейдуть та увільнять шлях перед нами.

Очевидно, се було неможливо числити буйволи в чередах, бо пересічна череда розтягалася далеко поза наш виднокруг і через те було також неможливо вгадати число буйволів на величезнім західнім пасовиску в якім небудь иншім часі.

Великі череди.

Віліям Т. Горнадей, з Смитсонського Інституту, прибув тут раз на степи в початках, аби студіювати буйволів. Він сказав, що з усіх чотироногих звірят, які коли будь жили на землі, ніяка инша порода не збирала до купи таких великих громад, як сі бізони, або як ми їх завсігди називаємо, буйволи.

Пароходи на горішній ріці Мисисипі задержували — часто цілими годинами, а часом цілими днями — буйволи, що перепливали наповперек ріки такими густо збитими масами, що судно не могло втиснутися проміж них.

Я їздив потягами на залізницях в Кензас, які були задержувані нераз цілими годинами буйволами, що плавом йшли через залізничий шлях. На самім початку, як тільки сю дорогу збудували через землю буйволів, машиністи, стрінувши подібне стадо, пробували насильно переїхати через них, але навіть льокомотива не могла отворити дороги, а як кільканайцять льокомотив зсунулися з шин через тіла буйволів, що падали під колеса, машиністи покинули старання проби-

тися через переходячу череду буйволів.

Наїзд ловців.

Міліони буйволів були на сім просторім степовім пасовиську в 60-их роках минулого століття, коли то кілька обставин, що зайшли майже в тім самім часі, зложилися на те, щоби винищити їх на протягу десяти років.

Перше — було винайдення ладованого з заду, далекосяглого, тяжкого калібру кріса, з яким чоловік міг підсунутися на 200 — 300 ярдів до череди і, лежучи укритим, кидав оловом в буйволів зі скорістю двох куль на мінуту через так довгий час, аж доки череду можна було досягнути. Щоби провадити різню, до тих скорострільних крісів потрібно було тільки двох инших обставин, щоби запечатати долю буйволів: ринку на шкіри і системи транспортації, аби ті шкіри можна перевозити на ринок.

На диво, обі сі обставини розвинулися рівночасно при кінці 60-тих років минувшого століття, коли то показалося, що зі шкір буйволів були ліпші паси до машин, чим зі шкір коров. Тоді також зросло велике запотребовання кожухів з буйволів по цілім світі. Рівночасно з запотребованням три залізниці поклали свої залізничі шляхи геть в самий осередок краю буйволів.

Навала на буйволи.

Навалі стрільців, які почали напливати в околиці буйволів сими трьома залізницями, не дорівнювала ніяка инша американська міґрація, за виїмком хіба руху пошукувачів золота до Каліфорнії в 40-их роках. Щоби стати ловцем буйволів, потрібно було тільки відваги й здоровля на стільки, аби вийти на поле, жити під небом і стріляти, тай стільки грошей, щоби за них купити пару крісів. Аби лупити шкіри з буйволів, на се цілком не треба було грошей, лише трохи сили й охоти до праці. Добрі гроші можна було заробляти з обох занять.

Шкіра з буйвола, убитого в теплу пору, не надавалася на кожухи, бо тоді шерсть була за рідка. Її відсилали до виправи на ремінь і на степах Тексасу платили від 50 до 60 центів за шкіру з корови, а около доляра за шкіру з вола. Добрі кожухи походили з буйволів убитих в холодну пору і приносили від 2 до 3 долярів за шкіру.

Сей наплив ловців вкоротці викосив покіс через саму середину череди і винищив всіх буйволів на просторі 50 миль попри залізничі шляхи та розділив одну величезну череду на дві.

В 1872 році обчислювали, що полуднева череда мала 3,000,000 штук. В той час ловецтво буйволів розвинулося було до правдивого знання (мистецтва).

На початку 70-тих років минувшого століття ми й не думали, що ми винищуємо череди. Ми думали, що 3,000,000 буйволів в полудневій череді вистарчить, з природним доростом, для заспокоювання ринку ще на сто літ. Тимчасом ся великанська череда буйволів майже вигинула за чотири роки. З весною 1876 року остало лише около 10,000 буйволів і ті утікли перед ловцями та розбилися на малі громади.

Послідні з полудневої череди, около 200 штук, були перебиті до ноги в 1887 році. Буйволи стали тоді такою рідкістю, що голови з буйволів-самців для випихання продавалися по 50 долярів, а шуби по 20 долярів.

31,000,000 убитих буйволів.

Та ще й тоді многі ловці не хотіли вірити, що лови буйволів скінчилися.

Вони зжилися з сим заняттям через ряд років, бачили міліони буйволів, як вони сунулися по степах, вірили, що там їх є так богато, що їх ніколи неможливо винищити, тож в осени 1883 року многі з них виправилися знов возами з потрібними приборами до життя та мешкання і вирушили в дикі околиці за буйволами. Вони не подибали вже буйволів і стратили гроші, які вложили у виправу.

Тимчасом на сході розвинувся ринок на міліони кістяків з буйволів, що лежали по степах. З них виробляли фосфатовий навіз і карбон для рафінування цукру і платили від 7 до 10 долярів за тон на залізницях. Зразу чоловік з парою коней й возом міг заробляти гарні гроші за збирання і доставлювання костей. Я бачив їх так густо на степах, що на просторі менше акра землі, можна було навантажити віз так, що пара коней заледви рушила.

Я бачив купу костей з буйволів при залізничім шляху, яка була 10 стіп висока, 15 або 20 стіп широка і чверть милі довга. Полковник Генрі Інмен перепровадив слідство торговлі кістьми з буйволів, зібрав статистику перевозу костей на залізницях і оголосив, що 31,000,000 кістяків з сих звірят було доставлено лише з самого Кензасу.

Канада вспіла охоронити буйволів перед крісами стрільців, а тепер заложено спеціяльну резервацію для них, хоч і не дуже велику, щоби вона вистарчила на їх приростаюче число.

Раз на рік відбувається перебирання сих звірів. Се щорічне перебирання відбувається тепер у Вейнрайт, Алберта, де приміщено поверх 4,000 сих звірят. Голосна череда знов вкриває західні степи, збиваючи густі хмари пороху, коли вандрує до своїх деревляних обор.

Перебирання череди стало новістю у Вейнрайт, коли череда стала завелика, аби простір 100,000 акрів пасовиська міг для неї вистарчати. Тепер кождої осені згонять буйволів до купи, молодих відлучують від старих, телята пятнують знаком латинської букви „W", а найкращих 2 або 3 річних відсилають до Вуд Бофало парку, великого на 10,000 квадратових миль, який вибрано для них на границі між Північно - Західними Територіями і провінцією Алберта.

Череда росте скоро.

Теперішня череда виросла з первісного числа 631 штук, куплених 20 літ тому. Тепер вона така велика, що вимагає особливого догляду. Її постійно бережуть кавбої, ренджері і кінна поліція.

Через кілька років правительство відсилало на північ що року кілька тисяч 2—3 літніх бізонів а убивало менше більше таку саму скількість для реставрацій на континенті. Мясо з бізонів не є рідкістю в деяких порах року на заході Канади, а футра й шкіри появляються знов в краю по відсутности через ряд років.

Пересилаючи звірят з невистарчаючого тепер Вейнрайт парку їх перевозять около 800 миль в спеціяльно побудованих ваґонах та пароходах на нове пасовиско в Вуд Бофало парку.

Леґенда про буйволи.

Привернення буйволів в Канаді має індіянську леґенду за собою. В ній говориться, що буйволи завдячують своє теперішнє істновання суперечці між двома Індіянами, батьком і його зятем, в 1873 році. Зять покинув батьківське шатро і втік на північ до Са-

скачевану зі свойого дому в Флетгед Резерві, Монтена. Його туга за домом була за велика і він постановив вернути назад. По дорозі стрінув невеличку череду скоро зникаючих буйволів. Він вибрав з них четверо телят і привів їх до дому. Тесть був урадований дарунком від сина і приняв його назад до своєї сімї. Ті буйволителята росли й множилися під доглядом священиків з місії Св. Ігнатія. По короткім часі череда була вже завелика, аби місіонарі або Індіяни могли її удержувати.

Надійшов раз Пабльо, мексиканський мішанець, який купив десять штук звірят за 250 долярів. Він доглядав їх, аж з них виросла череда з 631 штук, які він продав канадійському правительству, як первісну череду, по такій ціні за одну штуку, скільки він сам заплатив за всі.

Пабльо хотів продати тих буйволів правительству Злучених Держав, але воно відмовилося їх купити, отже сталося так, що тепер Канада має найбільшу череду буйволів на світі.

З анґлійського перевів **М. Кумка.**

Дивна річ.

Пяний з коршми над досвідком
Домів повертає,
Ключ з кишені витягає
Й браму відчиняє.

Шпортав більше як годину
Й не міг отворити,
Врешті усів під брамою
І став говорити:

— Сам не знаю, чи то дірка
Скорчилася в замку,
Чи то може мій ключ виріс
Від вчера до ранку?!...

Мих. Кумка.

Має добрий нюх.

— От поганий кінь у мене!
Не дасть приступити:
Вчера почав мене в стайни
Копитами бити.

А нині я приніс йому
З ведра воду пити,
А він, погань, хотів мене
В голову вкусити.

— Чому-ж якраз у голову?
Краще-б у коліно!
Почув мабуть, що у тебе
В голові є сіно!....

МоКа.

У адвоката.

— Пане меценас! Я хотів порадитися, чи на случай, як якесь звіря зробить комусь шкоду, то чи властитель відповідає за се?

— Розуміється.

— В такому разі від вас належиться мені 5 долярів за чвертку телятини, яку зїв мені ваш пес.

— Дорого ціните, пане, але що робити. Маєте тут гроші.

— Дякую. Моє поважання!

— Не так скоро, пане! Ви винні мені за пораду і так по сусідськи почислю вам тільки 8 долярів.

Великі ноги.

— Та за що ви так бєте свого сина?

— Бо я йому купив черевики, а в него за великі ноги.

Свіжий воздух.

В часі війни один з ґенералів замітив, що стрілець на варті курить папіроску. При рапорті стрілець оправдується:

— Я думав, що на свіжім воздусі можна курити...

— Там де я є, — кричить ґенерал, — нема ніколи свіжого воздуху!

ЗОВНІШНА ПРИКРАСА ДОМІВ В МІСТАХ І НА ФАРМАХ.

Коли я в 1922 р. звідував ріжні краї культурних народів в Західній Европі, то передовсім впадала мені в очи зовнішна прикраса їх помешкань, чудові огороди і парки по містах; шутровані гостинці з рядами дерев по селах, де любо було бачити гарні доми, замаєні ріжними овочевими і лісовими деревами, цвітучими кущами і ріжнобарвними зільниками, а все те артистично порозміщуване довкола будинків, а де-не-де порозділюване травниками та поперехрещуване стежечками.

Нераз бідна і непоказна хатина представлялася мов палатка серед роскішно цвітучих корчів бозу, ясміну, чи пахучих рож і пестрих цвітників. Підсоння не робило тут ріжниці, бо в кождім краю можна було бачити відмінну фльору (ростинність) а культура мешканців даного краю дбає про її розвій і пристосовання до найдальше ідучих границь.

Налюбувавшись так всюди чудовою природою і дбайливістю мешканців по чужих краях через цілих 2 місяці, добився я нарешті до свого рідного краю — Богом забутої, нещасливої Галичини. Тут вже на першім кроці я зауважив велику ріжницю під сим зглядом. Провінціональні міста, заселені переважно Жидами, нехлюйні, гостинці болотнисті, села обідрані, плоти порозвалювані, а обійстя господарські закапарені. Аж мерзко зробилось мені, коли я, ідучи селом, бачив попід плоти, в пригородках, на вигонах, посеред громадської толоки, довкола церкви, при читальни, здовж гостинців ту саму своєрідну галицьку фльору, яку я покинув і майже вже призабув за 25 літ, а то: кропива, лопух, ріпяхи, блекотиця, перекотиполе, бзина чи хобза, осет, а в додатку кущава верба, яку наш нарід так любо оспівує в своїх піснях. Якби не природні гаї і луги, а подекуди і ліси, та не поодинокі вишні, груші чи яблінки на огороді і то переважно дички, то око не мало-б на чім спочати. Яка велика ріжниця в порівнанню галицького села з чеським, німецьким, або анґлійським! Галицька земля о много красша і урожайнійша від тамтих, а й підсоння лагіднійше, але що нарід темнійший, непорадний і недбалий, то тому бодяки і кропива взяли концесію замість пахучих рож і бозу та шляхотних овочевих дерев і кущів. Звісно піряхи чіпаються хлопського кожуха, а пахощі то для панів! На сю тему я немало говорив підчас свого побуту в Галичині, але, розуміється, мало хто брав собі до голови мої спостереження і поради і все осталося по старому.

Коли я повернув до Канади і опинився нарешті в своїм Веґревіллю, я постановив собі посвятити решту свого життя, знання і засобу на поширення сеї ділянки серед молодої канадійської суспільности без ріжниці народности і доложити всіх старань, щоби наші голі і непривітні місточка і хутори прибрати в красу природи та надати їм вигляд культурних селитьб подібно, як се є в европейських культурних народів.

Давнійше за добрих часів нам не бракувало грошей на все, що тільки душа забажала; доброї, урожайної землі є подостатком, знання ботаніки серед молоді висших шкіл також булоб вистарчаюче на початки, жадоба і брак краси давалися загально відчувати — отже бракувало тільки доброго започаткування і впертої витревалости не тільки в словній теорії, але ще більше в дійснім практичнім примірі — в ділі.

Підхоплена ідея мені через 8 літ не сходила з перед очей. Я не тільки в розмовах, на відчитах і в місцевій пресі говорив і писав про потребу і хосен прикрашувати зовні свої доми, міста і хуторі, але старався згуртувати прихильників сеї ідеї і врешті заснував огородниче товариство Horticultural Society, обовязком котрого, після статута, мало бути: платити вкладки, вибирати заряд і спільно

Жіноче Товариство ім. О. Бесарабової в Форт Віллім, Онт.

старатися плекати і управляти огороди з деревиною, кущами, муравою, цвітниками і огородиною та приносити продукти своєї праці на виставу, яку рік річно устроюється на сю ціль. Наше місцеве товариство має свою власну шкілку в місточку, якою я завідую. В ній плекаємо з насіння кільканайцять родів деревини, кількадесять ґатунків кущів і численні роди цвітів так зимових (perenniels) як і річних. Продукти з сеї шкілки роздається членам дещо даром, а дещо за дуже низьку ціну, щоби вони прикрашували свої подвіря, як тілько бажають. В самім розгарі своєї діяльности наше товариство числило понад сотку членів (а одну третину з них становили Українці так з міста, як і з фармів). Найкращий успіх сеї діяльности показався в 1930 р., коли звиж 500 долярів виплачено з каси товариства своїм членам за ріжні нагороди на виставі і за зовнішний вигляд викінчених огородів так цвітників, як і ярини.

Того року наше товариство здобуло за свої продукти першу провінціональну нагороду в формі щита і 35 долярів, побідивши на виставі в Едмонтоні всі инші місцевости, включаючи Едмонтон і Келґари.

Нині в нашім місточку можна майже на кождій вулиці зауважити гарно умаєні помешкання, обсаджені деревами, окружені стриженими живоплотами з мягонькою чистенькою муравою і цвітниками. Шкільні площі, коло церков, шпиталів і инших публичних будинків теж гарно прикрашені, а в короткім часі зачинаємо засаджувати парки і прикрашувати цвинтарі та виставові площі. Ся ідея дуже скоро поширилася з місточка на фарми і доси можна начислити кількадесять фармерів, що перенялися сею поступовою модою і Українці передовсім не то, що дорівнують, але й перевисшають прочих. Вони взялися щиро до праці і не жалуючи труду та гроша — за кілька літ змінили до непізнання вигляд своїх загород і фармів. Нині любо поглянути на їх величаві хутори. Коли переїздите коло фарми такого взірцевого поступовця, то зараз вдаряє вам в очи рівненька, гладко висипана дорога і чисті фоси з викошеними зелами попри огорожу. Його ворота се не кілька попутаних недбало колючих дротів, понавішуваних на лозові колики, що годі усунути сю барієру, коли хочете на обійстя дістатися, але є се модерні ворота в повнім сего слова значінню. Як не сталеві і дротяні, що легонько на завісах обертаються, то з гибльованого матеріялу помальовані на сильних стовпах з ріжними прикрасами. Сі фармері гаразд розуміють, що відповідні ворота є немов свідоцтвом на перший погляд про вартість самого господаря, бо вони звертають увагу кождого прохожого. Дорога, що веде на подвіря, є гарно виґрейдована, а в декого навіть вишутрувана і обсаджена рядками листових або смерекових деревець. Обійстя з огородами просторе, бо займає 4 — 6 акрів і ціла ся площа обсаджена довжезними рядами дерев, що літом захищають подвіря, огороди і обори перед сильними вітрами і спекою, а зимою перед сніговими заверюхами і морозами. На такім обійстю розклад будинків є пляновий, бо хата є віддалена від подвіря і стайнів, обсаджена живоплотом і травниками та цвітниками, а тут поруч близше огород з яриною, а вже дальше прочі будинки, загороди і пасовиска. Хати модерні, гарно викінчені, мальовані і умебльовані як в місті.

Попри хату веде крива доріжка до ґереджу, а там дальше до санітарного виходка. Одна керниця з вітраком або з інджаєм на подвірю для худоби, а друга як не в середині хати, то близько кухні, для ужитку хатнього. Огороди є подвійні: більший на огородину, де довжезними рядами садиться і сіється всякого рода ярину, щоби її можна легко ралами та ручним плужком на колісцятах або при помочі коня управляти, а другі менші або більші огороди з стежечками і травниками для прикраси, вигляду малих парків, де зобачимо всякі пестрі цвіти кущів, зимових і річних цвітів і дерев лісових, овочевих і шпилькових. Нема більшої приємности, як перейтися в такім огороді літною порою і налюбуватися чудовим запахом і виглядом ріжнобарвних цвітів та пестрих мотилів, що по-

над ними уносяться. Сцена ся для тих, що її знають оцінити, представляє неоцінену вартість; се можна осягнути тільки невсипучою працею, а оцінити се кождий потрафить, от хоч би й такими словами: „Мой, бра’, але тобі вже раз добре, жиєш собі як Адам в раю; та в нашім селі лиш дідич так жив, тай дзєкан!”

Не знає наш сердечний критик, що господар і господиня сего затишного раю не раз і не два до смерку наробляться в сім раю, то садячи, то підливаючи, то сапаючи, то викощуючи буряни, а все дбаючи про красу, чистоту і порядок довкола їх домівки, підчас коли неодин з таких критиків лінується гної з обійстя і буряни з подвіря усунути, а жиє так, як серед окопища. Я міг би вичислити кільканайцять молодих українських фармерів в околици Веґревил, що можуть бути гордими своїми здобутками, прикрашуючи свої хутори. Вони радо приймають всякі добрі ради аґрономів, професійних огородників і читають чимало на сю тему. Вони не потребують їхати в далекі сторони, щоби побачити щось гарного, бо всяку красу і принаду мають у себе дома, перед хатою. Їх діти не будуть так скоро і легко покидати фарму родичів і йти до роскішного міста, бо більшої роскоші не здиблять навіть і в місті. А коли вже й прийде пора їм розходитися з дому, то з жалем і болем серця будуть його кидати, та й до смерти не забудуть свій „гом світ гом”.

Пригадаймо собі, яку тугу ми відчували тут в початках нашого еміґраційного життя в Канаді серед диких непривітних корчів і степів, як наша душа рвалася в рідний край, де цвитучі сади та роскішні пахучі левади і буйні гаї та ліси приковували наші спомини. Забрало нам десятки літ, поки ми призвичаїлися до самоти, монотонности і одноманітности. Ми повикорчовували ліси і гаї, повисушували мочарі і сінокоси та утворили простори управного поля, по якім вітри тепер свищуть і курять, а ми засмалені серед такої новітньої Сагари, запорошені від ніг до голови, утомлені фізично і духово, не маємо відповідного місця спочинку і веселости і життя видається нам тягарем — неволею, бо ми всяку нашу працю і здобуток навчилися оцінювати тільки в долярах і центах, а всякі благородні прояви і і змагання до краси нас перестали інтересувати. Ми вже гаразд бачимо, якими страшними матеріялістами ми тут поробилися, коли підчас сеї крізи нічого нікому не в голові, тільки ціна, гроші, маєток, платня, заробок, голод, нужда і все проче, що тільки становить користь для жолудка, а дуже мало уваги звертається на корм духовий.

Треба признати, що в висше згаданих змаганнях перед ведуть сі молоді фармері, що мали нагоду стикатися з рільничими колеґіями, де або брали курси, або від часу до часу відвідували і приглядалися всему, а від них переймали і наслідували їх сусіди. Тож не диво, що їх поступ належито оцінила комісія і признала сій околиці першу нагороду в сумі 1000 дол., яку офірувала Сієнарська Компанія за найкращий поступ европейських поселенців.

На закінчення треба зауважити, що наші українські учителі, хоч які добрі і похвальні під кождим зглядом, то в сій ділянці майже нічого не роблять. А дуже пожаданим булоб, коли-б так бодай 10 процент з них перенялися сею ідеєю і заінтересувалися бодай дещо огородництвом, а згодом і пасічництвом і де тільки можливо, започатковували сю роботу бодай на малу скалю коло школи на шкільній площі і шкільну дітвору принукували управляти і шанувати деревину. Розуміється, їм до помочі повинні стати простіси і не жалувати кільканайцять долярів на потрібні видатки.

На малім городци при школі заложити шкілку, де можна з насіння виплекати ріжні роди дерев, кущів, зілля і цвітів, які дітвора з часом розбирала-б до дому на фарми і там насаджувала-б їх. Є такі роди дерев і кущів, що можна їх з галузок (однолітків), або з коріння розмножувати, про що докладно пояснюють відповідні підручники, яких легко дебудь дістати. Дещо з початку можна замовити з комерційних шкілок, яких маємо чимало в західній **Канаді.**

Поради і інформації радо уділяють ріжні колеґії провінціональні, а також з Dept. of Agr. Horticultural Branch в Оттаві можна дістати всяку літературу, між якою найцікавійша книжочка недавно видана через M. H. Howitt, „Beautifying Home Grounds", ціна 25 центів, заслугує на особливу увагу.

П. Зварич.

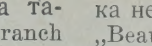

Ґеоґрафія Канади.

Канада простягається від Атлянтійського Океану на сході, до Тихого Океану на заході: від границі Злучених Держав на полудні, до Ледового Океану на півночі. Її поверхня виносить 3,729,655 квадратових миль, а населення має около 10 міліонів. Канада складається з девятьох провінцій. Вони є слідуючі, рахуючи зі сходу на захід:

Нова Скошія: Поверхня 21,427 квадратових миль. Столичне місто — Галіфакс.

Головні індустрії: аґрікультура, риболовство, фабричне виробництво і копальні.

Принс Едвард Айленд: Поверхня 2,184 квадратових миль. Столичне місто — Шарлотітавн.

Головні індустрії: аґрікультура і риболовство.

Ню Бронсвик: Поверхня 27,985 квадратових миль. Столичне місто — Фредеріктон.

Головні індустрії: аґрікультура і деревна.

Квебек: Поверхня 706,834 квадратових миль. Столичне місто — Квебек Ситі.

Головні індустрії: аґрікультура, копальняна, деревна і загально фабрична.

Онтеріо: Поверхня 407,262 квадратових миль. Столичне місто — Торонто. Оттава, столичне місто усеї Канади, знаходиться також в Онтеріо.

Головні індустрії: аґрікультура, копальняна, деревна і загально фабрична.

Манітоба: Поверхня 251,832 квадратових миль. Столичне місто — Вінніпеґ.

Аґрікультура є головною індустрією, а її головними галузями є плекання збіжжа і мішане фармерування.

Саскечеван: Поверхня 251,700 квадратових миль. Столичне місто — Ріджайна.

Аґрікультура є головною індустрією і ся провінція займає той простір, що достарчає найбільше збіжжа в Канаді. Розповсюднене тут загально мішане фармерування.

Алберта: Поверхня 255,285 квадратових миль. Столичне місто — Едмонтон.

Аґрікультура є головною індустрією, а плекання збіжжа та мішане фармерування є тут спеціяльністю. В провінції знаходяться теж богаті копальні вугля.

Брітіш Коломбія: Поверхня 355,-855 квадратових миль. Столичне місто — Вікторія. Місто Венкувер є головним портом.

Головні індустрії: аґрікультура, деревна, риболовство і копальняна.

Території: Територія Юкон славиться особливо своїми богатими покладами золота. Норт Вест Теріторіс (Північно Західні Території) продукують всякі футра, яких там велике богацтво, та мають без сумніву, великі мінеральні поклади, включаючи й нафту.

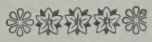

Відповідь.

Жебрак: Прошу мені дати що зїсти.

Пані: Зачекайте хвилинку, зараз прийде мій муж.

Жебрак: Дякую, я не людоїд.

Наука.

— Сину! Навіщо тобі грошей? Ротшільд як зачинав, мав всего одні подерті штани. Сьогодня має міліони.

— І нащо йому міліонів подертих штанів?

Жіноче Товариство ім. Ганни Барвінок, Вонда, Саск.

НАШЕ ХАРЧУВАННЯ

Вся матеріяльна пожива наша складається зі слідуючих складників: 1) білковини, 2) вуглеводнів, 3) товщів, 4) води, 5) солей і 6) вітамінів. Перші три складники наших харчів, себто білковина, вуглеводні та товщі, належуть до орґанічних творив тому, що вони походять виключно від тваринних та рослинних орґанізмів. Від тих то творив наше тіло набуває всю життєву енерґію і також все, що потрібне для росту тіла та направи його зужитих частинок. Вода та ріжні соли, що входять в склад наших харчів, зачисляються до неорґанічних субстанцій, і хоч вони самі собою не є життєтворчі, їхня присутність у наших харчах є така необхідна для нашого життя, як і присутність орґанічних частин нашої поживи. Вітаміни з своїм хемічним складом, походженням та способом ділання, становлять клясу зовсім окрему від орґанічних та неорґанічних харчевих частин.

Страви, з яких складається наша щоденна пожива, в дійсности є мішаниною кількох або всіх тих складників, на які пожива ділиться разом з більшою або меншою скількістю субстанції, що не надається до травлення і до поживи не зачисляється.

Приміром, звичайний пшеничний хліб складається з білковини, товщу, вуглеводнів, води та солей. Всі ті складники становлять правдиву поживу, але змішана з ними в хлібі є також якась скількість целюльози, котра походить від стінок рослинних клітинок і не надається до травлення, длятого дійсною поживою ми її не можемо називати.

Білковин мають богато такі харчі, як худе мясо, риба, яйця, молоко; з рослин мають найбільше білковини пшениця, фасоля, горох, біб, кукурудза. Білковин є кілька родів, але всі вони є до себе подібні тим, що головними складниками їхніми є вуголь, водень, кисень і азот. Більшість з них має ще й сірку, а деякі й фосфор.

Під вуглеводнями ми розуміємо один рід субстанцій, що складаються з вугля, водня і кисня. В наших харчах часто знаходяться три вуглеводні: цукор, крохмаль і целюльоза. Послідний вуглеводень, себто целюльоза, як вже було згадано поперед, походить зі стінок клітинок у ростин і творить велику часть тої частини поживи, що не надається до травлення і до правдивої поживи не зачисляється. Майже всі вуглеводні є ростинного походження.

Товщі також складаються з вугля, водня і кисня, але в инших скількостях. Як відомо, походять вони від ріжних тварин та рослин.

Яких дві третих всеї ваги людського тіла становить вода. Иншими словами, людина, що важить скажім 165 фунтів, має у своїм тілі приблизно 110 фунтів води. З сего можна бачити, яку важну ролю відграє вода у нашім харчуванню. Всякі поживні складники, щоб могли перейти процес травлення та перейти стіни шлунка і кишок до кровних посудин, вперед мусять бути розведені водою. Взагалі цілий хід травлення може виконуватися лише при помочі води.

Соли, котрі знаходяться у наших стравах та котрі є потрібні для нашого тіла, є ріжні сполуки содії, кальція, калія, маґнезії та амоняку з хльориною, фосфором та сіркою. Соли творять певну часть всіх тканин, а головно злучнотканин і без них будовання сих тканин було-б неможливою річчю. Головне походження солей є від рослин та овочів.

Подібно, як мур є зложений з цеголок, так і тіло людини є зложене з величезного числа малесеньких клітинок. Деякі знатоки начисляють тих клітинок у нашім тілі коло 1000,000,000,000,000 (тисячу біліонів). Ріжняться вони від цеголок головно тим, що кожда клітинка є жива істота, коли цегла є мертва річ.

Під деяким зглядом кожду живу клітинку в нашім тілі можна порівнати до маленького мотора в русі. Знаємо, що аби мотор міг бути в русі, йому потрібно безперервно достарчу-

вати палива і кисня, котрі хемічно сполучуються і спричинюють те явище, що ми звемо горінням. Горіння палива в моторі творить тепло, а тепло тримає мотор в русі. По горінню, паливо перемінюється в ріжні сполуки, які ми називаємо продуктами горіння, як приміром: попіл та вуглевий двокисень. Постійне функціоновання мотора вимагає, щоби ті продукти горіння були раз-по-раз віддалені від мотора, инакше мотор припинить свій рух. Подібно до того, що діється в моторі, котрий є в русі, діється теж у кождій живій клітинці нашого тіла. Щоби клітинки могли виконувати свої життєві задачі, їм також треба постійно достарчувати палива та кисня, котрі так, як се є у моторі, творять тепло. Дальше, треба постійно віддалювати від клітинок твори горіння, бо инакше клітинки можуть припинити своє життя. В уживанню палива та в творенню тепла, мотор і клітинка собі до великої міри подібні. Однак під деякими зглядами, вони собі й неподібні. А ріжняться вони в тім, що кожда клітинка може рости, може репродукуватися і сама може направляти свої псуючіся частинки. Мотор ані одного, ані другого, ані третого не може виконати. Ті 3 прикмети, іменно: ріст, репродукція та направа, є головні прикмети, що взагалі відріжнюють живі річи від мертвих.

Все паливо, яке доходить до клітинок, походить від вуглеводнів та товщів наших харчів. Знова всей матеріял, котрий зуживається клітинками для їх росту, для їх репродукції та для їх направи, походить від білковин. Яким чином вуглеводні, товщі та білковини дістаються з зовнішного світа до кождої клітинки нашого тіла, розкажу в дальшім тягу сеї розвідки.

Пожива ніколи не може дійти аж до призначеного місця в такій формі, в якій людина здобуває її для себе. Немислиме є, щоби, скажім, морква, або часник, в такій формі, в якій їх находиться в городі, могли перейти до кождої малої клітинки. У своїй подорожі з місця її набуття аж до клітинок, пожива наша мусить перейти кілька основних змін. Першу таку зміну переходить пожива підчас травлення. Травлення відбувається зараз по вході поживи до рота і далі продовжується в жолудку та в кишковім проводі. Під травленням ми розуміємо розложування орґанічних поживних творив (себто вуглеводнів, товщів та білковин) на простійші складники, на такі, що можуть відтак бути легко приняті орґанізмом. Такий розклад поживних творив виконується при помочі ріжних особливих субстанцій, що знаходяться у роті, жолудку та в кишках, котрі називаємо ферментами (бродилами, ензимами). Їм на поміч приходить механічна розмелююча акція зубів і жолудка та розведення водою і ріжними стравними соками.

Тепер для близшого обзнакомлення себе з процесом травлення, ми позволимо собі зїсти трохи звичайної страви, а відтак будемо слідити за її ріжними перемінами у її подорожі по жолудково-кишковім проводі. Одна з найлучших страв, що надається до такого спостереження, є вівсяна каша, тому що в такій каші є ті всі орґанічні складники, про котрі ми вже дещо довідалися з попередного опису. Є там білковини, вуглеводні, товщі, вода, є ріжні соли, є й целюльоза, що не бере жадної участи у травленню.

Коли отся вівсяна каша увійде в рот, зуби зараз змелюють її на дрібні кусники, а язик розмішує її добре з слиною, котра доволі прибуває тоді до рота. В слині є один фермент, птиаліна, котрий ділає на крохмаль, перемінюючи його на солодовий цукор. По таких механічних змінах та по частиннім перетворенню крохмалю на цукор каша входить через кормовий провід до шлунка, де дальше продовжується над нею процес травлення.

В шлунку наша вівсяна каша далі роздроблюється та перемішується з стравним соком, котрий постійно витворюється в шлунку, головно підчас їди. Стравний сік складається головно з сільного квасу та ферменту пепсини, котрі спільною акцією ділають на білковини, перетворюючи їх на пептони та протеози.

На протягу часу, що треває від одної до чотирох годин, наша вівсяна каша переходить з шлунка до кишок. В той час коли-б ми могли порівнати нашу кашу з нею самою, коли вона ще

не входила в рот, то побачили-б велику ріжницю. Ми спостерегли-б, що вона тепер богато рідша та більше роздроблена. Велика часть її крохмалю вже перетворена на солодовий цукор і білковини також по більшій части перемінилися в пептони та протеози, а товщі на далі лишаються такими, які були, незмінні.

Перша часть кишки, що починається від шлунка, називається дванацятницею. В дванацятниці істнує два соки, що далі ділають на поживу, яка лишає шлунок. Один з тих соків є черевослинний сік, що походить від черевослинної залози, котра лежить позаді шлунка і виливає згаданий свій сік до дванацятниці осібним проводом. Другий сік є жовч, котра знова походить від печінки, велика залоза, що лежить у горішнім правім боці жолудка низше легень. Черевослинний сік має в собі три ферменти, іменно: 1) амильопсину, що виключно ділає на вуглеводні, 2) трипсину, що ділає на білки, пептони та протеози і 3) стеапсину, що ділає на товщі.

Вступаючи до дванацятниці, пожива зараз стрічається з черевослинним соком і жовчею і далі перетворюється в инші форми. Білковини, котрі були перетворені в пептони та протеози в шлунку, разом з тими білковинами, що через брак часу зісталися незмінені, тепер в присутности трипсини перетворюються на білкові кваси.

Вуглеводні стрічаються з амильопсиною, котра, так як птиаліна, перетворює решту крохмалю, що зістався незміненим до сего часу, на солодовий цукор. Товщі, що до сеї пори не переходили жадних змін, тепер у дванацятниці стрічаються з жовчею, котра емульсіфікує їх, себто роздроблює їх на дуже маленькі частинки. Відтак сі з'емульсіфіковані товщі під впливом стеапсини перетворюються на товщеві кваси і гліцерину. Товщеві кваси з'єднуються з алкаліями соку черевослинки, а відтак з соком кишковим і перетворюються в мило.

Перейшовши дванацятку, наша вівсяна каша, або радше творива, в котрі вівсяна каша перемінилася, поволи переходять до тонкої кишки. Тут процес травлення відбувається в той самий спосіб, як се було в дванацятниці з тим додатком, що тут при відповідних ферментах весь цукор, включаючи солодовий цукор з крохмалю, перетворюється в виноградовий цукор, котрий по хемічному називається глюкоза. Ті частини вівсяної каші, що не могли бути перетравлені, як приміром целюльоза, переходять тонку кишку до грубої кишки, а звідси на двір, як кал.

Як вже було згадано, процес травлення в тонких кишках закінчується. Ми зауважили, що всі білковини остаточно перетворилися в білкові кваси, всі вуглеводні перетворилися в виноградний цукор, а товщі перетворилися в гліцерину і мило. В таких то формах орґанічні поживи готові і здібні до приняття орґанізмом. В таких формах вони переходять оболонку кишкових стін та входять прямо чи посередно у загальний кровобіг і там мішаються з кровю. Кров відтак чисельними кровопроводами, завдяки тиснення серця, доносить сі творива до кождої клітинки нашого тіла.

Але не всі харчі зараз прямо дістаються до клітинок. Якась частина глюкози (виноградного цукру), що є кінцевим творивом вуглеводнів, зараз по переході через кишкову оболонку входить кровними проводами до печінки, де перемінюється в цукрород (глікоген). В такій формі глюкоза лежить в печінці аж поки брак цукру в орґанізмі вимагатиме, щоб сей цукрород знов перемінити на глюкозу. Тому печінка є, так би сказати, одним з головнійших шпихлірів для цукру в нашім тілі. Подібні цукрові шпихлірі, але меншої міри, істнують в инших частях тіла, а головно в мязах.

Подібно до поведінки глюкози, товщі також не всі зараз дістаються до клітин. Якась частина їх, залежно від їх загальної скількости, дістається до своїх товщевих шпихлірів, котрі знаходяться в ріжних тканинах, а головно під шкірою. Тут на місці буде запримітити, що товщі в крові формуються зі злуки гліцерини і мила зараз по переході тих творив через кишкову оболонку.

Білкові кваси, що походять з білків, є одинокими харчевими творивами, що не мають своїх шпихлірів, але

прямо всі зуживаються клітинками.

Палива клітинкам достарчають глюкози і товщі. Вони в сполуці з киснем, котрий дістається кровю від воздуху з легенів, спричинюють горіння, а се відтак витворює тепло. Так як підчас кождого горіння, паливо перетворюється в складники горіння, так і в сім случаю товщі і глюкоза перетворюється в вуглевий двокисень і воду. Тому, що вуглевий двокисень є убійчим для самого істновання клітинок, кров віддалює його від них постійно і переносить його до легенів, звідки ми видихуємо його на двір з кождим віддихом.

Білковинні кваси, котрі повстали, як ми вже зауважили, з білковин підчас їх травлення, тепер хемічно лучаться знову в клітинках і творять з себе нові білки, котрі відтак є зуживані самими клітинками для їх росту, для їх репродукції і направи.

По якімсь часі, новоутворені білки старіються та розкладаються, а їх місця в клітинках забирають нові білки. Розклад білковин творить з них такі сполуки, як моч, мочевий квас та креатину. Сі сполуки в більших скількостях ділають убійчо на здорові клітини, тому кров віддалює їх постійно від клітинок і передає ниркам, котрі знов переливають їх з рештою своїх виділин до мочевого міхура.

Буває часто, що до нашого орґанізму прибуває більше білковин, чим наші клітинки потребують. В такім разі ся надвишка білкових квасів переходить процес деамінізації, себто перетворюється в таку форму, що може бути зужита на паливо, подібно як цукор або товщі. Білкові кваси у своїм складі мають азотну сполуку, що називається амоняк. Через деамінізацію, сей амоняк відпадає від білкових квасів, лишаючи часть з себе, що надається до горіння. Тому що амоняк є дуже трійливий для нашого орґанізму, наша кров зараз переносить його так скоро, як він формується, до печінки, де він перетворюється в моч, котра відтак переходить до нирок.

Так представляється коротко цілий процес нашого харчування.

Др. Н. Д. Голубіцький,
Радвей, Алта.

Жарти.

З італійського гумору.

Італійський король, входячи на салю нарад, припадково губить хустинку від носа. Мусоліні замічує се, підносить хустинку і віддає королеві. Сей дякує.

— Нема за що, ваша великосте. Сеж така дрібниця.

— Помиляєтеся. Се-ж одинока річ, в яку ще вільно мені ніс встромити.

§

Професор.

Професор був на шлюбі своєї сестрінки, коли-ж усі повиходили з церкви, спитав нараз сусіда:

— Чи ви підете аж на цвинтар?

§

Коли дорослий.

Чоловік є дорослий тоді, коли перестав рости з обох кінців і почав рости по середині.

Величина кишень.

В Едмонтоні зайшов Ірляндець до кравця, аби замовити нове убрання. Кравець взяв міру, а відтак питає:

— А як завеликі кишені хочете?

— Думаю, звичайні — відповідає Ірляндець.

— Ви рішіться, — говорить кравець, — бо ми робимо кишені ріжної величини: для чвертьлітрових, півлітрових і літрових фляшок.

§

Проти волі.

Злочинець засуджений за якусь провину на шибеницю, сказав:

— Ой, лишенько моє! Мені приходиться загибати за проступок, який я зробив проти своєї волі!

— Нічого, — відказали йому. Тебе й повішають проти твоєї волі.

ОЛЕНА ПЧІЛКА

Український нарід недавно тому потерпів велику страту. Ольга Косач-Драгоманів, знана нашому народові під її літературним іменем, як Олена Пчілка, померла в Київі, на Україні, з початком жовтня, 1930 р., доживши 80 років.

Олена Пчілка се велика і славна українська письменниця, яка має за собою суспільну і наукову діяльність. Була вона матірю нашої поетки Лесі Українки та рідною сестрою Михайла Драгоманова. Похоронено її 7 жовтня 1930 р. в Київі поруч із могилами її чоловіка Петра Косача, сина Михайла і доньки Лесі Українки. Зі смертю Олени Пчілки український нарід стратив одну з найбільше визначних і заслужених народних діячок, а також дослідницю українського народного мистецтва.

Ольга Косач уродилася 17 червня, 1849 року в місті Гадячі, в Полтавській ґубернії, на Україні. По батькови походила вона з військових та державних урядників.

Дід Ольги Косач, Яким Драгоманов, був при гетьманському уряді ґенеральним суддею, а жінка його, яка походила із вищого роду, була також високо образована і богата. Петро Драгоманів, батько Олени Пчілки, скінчив високу правничу школу в Петербурзі, в Росії, занимав там високе становище, а в 1838 році осівся на стало в Гадячі, де відай був адвокатом аж до самої смерти. Батько її цікавився дуже літературою та наукою, знав кілька чужих мов, а навіть дещо писав.

Так батько як і матір інтересувалися українськими справами, в дома говорили по українськи, любувалися в українських народних піснях, шанували українські звичаї і ношу. Була се дуже демократична і вільнодумна родина, і в такім самім дусі виховалися їх діти Михайло та Олена. Родичі обставали по стороні бідних людей мимо того, що належали до богатої кляси. Такого самого духа була і Олена Косач, що доказує, що її родичі вщепили в неї демократизм, вільнодумність та український патріотизм.

Коли Олена Пчілка мала ледви 9 років, помер її батько і пізнійше вона лишилася під опікою свого брата Михайла. Брат, як професор ґімназії і доцент університету, притягав до себе молодих людей, які інтересувалися українським визвольним рухом. Між ними знаходився також і український письменник Старицький, який мав великий вплив на Олену, намовляв її до літературної праці і се йому вдалося. Олена добре вміла українську мову, а знаючи також кілька чужих мов, взялася до перекладів книжок.

В Київі вона виховувалася у Дівочім Інституті, де осягнула вищу шкільну науку; була вона там під добрим моральним впливом та наглядом. В тодішних часах діставали своє образовання дівчата в таких інститутах. Підчас свого побуту в Київі вона познакомилася, через свого брата Михайла, з поступовим рухом київського студентства, що скріплювало в неї демократичний дух, в якім виховано її дома.

В 1868 році вийшла вона заміж за Петра Косача, який був товаришем Михайла Драгоманова. Чоловік її обняв посаду вищого судді на Волині і від того часу Ольга Косач посвячує себе науковій та літературній діяльности майже постійно. Почала незвичайно цікавитися українськими піснями, звичаями, орнаментами та ношею взагалі. Поставила собі за ціль свого життя працювати для добра і піднесення українського народу та відродження української держави.

Першою працею Олени Пчілки було збирання народних пісень, взорів, вишивок, килимів, взорів писання писанок ітд., яка то праця коштувала її богато часу і труду. Богато пісень, які вона зібрала, ужив її брат Михайло і Житецький у своїх збірниках, а взори вона сама приготовила і в 1876 році видала книжку в Київі під назвою „Український Народний Орнамент", з поясненням про походження українського орнаменту, вишивок і писанок. В тій книжці подала вона народні назви ріжних взорів шиття, писання пи-

Жіноче Товариство ім. Ольги Кобилянської, Роза, Ман.

санок, ткання, подаючи богато примірів.

„Український Народний Орнамент" був першим збірником українських вишивок, килимів та писанок. Ціль авторки у виданню сеї книжки було: зберігти сі взори як богаті скарби української культури для будучих поколінь і поширити народні взори та ношу поміж всякими клясами нашого народу, бо в тодішних часах уважали народний вишиваний одяг відповідним тільки для простих людей, мужиків.

Її бажання сповнилися, бо сей збірник вишивок поширився загально і досить скоро так, що пізнійше мусіли видавати ще кілька видань. Сей збірник знаходився майже в кождій інтеліґентній заможній родині, ним зацікавилося українське інтеліґентне жіноцтво, яке від тоді зачало уживати українські народні взори для прикрашування одежі і хати. Галицьке інтеліґентне жіноцтво також заінтересувалося сим збірником і почало поширювати у себе українські народні взори.

На літературнім поли Олени Пчілки першою працею було перекладення і видання двох оповідань Гоголя, зібрання співомовок Руданського, поему Ластівки „Ганна". В 1883 році вона помагає письменникови Старицькому редаґувати альманах „Рада", в котрім поміщено її гарну поему „Козачка Олена". В тій поемі Олена Пчілка виразно виявляє свої погляди і стремління, і з котрої бачимо, що душа авторки є запалена любовю до рідного краю і що вона поклала собі за ціль працювати для національного освідомлення українських мас.

В 1887 р. вона помагає Н. Кобринській видавати перший жіночий альманах „Перший Вінок", де помістила своє оповідання „Товаришки", а в 1886 році видала свої перші переклади „Українським дітям" і збірку поезій п. н. „Думки-мережанки". В галицькім журналі „Зоря" поміщувала вона свої цікаві оповідання: „Піґмаліон", „Світло Добра і Любови", „Чар", „За Правдою" і „Забавний Вечір". Написала вона також театральну драму-жарт „Сужена не огужена", а для театру Старицького написала комедію „Світова Річ".

В 1891 р. Олена Пчілка і її донька Леся Українка, під впливом Михайла Драгоманова, стають прихильниками бідного народу і щирими другами Павлика та Івана Франка. В тих роках кріпшав царський політичний гнет, Олена Пчілка мала богато родинних клопотів і через те все її діяльність була ограничена.

По революції 1905 р. Олена Пчілка перенеслася з Київа до Полтави, де співредаґувала часопис „Рідний Край", а в 1907 р. перенесла сей самий часопис до Київа, де сама його редаґувала і видавала аж до вибуху Світової Війни.

В тім часописі та у своїх писаннях взагалі вона заявляла, що: „Без культури, без розуму, без світла доброго братського почування і людської любови у всіх станах, без національного самопізнання, поваги до себе й другого — нічого не буде..."

Часопис „Рідний Край" редаґувала вона в поступовім національнім дусі, містила в нім всякі відомости про політику, науку, статті про народне мистецтво, про життя і буття селян, проповідувала рівність для всіх. Кромі того видавала ще і діточий журнал „Молода Україна", як додаток до „Рідного Краю", де подавала українським дітям в цікавій та приступній формі наукові відомости, поміщувала казки, загадки, жарти, а також вірші і оповідання — все аби викликати у дітей зацікавлення до науки і збудити в них амбіцію.

Кромі того писала вона богато статтей до ріжних українських часописів на Великій Україні і в Галичині. Деякі її книжки я вже вичислила повище, але кромі тих написала вона ще такі оповідання: Маскарад, Півтора Оселедця, Золота Писанка, Збентежена Вечеря, Світло Правди і Любови, Рятуйте, Соловйовий Спів, які появилися друком. В богатьох із сих оповідань малює вона життя української інтеліґенції, російський вплив на ню, а також і обставини, в яких інтеліґенція знаходилася на Великій Україні. Важнійші поеми, які появилися друком, є Козачка Олена, Русалка, Юди-

та, Дебора. Богато її творів, які написала вона в недавних роках, є ще не надруковані і тому незвісні українському загалови.

Своєю посвятою для піднесення українського народу і безнастанною працею на поли публіцистики та своїми літературними творами Олена Пчілка здобула собі в українській суспільности великі заслуги. Заслужена вона як українська письменниця, публіцистка і щира народна діячка, котра своїми творами збогатила українську літературу і культуру. В тих творах вона пропаґує самостійний національний розвиток серед нашого народу, кличе до праці над будовою української держави. Своїми творами вона збудила українське жіноцтво із сну та запалила в него амбіцію до освіти, до національного освідомлення і до праці на народній ниві. Олена Пчілка в дійсности була першою жінкою, яка навязала тісні зносини з провідними жінками Галичини і Буковини та спонукала їх до спільної праці на поли освідомлення і поступу українського народу.

Великою заслугою Олени Пчілки є також і те, що вона була матірю, виховательною і дорадницею нашої найбільшої поетки Лесі Українки. Була великою патріоткою, занималася народними справами, старалася поліпшити долю селянства під московським гнетом. Вона мала високе знання, широкий світогляд, була вільнодумного демократичного духа, — і всі ті свої прикмети вона вщеплювала і передала своїм дітям, а спеціяльно Лесі та Михайлови. Під тодішну пору на Україні шаліло московське переслідування всего, що було українське, наша мова була там заборонена, відповідних українських підручників тоді не мож було дістати. Та Олена Пчілка сама складала наукові підручники в українській мові для своїх дітей, перекладала на українську мову вірші, казки і оповідання із російської та инших мов. Вона пильно наглядала над наукою своїх дітей, заохочувала їх до науки, старалася для них о відповідні підручники і не допускала, щоби її діти підпадали під московський вплив. Вона подбала, щоби вони вміли українську історію, літературу, мову та культуру взагалі. Її ідеалом було, щоби її діти були добрими, щирими і корисними Українцями для добра свого народу, а не для користи чужинців.

Ще коли її діти були малі, вона свідомо підготовляла їх до літературного шляху, головно Лесю і Михайла. Як розумна мати вона збудила у них амбіцію стреміти до відзначенняся, дала їм відповідне для літератури високе образовання і зацікавила їх до дальшої науки про літературу инших народів. Наслідки впливу та взірцевого старанного виховання її дітей були незвичайно великі, бо її син Михайло (псевдонім: Обачний) став українським письменником, а донька Леся стала найбільшою і найславнійшою українською поеткою та чи не найсильнійшою поеткою на весь світ. Ось що пише Олена Пчілка до свого приятеля: „В дітей мені хотілось перелити свою душу і думки, і з певністю можу сказати, що мені се вдалося. Не знаю, чи стали-б Леся і Михайло українськими літератами, коли-б не я? Може-б стали, але хучшій що ні..."

Шлях, котрим пройшла Олена Пчілка через 80 років свого життя, вимагав богато трудної і важкої праці, терпеливости, витревалости і сильної віри, а також посвяти, сильного духа і здорового розуму. Шлях її був довгий, тернистий, повний всяких перешкод. Вона родилася в часах, коли весь український нарід терпів страшний царський гнет. Виростала в часах, коли наш нарід, поневолений Москвою, приупадав на дусі і зневірювався у свої визвольні змагання через строге переслідування. Москалі всіми силами старалися змосковщити наш нарід, і перш усього зачинали від інтеліґенції. Та Олена Пчілка не піддавалася московському впливови, але навпаки стала завзятою українською діячкою. Пережила світову війну а також і українську війну з Москалями і Поляками, перебуваючи весь час на Україні. В 1924 р. осілася в Києві, де працювала у Всеукраїнській Академії Наук в ріжних комісіях, між ин-

ВАРТІСТЬ ДІТОЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ В РІДНІЙ МОВІ.

Виховання дитини се найважнійше завдання кождої матері. І тому святим обовязком кождої матері є дати своїй дитині крім поживи, одягу ітп., також і найкраще виховання.

Мати, котра не сповняє своїх материнських обовязків супроти виховання дитини, не має права зватися матірю.

А не одна мати занедбує сі обовязки, зрікається свойого найвищого післанництва, виховати із своєї дитини людину таку, яка-б принесла потіху і честь не тільки матері, але й свому народови.

Маємо богато способів, щоби, як слід, повести виховання дитини.

Одним із дуже важних чинників у вихованню є безперечно також добра діточа література.

Кажуть, що добра книжка то найліпший приятель людини.

Та з досвіду знаємо, що найкращою книжкою для дитини є книжка писана в рідній мові. Відповідно дібрана книжка лишає свій добрий вплив на ціле життя дитини. Вона, мов те сонечко ясне, своїм промінням озолочує шлях життя дитини.

Та вже неоцінену вартість для наших дітей має добра книжка в рідній мові тут, де судьба кинула нас далеко поза межі рідного краю.

Живемо в Канаді. Знаємо добре, як наші діти скоро тут анґлійщаться. Аж диво нераз. Ще не вспіла дитина добре вимовляти слів, ще й самі до неї здрібніло все говоримо, мовляв, лекше поняти дитині — а тут, на велике наше здивовання, вийшла дитина раз чи два рази на вулицю і вже приносить до хати анґлійські слова, дом, окс[illegible]е вимовляє їх. метрів, або[illegible]б, що з повітрям вдихають [illegible]глійську мову. Воно ніби і не [illegible]я. Всюди окруження анґлій[illegible]діти тимсамим страшенно ско[illegible]ться анґлійської мови. А що її [illegible]е чують і уживають як рідної, [illegible] й лекше говорити їм по анґлій[illegible], чим по українськи. А вже коли [illegible]на піде до школи та як тільки [illegible]хи навчиться читати, так і зараз [illegible]ке в школі казки читати і навіть до дому можна їй книжки з казками приносити, а крім того має ще можливість всякі „фоні пейперс" читати — то певна річ, що з часом така дитина ніколи не виявить великого заінтересовання прочитати дещо у рідній мові, хоч і буде вміти читати по українськи.

І тому то великим обовязком кождої матері є з-зарання, з наймолодших літ зацікавити дитину українською книжкою.

Правда, воно з початку трохи тяжко, але звичайно кождий початок тяжкий. Я знаю се сама по собі. Та сьогодня я можу похвалитися, що моя дитина любить читати по українськи так само добре, або ще й ліпше, як по анґлійськи. Цікаво буде може знати, як се сталося? Ну, та звичайно, нічо тут трудного нема. Насамперед, як дитина починала розуміти дещо, я їй оповідала ріжні байки, як то чи не кожда мама робить, відтак читала легонькі казочки, а минуло дитині пять літ, я зачинала поволи вчити її читати і писати по українськи, так, що як дитина пішла до анґлійської школи, то вже вміла трохи читати і писати по українськи. Ну, а потім я підучувала дитину і заохочувала, щоби вона сама читала легонькі і цікаві книжечки з казками та журналики діточі. А головне, що я заборонила дитині дома читати анґлійські книжки з казками.

Правда, з початку нерадо се дитина робила, та з часом привикла, заінтересувалася і полюбила читати по українськи, так, що тепер все хотіла би якусь нову книжку мати, а старі по кільканайцять разів поперечитувала.

Користь з того велика. Крім доброго впливу на інтелектуальний розвиток дитини, приносить добра українська книжка ще й національні користи. Така дитина богато ліпше говорить по українськи, богато нових слів навчиться, яких уживає в розмові та мимоволі закорінюється в ній любов до всего, що своє рідне, любов, якої певно жадна життєва буря не в силі буде затерти. Не богато труду, а користи великі.

та, Дебора. Богато її творів, які написала вона в недавних роках, є ще не надруковані і тому незвісні українському загалови.

Своєю посвятою для піднесення українського народу і безнастанною працею на поли публіцистики та своїми літературними творами Олена Пчілка здобула собі в українській суспільности великі заслуги. Заслужена вона як українська письменниця, публіцистка і щира народна діячка, котра своїми творами збогатила українську літературу і культуру. В тих творах вона пропаґує самостійний національний розвиток серед нашого народу, кличе до праці над будовою української держави. Своїми творами вона збудила українське жіноцтво із сну та запалила в него амбіцію до освіти, до національного освідомлення і до праці на народній ниві. Олена Пчілка в дійсности була першою жінкою, яка навязала тісні зносини з провідними жінками Галичини і Буковини та спонукала їх до спільної праці на поли освідомлення і поступу українського народу.

Великою заслугою Олени Пчілки є також і те, що вона була матірю, виховательною і дорадницею нашої найбільшої поетки Лесі Українки. Була великою патріоткою, занималася народними справами, старалася поліпшити долю селянства під московським гнетом. Вона мала високе знання, широкий світогляд, була вільнодумного демократичного духа, — і всі ті свої прикмети вона вщеплювала і передала своїм дітям, а спеціяльно Лесі та Михайлови. Під тодішну пору на Україні шаліло московське переслідування всего, що було українське, наша мова була там заборонена, відповідних українських підручників тоді не мож було дістати. Та Олена Пчілка сама складала наукові підручники в українській мові для своїх дітей, перекладала на українську мову вірші, казки і оповідання із російської та инших мов. Вона пильно наглядала над наукою своїх дітей, заохочувала їх до науки, старалася для них о відповідні підручники і не допускала, щоби її діти підпадали під московський вплив. Вона подбала, щоби вони вміли українську історію, літературу, мову та культуру взагалі. Її ідеалом було, щоби її діти були добрими, щирими і корисними Українцями для добра свого народу, а не для користи чужинців.

Ще коли її діти були малі, вона свідомо підготовляла їх до літературного шляху, головно Лесю і Михайла. Як розумна мати вона збудила у них амбіцію стреміти до відзначенняся, дала їм відповідне для літератури високе образовання і зацікавила їх до дальшої науки про літературу инших народів. Наслідки впливу та взірцевого старанного виховання її дітей були незвичайно великі, бо її син Михайло (псевдонім: Обачний) став українським письменником, а донька Леся стала найбільшою і найславнійшою українською поеткою та чи не найсильнійшою поеткою на весь світ. Ось що пише Олена Пчілка до свого приятеля: „В дітей мені хотілось перелити свою душу і думки, і з певністю можу сказати, що мені се вдалося. Не знаю, чи стали-б Леся і Михайло українськими літератами, коли-б не я? Може-б стали, але хучшій що ні..."

Шлях, котрим пройшла Олена Пчілка через 80 років свого життя, вимагав богато трудної і важкої праці, терпеливости, витревалости і сильної віри, а також посвяти, сильного духа і здорового розуму. Шлях її був довгий, тернистий, повний всяких перешкод. Вона родилася в часах, коли весь український нарід терпів страшний царський гнет. Виростала в часах, коли наш нарід, поневолений Москвою, приупадав на дусі і зневірювався у свої визвольні змагання через строге переслідування. Москалі всіми силами старалися змосковщити нарід, і перш усього зачинали [illegible] телігенції. Та Олена Пчілка не [illegible] валася московському впливови, навпаки стала завзятою українською діячкою. Пережила світову війну, також і українську війну з Москалями і Поляками, перебуваючи весь [illegible] на Україні. В 1924 р. осілася в Києві де працювала у Всеукраїнській Академії Наук в ріжних комісіях, між ин

ВАРТІСТЬ ДІТОЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ В РІДНІЙ МОВІ.

Виховання дитини се найважнійше завдання кождої матері. І тому святим обовязком кождої матері є дати своїй дитині крім поживи, одягу ітп., також і найкраще виховання.

Мати, котра не сповняє своїх материнських обовязків супроти виховання дитини, не має права зватися матірю.

А не одна мати занедбує сі обовязки, зрікається свойого найвищого післанництва, виховати із своєї дитини людину таку, яка-б принесла потіху і честь не тільки матері, але й свому народови.

Маємо богато способів, щоби, як слід, повести виховання дитини.

Одним із дуже важних чинників у вихованню є безперечно також добра діточа література.

Кажуть, що добра книжка то найліпший приятель людини.

Та з досвіду знаємо, що найкращою книжкою для дитини є книжка писана в рідній мові. Відповідно дібрана книжка лишає свій добрий вплив на ціле життя дитини. Вона, мов те сонечко ясне, своїм промінням озолочує шлях життя дитини.

Та вже неоцінену вартість для наших дітей має добра книжка в рідній мові тут, де судьба кинула нас далеко поза межі рідного краю.

Живемо в Канаді. Знаємо добре, як наші діти скоро тут анґлійщаться. Аж диво нераз. Ще не вспіла дитина добре вимовляти слів, ще й самі до неї здрібніло все говоримо, мовляв, лекше поняти дитині — а тут, на велике наше здивовання, вийшла дитина раз чи два рази на вулицю і вже приносить до хати анґлійські слова, та й не зле вимовляє їх.

Кажуть, що з повітрям вдихають діти і анґлійську мову. Воно ніби і не дивниця. Всюди окруження анґлійське і діти тимсамим страшенно скоро вчуться анґлійської мови. А що її більше чують і уживають як рідної, тому й лекше говорити їм по анґлійськи, чим по українськи. А вже коли дитина піде до школи та як тільки трохи навчиться читати, так і зараз може в школі казки читати і навіть до дому можна їй книжки з казками приносити, а крім того має ще можливість всякі „фоні пейперс" читати — то певна річ, що з часом така дитина ніколи не виявить великого заінтересовання прочитати дещо у рідній мові, хоч і буде вміти читати по українськи.

І тому то великим обовязком кождої матері є з-зарання, з наймолодших літ зацікавити дитину українською книжкою.

Правда, воно з початку трохи тяжко, але звичайно кождий початок тяжкий. Я знаю се сама по собі. Та сьогодня я можу похвалитися, що моя дитина любить читати по українськи так само добре, або ще й ліпше, як по анґлійськи. Цікаво буде може знати, як се сталося? Ну, та звичайно, нічо тут трудного нема. Насамперед, як дитина починала розуміти дещо, я їй оповідала ріжні байки, як то чи не кожда мама робить, відтак читала легонькі казочки, а минуло дитині пять літ, я зачинала поволи вчити її читати і писати по українськи, так, що як дитина пішла до анґлійської школи, то вже вміла трохи читати і писати по українськи. Ну, а потім я підучувала дитину і заохочувала, щоби вона сама читала легонькі і цікаві книжечки з казками та журналики діточі. А головне, що я заборонила дитині дома читати анґлійські книжки з казками.

Правда, з початку нерадо се дитина робила, та з часом привикла, заінтересувалася і полюбила читати по українськи, так, що тепер все хотіла би якусь нову книжку мати, а старі по кільканайцять разів поперечитувала.

Користь з того велика. Крім доброго впливу на інтелектуальний розвиток дитини, приносить добра українська книжка ще й національні користи. Така дитина богато ліпше говорить по українськи, богато нових слів навчиться, яких уживає в розмові та мимоволі закорінюється в ній любов до всего, що своє рідне, любов, якої певно жадна життєва буря не в силі буде затерти. Не богато труду, а користи великі.

На еміґрації ми повинні особливу увагу звернути на добірну діточу літературу у рідній мові. А маємо вже богато гарних українських книжечок для дітей. Головно по війні діточа література збільшилася о много гарними виданнями із високо-патріотичним змістом. Найбільше видавництво для дітей і молоді є „Світ Дитини" у Львові.

Матері Українські! Не забуваймо, що від доброго виховання дітей залежить успіх цілої нації. А одним власне важним чинником у вихованню є добра діточа література у рідній мові. Тож не жаліймо купити нашим дітям добрих книжок. Постараймося заохотити дітей до читання книжок таким чи другим способом, а певно що тоді наші діти стануть потіхою для нас, родичів, а вірою і надією для українського народу. **С. Б.**

Обовязок.

М. Старицький: Іди туди, куди повинність кличе!

І. Тобілевич: Незалежність і панування без обовязків неможливе.

Леся Українка: Права без обовязків — то сваволя.

В. Винниченко: Обовязок не повинен знати серця.

Б. Грінченко: Кождий повинен боронити свій рідний край, не жалуючи життя.

С. Черкасенко: Жить, а не вмірать за рідний край і люд повинен всякий.

В. Пачовський: Обовязок маю для свого краю — життя віддать.

Людські Втрати Світової Війни.

Людські втрати з 4-літньої різні мусіли бути великанські. Щойно по війні обчислили їх докладно, при чім не враховано тих тисячів полонених, що погибли чи пропали в російськім полоні на Сибірі й у Туркестані. Сі страти виглядають так:

Центральні Держави:

Держава:	Вбитих:	Ранених:
Німеччина	1,885,000	4,248,000
Австрія	1,500,000	2,000,000
Туреччина	500,000	750,000
Болгарія	70,000	100,000
Разом	3,955,000	7,098,000

Аліянти:

Держава:	Збитих:	Ранених:
Росія	2,500,000	6,000,000
Анґлія	743,000	1,000,000
Анґл. кольонії	202,000	429,000
Франція з кол.	1,426,000	2,700,000
Італія	467,000	950,000
Румунія	159,000	170,000
Бельґія	115,000	220,000
Сербія і Чорногора	690,000	1,100,000
Америка	57,000	246,000
Разом	6,389,000	13,508,000

Разом центральні держави і аліянти втратили кругло 10 міліонів людей убитих і 20½ міліонів ранених. Скільки людської творчої сили і праці пропало даремно!

В одній тільки битві над Марною в 1914 році впало по обох сторонах кругло 70,000 убитих людей.

Жінка: Мені здається, що коти найдурнійші сотворіння на світі.

Муж (задуманий): Так.. моя ти найдорозша кіточко!...

В пашпортовім бюрі.

— Маєте які окремі знаки?

— Так, на правій нозі подерту підошву.

ПРОДУКЦІЯ І ПРОДАЖ ВОЛОВИНИ В КАНАДІ.

До кінця 1900 року худоба мясного типу була найбільше розповсюднена в Канаді. В західній Канаді тоді успішно процвітало ренчарство, де великі череди найлучшої якости мясного типу худоби вандрували самопас. Звідси власне Канада висилала річно великий процент худоби на продаж в тім часі. В Онтеріо і инших провінціях на сході, корова „подвійної цілі" на молоко і мясо, була майже виключно фармерською коровою, а витовщування бичків зерном і бураками зимою загально практикувалося.

В тих часах в Канаді було богато годівельників доброго типу худоби, головно з раси „шортгорн". Великі поступові годівельники в східній Канаді почали спроваджувати з Анґлії худобу чистої крови і найлучшої раси, „для подвійної цілі", ще в 1830 році. Трохи пізнійше знов ренчарі в західній Канаді імпортувати з Анґлії найлучші раси мясного типу худоби „шортгорн", „герефорд", і „абердін аньґус", так, що з часом ренчарі і фармері Злучених Держав приїздили купувати расових самців від канадійських властителів расової худоби для поліпшування расової худоби в своїм краю.

В перших десятьох роках 20 століття прийшла скора зміна при плеканню і продаванню худоби в Канаді. В тім часі головно більшість вільних пасовиск, ренчів в західній Канаді, заселили гомстедовці, вимішуючи ренчарів, які плекали деколи і по 20,000 штук гарної расової худоби. Рівночасно у східній Канаді, після трудних фінансових обставин 1908 року, фармері почали братися більше виключно до молочарства. Бажаючи побільшити видаток молока від „шортгорн" коров, почали уживати до розплоду самців з рас „голстін", „ейршир" і „джерзі" — виключно молочних рас — та по якімсь часі таким перехрещуванням змінили давний тип худоби так, що не була вона відповідна ні на доброї якости мясо, ані на молоко. (Щось подібне роблять тепер фармері в деяких околицях на заході Канади). В таких обставинах значно зменшилося число доброї худоби на мясо і перед 1910 роком Канада майже перестала вивозити живу худобу і мясо за кордон.

Виставлені перед суддю річні телята товсті і гарно викінчені для рі ні.

Від 1910 до 1920 року число худоби знов значно збільшилося, головно в західній Канаді, де нові поселенці з кождим роком розводили все більше

худоби, як початкове змагання дорібку на гомстедах. Цілковите знесення тарифи на канадійську худобу в Злучених Державах 1913 року отворило добрий ринок на всяку надвижку невитовщеної худоби з пасовиска на продаж. В 1914 році знов Світова Війна витворила надзвичайне запотребовання на всякого сорта худоби і через кілька років високі ціни постійно заохочували до плекання більшого числа худоби так, що в тім часі число худоби в Канаді збільшилося о 50 процент, чим се було в 1911 році. Таке збільшення худоби було головно в західніх провінціях. Звідси власне певне число ренчарів, початкові і великі пшеничні фармері висилали на продаж величезну скількість худоби впрост з пасовиск в осени для дальшої годівлі і витовщування зерном. В 1919 р. пів міліона штук худої худоби було вислано з Канади до годівельників в Злучених Державах, які витовщували їх кукурудзою через кілька місяців, а відтак продавали до різнів.

Рівночасно заохочувано до викінчування худоби зерном тут в Канаді і домініяльний департамент рільництва оплачував доставу і инші кошти тим

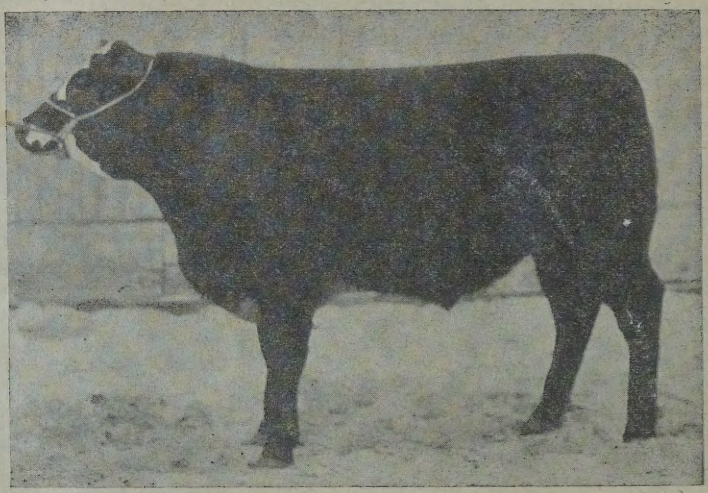

Знамените звіря типу на мясо. Коротке, має широкі крижі і глибоке в тулові; має рівну лінію здовж верхом і під черевом та низьке на ногах.

фармерам чи годівельникам, які купували худобу на „стак ярдах” для викінчування зерном.

З причини такого надзвичайного збільшення числа худоби протягом десятьох років в Канаді, ми не були добре приготовані, коли по війні 1920 року почали ціни падати. У західній Канаді було забогато молодої худоби на продаж у кождого ренчара і фармера, передержування якої коштувало дорого через посушливий 1918 рік і надзвичайно довгу й остру зиму 1919 — 20 рр. В 1921—22 рр. знов наложення тарифи на канадійську худобу Злученими Державами, значно утруднило корисний збут худоби в осени з пасовиск і се спричинило великі втрати для власників.

Від 1920 р. знов прибралося инший спосіб для оживлення сеї ділянки господарства. Немаючи корисного збуту на невикінчену худобу з пасовиск, фармері почали плекати її менше, а многі почали продавати молоді телята на телятину, на що виробилося досить добре запотребовання. Набута привичка через ряд минулих років — продавати худу худобу впрост з пасовиск до Злуч. Держав на дальшу го-

дівлю зерном — дуже шкідливо відбилася і ще тепер відбивається на цінах худоби. Через те, що 70 процент худоби річно ще присилають на „стак ярди”, в останніх чотирох місяцях року всі кляси худоби на продаж терплять на ціні і се стало ясним, що нам треба більше практикувати витовщування худоби зерном в зимі, щоби поліпшити якість її мяса і сим способом розложити продаж її на ріжні пори року.

Хоч вже маємо богато околиць з мішаними господарствами, де поплатним є розводити і плекати власну молоду худобу та викінчувати її зерном на мясо, великі пшеничні фармері на заході і в Онтеріо, де обставини не надаються до розплоджування і плекання молоднику, почали купувати від ренчарів худобу на витовщування зерном. Ренчарі є змушені дальше продавати молоду худобу впрост з пасовиск в осени, бо вони не мають власного зерна, щоби могли самі її викінчувати для різників. Також худоба на ренчах, маючи найлучшу кров в собі, бо через минулих 50 років ренчарі вибирали і спроваджували найлучшого типу расові самці для постепенного поліпшування худоби, є росла, пожаданої форми і доброї раси. Тому вона лучше надається до продажі впрост з пасовиск для викінчування зерном тут в Канаді, чи за кордоном.

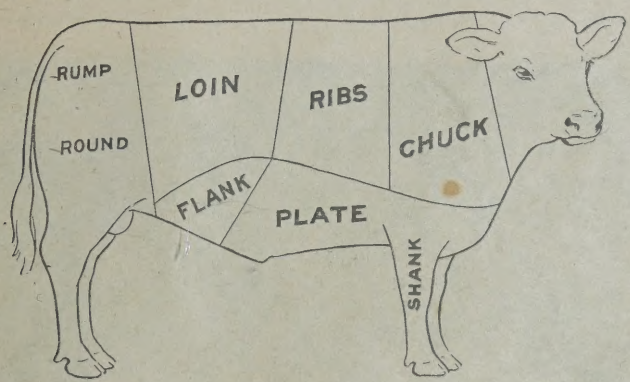

Найдорощі кусні мяса є „лайн”, „рибс” і „ромп”. Ся горішна частина звіряти видає дорогу половину мяса. Тому ширина крижей і глибина тулова є конечно потрібні прикмети звіряти на мясо.

Такому новому змаганню в певній мірі помогло знесення ембарґо в 1923 році, заборонення анґлійським купцям спроваджувати живу канадійську худобу, по якім знов слідувало постепенне поліпшення ціни на худобу. Таке поліпшування ринкових условин для збуту худоби тревало до 1925 р., коли то було подостатком сіна і паші і сприяючі ціни знов відновили довіря до корисного плекання худоби на мясо. Се привернене довіря не тревало довго, бо в 1926 році ціни на анґлійськім ринку дуже упали і висилка добре витовщеної худоби перед весною значно зменшилася. На нещастя в той час і ринки в Злучених Державах не були вдоволяючі на тяжку, витовщену худобу. І як би не було добре домашне запотребовання, яке підтримало ціни, то годівельники худоби були-б понесли великі втрати. Такі несподівані зміни на ринках знов припинили охоту до витовщування худоби на мясо і канадійські годівельники перестали забирати худобу зі „стак ярдів” на викінчування.

В осени 1927 року ціни на худобу нагло підійшли в гору, бо доглянули, що в Злучених Державах був надзвичайний брак худоби на мясо, а подостатком паші на витовщування худоби. Вся надвижка канадійської худоби в тім році була вивезена до Злуче-

них Держав і властителі тішилися добрими цінами.

Зваживши ті скоки в ринкових цінах на канадійську худобу, воно представляється ясним, що вивіз худоби, головно лучшого типу, є потрібний для піддержання рівноваги в цінах. Але рівночасно наше домашне канадійське запотребовання, яке зуживає поверх 85 процент нашої худоби на продаж річно, є найважнійшим чинником для збуту щорічної надвижки худоби на мясо.

На нещастя сей факт загально не доцінюється і часто виглядає, що ми трактуємо домашний ринок лише як місце для збуту всякого дрантя в формі мяса, на яке нема збуту деинде. Канадійські ринки, головно на заході, дістають що року велику скількість худоби, якій бракує пожаданого плоду і відповідного витовщення. Ся скількість невідповідного мяса переладовує ринок на некористь доброго мяса і, безперечно, його ликова і несмачна прикмета ослаблює запотребовання і охоту споживачів на всяку воловину. Один знавець канадійської худоби сказав: „Найгіршими неприятелями добрих цін за добірну худобу на мясо є ті, що плекають сяку-таку так звану худобу на мясо, зведеної породи і невідповідно годовану — відпадки худобячої породи”.

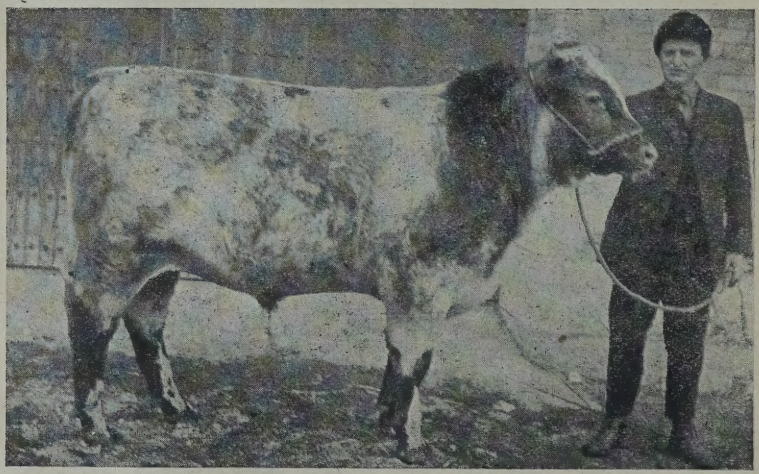

Добрий тип молодого бичка на мясо, потомство самця раси „шортгорн”.

Розсліджування умовин продажі воловини в Канаді Домініяльним Департаментом Рільництва в 1926 р. виказало: 1) що продаж волового мяса по великих містах перевисшає скількість усього иншого мяса разом; 2) що загальне запотребовання є на малі, добре викінчені звірята на мясо, около 800 фунтів ваги, які видають від 450 до 500 ф. чистого мяса; 3) що пересічний споживач немає поняття, як виріжнити добру воловину від злої при купованню, лише вірить різникові на слово; 4) що різники все мають богато невідповідного сорту воловини і продають її замісць доброї; 5) що богато дрібних різників нарочно купують дешеву худобу на мясо, бо при розпродажі такого мяса є богато більший зиск; 6) що ґрейдовання такого мяса, головно по великих різнях, є конечне для протекції споживачів мяса і підтримання цін на худобу та поширення уживаної доброї якости мяса в Канаді; 7) що ґрейдовання волового мяса для вказання його якости споживачам у малих містах і місточках тепер неможливе, тому, що кож-

дий льокальний різник сам ріже худобу без жадної супервізії ітп.

Вслід за сим дослідженням з початком 1927 року скликано на конференцію репрезентантів великих і малих різнів, представників плекателів худоби, споживачів, департаментів рільництва і инших. На тій конференції обговорено ріжні проблєми відносно поліпшення тих недостач сеї галузи індустрії, вибрано комісію, яка виготовила реґули і увела в життя офіціяльне ґрейдовання волового мяса урядниками Домініяльного Департаменту Рільництва в цілій Канаді.

Ся обслуга для ґрейдовання воловини почала роботу в осени 1929 року і від тоді ґрейдують таке мясо у великих різнях по містах і тепер споживачі можуть діставати доброї і певної якости воловинv після бажаної марки.

Тепер продається двоякий ґатунок ґрейдованого мяса: „чойс” і „ґуд”. Кляса „чойс” є маркована червоним пятном здовж на верху кусня. Се мясо є продуктом з найлучшої, добре викінченої молодої худоби. Кляса „ґуд” є маркована синім пятном і се мясо є трошки гірше від „чойс”, однак доброї якости для споживання. Ґрейдоване мясо також мусить перейти офіціяльну інспекцію що до здоровля.

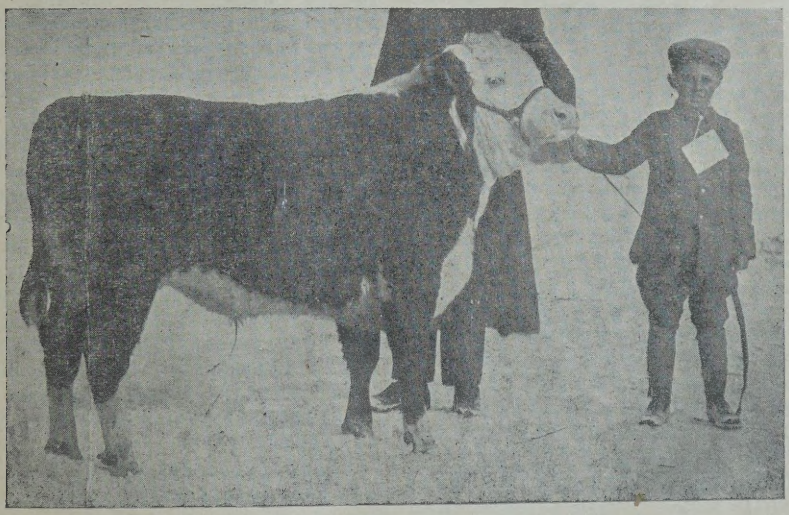

Річне теля, потомство самця з раси „ґерефорд”.

Ся обслуга ґрейдовання воловини дає також ріжні демонстрації між споживачами по містах і місточках, поучуючи про те, як пізнавати якість мяса. Також видано Домініяльним Департаментом Рільництва дуже вартісну книжечку під наз.: „Воловина, як вибирати і приготовляти її для ужитку”. Вироблено також окремі колірові образки з ріжними названими куснями мяса, після яких продають воловину в різнях по містах. Сі книжки і образки Департамент висилає даром кождому, хто бажає їх мати, апелює до споживачів, щоби всюди питали за воловиною ґрейдованою і пятнованою червоною або синьою краскою. Робиться всякі можливі зусилля, щоби поширити запотребовання лучшої якости мяса тут в Канаді.

В перших десятьох місяцях у самім місті Вінніпеґу закупили ґрейдованої воловини з 6,400 штук худоби і запотребовання на се мясо збільшу-

ється, однак дуже мало викінченої молодої худоби привозять на продаж на таку якість мяса.

Отже в той сам час знов ріжні урядники, промотори лучшої худоби з Домініяльного Департаменту Рільництва заохочують продуцентів фармерів, щоби годували добре, найвідповіднійшого типу молоді телята від уродження до 12 або 16 місяців віку, на так зване „бейбі біф”, бо вони найліпше надаються на видаток такої кляси ґрейдованого мяса. По ріжних місцевостях орґанізується так звані „централі викінчування худоби на мясо”, де фармері годують власні телята доброю домашною пашою через цілий рік, а коли вони вже добре витовщені, тоді звозять їх в одно центральне місце на виставу і продаж, або по виставі відсилають їх на продаж до „стак ярдів”.

Такі централі годівлі худоби зорґанізовано в північній Манітобі в околиці Давфіну, де фармері годували вибрані телята від расових самців і витовщували їх головно вареним ячменем. 30 травня 1931 року звезли їх троками до міста Давфіну на виставу і продаж. При великім числі зібраних дооколичних фармерів і инших, властителі виставляли телята ґрупами по двоє, троє, пятеро, а також в клясі на одиниці, для компетиції о нагороду, призначену Департаментами Рільництва і ин. По виставі відбулася випродаж сеї ситої худоби, яку закупили великі купці, запрошені з Вінніпеґу. Около 60 фармерів виставили 207 штук гарно витовщеної річної худоби, якої пересічна вага була 750 фунтів. Між сими 60 вибраними фармерами виставляли свою худобу також 9 українських фармерів, які пописалися, в порівнанню з иншими, досить добре. Н. Фекула з Етелберт одержав першу нагороду за двоє телят в ґрупах двійок, в яких було 64 телят. Як на перший раз, сей ярмарок на ситу худобу випав досить вдоволяючо і робляться знов приготовання до подібної вистави і продажі такої худоби на слідуючу весну. Було-б добре, як би наші фармері по инших околицях, які мають трохи лучшу худобу, робили змагання годувати добре і постійно молоду худобу зерном на продаж. Сим пристосованням до ринкових вимог можуть поліпшити користь з худоби для себе і для краю.

Ті фармері, що не мають відповідної худоби, лише множуть то зведене сотворіння „своїми бугайцями”, яке переладовує ринки і збиває ціни на лучшу худобу, повинні зрозуміти се, що вони роблять сим велику шкоду для себе і для инших годівельників лучшої худоби.

Нема оправданої причини, чому кождий, навіть найбіднійший фармер не може плодити доброї худоби в сім краю. Провінціональні Департаменти Рільництва дають чистої крови расових бугаїв для розплоду на виплати, або виарендовують для кількох сусідів за низьку річну оплату. Домініяльна Галузь Скотоводства також визичає вибраних расових бугаїв, де тільки зорґанізується три ґрупі сусідів по три, або більше у кождій ґрупі і зроблять замовлення на три бугаї разом тої самої раси. Сей департамент присилає бугаї даром і оплачує кошт достави до найблищої стації. У фармерів вимагають лише, щоби доглядали їх і поправляли собі якість худоби.

Через слідуючу осінь і зиму повинно поорґанізуватися якнайбільше фармерів в українських оселях і зробити замовлення до Dominion Live Stock Branch, Ottawa, щоби звідтам доставили расових бугаїв на слідуючу весну.

Факт є, що худоба на мясо також продається під сю пору по низькій ціні, однак на ніякі инші фармерські продукти нема таких сприяючих виглядів в будучности, як на добру худобу. Худоба на мясо є одним з продуктів фарми, якого нема в світі забогато, противно, в деяких краях є великий брак худоби. Навіть тут в Канаді річне число худоби на продаж значно зменшилося.

В слідуючих роках продано таке число худоби на мясо:

1926	року продано	1,052,663	штуки.
1927	року продано	1,021,373	штуки.
1928	року продано	964,866	штук.
1929	року продано	921,125	штук.
1930	року продано	676,076	штук.

З поліпшенням економічних обставин поліпшуться ціни на добру худобу, однак то зведене дрантя непотрібним плодом, а ще гірше невідповідною годівлею, є і буде лише тягаром для сеї галузи індустрії.

Теодор Боднар,
Дистріктовий промотер худоби.

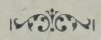

Гумор.

Ще про Троцького.

Хтось сказав до Троцького, що як він умре, то його ґеніяльний мозок дадуть на вічний переховок до спірту.

На се відповів Троцький:

—Ні, як я умру, то мозок мій дайте Сталінови, а спірт Рикові.

На Україні.

— Як у вас на селі живеться?
— Стара й нова біда.
— Маєте вже електрифікацію?
— Еге-ж!
— І світять електрикою?
— Іноді.
— Як се іноді?
— Та як грім ударить.

Стрілецька алярмова молитва.

Отче наш, іже єси, яко породила єси Спаса душам нашим, амінь!

На ярмарку.

Маґік: Пані і панове! Ота пані зараз зникне без сліду!

Голос: Зачекайте! Випустіть сю молоду, візьміть мою старшу.

В школі.

Учитель: Коли природа скривдить чоловіка в одному напрямі, то за се нагороджує в другому. Приміром: Сліпий не бачить, та за те має дуже добрий слух: Ученик Шкварок скаже мені подібний примір.

Ученик: Приміром бідний: не має грошей, та за се має дуже добрий апетит.

В аптиці.

Фармацевт: Що се за лік у сій фляшочці без напису?

Аптикар: О, се славний лік, якому сотки людей завдячують своє життя, а який продаємо, як не можемо прочитати рецепти.

Біда з терміном.

Два вчені професори хемії на українськім радянськім університеті в Харкові стрінулися на вулиці.

— Скажіть мені, товаришу, що означає у вашій книжці хемічна революція? Що ви під сим розумієте?

— То бачите мала бути хемічна реакція, але знаєте, що в нас не можна такого терміну уживати.

Чемність.

Жінка до лікаря, який вже четвертий раз приходить до хорого мужа:

— Пане докторе, не гнівайтеся, але мій муж вже здоровий.

Не дурний.

Вернув чоловік з ярмарку і каже до жінки:

— Ото, жінко, нині цілий день страх, як полотно крали.

— Чи не вкрали і тобі?

— Мені? Я не дурний. Я цілий день своє носив, аж вечером вкрали.

По відчиті.

— Чого у вас такі червоні долоні?

— Я був на відчиті і мусів плескати в долоні.

— Так добре прелеґент говорив?

— Не дуже добре, але цілий час на мене дивився.

За тих пару ґрадусів.

Як відомо, радянська влада заборонила спершу продавати спірт. Дядьки гонили самогон. Потім дозволено продавати „монопольку” в таких самих фляшинах, як колись за царя. Та вона на пару ґрадусів слабша від „николаївської”.

Дядьки похитували головами й говорили:

— Ну, і варта-ж було за тих пару ґрадусів робить революцію?!...

Жіноче Товариство при Соборі св. Покрови в Вінніпеґу, Ман.

ВЕНТИЛЯЦІЯ СТАЙНІВ ДЛЯ ДІЙНИХ КОРОВ.

Всі ми знаємо, що молоко і молочні продукти мають велику поживну вартість для людей. Молочні вироби можуть бути також причиною ріжних слабостей тому, що разом з ними легко можуть перенестися заразки ріжних слабостей до людського орґанізму. Певна скількість недуг може походити від самих коров, тому треба вважати, щоби дійні корови були здорові. А щоби корови були здорові, їм треба дати відповідне приміщення або стайню.

Крім світла, перегородок, ясел та підлоги потрібно також подостатком свіжого воздуху у стайні, бо свіжий воздух є дуже важною річчю для здоровля коров. Але у кліматі, який є в західній Канаді, доступ свіжого воздуху у стайнях для дійних коров повинен бути споряджений так, щоби коровам не було за зимно. Се осягається тим чином, що уладжується систему вентиляції, яка достарчає свіжого воздуху до стайні і забирає зіпсутий воздух. При сім також осягається те, що температура в стайні задержується рівномірною і вигідною для коров.

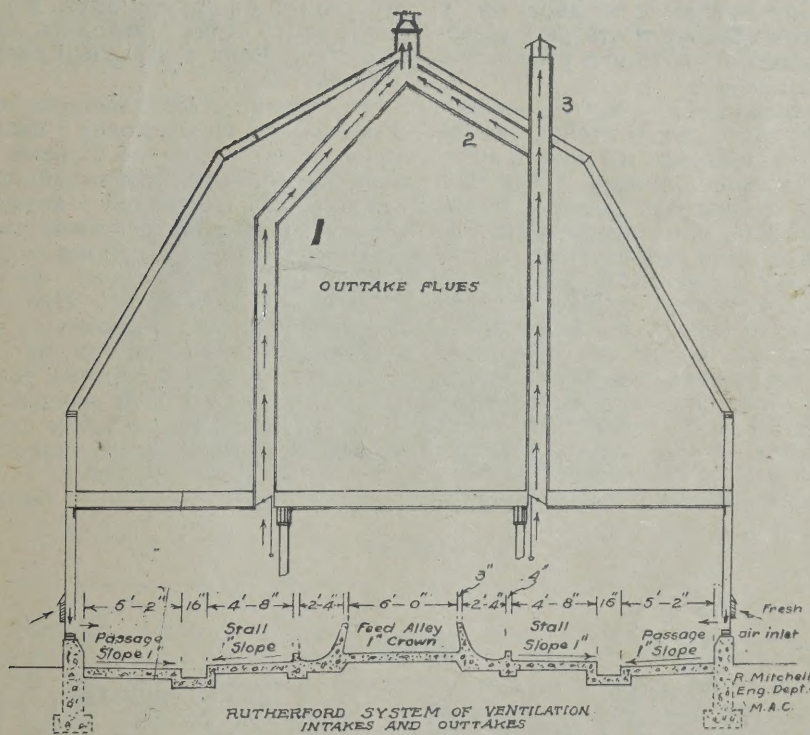

RUTHERFORD SYSTEM OF VENTILATION INTAKES AND OUTTAKES

Щоби вентиляція була вдоволяючою, величина стайні повинна відповідати скількости штук коров, які в ній перебувають. Пересічно на кожду корову в стайні повинно бути около 600 кубічних стіп воздуху. Сей простір осягається тим, що перегорожі для кождої корови є відповідно великі, порожніх кутів ні проходів нема і височина стелі від підлоги є около ві-

сім стіп. Коли у стайні є замало худоби, або стеля є зависока, в ній є холодно. Коли-ж знов потепліє у стайні при невідповідній вентиляції, тоді є вогко по стінах і стелі.

При заложенню вентиляції у стайнях проводять отвори для свіжого воздуху від 15—18 квадратових цалів на кожду корову. Сі отвори є так близько до землі, як лише можливо, по боках стайні. Тому що погода не все є однакова, сі отвори мають засувки такі, щоби їх можна було легко відчиняти, відповідно до того, звідки вітер віє, та як холодно є на дворі чи у стайні. (На образку ті отвори є зазначені стрілками і коло них є написано "Fresh air inlet".

Для того, щоби зіпсутий воздух міг легко відходити зі стайні, мають душники, якими зіпсутий воздух виходить. Сі душники повинні бути такі, щоби їх квадратовий розмір був два рази більший, чим квадратовий розмір всіх отворів разом, крізь які свіжий воздух іде до стайні.

Коли, наприклад, у стайні є місця на 10 коров, то отвори для доступу свіжого воздуху повинні мати разом 150 до 160 квадратових цалів, а отвори для відходу зіпсутого воздуха повинні мати від 300 до 320 квадратових цалів. Розуміється, що ті отвори робиться так, аби доступ свіжого воздуха був всюди якнайбільше однаковий, а відхід зіпсутого воздуха щоби також відбувався зі всіх кутків стайні однаково.

Отвори для доступу свіжого воздуха роблять по боках стайні. Кождий з них може бути шість цалів широкий і сім цалів довгий. Два є по однім продовжнім боці стайні, а два по другім. Отворів для відходу зіпсутого воздуха може бути два: десять цалів широкий і пятнайцять цалів довгий, або дванайцять і пів цалів в оба боки кождий. (Отвори для відходу зіпсутого воздуха на образку показані в формі рур, що гей би комини йдуть від стелі стайні крізь стрих і виходять аж на верх даху. Вони є зазначені словами: "Outtake flues".

Вентиляція стайнів набирає щораз більшої ваги. Поява нових і поширювання давних слабостей більшає і робить богато шкоди між худобою. При невідповідній вентиляції і корови не є такі здорові. Їх травлення поживи відбувається повільно. Вони не дають стільки молока як повинні і не є відпорні на ріжні слабости. При ослабленій системі і телята родяться не такі здорові і жваві, як там, де стайні мають подостатком свіжого воздуху.

Треба отже подбати про достаточний доступ свіжого воздуху для дійних коров у стайнях. Вентилятори не коштують богато грошей.

К. С. Продан.

Дотепи.

От за що.

Від години мордується на гостинці властитель авта над направою мотору. Надходить з недалекої фарми коваль, стукнув три рази молотком і направив мотор. За направу зажадав 10 долярів.

— Що? Ви стукнули лишень три рази і хочете аж 10 долярів? Як ви числите?

— Числю по долярови за одно стукнення...

— Ну, а решта?

Сім долярів за те, що я знав, де треба стукнути.

Дідова молитва.

— Діду! Молитеся?

— Та молюся.

— За большевиків, діду?

— За большевиків.

— А перше за царя молилися?

— Та молився.

— І вимолили що в Бога?

— Бог змилувався і царя чорт забрав.

———§———

При концертовій касі.

— Чому ви хочете платити тільки половину ціни?

— Бо я на одно вухо глухий.

ПАЧКИ З ПЧОЛАМИ

Велика скількість пчіл, які плекають канадійські пасічники, походять з пачок. Пасічники спроваджують сі пачки з полудневих стейтів Злучених Держав: з Алабами, Каролайни, Тексасу і ин. Спроваджування 2-фунтових або 3-фунтових пачок показалося практичним і вигідним. Тому то велике число пасік в Манітобі і инших провінціях Канади заповняється пачками пчіл що весни.

Пачки з пчолами замовляється зимою або вчасною весною, щоби вони прибули у першій половині квітня, або до першого травня. Їх можна спроваджувати з матками, що по більшій части і роблять, або й без маток. З пачки, в якій є два фунти пчіл і одна матка, до початку медозбору буде досить пчіл, щоби вулик був повний.

Перед тим, заки пачки з пчолами мають прибути, треба мати готові вулики. В кождім вулику має бути не менше, як чотири рамки з відтягненою або невідтягненою вощиною. Так приготовані вулики порадно є поставити в таких місцях, де пчоли мають стояти через літо.

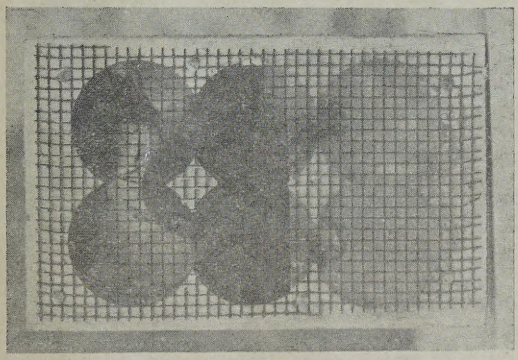

Клітка, в якій посилають матку з кількома пчолами.

По одержанню пачок з пчолами, треба пчолам дати їсти. Се робиться в той спосіб, що приготовляється сироп з одної части білого цукру і одної части теплої води. Коли цукор розтопиться у воді, взяти чисту щітку, вмочити її у сироп і мастити по сітці клітки, в якій є пчоли; так маститься щіткою з сиропом, доки кожда пачка пчіл висмокче около пів фунта сего сиропу. Звичайно пачки мають бляшанку з сиропом або цукорками. На се не треба зважати, але нагодувати пчоли сиропом своєї роботи. Найвигіднійше робити се по полудні.

Коли пчоли вже нагодовані, рамці в вуликах зсувається на бік. З пачки добувається клітку з маткою, коло якої є з десять або дванайцять пчіл. Сю кліточку з маткою вішається лише двома рамцями у вулику так, щоби вона не перешкоджувала дашкові вулика стояти на свойму місці. Кліточки з маткою не можна відчиняти. Пчоли самі прогризуть отвір, щоби матка вийшла з клітки. Буває, що коли хто з несвідомости отворить кліточку, в якій є матка, і коли матка відразу вийде з клітки, то її пчоли заїдають.

Пачку з пчолами відчиняється а пчоли витрясається до вулика. Решту пчіл, які ще зісталися в пачці, лишається і їх з пачкою ставиться до вулика на підлогу верхом чи отвором до гори. Вулик накривається і лишається в спокою.

На другий або третий день в полудне можна заглянути, чи матка вийшла і викинути порожні клітки — велику, в якій були пчоли і малу, в якій була матка. Коли би матка ще не вийшла зі своєї клітки, то можна зробити маленьку дірочку цвяхом в папері, який затикає дірку. Клітку з маткою знов лишається між рамцями.

Коли є мід з минулого року у вощині, то можна дати його у вулики 4 або 5 рамок. Коли-ж такого меду нема, пчоли треба годувати сиропом, який робиться в спосіб висше згаданий. Сироп дається в спеціяльних приладах для годівлі пчіл, або наливається у бляшанки такі, як від меду або від повил. У накривці таких бляшанок пробивається з десять дірочок маленьким цвяхом. Бляшанку накривається сею накривкою і ставиться у вулик на верх рамців накривкою в долину. На вулик ставиться другий порожний вулик, на верх порожного вулика ставиться дашок і пчоли оставляється в спокою.

Годує пчоли сиропом з води і цукру.

Коли пчоли спорожнили бляшанку з сиропом, їм дається його більше. Пчоли треба годувати аж доки не появляться квіти кульбаби або кашки на лозах. Така годівля пчіл сприяє тому, що вони витримують холодні весняні ночі і їх плодження не припинюється. А множитися їм потрібно, щоби з 2-фунтової пачки був повний вулик пчіл, заки медоплив прийде.

К. С. Продан.

За небіжки Австрії.

Фельдфебель: Рекрут Лемішка! Як називаються наш пан ґенерал?

Рекрут: Мельдую слухняно, що не знаю.

Фельдфебель: Як то не знаєш! Отже запамятай собі: Наш пан ґенерал називається Гоген Льоґе фон Фінґстренберґ! Повтори!

Рекрут: Наші пан ґенерал називаються: „Має голі ноги і фіст задер".

Ніжна жінка.

— Вже далі годі терпіти. Іду за місто застрілитися.

— Мій любий, кинь по дорозі лист до скринки.

—§—

Вміє.

— Умієш вже, маленький, числити?

—Вмію! Один, два, три, чотири, пять, шість, сім, вісім, девять, десять, хлопець, дама, король, ас!

КОРОТКИЙ НАЧЕРК ПРО „ВЗАЇМНУ ПОМІЧ".

1. Як довго істнує „Взаїмна Поміч".

Мабуть нема в Канаді очитаного Українця і Українки, які не чули-б про Українське Товариство „Взаїмна Поміч". „Взаїмна Поміч" заснувалася в місті Вінніпеґу, в місяці листопаді 1921 року. В листопаді 1931 року минуло 10 років істновання „Взаїмної Помочі". До 1925 року „Взаїмна Поміч" була тільки в місті Вінніпеґу. В 1925 році „Взаїмна Поміч" одержала домініяльний чартер, в якім урядом Канади дозволено „Взаїмній Помочі" орґанізувати відділи по цілій Канаді. „Взаїмна Поміч" у Вінніпеґу самостійно істнувала до 1925 року, в 1925 році перетворилася в 1 відділ „Взаїмної Помочі".

2. Кілько є відділів „Взаїмної Помочі".

Від 1925 до кінця жовтня 1931 року зорґанізувалось 33 відділів. Було пару відділів більше зорґанізованих, однак вони не істнували довго. Відділи, які не вдержались, складалися переважно з малого числа членів і були переважно в таких місцевостях, де члени мешкали тимчасово, а коли не стало там роботи, члени покинули ті місцевости і одні перейшли до инших відділів, а инші перестали бути членами. Є однак надія, що як настануть лучші часи, то в тих місцевостях знов повстануть відділи „Взаїмної Помочі".

Ті відділи, які вже істнували до жовтня 1931 року, знаходяться в таких місцевостях:

Відділ 1 — в Вінніпеґу, Ман., відділ 2 — Транскона, Ман., відділ 3 — Бруклендс, Ман., відділ 4 — Форт Віліям, Онт., відділ 5 — Кенора, Онт., відділ 6 — Виндзор, Онт., відділ 7 — Порт Артур, Онт., відділ 8 — Торонто, Онт., відділ 9 — Брендон, Ман., відділ 10 — Смоки Лейк, Алта., відділ 11 — Ошава, Онт., відділ 12 — Келґари, Алта., відділ 13 — Монтреал, Кве., відділ 14 — Шіго, Саск., відділ 15 — Едмонтон, Алта., відділ 16 — Тідор, Саск., відділ 17 — Форт Френсес, Онт., відділ 18 — Вест Форт Віліям, Онт., відділ 19 — Монтреал, Кве., відділ 20 — Венкувер, Б. К., відділ 21 — Вінніпеґ, Ман., відділ 22 — Гемилтон, Онт., відділ 23 — Торолд, Онт., відділ 24 — Вайта, Ман., відділ 25 — Престон, Онт., відділ 26 — Торонто, Онт., відділ 27 — Толстой, Ман., відділ 28 — Давфін, Ман., відділ 29 — Ст. Кетерінс, Онт., відділ 30 — Домініон, Н. С., відділ 31 — Пайн Ривер, Ман., відділ 32 — Торонто, Онт., відділ 33 — Ошава, Онт.

З наведеного можна бачити, що відділи „Взаїмної Помочі" є розкинені по цілій Канаді, та що по деяких місцевостях є по два відділи (Вінніпеґ, Монтреал, Ошава), або й по три відділи (Торонто). Нема сумніву, що прийде той час, коли в кождій місцевости Канади, де живуть Українці гуртом, повстануть відділи „Взаїмної Помочі".

Відділ „Взаїмної Помочі" може істнувати тоді, коли в даній місцевости є найменше 10 членів. В 1931 році відділи „Взаїмної Помочі" мали ріжне число членів. Переважно кождий відділ має по кількадесять членів, але є і такі відділи, що числять по кількасот членів.

3. Управа відділу.

Відділом управляє виконавчий комітет, який вибирають члени на річних зборах свого відділу. Виконавчий комітет управляє відділом після статуту, який є один для всіх відділів. Виконавчий відділ має беречи статута, правил і реґуляміну, а також виконує резолюції, ухвалені Дирекцією „Взаїмної Помочі", загальними зборами, зборами відділу, в однім слові, виконавчий комітет дбає про добро свого відділу та цілої „Взаїмної Помочі".

4. Дирекція „Взаїмної Помочі".

Дирекція „Взаїмної Помочі", яка управляє цілим Товариством, має свій осідок в місті Вінніпеґу. Дирекцію вибирається на річних загальних зборах всіх відділів. На тих зборах Дирекція дає звіт зі своєї діяльности і про стан цілого Товариства. Члени, які не можуть бути присутними на загальних річних зборах, передають, а-

бо посилають свої повновласти тим членам, які будуть присутні на зборах. Не робить ріжниці, чи ті члени передають повновласти членам зі свого відділу, чи членови з иншого відділу. На річних загальних зборах кождий член має стільки голосів, скільки має повновластей від других членів. Ухвали, які перейдуть на річних загальних зборах, стають обовязковими для всіх членів „Взаїмної Помочі".

Річні загальні збори можуть бути в котрій небудь місцевости в Канаді, де є відділ „Взаїмної Помочі". Місце

ЧЛЕНИ ДИРЕКЦІЇ „ВЗАЇМНОЇ ПОМОЧІ" НА 1931 РІК.

Сидять (з ліва на право): **Йос. Богоніс**—касієр, **Г. І. Блок**—фінансовий секретар, **Мир. Стечишин**—президент, **В. Батицький**—секретар, **П. Кокор** (Кенора, Онт.)—директор. Стоять з ліва на право: — **Ю. Ожийовський**—контрольор, **К. Чеховий** (Форт Віліям)—директор, **Л. Ґрабовецький**—контрольор, **К. Ф. Сліпець**—контрольор, **А. Касіянчук** (Транскона) — директор, **Н. Сакалюк** (Торонто)—директор, **Вік. Купченко**—заступник президента.

слідуючих річних загальних зборів вибирають члени на загальних зборах.

5. Хто може вписатися в члени „Взаїмної Помочі".

До „Взаїмної Помочі" може вписатися кождий здоровий Українець і кожда здорова Українка, в віці від 16 до 45 років життя. Членів принимає відділ. Аплікант має виповнити членську аплікацію, на якій подає правдиві відповіди, поставлені на аплікації. Форма аплікації має дві картки. На першій стороні обох карток є одна-

кові питання для апліканта, і на обох картках аплікант має поставити однакові відповіди. На другій стороні першої картки є подані важнійші параґрафи зі статуту „Взаїмної Помочі", а з другого боку другої картки є формуляр, який має виповнити лікар при екзамінації апліканта. Коли член виповнить аплікацію, іде до лікаря на екзамінацію. Як вище згадано, лікар виповняє на аплікації формуляр про стан здоровля апліканта і підписується. Тоді відділ посилає сю аплікацію до Дирекції. Коли Дирекція перегляне і зауважить, що подані роки, свідоцтво лікаря і підписи свідків є вдоволяючі, президент і секретар підписують аплікацію, зазначуючи день, коли підписано аплікацію. Від того дня, котрого Дирекція підпише аплікацію, аплікант стає членом „Взаїмної Помочі". Одну картку аплікації Дирекція відсилає до відділу, а другу, на якій з другого боку є лікарське свідоцтво, Дирекція лишає для себе.

5. Вписове, членські вкладки.

При вступі аплікант платить 2 доляри вписового. Ті гроші відділ посилає до Дирекції разом з аплікаціями. Крім вписового, кождий новий член обовязково платить 25 ц. за відзнаку і 25 ц. за статут та членську книжочку. Належитість за статут і членську книжечку відділ посилає до Дирекції. Також на лікаря член складає при вступі 25 цт. Щодо лікаря, то на се нема одного правила для всіх відділів. Кождий відділ робить самий угоду з лікарем. В угоді має бути зазначено, кілько член відділу має платити річно для лікаря, а також кілько разів лікар має відвідати хорого члена. На посвідку лікаря хорий член дістає запомогу.

Вкладка виносить 50 центів місячно. Половину вкладки відділ лишає в своїй касі, а другу половину кождого місяця разом з місячним звідомленням посилає до Дирекції.

Коли помре член „Взаїмної Помочі", Дирекція ухвалює розмет на похоронні видатки, який складає кождий член „Взаїмної Помочі". Розмет виносить 5 або 10 центів, залежно від того, кілько розметового фонду є в касі Дирекції. Весь розмет посилається до Дирекції.

Треба підчеркнути, що ввиду тих користей, які член має від „Взаїмної Помочі", зобовязання члена супроти „Взаїмної Помочі" не є надто великі, всего на рік 6 долярів вкладки, около 1 доляр на лікаря і около 1 доляр (менше-більше) на розмет.

Від часу до часу Дирекція позволяє відділам приймати членів за половину вступного, або навіть і без вступного.

6. Запомога хорим членам.

Запомогу хорим членам платить відділ. Право до запомоги мають члени по 6 місяцях належання до „Взаїмної Помочі". Хорий член дістає запомогу 6 долярів на тиждень через 3 місяці. Коли член далі хорий, то через других 3 місяці член дістає 3 доляри тижневої запомоги. Коли член довше хорий, як 6 місяців, тоді через других 6 місяців дістає 2 доляри тижневої запомоги. Член доти дістає запомогу в першім році недуги, поки виказується лікарською посвідкою, що він хорий і нездібний до праці. В часі недуги член платить вкладки. Коли член хорий і в другім році, то вже не дістає запомоги, але є увільнений від плачення вкладок так довго, поки виказується лікарською посвідкою, що він хорий і нездібний до праці; через неплачення вкладок він не тратить членських прав. Коли член хорий через цілий другий рік, і не приходить до здоровля, йому виплачує Дирекція „Взаїмної Помочі" таку суму, яку приписує статут як посмертне, тобто відповідно до того, кілько років член належав до „Взаїмної Помочі", і на тім всі зобовязання „Взаїмної Помочі" супроти такого члена кінчаться.

7. Посмертне і похоронне.

Посмертне виплачує Дирекція „Взаїмної Помочі". Посмертне виплачується після того, як довго член належав до „Взаїмної Помочі". Посмертне платиться так: коли член належав від 1 до 2 років — 50 дол., від 2 до 3 років — 75 дол., від 3 до 4 років — 100 дол., від 4 до 5 років — 125 дол., від 5 до 6 років — 150 дол., від 6 до 7 років — 175 дол., від 7 до 8 років —

Жіноче Товариство ім. Лесі Українки, Витков, Саск.

200 дол., від 8 до 9 років — 250 дол., від 9 до 10 років — 300 дол., від 10 років в гору — 350 дол.

Крім посмертного, Дирекція виплачує на похоронні видатки помершого члена 150 долярів. Сю суму виплачується по кождім помершім члені, не робить ріжниці як довго померший був членом. Коли член умре, а не був ще 6 місяців членом „Взаїмної Помочі", тоді не виплачується ні посмертного, ні похоронного.

Похоронне і посмертне Дирекція виплачує тоді, коли дістане від відділу повідомлення про смерть члена і урядовий документ смерти, який називається по анґлійськи „Certificate of Death".

8. „Взаїмна Поміч" сповняє свою задачу.

Що „Взаїмна Поміч" є дійсно благородним Товариством, та що сповняє свою задачу як слід, вказує те, що за 10 літ свого істновання відділи виплатили тисячі долярів запомоги своїм членам, а Дирекція виплатила тисячі долярів посмертного і похоронного родинам померших членів „Взаїмної Помочі".

9. Спис виконавчих комітетів в 1931 р.

До виконавчих комітетів відділів „Взаїмної Помочі" належали в 1931 році члени:

1 відділ: П. Яцина — голова, П. Павлюкевич — заст. голови, П. Поливка — рек. секретар, П. Кіпран — фін. секретар, Р. Дудар — касієр, С. Ковбель, С. В. Озеро і М. Бреністул — контрольори.

2 відділ: Н. Ґушоватий — голова, Р. І. Присяжнюк — заст. голови, М. Богославець — рек. секретар, Г. Сидор — фін. секретар, Д. Савчук — касієр, І. Юськів і Н. Николюк — контрольори.

3 відділ: В. Соробей — голова, С. Мощук — заст. голови, Н. Климків — рек. і фін. секретар, М. Фіґол — касієр, І. Мітенко, І. Михальчук і І. Мостовяк — контрольори.

4. відділ: М. Мандзюк — голова, Ів. Ландяк — заст. голови, М. Драбинястий — рек. секретар, К. Чеховий — фін. секретар, М. Веньґер — касієр, С. Цибульський, М. Олійник і М. Шевчук — контрольори.

5. відділ: П. Катеринюк — голова, Т. Антонюк — заст. голови, О. Лозинський — рек. секретар, Д. Степанюк — фін. секретар, С. Равлюк — касієр, А. Цуркан, С. Конобій і І. Мальопа — контрольори.

6 відділ: В. Турчин — голова, В. Калин — заст. голови, О. Лисий — рек. секретар, Я. Гайда — фін. секретар, П. Стецій — касієр, М. Гавриляк, В. Гриньків і І. Лихий — контрольори.

7 відділ: В. Галіщук — голова, В. Довгошия — заст. голови, М. Івачевський — рек. секретар, М. Граблюк — фін. секретар, Н. Савчук — касієр, Н. Івачевський, П. Довгошия і І. Поляновський — контрольори.

8 відділ: Д. А. Николяк — голова, Гнат Ґужда — заст. голови, М. Яримович — рек. секретар, Н. Сакалюк — фін. секретар, М. Материн — касієр, М. Кунікевич, І. Гуменюк і Г. Мазурик — контрольори.

9 відділ: І. Касюрак — голова, П. Шміґельський — рек. секретар, пані М. Галайко — фін. секретарка, пані К. Войцюк — касієрка, С. Войцюк, М. Павлишин і В. Бобик — контрольори.

10 відділ: С. Попович — голова, Ів. Кінасевич — заст. голови, Н. В. Ґавинчук — секретар-касієр, І. Войценко, Сухолотоцький і пані С. Пауш — контрольори.

11 відділ: Н. Колтуцький — голова, С. Задорожний — заст. голови, С. Рибак — рек. секретар, Н. Дутчак — фін. секретар, М. Слотвінський — касієр, В. А. Зілінський, І. Симитюк, Н. Заліщук — контрольори.

12 відділ: М. Данилович — голова, А. Бойко — заст. голови, С. Баган — рек. секретар, В. Лака — фін. секретар, Н. Дорош — касієр, П. Белзюк, І. Бан і Й. Курчаба — контрольори.

13 відділ: о. В. Слюсар — голова, Ст. Ґайдичук — заст. голови, О. Чайківський — рек. секретар, М. Юрійчук — фін. секретар, Д. Мокрицький — касієр, К. Редкевич, К. Міґус і Я. Редчук — контрольори.

14 відділ: о. Д. Ф. Стратійчук — голова, Ю. Лис — заст. голови, І. В. Коропатніцький — секретар-касієр, пані С. Стратійчук, пані В. Гоменюк і І. Ґ. Коропатніцький — контрольори.

Товариство Орлів і Орлиць, Витков, Саск.

15 відділ: І. Зварич — голова, Ю. Лазарук — заст. голови, о. П. Самець — рек. секретар, П. Ткачук — фін. секретар, Д. Пронюк — касієр, В. Апонюк, М. Пащин і В. Пуцентело — контрольори.

16 відділ: Л. Саїн — заст. голови, Д. Лисайчук — рек. секретар, Н. М. Білокрилий — фін. секретар, І. Єремко — касієр, Парт. Думанський і В. Чоропіта — контрольори.

17 відділ: Я. Мокрицький — голова, Д. Темерівський — заст. голови, Маланія Наринська — рек. секретарка, П. Зелений, — фін. секретар, В. Осачук — касієр, Й. Вениченко, В. Библів і П. Собкович — контрольори.

18 відділ: С. Підлужний — голова, І. Вийванко — заст. голови, Н. Брилинський — рек. секретар, В. Брилинський — фін. секретар, І. Костюк — касієр, М. Коськів, П. Чернявський і І. Ганчарик — контрольори.

19 відділ: Дм. Волощук — голова, Ст. Топольницький — заст. голови, Мих. Чипчар — рек. секретар, Мих. Голубовський — фін. секретар, Ів. Запорожний — касієр, Ан. Писарський, П. Дулепка і Фр. Дяківський — контрольори.

20 відділ: П. Жарий — голова, п. Герман — заст. голови, панна Яцків — рек. секретарка, В. Рурак — фін. секретар, В. Пелех — касієр, п. Бідочка, п. Кусий і пані Друшка — контрольори. (Панна Яцків зрезиґнувала в другій половині року, на її місце вибраний В. Климко).

21 відділ: Н. Кінаш — голова, Д. Дубик — заст. голови, Й. Маґер — рек. секретар, М. Марцинюк — фін. секретар, С. Міхоцький — касієр, Г. І. Блок, В. Батицький і Я. Українець — контрольори.

22 відділ: Г. Будник — голова, С. Ємчук, заст. голови, С. Перецький — рек. секретар, В. Фестриґа — фін. секретар, І. Сойка — касієр, С. Олійник, Д. Кульпака і П. Завадівський — контрольори.

23 відділ: М. Ліпіщак — голова, А. Березюк — заст. голови, Й. Татарнюк — рек. секретар, п. Слоньовський фін. секретар, І. Андрусів — заст. секретарів, В. Мостовий — касієр, І. Морасєвич, Ф. Афінець і В. Романович — контрольори. В половині року сей виконавчий комітет зрезиґнував, а на його місце зістали вибрані: М. Дубінєвич — голова, М. Роґожинський — заст. голови, В. Луців — рек. секретар, Ф. Афінець — фін. секретар, Д. Пушкидра — касієр.

24 відділ: П. П. Подольський — голова, Ф. Фурґаль — заст. голови, Н. Боднарчук — рек. секретар, М. Кадинюк — фін. секретар, М. Фещук — касієр, Д. Угринюк і М. Прокіпчук — контрольори.

25 відділ: Т. Храбатинка — голова.

26 відділ: І. Кучерепа — голова, В. Табовський — заст. голови, Д. Червінський — рек. секретар, А. Джала — фін. секретар, М. Кравецький — касієр, П. Кундель, О. Жуковський, П. Фута — контрольори.

27 відділ: о. Є. Грицина — голова, С. Ґавронський — заст. голови, В. Воронюк — рек. секретар, М. Пелешок — секретар-касієр, В. Фостій, О. Попель і Марія Грицина — контрольори.

28 відділ: А. Івачевський — голова, пані М. Гарасимів — заст. голови, М. Триндяк — рек. секретар, М. Ґаджоса — фін. секретар, П. Ковтун — касієр, панна М. Слижук, М. Кофлей і п. Головик — контрольори.

29 відділ: П. Ґулай — голова, Гр. Скіра — заст. голови, Ігн. Качан — рек. секретар, М. Петрик — фін. секретар, В. Курґанович — касієр, М. Лика і М. Комісарук — контрольори.

30 відділ: М. Зварун — голова, В. Кільчицький — заст. голови, В. Сенич — рек. секретар, В. Демяник — фін. секретар, Ф. Чабан — касієр, В. Сенич, М. Сваричевський і В. Морис — контрольори.

31 відділ: В. Присяжнюк — голова, П. Кравчин — заст. голови, С. Лилик — секретар, Г. Ґарболінський — касієр.

32 відділ: І. Романик — голова, І. Ґрудик — заст. голови, Т. Галіщук — рек. секретар, І. Николюк — фін. секретар, Н. Чорнописький — касієр, С. Романюк, Марія Луканюк і Вол. Лащук — контрольори.

33 відділ: Н. І. Мех — голова, Д. Ґадик — заст. голови, П. Григоряк — рек. секретар, Гр. Витвицький — фін.

секретар (помер, на його місце вибрано Т. Семенчука), Ю. Семенчук — касієр, В. Єлащук, К. Хащевський і Андрій Івасюк — контрольори.

10. Склад Дирекції на 1931 рік.

Мир. Стечишин — президент.
Вік. Купченко — заст. президента.
В. Батицький, рек. секретар.
Г. І. Блок — фін. секретар.
Йос. Богоніс — касієр.
К. Чеховий — 1 директор (Форт Віліям, Онт.).
П. Кокор — 2 директор (Кенора, Онт.).
А. Касіянчук — 3 директор (Транскона, Ман.).
Н. Сакалюк — 4 директор (Торонто, Онт.).
Л. Ґрабовецький, К. Ф. Сліпець і Ю. Ожийовський — контрольори.

11. Стремління „Взаїмної Помочі".

„Взаїмна Поміч" стремить до того, щоби обєднати всіх Українців в Канаді, аби вони самі собі взаїмно помагали в разі потреби, а не дивилися за допомогою до чужих людей. Американські Українці на десятки років скорше почали орґанізувати подібні запомогові орґанізації і нині числять по кілька сот відділів та по кількадесять тисяч членів. Американські українські запомогові орґанізації свій маєток обчисляють на міліони долярів.

До місяця жовтня 1931 р. „Взаїмна Поміч" мала 33 відділів і поверх 2500 членів. В касі Дирекції в той час було близько 25 тисяч долярів. Щоби „Взаїмна Поміч" стала на рівні з українськими американськими орґанізаціями (запомоговими), треба, щоби передові Українці в тих місцевостях, де ще нема відділу „Взаїмної Помочі", орґанізували відділи. А в тих місцевостях, де вже є відділи „Взаїмної Помочі", члени повинні старатися, аби кождий Українець належав до їх відділу. Се є святий обовязок працювати для взаїмної помочі своїм братам-Українцям.

12. Інформації про „Взаїмну Поміч".

Кождий Українець, або Українка, коли бажають мати докладні інформації про „Взаїмну Поміч", повинні писати за ними до Дирекції „Взаїмної Помочі" на адресу:

UKRAINIAN RELIEF ASSOCIATION
Box 3611 — Winnipeg, Man.

Дирекція дуже радо дає інформації і поради. Однак є дуже порадним для тих, які хочуть взятися до зорґанізовання відділу, щоби прислали Дирекції 25 центів (можна в марках), а Дирекція вишле статут і реґулямін „Взаїмної Помочі", з яких кождий докладно довідається про обовязки і права членів та про те, як закладати відділи „Взаїмної Помочі". Статут і реґулямін обовязково має мати кождий член „Взаїмної Помочі", отже той, хто купить собі наперед статут і реґулямін, не буде потребувати потому купувати.

13. На закінчення.

З повище сказаного кождий ясно бачить, що „Взаїмна Поміч" за 10 років свого істновання стала поважною орґанізацією для взаїмної помочі серед Українців в Канаді. Нехай друге десятиліття „Взаїмної Помочі" стріне сю орґанізацію зі сотками відділів, розкиненими по кождій місцевости Канади, нехай „Взаїмна Поміч" нараховує кількадесять тисяч членів, нехай скарбниця Дирекції числить що найменше пів міліона долярів, а що найважнійше, щоби між всіми членами панувала братня любов, згода, і всі щоби взаїмно помагали тим, котрим треба помочі.

В. Батицький,
секретар „Взаїмної Помочі".

СПИС

ПОМЕРШИХ ЧЛЕНІВ „ВЗАЇМНОЇ ПОМОЧІ" ВІД ЖОВТНЯ 1930 ДО ЖОВТНЯ 1931 РОКУ.

Вол. Боднар, член 1 відділу в Вінніпеґу. Умер 29 жовтня 1930.

М. Оконський, член 1 відділу в Вінніпеґу. Умер 13 січня 1931.

П. Коваль, чл. 1 відділу в Вінніпеґу. Умер 6 лютого 1931.

С. Соколівський, член 4 відділу у Форт Віліям, Онт. Ум. 17 лютого 1931.

Дм. Олекшій, член 15 відділу в Едмонтоні, Алта. Умер 10 березня 1931.

Н. Николюк, член 2 відділу в Трансконі, Ман. Умер 28 березня, 1931.

З. Меуш, член 11 відділу в Ошаві, Онт. Умер 28 квітня 1931.

Гр. Витвицький, член 33 відділу в Ошаві, Онт. Умер 7 травня 1931.

П. Олійник, член 1 відділу у Вінніпеґу. Умер 22 травня 1931.

Текля Басіста, членкиня 1 відділу в Вінніпеґу. Умерла 2 червня 1931.

Василина Ткач, членкиня 27 відділу в Толстой, Ман. Ум. 19 червня 1931.

Мих. Скрига, член 1 відділу в Вінніпеґу. Умер 7 серпня, 1931.

Анастазія Новак, членкиня 1 відділу в Вінніпеґу. Умерла 11 серпня 1931.

Василь Дутка, член 4 відділу у Форт Віліям, Онт. Умер 4 жовтня 1931.

ПЕРЕСТОРОГИ.

Не лийте води на горючий товщ.

Не сипте цукру на вогонь.

Не наливайте лямпи сумерком.

Не підпалюйте вогню нафтою.

Ховайте сірники перед дітьми.

Коли товщ горить, посипте мукою, сіллю, бейкінґ павдром, або піском.

Коли лямпа займеться, викиньте на двір, прикрийте плахтою, або посипте сіллю, бейкінґ павдром, або мукою.

Коли в комині горить саджа, всипте до кухні на вогонь соли, або сірки, або лушпини з бараболь; сипте з гори пісок до комина.

Коли ліжко запалиться, стягніть матерац на підлогу і бийте по нім мокрою мітлою.

Коли почнуть горіти фіранки, не пробуйте стягнути їх на долину. Відсуньте поблизькі предмети і ужийте мокрої мітли, щоби придушити падаючі куски з вогнем.

Пливаки і не-пливаки повинні тямити слідуючі перестороги:

Коли ви не вмієте плисти, не йдіть у воду, хіба що знаєте глибину води, і ніколи не ходіть водою, коли ви є самі, або коли вода є бистра.

Не вибирайтеся самі човном на прогульку, хіба в товаристві досвідченого пливака.

Коли ви вмієте пливати, ніколи не пробуйте довго пливати з весни. Заждіть, аж вода огріється.

Не купайтеся з повним жолудком, але заждіть бодай дві години по їді.

Не купайтеся, коли ви спітнілі.

Не купайтеся аж до утоми.

Не кличте на ратунок на жарт. Може колись будете потребувати дійсної помочі і тоді не зможете її дістати.

Не йдіть купатися самі.

Коли ви на човні, не ставайте на ноги і не міняйте місця, хіба коли ви готові виплисти на беріг. Через се буває много случаїв смерти. Рівнож не пробуйте страшити свого товариша, розхитуючи човен. Се нерозумно і може спричинити серіозні наслідки.

УКРАЇНСЬКА ПРАВОСЛАВНА ГРОМАДА В ВАЙТА, МАН.

Вайту і околицю замешкують Українці, які походять з повітів гусятинського, борщівського і заліщицького і які осіли тут 30 — 35 років тому.

Слово „Вайта" по латинськи значить життя. Тому то передові, які замешкують сю околицю, думали і думають робити роботу, яка-б приносила українському народові життя, як в Канаді, так і в рідному краю.

В початках побудували церкву, котру обслугували греко-католицькі священики. Пізнійше з більшим напливом еміґрації, повстав брак старокраєвих священиків і Французи почали висилати своїх людей до Львова і Кракова на науку української мови і греко-католицького обряду, щоби було кому обслугувати греко-католиків в Канаді. Такі священики час від часу обслугували також церкву на Вайті.

Українська Православна Церква в Вайта, Ман.

Свідомійші з парохіян, бачивши старання римо-католицьких властей дістати записи церков на французького епископа, недопускали до запису своєї церкви. Коли приїхав епископ Будка, він заперечив відправляти богослуження в церквах, які не були записані на римо-католицьку ієрархію, а що наша церква не була записана, то і тим самим осталась без обслуги через кілька років.

Тягнулось те лихо аж до 1919 року, коли то до Вайти приїхав український православний священик, о. Л. Кушнір.

Першу Службу Божу о. Кушнір відправив в церкві, в котрій епископ Будка заборонив всім своїм священикам правити задля того, що не була записана на римську корпорацію.

Вістка швидко рознеслась по околиці, що буде відправляти український православний священик. Церква була

битком набита так, що проповідь о. Кушнір мусів виголосити на церковній площі. Отець Кушнір виголосив релігійно-патріотичну проповідь, з котрої присутні зрозуміли, хто ми і чиї ми діти. Проповідь зацікавила людей і почали більше інтересуватися своєю Рідною Церквою.

Противна сторона зараз дала знати до еп. Будки, що околиця сильно загрожена. Еп. Будка на другу неділю вислав аж трох своїх священиків — на Толстой, Стюартборн і Каліенто, щоби не допустити людей прилучитися до руху за Українською Православною Церквою.

Церковний Комітет української православної церкви в Вайта, Манітоба.

Прихильники Української Православної Церкви скоро зрозуміли, що иншого виходу нема, як тільки замкнути церкву, щоб недопустити до неї католицьких священиків. Пізнійше пороблено заходи, щоби зовсім відрубатись від противників і згодились на полюбовний суд.

Отаксували церкву і дали нагоду одній або другій стороні сплатити з тим, що одна або друга сторона має приняти сплату. Прилагоджено адвокатом, п. Арсеничом, відповідні урядові папери і по коротких короводах кількох католиків мусіли приняти сплату. Коли сплатили католикам їх часть, церковця, площа і цвинтар належали вже до української православної громади. Невдовзі церковцю перетягнено до місточка на прегарну площу попри Український Народний Дім, яку п. Назар Боднарчук відпустив громаді за пів дармо.

Великі труднощі переносили перші наші священики. Свящ. Л. Кушнір старався отворити очі оставшим прихильникам католицизму і заохотити їх стати в ряди вірних Української Православної Церкви. Заки з церквою прийшли до ладу, о. Кушнір відправляв Богослуження в школі. Вечерами вчив церковного хорального співу, якого околиця перед тим ще не чула. Та о. Кушнір не годен був довго остати в Канаді, бо раз що полишив в Злучених Державах свою родину, а по друге, для довшого побуту в Канаді потреба було дозволу уряду, який тоді тяжко було дістати.

Другим нашим священиком був о. Петро Самець. Отець Самець своєю лагідною вдачею і щирістю здобув собі велику симпатію між людьми і зіставив по собі якнайкращі спомини. Крім Вайти, о. Самець також обслугував громади Арбака, Толстой, Сеньків, Ґардентон, Дуфрост, Арнавд, Згода, Каліенто і Ст. Норберт під Вінніпеґом.

Наша громада міцніла духом і членством і вкінці не годна була остатись при старій і малій церкві і мусіла взятися до будови нової. Перш всего вибрали будівельний комітет, до якого увійшли: п. Д. Угринюк, як голова, Мих. Кадинюк, А. Фіґус, Яків Проців і Мих. Прокіпчук.

З початком червня 1930 р. почалась будова. Члени, як ті робучі пчоли в улию, брались до роботи, яку хто умів і робили безнастанно — уперто, заохочуючи один другого до ще ліпшої праці.

Наші члени взяли на себе обовязок побудувати якнайкращу церкву, щоби не повстидатися перед чужими людьми стилем і красою наших церков і побудували таку, як бачите на світлині.

П. Д. Угринюк, як добрий будівничий, поза своє звичайне заняття, доложив всіх старань, щоби вивести будову як слід і до осени церква стала викінчена і помальована з надвору. Пізною осенею вибрано з малою зміною новий уряд, до якого увійшли: п. Д. Угринюк — голова, А. Фіґус — заступник голови, С. Шміґельський — касієр, Мих. Кадинюк — фінансовий секретар, Мих. Боднарчук — рекордовий секретар. Зимою устроєно базар на сплату довгу на будові нової церкви, з котрого прийшло поверх 300 долярів.

По базарі ухвалено членами, щоби за всяку ціну викінчити церкву і з середини. Зимовою порою члени, не маючи пильної роботи, пожертвували богато безплатної праці, бо хотіли побачити церкву викінченою. П. Д. Угринюк украсив церкву своєї роботи іконостасом, а комітет наняв артиста маляра, п. Г. Сича, котрий намалював

„Орли" — пята сотня ім. П. Сагайдачного, в Вайта, Ман. — М. Беднар — отаман, А. Боднарчук — провідниця. — Зорґанізовано 24 вересня, 1931.

першої кляси образи святих, між якими є також українські святі, а то Володимир Великий і Ольга.

До року церква була викінчена з надвору і з середини. П. Д. Угринюк вивчив хор, який співав перший раз в новій церкві на Зелені Свята, котрого то дня наша церква обходить свій празник.

На закінчення пожелаємо всім українським православним громадам успіху і витревалости в їх праці для добра Рідної Церкви і українського народу.

Церковний Комітет.

СМІХОВИНКИ.

Рекляма.

— Ви знаєте, панове, що то є рекляма? Я вам скажу маленький примір: качка знесе яйце — сидить тихо, а курка як знесе — то на цілий світ голосить про нього. І ще, хіба не видно висліду? Курячі яйця мають попит, а качачі? Чи їх хто купує?

Він виграв.

Учитель: Чому твій брат не був сьогодня в школі?

Грицько: Він, прошу пана, хорий: упав і розбився. Ми заложилися, хто дальше перехилиться через вікно і він виграв заклад.

АДРЕСИ УКРАЇНСЬКИХ ЧАСОПИСІВ.

В Галичині.

„Боян" — місячник для орґанізації українських хорів. Дрогобич, Ринок 4.

„Відродження" — місячник, Львів, Ґродзіцьких 4/III.

„Вісти з Лугу" — місячник, Львів, Коперника 5.

„Господарсько-Кооперативний Часопис" — тижневик, Львів, Словацького 14.

„Громадський Голос" — тижневик, Львів, Ґродзіцьких 2/II.

„Городенські Вісти" — місячник, Городенка.

„Діло" — щоденник, Львів, Ринок 10.

„Дяківські Вісти" — місячник, Львів, пл. св. Юра 5.

„Дяківський Шлях" — місячник, Коломия, Міцкевича 51.

„Добробут" — місячник, Львів, Ринок 10.

„Жіноча Доля" — тижневик, Коломия, вул. Нова 1.

„Життя і Знання" — місячник, Львів, Ринок 10.

„Зиз" — двотижневик, Львів, Руська 18.

„Кооперативна Республика" — місячник, Львів, Словацького 14.

„Кооперативне Молочарство" — місячник, Львів, Костюшка 3.

„Літературно - Науковий Вістник" — місячник, Львів, Руська 18.

„Літопис Червоної Калини" — місячник, Львів, Руська 18.

„Місіонар" — місячник, Жовква, В-во оо. Василіян.

„Молоде Життя" — місячник, журнал українського пласту, Львів, Шашкевича 5.

„Наш Приятель" — місячник для молоді і шкільних дітей. Львів, скринка почтова 108.

„Наша Думка" — двотижневик, Тернопіль, Міцкевича 9.

„Народня Справа" — тижневик, Львів, Боїмів 4.

„Неділя" — тижневик, Львів. Домініканська 4.

„Нова Зоря" — виходить 2 рази тижнево, Львів, Кльоновича 8.

„Нова Хата" — місячник, журнал для плекання домашньої культури. Львів, Ринок 39.

„Новий Час" — виходить 3 рази на тиждень, Львів, Боїмів 4.

„Подільський Голос" — двотижневик, Тернопіль, Міцкевича 3.

„Пластовий Шлях", — місячник, Львів, Шашкевича 5.

„Поступ" — місячник, Львів, скринка почтова 155.

„Правда" — тижневик, Львів, Кльоновича 8.

„Рада" — тижневик, Львів, вул. Пілсудського 21.

„Світ Дитини" — місячник для молоді, Львів, Зіморовича 3.

„Свобода" — тижневик, Львів, Ринок 10.

„Службовик" — місячник, Львів, Коперника 26.

„Сільський Господар" — тижневик, Львів, Зіморовича 20.

„Сокільські Вісти" — місячник, Львів, Руська 20.

„Технічні Вісти" — квартальник, Львів, Ринок 10.

„Українська Школа" — квартальник, Львів, Корняктів 1.

„Українське Слово" — двотижневик, Яворів, вул. Маковея.

„Український Голос" — тижневик, Перемишль, Побереже 1.

„Український Еміґрант" — двотижневик, Львів, Городецька 95.

„Учительське Слово" — двотижневик, Львів, Оссолінських 10.

„Шлях виховання й навчання" — педаґ.-метод. місячник, Львів, Оссолінських 10.

В Злучених Державах.

„Америка" — виходить 3 рази на тиждень, передплата для Канади 6 дол. на рік. — Адреса: 817 Н. Френклін ст., Філаделфія, Па.

„Дзвін" — місячник; передплата для Канади 2 дол. на рік. Адреса: 1046 Фолертон Аве., Алентавн, Па.

„Дніпро" — двотижневик, передпл. для Канади 2.50. Адреса: 1851 Джермантавн Аве., Филаделфія, Па.

„Народна Воля" — виходить 3 рази на тиждень, передплата для Канади 5 дол. Адреса: 524 Олив Ст., Скрентон, Па.

„Народне Слово" — тижневик, пе-

Жіноче Товариство ім. Марії Марковичевої в Канора, Саск.

редплата для Канади 3 дол. на рік. Адреса: Box 1915, Пітсбурґ, Па.

„Нове Життя" — тижневик, передплата для Канади 3 доляри на рік. Адреса: 206 Ґрент Ст., Олифант, Па.

„Свобода" — дневник, передплата для Канади 10 дол. на рік. Адреса: Box 346, Джерзі Ситі, Н. Дж.

„Січ" — двотижневик, передплата для Канади $3.50 на рік. Адреса: 2406 Вест Шікаґо Аве., Шікаґо, Ілл.

„Україна" — тижневик, передплата для Канади 2 дол. на рік. Адреса: 812 Норт Домен Аве., Шікаґо, Ілл.

„Українська Громада" — двотижневик, передпл. для Канади 2 дол. на рік. Адреса: 5161 Оґден Ст., Дітройт, Міш.

В Канаді.

„Вістник" — двотижневик, передплата в Канаді $1.50 на рік. Адреса: Box 3684, Вінніпеґ, Ман.

„Західні Вісти" — тижневик, передплата в Канаді 2 дол. на рік. Адреса: 10012 — 109 Ст., Едмонтон, Алта.

„Новий Шлях" — тижневик, передплата в Канаді 2 дол. на рік. Адреса: 10336 — 96 Ст., Едмонтон, Алта.

„Стрілецькі Вісти" — місячник, передплата в Канаді 1 дол. на рік. Адреса: Box 2121, Вінніпеґ, Ман.

„Український Голос" — тижневик, передплата в Канаді $2.50 на рік. Адреса: Box 3626, Вінніпеґ, Ман.

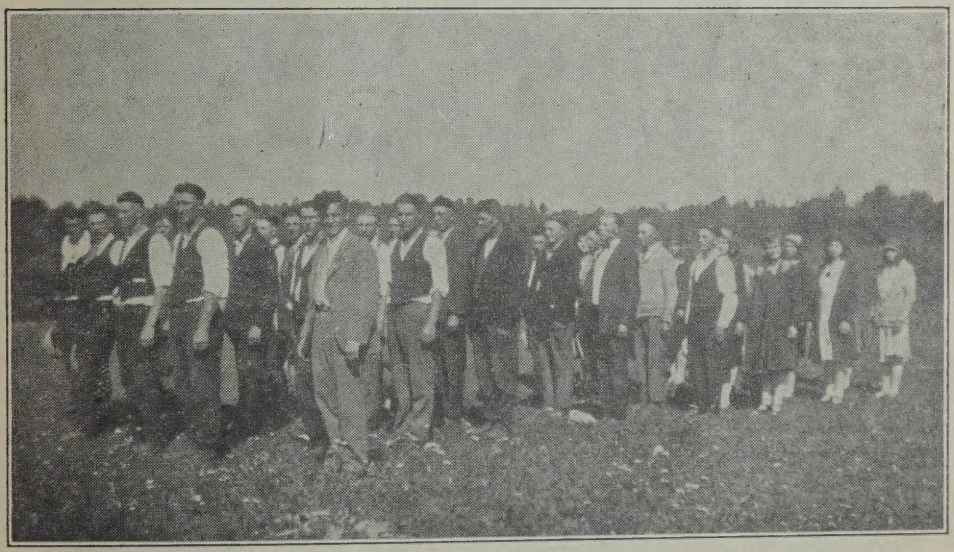

Т-во Орлів і Орлиць в Свон Плейн, Саск. — — Сотник В. Прокопчук, провідниця М. Бабюк.

Жидівська загадка.

— Вгадай, Моріц, що воно таке: перше ходить, друге ходить, третє ходить, а четверте не ходить.

— Не вгадаю.

— Ну, та се-ж прецінь моїх четверо дітей.

Коротка ніч.

Малий Івась перший раз їхав поїздом. По ріжних дивах прийшло ще одно. Поїзд заїхав в тунель, а Івась аж ахнув. Небаром знову стало ясно, а він з дивом крикнув:

— Так скоро вже завтра!

Жіноче Товариство при Українській Православній Церкві в Едмонтон, Алберта.

Почтові Постанови

Почта листова (Перша Кляса.)

Оплата за пересилку листову в місци є 2 центи за першу унцію і 1 цент за кожду слідуючу унцію.

За листи в Канаді до Сполучених Держав, Мексика, Великої Британії та до всіх частей Британської Імперії, Полудневої Америки, Арґентини, Бразилії і до всіх місцевостей, належачих до північного та полудневого американського континенту, як також і до Франції, 3 цт. за першу унцію і 2 центи за кожду слідуючу унцію. З винятком повисше наведених країв, до всіх заграничних держав 5 центів за першу унцію і 3 центи за кожду слідуючу унцію.

Пересилка листова (крім Канади, Сполучених Держав і Мексика) не може важити більше, як 4 фунти і 6 унцій і не може бути більша (крім Канади) як 18x18x18 цалів. Однак пересилка в рульоні може бути 30 цалів довга, котрої промір не може перевисшати 4 цалі.

Почтові картки.

Картки кореспонденційні в Канаді, до Сполучених Держав, Мексика, Полудневої Америки і до всіх країв, котрі граничать з північною та полудневою Америкою, до Великої Британії та до всіх її посілостей і до Франції 2 центи. До всіх заграничних країв (крім повисше наведених) 3 центи. Картки з видами, на котрих нема більше, як пять святочних желань, написані рукою, оплата однакова всюди 1 цент. Сі картки з видами не можуть бути більші, як 4x6 цалів, ані менші, як 4x3 цалі. Карти з видами в отвертих ковертах 1 цент за кождих 2 унцій.

Друга кляса.

Часописи, журнали і всякі дневні та періодичні видання.

Тільки сі видавництва можуть користати з дешевшої оплати, коли міністерство почт в Оттаві дасть на се окреме позволення. Без сего позволення, оплата як для видавництва, так для загалу однакова, а то 1 цент за кождих 2 унцій. Оплата за другу клясу в Канаді, до Сполучених Держав, Мексика, Великої Британії та декотрих її посілостей 1 цент за кождих 4 унцій. До всіх заграничних країв (крім повисше наведених) 1 цент за кождих 2 унцій. Вага і міра така сама, як за трету клясу.

Трета кляса.

Всякі друки, книжки, цінники, фотоґрафії, образи, картки з видами, рукописи адресовані до редакцій, циркулярі, можуть бути написані рукою, або ручною машиною, помножені механічно, однак сі циркулярі мусять бути в отвертих ковертах і надані урядникови почтовому в руки, найменше 20 зовсім згідних примірників ітп.

Оплата за сі пересилки, як в Канаді, так до всіх заграничних країв однакова — 1 ц. за кождих 2 унцій. Тягар друкованих посилок в Канаді не може виносити більше, як 5 фунтів. (Одна книжка 11 фунтів).

Пересилка друків в Канаді не може бути більша, як 3½ фіта довга, широка або висока, а довжина разом з обємом грубости не може переходити 6 фітів. Посилка друків до всіх заграничних країв не може важити більше, як 4 фунти і 6 унцій (одна книжка 6 фунтів і 9 унцій), а котра небудь сторона не може переходити 18 цалів. Пересилка в рульоні (In Roll) не може бути довша, як 30 цалів, а промір не може перевисшати 4 цалі.

Торговельні та правні документи, як: контракти, рукописи, листи старої дати, шкільні свідоцтва, рахункові справоздання ітп. — 5 ц. за перших 10 унцій і 1 цент за кождих слідуючих 2 унцій. (Сі пересилки в Канаді підлягають листовій оплаті).

Пакункова пересилка („Парсел Пост") в Канаді.

Пачковою оплатою в Канаді можна висилати як фабричні вироби, так і фармерські продукти і все, що входить в трету клясу.

Жіноче Товариство ім. О. Кобилянської в Смокі Лейк, Алберта.

Кожда пачкова пересилка мусить бути добре опакована. А коли в пакунку знаходяться крихкі річи, то треба написати на пакунку „Fragile with care” і вручити сей пакунок почтовому урядникови в руки.

Всякі плини в фляшках мусять бути обвинені добре ватою, чи полотном, щоби в разі розбиття плин був втягнений ватою. Річей, що скоро псуються, не повиннося висилати через почту. Пакунок може важити 15 фунтів і може бути 3½ фітів довгий, широкий або високий; однак довжина пакунка разом з обємом грубости не може переходити 6 фітів.

ОПЛАТА ЗА ПЕРЕСИЛКУ ПАКУНКІВ (ПАРСЕЛ ПОСТ) В КАНАДІ.

		1 ф.	2 ф.	3 ф.	4 ф.	5 ф.	6 ф.	7 ф.	8 ф.	9 ф.	10 ф.	Вище 10 ф. до 15 ф.
До котрої будь почти в обсягу 20 миль (невиключаючи поза границю сусідної провінції)		.05	.06	.07	.08	.10	.12	.14	.16	.18	.20	25c.
До котрої будь почти поза 20 милями в тій самій провінції*)		.10	.15	.20	.25	.30	.35	.40	.45	.50	.55	55c.
З почти котрої будь провінції до сусідної провінції		.10	.17	.24	.31	.38	.45	.52	.59	.66	.73	75c.
До або з якої будь почти в провінції	До або з якої будь почти в провінції											
N.B., N.S., or P.E.I	Ontario	.12	.21	.30	.39	.48	.57	.66	.75	.84	.93	$1.15
N.B., N.S., or P.E.I	Manitoba	.12	.24	.36	.47	.58	.69	.80	.91	1.02	1.13	1.35
N.B., N.S., or P.E.I	Sask., Alberta, B.C., or Yukon	.12	.24	.36	.48	.60	.72	.84	.96	1.08	1.20	1.50
Quebec	Manitoba	.12	.21	.30	.39	.48	.57	.66	.75	.84	.93	1.15
Quebec	Saskatchewan	.12	.24	.36	.47	.58	.69	.80	.91	1.02	1.13	1.35
Quebec	Alberta, B.C., or Yukon	.12	.24	.36	.48	.60	.72	.84	.96	1.08	1.20	1.50
Ontario	Saskatchewan	.12	.21	.30	.39	.48	.57	.66	.75	.84	.93	1.15
Ontario	Alberta	.12	.24	.36	.47	.58	.69	.80	.91	1.02	1.13	1.35
Ontario	British Columbia or Yukon	.12	.24	.36	.48	.60	.72	.84	.96	1.08	1.20	1.50
Manitoba	Alberta	.12	.21	.30	.39	.48	.57	.66	.75	.84	.93	1.15
Manitoba	British Columbia	.12	.24	.36	.47	.58	.69	.80	.91	1.02	1.13	1.35
Saskatchewan	British Columbia	.12	.21	.30	.39	.48	.57	.66	.75	.84	.93	1.15

Найвисша оплата за всякий пакунок не повинна перевисшати 1 цент за унцію.

*) Примерські провінції, Ню Бронсвик, Нова Скошія і Принс Едвард Остров, числяться за одну провінцію.

Пакунок оплачений 40цт. або більше, може бути заасекурований до 50 дол. без жадної додаткової оплати.

Пакунок не може бути запечатаний.

Пакункова пересилка до Сполучених Держав і Европи.

Майже до всіх заграничних та европейських держав пакунок може важити 15 фунтів, однак не може бути більший як 3½ фіта довгий, широкий або високий, а його довжина разом з обємом грубости не виносить 6 фітів. Всі пакункові пересилки до заграничних країв мусять мати декларацію митову (“Custom Declaration”), на котрій мусить бути описана кожда річ, яка знаходиться в пакунку і яку має вартість. Малі пакунки до Сполучених Держав, котрі не важуть більше, як 8 унцій, оплата 1 цент за кожду унцію. На тих пакунках не треба митової декларації. Малі пакункові пересилки до всіх заграничних країв, котрі оплачені листовою оплатою, не можуть мати митової декларації, такі пакунки можна вислати за рецепісом (реджістровані), однак така пересилка не може важити більше, як 4 фунти і 6 унцій.

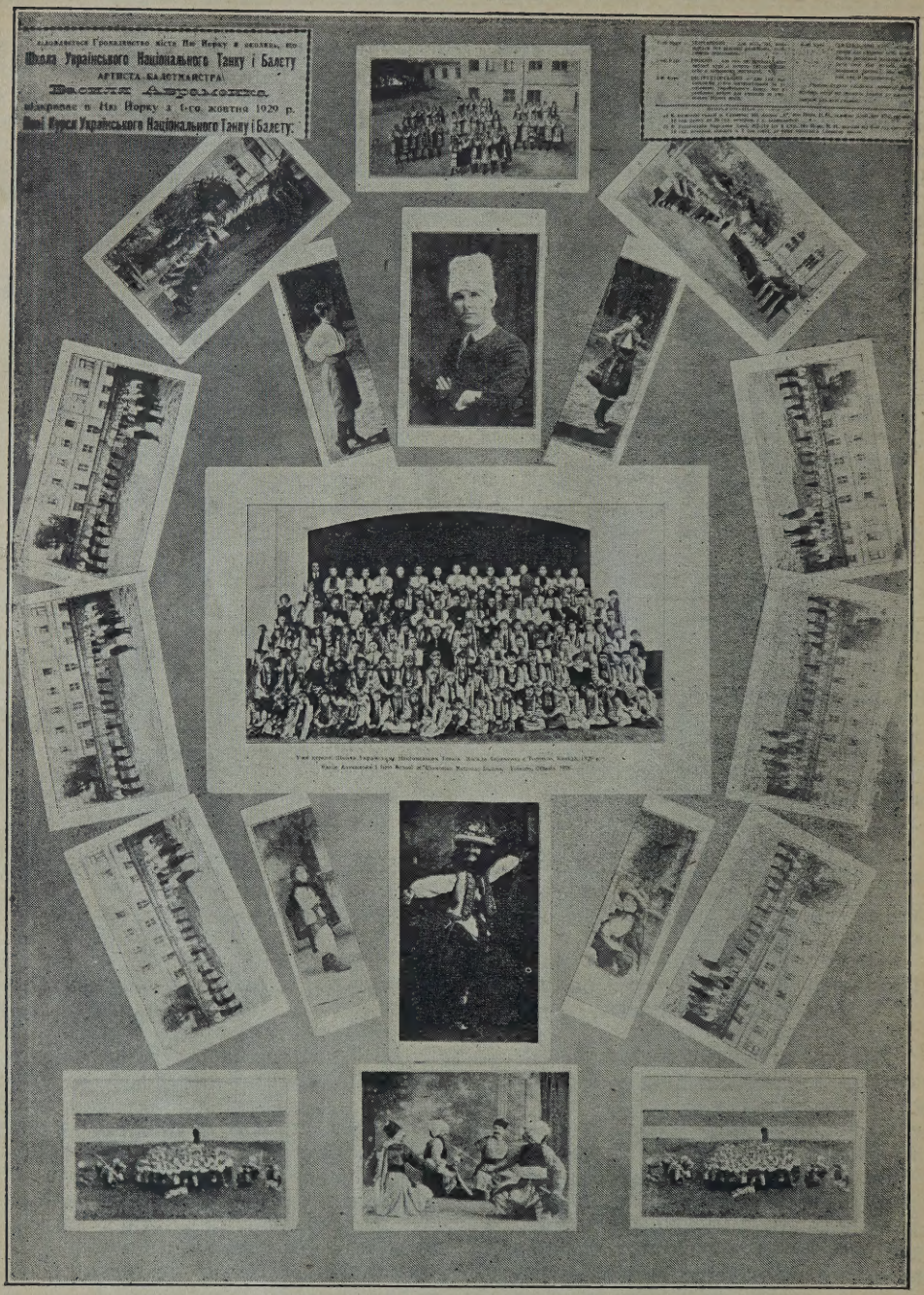

Школа В. Авраменка. — Ріжні знимки з українських танків.

ОПЛАТА ЗА ПАКУНКИ ДО ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ І ДЕЯКИХ КРАЇВ В ЕВРОПІ

ДЕ ПОСИЛАЄТЬСЯ:	ЗА ВАГУ ФУНТІВ: 1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11 до 15 ф.
До Злучених Держав*)	.14	.28	.42	.56	.70	.84	.98	1.12	1.26	1.40	1.75
До Польщі —											
Через Анґлію і Гданськ	.54	.66	1.02	1.14	1.26	1.38	1.50	1.74	1.86	1.98	2.75
Через Анґлію і Німеччину	66	.78	1.14	1.26	1.38	1.50	1.62	1.86	1.98	2.10	3.00
До Румунії і Буковини —											
Через Анґлію, Німеччину і Чехословаччину	.78	.90	1.32	1.44	1.56	1.68	1.80	2.04	2.16	2.28	3.25
Через Францію, Німеччину і Чехословаччину	.47	.59	.91	1.03	1.15	1.27	1.39	1.51	1.63	1.75	2.50
До Чехословаччини —											
Через Анґлію і Німеччину	.54	.66	1.02	1.14	1.26	1.38	1.50	1.74	1.86	1.98	2.75
Через Францію і Німеччину	.30	.42	.66	.78	.90	1.02	1.14	1.26	1.38	1.50	2.25
До Росії і на Україну —											
Через Анґлію і Естонію	.96	1.08	1.32	1.44	1.56	1.68	1.80	2.04	2.16	2.28	3.50
До Росії в Азії через Анґлію і Естонію	1.38	1.50	1.74	1.86	1.98	2.10	2.22	2.46	2.58	2.70	4.25

*) Малий пакунок, котрий не важить більше як 8 унцій — 1 цент за кожду унцію.

Малі пакунки до всіх европейських держав можуть бути оплачені листовою оплатою, 5 центів за першу унцію і 3 центи за кожду слідуючу унцію; сі пакунки можна реджіструвати за окремою оплатою, а то 10 центів.

До Анґлії і Франції 3 центи за першу унцію і 2 центи за кожду слідуючу унцію.

ОПЛАТА ЗА ЛИСТИ, ПОЧТОВІ КАРТКИ, ЧАСОПИСИ і ДРУКИ.

Листи:

Льокальні листи (в тім самім місті) 2 центи за першу унцію і 1 цент за кожду слідуючу унцію.

Поза місцеві листи — 3 центи за першу унцію і 2 центи за кожду слідуючу унцію.

Листи до Злучених Держав і Мексика — 3 центи за першу унцію і 2 за кожду слідуючу унцію.

Ограничена міра — 18x18x18 цал.; в рульоні — 30x4 цалів.

Листи до Великої Британії і її кольоній, Франції та Полудневої Америки — 3 центи за першу унцію і по 2 центи за кожду додаткову унцію.

Ограничена вага — 4 фунти 6 унцій.

Величина — 18x18x18 цалів: в рульоні — 30x4 цалів.

Листи до всіх инших країв — 5 ц. за першу унцію і 3 ц. за кожду слідуючу унцію.

Почтові картки:

В Канаді, до Злучених Держав і Мексика, до Великої Британії і її Домініий, Франції та Полудневої Америки — 2 центи.

До инших держав — 3 центи.

Ограничена величина — 6x4 цалів і 4x3 цалів.

Часописи:

В Канаді — 1 цент за кождих 4 унцій.

Ограничена вага 5 фунтів.

Ограничена величина — 3½ стіп довжини, чи височини.

До Злучених Держав і Мексика — 1 ц. за кождих 4 унцій чи їх часть (висиланих на імя одної особи).

До Великої Британії і декотрих її кольоній 1 цент за кождих 4 унції.

До всіх инших країв — 1 цент за кождих 2 унції.

Ограничена вага — 4 ф. і 6 унцій.

Ограничена величина — 18x18x18 цалів; в рульоні 30x4 цалів.

Друки, книжки, цінники і ин.:

В Канаді — 1 цент за кождих 2 унції.

Ограничена вага — 5 фунтів; одна книжка 11 фунтів.

Величина — 3½ ф. довжини, ширини або височини.

До Злучених Держав і Мексика — 1 ц. за кождих 2 унції.

Вага — 4 фунти і 6 унцій; одна книжка 11 фунтів.

Школа Українських Національних Танків Василя Авраменка — під проводом інструктора Івана Пігуляка, в Олифант, Па., 1929 р.

Величина — 18x18x18; в рульоні 30x4 цалів.

До Великої Британії і її кольоній — 1 ц. за кождих 4 унції.

Вага — 4 фунти і 6 унцій; одна книжка 6 фунтів і 9 унцій.

Величина — 18x18x18; в рульоні 30x4 цалів.

До всіх инших країв — 1 ц. за кождих 2 унції.

Вага 4 фунти і 6 унцій; одна книжка 6 фунтів і 9 унцій.

Величина — 18x18x18 цалів; в рульоні 30x4 цалів.

Друки: документи, справоздання, листи старої дати і инше:

В Канаді оплата така сама як за листи.

До Злучених Держав, Великої Британії і всіх других держав — 5 центів за перших 10 унцій і 1 цент за кождих 2 слідуючих унцій.

Вага — 4 фунти і 6 унцій.

Міра — 18x18x18 цалів; в рульоні 30x4 цалів.

Пакункова асекурація.

Коли надавець хоче заасекурувати пакунок, то мусить вручити його почтовому урядникови, сказавши вартість пакунка, які річи знаходяться в пакунку і зажадати посвідки. Є річи, котрих не можна асекурувати, а то: золото, гроші, годинники, перстені, фонтанові пера ітп. Сі річи треба зареджіструвати.

Декотрих річей не можна асекурувати від ушкодження, а то: шклянні річи, овочі, яйця, мясо ітд.

Кождий пакунок оплачений 40 ц. або і більше, може бути заасекурований, за котрий можна зажадати посвідки. Асекурація такого пакунка не може виносити більше, як 50 долярів. (Се тільки в Канаді.)

Асекурація як в Канаді, так і до Сполучених Держав однакова, після вартости пакунка, а то:

До 5 долярів виносить 3 центи.

Висше 5 дол. до 25 дол. — 6 цт.

Висше 25 дол. до 50 дол. — 12 цт.

Висше 50 дол. до 100 дол — 30 цт.

Асекурація до всіх заграничних країв (крім Сполучених Держав):

До 50 дол. 12 цт.

Висше 50 дол. до 100 дол. — 30 ц.

Коли асекурована пересилка затратилась, а надавець має лист від адресата, що він не отримав посилки, то треба зголоситись на почту, на котрій пересилка була надана і зробити аплікацію о відшкодовання. Сю аплікацію треба зробити в протягу 6 місяців від надання посилки.

Післяплата „Кеш ан Деливери" (C.O.D.)

Кожда посилка через почту (тільки в Канаді), може бути вислана через „Кеш ан Деливери" (C.O.D.). Однак вислати можна тільки з почти, на котрій можна купити „Моні Ордер". Посилка може бути вислана до кождої почти в Канаді. Пересилка через „Кеш ан Деливери" мусить бути замовлена адресатом. Сума до сколектовання, за одну пересилку, не може виносити більше як 100 долярів. Оплата, крім звичайної, виносить:

15 центів до 50 долярів.

30 центів до 100 долярів.

Посилки поручені „реджістровані".

Кожду почтову посилку (крім „Парсел Пост"), оплачує надавець і дістає на почті посвідку, або „ресіт". Оплата за реджістрацію в границях Канади, числиться після важности листа, чи посилки і коли ся посилка затратиться, надавець або адресат може жадати відшкодовання дійсної вартости посилки. Оплата за саму реджістрацію в Канаді виносить:

До 25 долярів — 10 центів.

Висше 25 дол. до 50 дол. — 20 цт.

Висше 50 дол. до 75 дол. — 30 цт.

Висше 75 дол. до 100 дол. — 40 ц.

Оплата за саму реджістрацію до всіх заграничних країв 10 центів, однак відшкодовання за затрачену посилку до Сполучених Держав не може бути більше, як 25 дол., а до всіх инших країв 9 дол. і 65 цт. Се відшкодовання до заграничних країв є ограничене, бо наколи посилка затратиться і не було се в людській силі запобічи сему, то жадного відшкодовання не платиться. Тому ніхто не повинен висилати грошей в реджістрованих листах поза границі Канади.

Декотрі люде вірять, що до старого краю листову посилку можна асекурувати. Покищо такої асекурації ще нема.

Коли надавець хоче знати, чи його реджістрована посилка була доручена, повинен зажадати (при наданню посилки), зворотної посвідки „Екналеджмент Ресіт”, або в скороченню „A. R.”, за котру при наданню посилки треба з окрема заплатити 10 центів, або після надання, коли небудь, 20 центів.

Реджістрований лист можна реклямувати, се значить, зажадати від почти, щоби вона розслідила, що сталося з листом, чи якою небудь посилкою. Реклямацію треба вносити до року від дня надання посилки. За реклямацію платиться 20 центів.

Окремі доручення (Експрес), „Спешел Деливери”.

Експресові посилки мусять бути оплачені листовою оплатою і їх висилається тільки до місцевостей, де листоноші доручують почту. „Спешел Деливери” посилки принимається тільки в Канаді та до Сполучених Держав і оплата (крім звичайної) виносить 20 центів.

Воздушна почта „Ейр Мейл”.

Воздушною почтою можна висилати всякі посилки, як в Канаді, до Сполучених Держав, так і до других країв. Оплата за воздушну пересилку в Канаді, до Сполучених Держав і Великої Британії 6 цт. за першу унцію і 10 цт. за кожду слідуючу унцію. До всіх европейських держав 10 цт. за кожду унцію. До Західних Індій, Мексика, Куби, Центральної Америки, Азії, Африки і Австралії 15 цт. за кожду ½ унцію, а до Полудневої Америки 45 цт. за кожду ½ унцію.

Безплатна почта.

Кожда почтова посилка (з виїмком „Парсел Пост” та воздушної посилки) адресована до: Ґенерального Ґубернатора, його секретаря, до міністрів і всіх департаментів в Оттаві, як також підчас сесії (нарад) до послів та сенаторів, наколи адресовані до парляменту або сенату в Оттаві — можна посилати безплатно.

Важну посилку можна реджіструвати даром, однак коли ся посилка адресована до департаменту, то за реджістрацію треба оплатити.

Посилка грошей.

Гроші в Канаді висилається через грошеві перекази „Моні Ордер”, або через почтові ноти „Постел Нотс”.

При посилці грошей в Канаді, до Сполучених Держав, Франції, Великої Британії та декотрих її кольоній „Моні Ордер” треба вложити в лист і вислати до адресата, а посвідку собі задержати. До других країв, як Польщі, Румунії, Чехословаччини і других, почта висилає „Моні Ордер”, тільки посвідку треба задержати. При посилці грошей до Польщі, Румунії і других, докладну адресу треба написати на осібнім папері і дати на почті. Се є дуже конечним, позаяк сей папір почта відсилає разом з „Моні Ордером” до тої держави, де вислані гроші. Кожда почта має почтові форми на виповнення адреси, котрі можна набути даром. Сі форми завуться „Аплікація на Моні Ордер”, або „М. О. № 1”.

Оплата за посилку грошей в Канаді:

До 5 дол. — 5 центів.
Висше 5 дол. до 10 дол. — 9 цт.
Висше 10 дол. до 30 дол. — 14 цт.
Висше 30 дол. до 50 дол. — 17 цт.
Висше 50 дол. до 60 дол. — 22 цт.
Висше 60 дол. до 100 дол. — 27 цт.

Майже до всіх заграничних країв (крім Сполучених Держав):

До 5 долярів — 5 центів.
Висше 5 дол. до 10 дол. — 12 ц.
Висше 10 дол. до 20 дол. — 22 ц.
Висше 20 дол. до 30 дол. — 32 ц.
Висше 30 дол. до 40 дол. — 42 ц.
Висше 40 дол. до 50 дол. — 52 ц.
Висше 50 дол. до 60 дол. — 62 ц.
Висше 60 дол. до 70 дол. — 72 ц.
Висше 70 дол. до 80 дол. — 82 ц.
Висше 80 дол. до 90 дол. — 92 ц.
Висше 90 дол. до 100 дол. — 1.02

Оплата до Сполучених Держав зміняється дуже часто.

Коли лист з „Моні Ордер” затратився, а надавець має лист від адресата, що він не отримав грошей, ані ли-

ста, то надавець повинен зголоситися на котру небудь почту (там де продають „Моні Ордер") і зробити аплікацію о дуплікат. Се нічо не коштує.

До заграничних країв треба жадати від почти, щоби вона розвідала, що сталось з грішми, або попросити о „Едвайс оф Пеймент" „А. Р.". За се треба заплатити 2 центи.

Почтові Ноти „Постел Нотс".

Почтові ноти тільки для Канади і Нової Фунляндії, однак вони є дешевші, тому на малу суму лучше висилати почтові ноти. При висилці почтових нотів треба написати в горішній, першій рубриці, назву почти, в другій лінії імя і назвиско того, кому посилається гроші, а в долішній рубриці на правій стороні треба написати своє імя і назвиско, опісля відірвати посвідку, котру треба собі затримати, а „Постел Нот" вислати в листі до адресата.

Почтовий нот мусить бути виповнений тому, що почта не дає запоруки за невиповнений нот. Наколи лист з нотом затратився, то почтовий департамент в Оттаві видасть дуплікат, котрий нічо не коштує. На почтовий нот можна наліпити почтових марків не більше як на 9 центів для одної особи, а почта заплатить за сі марки.

Оплата за почтові ноти:

За 10 ц.	— 2 ц.	за 80 ц.	— 3 ц.
За 20 ц.	— 2 ц.	за 90 ц.	— 3 ц.
За 25 ц.	— 2 ц.	за 1.00	— 3 ц.
За 30 ц.	— 2 ц.	за 1.50	— 3 ц.
За 40 ц.	— 2 ц.	за 2.00	— 4 ц.
За 50 ц.	— 3 ц.	за 2.50	— 4 ц.
За 60 ц.	— 3 ц.	за 3.00	— 4 ц.
За 70 ц.	— 3 ц.	за 4.00	— 4 ц.
За 75 ц.	— 3 ц.	за 5.00	— 4 ц.

Почтова щадниця.

Почтова каса щаднича платить 3 процент. Однак одна особа не може вложити в фіскальнім році більше, як 1500 долярів, а загальна сума не може виносити більше як 5000 долярів, не вчисляючи проценту.

Депозитор повинен уважати завжди, щоби отримав потвердження з Оттави за кождий раз, коли вложив гроші і що року вислати вкладничу книжку до Оттави, щоби зачислили процент.

Загальні інформації.

Коли надавець хоче, щоби реджістрований лист був доручений до рук адресата, то повинен написати на коверті: „Deliver to the addressee only".

Наколи адресат не може йти на почту по реджістровану посилку, то повинен дати писемне позволення другому. Чоловіки, котрі працюють, повинні уповажнити своїх жінок.

Адреси на всіх посилках повинні бути точно та чисто написані чорнилом, латинською азбукою і мати зворотну адресу.

Всякі українські орґанізації, котрі висилають запрошення ітп. в українській мові, повинні написати зворотну адресу латинською азбукою.

За наліплення уживаної марки, підлягається грошевій карі.

Легко-запальні і вибухові річи є заказані посилати почтою.

За всякі неморальні вислови в листах є строга кара.

За неоплачені або недостаточно оплачені листи платить адресат подвійну оплату, або подвійно те, що недостає до цілої оплати.

Дженерал Деливери (Посте Рестанте).

Ся почтова услуга є тільки для людей, котрі не мають сталої адреси і хочуть, щоби їхні листи задержались на почті. Такі посилки задержуються звичайно 15 днів, а з Европи 30 днів. Адресат може зажадати, щоби його листи ітп. задержати на почті 90 днів, а щоби посилка могла лежати на почті, то мусить мати імя і назвиско адресата, назву почти і вискази: „General Delivery", в противнім разі лист буде звернений задля недостаточної адреси. Пересилка, котрої імя і назвиско складається з поодиноких букв, не буде доручена.

Коли яка особа перенеслась з одного місця на друге, то повинна змінити адресу на почті, бо недоручені листи звертається до надавця того самого дня, а часописи нищиться.

По кольоніях або фармах всякі посилки задержуються на почті через 15 днів, а з Европи 30 днів.

Іван Гавірко.

ЗМІСТ

Сторона:

Календаріюм **3-31**
Астрономічний календар, Церковний календар, Публичні свята в Канаді ..... 3 - 5
Місяцеслов 6-31

Розмова з Новим Роком (вірш) Ю. Шкрумеляк 33
Відродження України (19 століття) — Ол. Саліковський 34
Про наших Лицарів-Запорожців — А. Коломиєць 38
Україна під окупаціями (Огляд) — Старокраєвий 41
Сон Матері (вірш) — Володимир Хронович 45
Слава Україні (Марш) — М. Кичигина 46
Недоля української школи і українського учительства під Польщею 47
За що люблю Україну (вірш) — А. Коломиєць 58
Шлях Рідної Школи — Лев Ясінчук 59
Останній бій — Ол. Луговий 67
Хто ти є? (вірш) — Дзвінка Пачовська 68
Сторінка із записної книжки — Ґен. Вол. Сікевич 69
Я собою позістану (вірш) — Уляна Кравченко 75
Допит — Мирон Доля 76
Повстанець — Д. Тягнигоре 81
Зазив (вірш) — Віктор Купченко 83
Як Микита виграв заклад — Д. Тягнигоре 85
Дещо про сміх в українській літературі — Т. Т. 87

Сторона:

О.К.Р. (гумореска) — В. 88
Скарби українських земель 89
Короткий огляд українського письменства в Канаді — В. К. .. 90
Старий скавт розказує про убивання буйволів — Дж. В. Рейґард, перевів з анґл. М. К. 99
Дивна річ (співомовка) — М. К. 102
Має добрий нюх (співомовка) — Мока 102
Зовнішна прикраса домів в містах і на фармах — П. Зварич 103
Ґеоґрафія Канади 107
Наше харчування — д-р Н. Д. Голубіцький 109
Олена Пчілка (життєпис) — Д. Е. Яндова 113
Україна й Українці 117
Вартість діточої літератури в рідній мові — С. Б. 119
Продукція і продаж воловини в Канаді — Теодор Боднар 121
Вентиляція стайнів для дійних коров — К. С. Продан 129
Пачки з пчолами — К. С. Продан 131
Короткий начерк про „Взаїмну Поміч" — В. Батицький 133
Спис померших членів „Взаїмної Помочі" 141
Перестороги 141
Українська православна громада в Вайта, Ман. 142
Адреси українських часописів 145
Почтові постанови — І. Гавірко .. 149

Наукова всячина: стор. 84, 86, 120.
Сміховинки: стор. 80, 82, 88, 98, 102, 107, 112, 117, 120, 127, 130, 132, 144, 147.
В календарі є 34 образки.

В КНИГАРНІ „УКРАЇНСЬКОГО ГОЛОСУ“ МОЖЕТЕ НАБУТИ ТАКІ КНИЖКИ:

Американські трости ..... 15 ц.
Беніта. Роман про дикунів і утечу білих ..... 50 ц.
Богданів синок ..... 25 ц.
Вина і Кара, том 1-ий $1.00
Вина і Кара, том II-ий $1.00
Віддячився — $1.00; в оправі ... $1.25
Від Денікіна до большевизму ... 10 ц.
Велика мапа України ..... 25 ц.
Видіння Паломника в Єрусалимі 20 ц.
Вільний чоловік і ин. оповідання 40 ц.
Взаїмна поміч у звірят і ростин 15 ц.
Грішники, дуже гарне оповідання 80 ц.
Ґраф Розбійник і инших 28 оповідань Дмитра Тягнигоре .... 50 ц.
Ґраф Монте Крісто, величава повість у чотирох томах $3.75
Поодинокий том $1.00
Документи українського мучеництва під Польщею ..... 10 ц.
Для домашного огнища, оповідання І. Франка ..... 85 ц.
Есперанто, підручник „міжнародньої мови” ..... 40 ц.
Єзуїтська преподобниця, історичне оповідання ..... 25 ц.
Канадійський Кобзар ..... 25 ц.
Кровавий шлях ..... 60 ц.
Крівава Книга ..... 40 ц.
Короткий учебник подвійної бухгальтерії ..... 25 ц.
Куплєти ..... 10 ц.
Казки Бехштейна, в двох томах $1.50
Людина людиною, повість з перших віків християнства ..... 75 ц.
Молодий вік ..... 40 ц.
Місяць свідок ..... 20 ц.
Маруся ..... 35 ц.
Начерк Стилістики, Поетики і Реторики ..... 20 ц.
Подорож Ґулівера до краю Великанів (для молоді) ..... 20 ц.
Подорож Ґулівера до краю Ліліпутів (для молоді) ..... 20 ц.
Не читальник ..... 30 ц.
Не піддавайся біді ..... 25 ц.
Наука про управу землі ..... 50 ц.
Незвичайні пригоди Матія Сандорфа $2.80
в оправі $3.25
Оповідання для української молодіжи ..... 40 ц.
Олюнька, повість в двох томах 40 ц.
Основні відомости про інструментальну музику і глибокий віддих ..... 40 ц.
Починок. Оповідання Б. Лепкого 15 ц.
Пірване Дитя — 1 сшиток 15 ц., 10 сшитків $1.25; Ціла повість в 62 сшитках за $7.50
В оправі в двох книжках $9.50
Распутін (чорний дух в царській палаті) ..... 35 ц.
Свитає День. Поезії. Написав Іван Данильчук ..... 30 ц.
Сорок тисяч миль під водою ... $1.00
Серед темної ночі. Повість Бориса Грінченка ..... 50 ц.
Соняшний промінь ..... 80 ц.
Суд чотирох ..... 40 ц.
Сорокаті штани ..... 25 ц.
Тайни цісарської родини ..... 50 ц.
Тропарик, церковною мовою, але українським письмом ..... 25 ц.
Українська читальня, або: **Що кождий Українець повинен знати** ..... 25 ц.
Українська Православна Церква в румунськім ярмі і Буковинці в Канаді ..... 25 ц.
Записки розстріляного. Написав І. А. Кмета-Ефимович ..... 30 ц.
Збірка оповідань для української молоді ..... 40 ц.
З ласки родини, брошурована .. $1.50
в оправі $1.75
Зоольоґія. Склад чоловіка і звірят — в оправі ..... 75 ц.
Історія землі ..... 35 ц.
Історія Московщини ..... 40 ц.
Ілюстроване українське письменство ..... 35 ц.
Історія боротьби віри з наукою $1.50
Ірена Оленська і инші оповідання $1.00
Камяна душа $1.50
Кайдашева сімя, гарне оповідання 60 ц.
Козацьке серце ..... 50 ц.
Кармелюк і невільничка ..... 20 ц.
Кудеяр, дуже займаюча повість з часів царя Івана Грізного ... 75 ц.
Кльод Ґе, оповідання з страшної французької тюрми ..... 20 ц.
Короткий огляд українського письменства ..... 30 ц.
Культура, національність та асиміляція ..... 30 ц.
Фізика ..... 50 ц.
Хатина, оповідання з еспанського життя ..... 75 ц.

Хмельниччина в Галичині ..... 20 ц.
Христос в ґарнізоні ..... 40 ц.
Чародійна рожа і перстень .... 25 ц.
Шкільний Співаник для Рідних Шкіл в Канаді і Злуч. Державах 75 ц.
Як жити, щоби бути здоровим .. 10 ц.
Як львиця виховала царського сина ..... 20 ц.
Як промовить земля ..... 75 ц.
Як пригорне земля ..... 75 ц.
Українсько-німецький підручник 30 ц.
Людина, 25 центів, в оправі .... 40 ц.

ДРАМАТИЧНІ КНИЖКИ:

Запорожець за Дунаєм — опера на 3 дії ..... 30 ц.
Бондарівна — драма на 5 дій .... 30 ц.
Блаженні віруючі, жарт на 1 дію 20 ц.
Безбатченко, драма на 4 дії .... 35 ц.
Відьми, комедія на 2 дії ..... 20 ц.
Великий Молох — пєса на 5 дій 50 ц.
Замрачений світ — драма на 4 дії 35 ц.
З розгоном — комедія на 1 дію 15 ц.
Марусина ялинка (діточе) на 1 дію ..... 15 ц.
Перший горальник — фантазія на 1 дію ..... 25 ц.
Серед граду куль — траґедія на 4 дії ..... 40 ц.
Найновійші монольоґи — часть I. і II. ..... 40 ц.
Непорозуміння — жарт на 1 дію 20 ц.
Павло Полуботок — історична драма на 5 дій ..... 35 ц.
Украдене щастя — драма на 5 дій 25 ц.
У школі і подруги (діточе) ..... 10 ц.
Хвилинка втіхи ..... 15 ц.

РІЖНІ НАЙНОВІЙШІ ВИДАННЯ:

Мати Страдниця. Написала М. Підгірянка (брошурована) .. 15 ц.
Корнієнко. А. Чайковський (в оправі) $2.00
Василько Ростиславич. В. Бирчак (в оправі) $1.50
Але Господь мовчить. О. Кобилянська (брошурована) ..... 20 ц.
Різдвяні рожі. Марія Ляґерлєф (брошурована) ..... 25 ц.
Побратими. А. Чайковський (в оправі) $1.25

UKRAINIAN VOICE

P. O. Box 3626, Winnipeg, Man.

Тайни Успіху в Інтересах

або

16 ЗАСАД ДІЛОВОЇ ЛЮДИНИ

твір американського економіста Герберта Кассона — се книжка, якої ще досі в українській літературі не було. Має вона 10 аркушів друку, а обємиста передмова до неї, яку написав перекладчик, Віктор Приходько, лектор Української Господарської Академії в Подєбрадах — ясно та маркантно ілюструє всі наші недомагання та промахи, що їх ми робили до війни і досі ще робимо — в наслідок незнання сутті інтересів та не прикладаючи до справи промислу і торговлі належного зрозуміння.

Твір Кассона повинен і мусить прочитати кождий культурний та свідомий Українець не лише купець, промисловець, кооператор чи торговець! Сею книжкою повинні в першу чергу заінтересуватися ті, що держать свої долоні на пульсуючім горячково живчику нашого суспільного життя та виховники народу — учительство і духовенство. Сих 16 засад ділової людини, що їх виложив як аксіоми у своєму творі Герберт Кассон — нехай бодай у малій скількости приймуться на нашому суспільному перелозі, який досі заростає бурянами неуцтва та іґнорації у важних питаннях життєздатности нашого народа.

Ціна книжки 50 центів з пересилкою

Замовлення посилати на адресу:

НАКЛАДНЯ МИХАЙЛА ТАРАНЬКА

Львів, Зіморовича, ч. 3.

Що Буде Коштувати Ваша Церква?

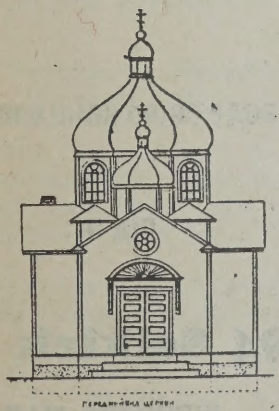

БУДУЮ ЛІПШОЇ КЛЯСИ БУДИНКИ

Вставляю:

ЕЛЄКТРИКУ
ГРОМОЗВОДИ
ФОРНЕСИ і
ВОДОПРОВОДИ.

Будую Церкви.

Виробляю Пляни.

Wasyl Dorosh — Willingdon, Alta.

ЛІКАР УКРАЇНЕЦЬ

ДР. Ю. Е. ДРАҐАН

M.D., C.M., L.M.C.C.

ЛІКАР, ХІРУРҐ І АКУШЕР

Член Домініяльної Ради Лікарів з практикою в шпиталях в Монтреалі.

DR. G. E. DRAGAN

203 Canada Bldg.

SASKATOON, SASK.

(Коло Сієнарської стації)

Телефон офісу 3293

Телефон мешкання 7731

ДР. І. ВЕРХОМИН,

ЛІКАР, ХІРУРҐ, АКУШЕР

І

ДР. Ф. ҐОВДА

ДЕНТИСТ

Телефон 4416

3 CHRISTIE GRANTS BUILDING

EDMONTON, ALBERTA.

напроти

EATON STORE.

ДР. П. ГУЦУЛЯК

Дентист

веде свою канцелярію

під ч.:

407 Selkirk Ave.

WINNIPEG, MAN.

Телефон 55 298

ДР. П. ЗАКУС

Дентист

веде свою канцелярію

під ч.:

594 Selkirk Ave.

WINNIPEG, MAN.

Телефон офісу 55 043

ДР. П. ПОТОЦЬКИЙ

M.D., L.M.C.C.

ЛІКАР, АКУШЕР І ОПЕРАТОР

DUNLOP BLOCK

YORKTON, SASK.

ТЕЛЄФОН 117

Bence, Stevenson, McLorg & Yanda

АДВОКАТИ, ПОВНОВЛАСНИКИ І НОТАРІ

ПОЛАГОДЖУЄМО ВСЯКІ СУДОВІ СПРАВИ:

тестаментальні, цивільні, кримінальні і розводові; справи відшкодовання робітників, інкорпорації товариств, а також старокраєві діла.

Можете розмовитися або писати до нас у рідній мові.

208-213 BIRK'S BUILDING
Cor. 21st Street & 3rd Ave.
SASKATOON SASK.
Телефон 5555

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ І ЧИТАЙТЕ

„ВІСТНИК"

орґан Української Православної Церкви в Канаді.

„ВІСТНИК" є одиноким українським релігійним часописом в Канаді, який виходить за гроші українського народу.

„ВІСТНИК" виходить два рази на місяць і коштує на рік — $1.50

Адреса:

THE HERALD
Box 3684, Winnipeg, Man.

ПЕРЕПЛЕТНЯ КНИЖОК.

Оправляю книги всякого рода.

Євангелія оправляю золотими оздобами і написами.

Також виробляю ленти для брацтв по умірковaній ціні.

Я скінчив свій курс у Львові і з моеї роботи будете задоволені. Маю богато подяк від тих, котрі в мене оправляли свої книжки. Прошу ласкаво слати свої книжки на адресу:

J. ROLNY, Book Binder

763 Selkirk Ave., Winnipeg, Man.

ДР. ГРИГОРІЙ НОВАК

M.D., C.M.

ЛІКАР, ХІРУРҐ І АКУШЕР

Телєфон: 54 351

459 SELKIRK AVE.

cor. Powers St.

WINNIPEG, MAN.

ДР. І. ЯКИМІЩАК

M.D., C.M., L.M.C.C.

ЛІКАР, ХІРУРҐ І АКУШЕР

Член Домініяльної Ради Лікарів.

Телєфон офісу 135

Телефон прив. помешкання 272

VEGREVILLE, ALTA.

ДР. МИХАЙЛО БУРЯК

ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ЛІКАР В СХІДНІЙ КАНАДІ.

Перенісся до північно-західного рога

QUEEN & BATHURST STREETS

592 QUEEN STREET West,

TORONTO, ONT.

Tel. Trinity 6014

ДР. ІЛІЯ ВАХНА

(DR. E. WACHNA)

Дентист

ОРДИНУЄ ВІД ГОДИНИ

10—12 і від 2—9.

204 BATHURST at QUEEN

TORONTO, ONT.

Telephone Trinity 8069

Хто є вашим кравцем?

спитають вас приятелі і знакомі, побачивши на вас гарне нове убрання.

С. ТИХОВЕЦЬКИЙ

найкращий український кравець в Вінніпеґу — гордо відкажете їм.
ВІН РОБИТЬ убрання і оверковти з найлучших анґлійських матерій, після найновійшої моди.
ВІН РУЧИТЬ за матерію, роботу і вдоволення, бо має в сім довголітний досвід.
ТАКОЖ ПРИНИМАЄ ЗАМОВЛЕННЯ З ПРОВІНЦІЇ.
Заходіть або пишіть до:
S. TYCHOWECKY
856 Main Street, Winnipeg, Man.

НАЙБІЛЬША УКРАЇНСЬКА КНИГАРНЯ

В КАНАДІ І АМЕРИЦІ

Великий склад радія, ґрамофонів, українських рекордів і всяких музичних інструментів продаємо по НАЙТАНШІЙ ЦІНІ.

Ріжно-родні книжки, як історії, повісти, новелі, оповідання, байки, сміховинки, пісні, поезії, колядники, календарі, образи і т. д.

Замовлення полагоджуємо скоро.

Пишіть по катальоґ на адресу:
UKRAINIAN BOOK STORE
10348-101st Street, Edmonton, Alta.

ЦЕРКОВНІ РІЧИ.

До Впр. Священиків і Тростів Православної Церкви.

Одинокий український склад церковних річей, доставить вам всі потрібні церковні річи, православного обряду в приступних цінах.
За цінником і інформаціями просимо писати до:
THE PROVIDENCE CHURCH GOODS
824 Main Street,
Box 1624, Winnipeg Man.

ПОХОРОННЕ ЗАВЕДЕННЯ

ІВАНА ЗАВІДОВСЬКОГО

ДАЄ НАЙКРАЩУ ОБСЛУГУ ПО УМІРКОВАНИХ ЦІНАХ.

Маємо на складі нагробні хрести і памятники.

В потребах пишіть або приходіть до:
JOHN ZAWIDOWSKI,
561 Selkirk Ave., Winnipeg, Man.
Телефон 51 500

Heap, Arsenych and Murchison

АДВОКАТИ, ПОВНОВЛАСНИКИ, НОТАРІ і т. д.

Перепроваджуємо судові справи, карні і цивільні. Також справи старокраєві.

Позички на звичайний процент на оброблені фарми і міські реальности.

Пишіть по українськи.

Адреса:

722 McINTYRE BLOCK
WINNIPEG, MAN.
Телефон: 29 461

Lamont & Swystun

АДВОКАТИ В СПРАВАХ КРИМІНАЛЬНИХ І ЦИВІЛЬНИХ.

Полагоджуємо також старокраєві справи.

Позички на реальности й фарми. Пишіть по українськи.

Адреса:

507 McARTHUR BUILDING,
WINNIPEG, MAN.
Телефон 26 188

Резиденція п. В. Свистуна:

447 GARLIES STREET,
Телефон 56 097

ТЕОДОР ГУМЕНЮК

АДВОКАТ, ПОВНОВЛАСНИК,

НОТАР і т. д.

Полагоджує всякі справи судові, земельні і тестаментальні.

Адреса:

THEO. HUMENIUK,

Barrister, Solicitor & Notary Public

139 QUEEN STREET West,

TORONTO, ONT.

Phone Adelaide 0630

М. Н. ГРИГОРЧУК

АДВОКАТ, ПОВНОВЛАСНИК,

І Т. Д.

Перепроваджує судові справи, карні, цивільні і тестаментальні.

Адреса:

M. N. HRYHORCHUK, B.A., LL.B.

Box 81, Ethelbert, Man.

КОЖДИЙ УКРАЇНЕЦЬ В КАНАДІ ЗНАЄ, ЩО НАЙБІЛЬШИМИ ЗДОБУТКАМИ Є НАШІ ВИХОВАВЧІ ІНСТИТУЦІЇ, А ТО:

УКРАЇНСЬКИЙ ІНСТИТУТ ІМЕНИ ПЕТРА МОГИЛИ

В САСКАТУНІ, САСК., з філією в ВІННІПЕҐУ, МАН.

= і =

УКРАЇНСЬКИЙ ІНСТИТУТ ІМЕНИ МИХАЙЛА ГРУШЕВСЬКОГО

в ЕДМОНТОНІ, АЛТА.

Поверх дві тисячі Українців в Канаді є членами сих Інститутів.

ВОНИ Є ГОРДІ З ТОГО.

ЧИ ВИ НАЛЕЖИТЕ ДО НИХ?

КОЛИ НІ, ПОСТАРАЙТЕСЯ ЗАРАЗ ВПИСАТИСЯ В ЧЛЕНИ.

Членство в Інститутах є ознакою свідомости і патріотизму.

З ЧЛЕНСЬКИХ ВКЛАДОК УТРИМУЄТЬСЯ БУДИНКИ ІНСТИТУТІВ.

Філія Інституту П. Могили в Вінніпеґу не має ще свого будинку.

Оба другі будинки мусять розбудовуватися.

КОШТА НА СЕ МОЖНА ДІСТАТИ ТІЛЬКИ З ЧЛЕНСТВА — УДІЛІВ.

Один уділ коштує $25 і дає Вам право доживотного членства.

ЗГОЛОШУВАТИСЯ НА АДРЕСУ:

P. Mohyla Ukrainian Institute

BOX 1622, SASKATOON, SASK.

або:

P. Mohyla Ukrainian Institute

11 KENNEDY STREET, WINNIPEG, MAN.

або:

M. H. Ukrainian Institu

10564—98th Street, EDMONTON, ALT.

B37645

„УКРАЇНСЬКИЙ ГОЛОС“

щиро народний, поступовий часопис в Канаді. Виходить що тижня „не для зиску, але для поборювання темноти“.

ВИХОДИТЬ ВІД 1910 РОКУ.

Річна передплата в Канаді $2.50
Річна передплата до Злучених Держав $3.00
Річна передплата до инших країв $3.50

Читайте його і ширіть приєднуванням нових передплатників.

ОГОЛОШЕННЯ В „УКРАЇНСЬКІМ ГОЛОСІ“ ПРИНОСЯТЬ РЕЗУЛЬТАТ.

Пошукуйте в „Українськім Голосі“ за своякам і иншими, котрих бажали-б віднайти.

Друкарня „Українського Голосу“ виконує всякі друкарські роботи по приступній ціні.

Книгарня „Українського Голосу“ має на складі всякі українські книжки.

ПИШІТЬ ПО БЕЗПЛАТНИЙ КАТАЛЬОҐ.

Редакція, Адміністрація і Друкарня містяться під:

210-214 Dufferin Avenue

Почтова адреса:

Ukrainian Voice

Box 3626, Winnipeg, Man.